

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

**ДИПЛОМАТІЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

28 лютого 2025 року

Київ-2025

Редакційна колегія:

Ржевська Н. Ф., доктор політичних наук, професор, завідувача кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, голова оргкомітету

Троян С. С., доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, заступник голови оргкомітету

Седляр Ю. О., доктор політичних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, член оргкомітету

Христокін Г.В., доктор філософський наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, член оргкомітету

Боротканич Н. П., кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, член оргкомітету

Дерев'янка І. П., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій, член оргкомітету

Мороз А. С., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, член оргкомітету

Сапсай А. П., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, член оргкомітету

Мендрін О. В., доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, член оргкомітету.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій (протокол № 3 від 04.03.2025)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Факультету права та міжнародних відносин Державного університету «Київський авіаційний інститут» (протокол № 2 від 14.04.2025)

ДИПЛОМАТІЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, Державний університет «Київський авіаційний інститут» 28 лютого 2025 р. К: ДУ «КАІ», 2025. 180 с.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів несуть автори опублікованих у збірнику доповідей

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	6
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	8
Ржевська Н.Ф. Актуальні стратегії для сучасних гравців світової політики.....	8
Троян С.С. Мюнхенський безпековий форум 2025: український фокус	10
Kurydon A.M. Wojna rosyjsko-ukraińska a konstruowanie multi polarności	13
Андрулакіс Е. У центрі подій : дипломатична практика в умовах війни (з досвіду роботи посольства Греції в Україні у 2022 - п. 2025 рр.).....	17
Ялі М.Х. Виклики українській дипломатії в інформаційній сфері в умовах повномасштабної військової агресії РФ проти України	19
Лоссовський І.Є. 50 років Гельсінського процесу: глобальні досягнення та перспективи нового світопорядку	21
Шамраєва В.М. Проблема асиметрії у міжнародному безпековому співробітництві	25
Седляр Ю.О. Приватні військові компанії у сучасній глобальній політиці.....	27
Чупрій Л.В. Міжнародні аспекти протистояння в релігійній сфері в умовах російсько-української війни	31
Христокін Г.В. Особливості стилістики дипломатії Дональда Трампа.....	33
Буряченко О.В. Російсько-українська - Zeitenwende світової політики.....	37
Горюнова Є.О. Політико-дипломатичні сценарії деокупації Криму	43
Дерев'янка І.П. Дипломатія як інструмент управління асиметрією в міжнародних відносинах.....	47
Прокоп'єва А.А. Зелена дипломатія Європейського Союзу	50
Сапсай А.П. Спільна авіаційна політика як вираз «мостової» дипломатії африканських держав	52
СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ	56
Бесєдіна М.С., Троян С.С. Двосторонні відносини США та України на сучасному етапі ..	56
Бицюра А.С. Ймовірні сценарії розвитку відносин США та Росії після завершення російсько-української війни	59
Булига П.В. Інформаційно-дипломатична діяльність України в умовах гібридної війни з Російською Федерацією	61
Гордієнко А.Я. Санкційна політика G7 проти Росії: ефективність у контексті війни в Україні	63
Гуріна Ю.Ю. Інформаційно-психологічні операції як інструмент маніпулювання громадською думкою.....	65
Єрмошкіна А.А. Зовнішня політика США та Китайської Народної Республіки щодо агресії Росії проти України	68
Заблоцька О.Ю. Вплив санкцій та рішень СОТ на міжнародні відносини в умовах війни РФ проти України.....	70
Іваненко О.Р. Дипломатія в умовах повномасштабної російської агресії проти України: стратегічні відповіді і тактики міжнародних акторів.....	72
Клименко О.І. Функціонування військової дипломатії України Під час формування нових безпекових конфігурацій в Європі	74
Ковальов А.О. Регіональна безпекова співпраця Греції в умовах російсько-української війни	76

Лоссовська О.І. Міжнародні безпекові організації в умовах загострення глобальних викликів та зміни світопорядку	77
Мендрін О.В. Публічна дипломатія в умовах повоєнного часу.....	81
Митрофанова В.О. Національна безпека Республіки Корея в умовах корейської кризи: адаптація стратегій до сучасних викликів.....	84
Поліщак А.М. Євроінтеграція України в умовах війни: дипломатичний аспект	85
Ратушняк Д.О. Еволюція української дипломатії під час війни: ключові тенденції та виклики	88
Скачкова Д.С. Вишеградська група в системі регіональної дипломатії: виклики та перспективи в умовах війни Росії проти України	90
Терентьєва В.Ю. Аналіз впливу збройного конфлікту в Україні на світовий авіаринок.....	95
Шамраєв В.М. Основні принципи співробітництва держав з міжнародними фінансовими організаціями.....	96
Якубовська Ж.О. Ядерна дипломатія у сучасних міжнародних відносинах: виклики для України та глобальної безпеки.....	100
Nikishchenko O.M. European court of human rights decision in the case of “Ukraine v. Russia (RE Crimea)” as a tool for increasing diplomatic pressure on the aggressor	103
СЕКЦІЯ 2. РОЗВИТОК ГАЛУЗЕВОЇ ДИПЛОМАТІЇ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА	105
Бакал С.А. Поняття національної безпеки США	105
Водоп'ян Р.Р. Суспільні настрої щодо євроінтеграції: досвід Хорватії як приклад для України	107
Долгуніна К.С. Вплив ізраїльсько-арабських відносин на світову дипломатію: уроки для України.....	108
Квітка Є.В. Розвиток галузевої дипломатії Саудівської Аравії та Ірану	110
Лиска К.Д., Седляр Ю.О. Культурна дипломатія Франції у сучасних міжнародних відносинах.....	112
Лузан Є.Б. Динаміка Українсько-британських відносин після Brexit: двосторонній та євроінтеграційний виміри	115
Мислік А.А. Міжнародна екологічна дипломатія в контексті партнерства	119
Яніцький О.В. Роль Швейцарії у медіації сучасних міжнародних конфліктів.....	122
СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОДОЛАННЯ ЇЇ НАСЛІДКІВ	125
Варава В.І. Еволюція впливу Франції в Африці після деколонізації: від «Françafrique» до нових форм співпраці	125
Грічаніченко В.О. Міжнародно-правова протидія безпековим загрозам тероризму у Європі: роль РЄ та ОБСЄ.....	127
Ображей К.С. Геополітичні парадокси: тристороння дипломатія, ресурси України та історичні протиріччя	130
Михненко А.С. Турецька та арабська стратегія об'єднання мусульман: порівняльний аналіз	130
Водоп'ян Р.Р. Дипломатичні аспекти євроінтеграції після війни: досвід Хорватії як приклад для України.....	133
СЕКЦІЯ 4. ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ СОЮЗНИКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	136
Андрєєва Е.В. Роль Великої Британії у підтримці України під час повномасштабної російсько-української війни.....	136
Демченко Р.М. Дипломатія України та США у протидії розповсюдженню зброї масового знищення.....	139

Євдокименко В.І. Дипломатія Франції в умовах війни в Україні.....	141
Завальнюк В.Д. Особливості німецької дипломатії в умовах російсько-української війни	145
Івлєва В.О. Інтеграція українських переселенців в країнах ЄС: проблеми і дипломатичні механізми їх подолання.....	147
Кобзаренко С.І. Роль Великої Британії у підготовці українських військових: операція Interflex як складова дипломатичної стратегії	149
Литвиненко Д.В. Роль англо-американської дипломатії у консолідації міжнародної підтримки України в умовах російської агресії.....	151
Мініцький В.В. Співпраця України і ЄС у повоєнному відновленню держави	153
Савченко М.С. Глобальні безпекові виклики та сучасна дипломатія: адаптація міжнародної спільноти до російсько-української війни.....	156
Самуляк О.М. Американська військова допомога Україні в умовах повномасштабної війни	158
Соловей В.А. Сучасний стан та перспективи українсько-угорських відносин	160
Старова Д.І. Гуманітарні ініціативи Туреччини під час російсько-української війни.....	162
Сторожинецький Т.О. Дипломатія Фінляндії та Швеції в умовах російсько-української війни	164
Товпига К.Ю. Роль Французької Республіки у формуванні спільної європейської політики в умовах російсько-української війни	167
Туранська В.О. Цифрова дипломатія США як інструмент протидії російській агресії: стратегічні комунікації, кібербезпека та підтримка України	168
Федіна Д.К. Можливі сценарії розвитку відносин Норвегії та України за умови обмеження підтримки США під час російського вторгнення.....	169
Царенко О.О. Дипломатична співпраця України та Австралії в умовах повномасштабної агресії Російської Федерації.....	172
Шишова Ю.К. Шляхи зміцнення військово-політичного співробітництва між Україною та Європейським Союзом в умовах війни	173
Ющук С.О., Христокін Г.В. «Мегафонна дипломатія» як тренд сучасної міжнародної політики	176

ВСТУПНЕ СЛОВО

Знову минув рік від дати проведення нашої традиційної Всеукраїнської конференції з міжнародною участю «Дипломатія в міжнародних відносинах: сучасні виклики та перспективи», що традиційно проводиться на нашому Факультеті. Як і минулого року, обираючи дату проведення конференції, мали глибоке переконання, що це є один із способів, вкотре, продемонструвати незламність українського суспільства в протистоянні російській військовій агресії проти України. Треті роковини від початку повномасштабного вторгнення ще з більшою силою викликали потужну академічну рефлексію на події, що продовжують позначатися на всіх аспектах внутрішнього життя нашої держави і потребують постійних змін при формуванні зовнішньої політики та дипломатії України.

Майже чотирнадцять років триває, розв'язана Росією, війна проти України. І, варто наголосити, що її вагомою складовою є й залишається на майбутнє, війна дипломатій. І, ніщо інше, як комплексний національний спротив російській агресії на дипломатичному фронті, що має на меті забезпечення сприятливих, динамічних, ефективних умов і підтримки міжнародних партнерів у досягненні справедливого миру та відновлення державного суверенітету України.

Дипломатична мобілізація й єдність України, на глобальному рівні, скеровані на розширення присутності та впливу України в світовій політиці, участь у глобальному менеджменті та вирішенні глобальних проблем, просуванні українських цінностей та інтересів, де пріоритетним є пошук нових партнерів та ринків збуту, підвищення конкурентоспроможності та привабливості України

Вітчизняні дипломати відзначають три головні досягнення української дипломатії під час війни – створення широкої міжнародної коаліції з підтримки й допомоги Україні, імплементацію України в реально значиму складову Європи шляхом отримання під час широкомасштабної фази війни кандидатського статусу на членство в Європейському Союзі й, нарешті, донесення людям усього світу правди про російсько-українську війну, правди про імперський характер російської агресії, скерованої проти незалежності України та на знищення української ідентичності

Українська дипломатія відіграла визначальну роль у створенні потужного безпекового поясу світу – дипломатичного Рамштайну, де ядром став консолідований Захід, а це – понад 140 держав, що в березні та жовтні 2022 р. проголосували за резолюції Генасамблеї ООН із осудом російських анексій в Україні та підтримали повне відновлення територіальної цілісності та суверенітету України.

Загалом, починаючи з 2014 року, за ініціативою України, було ухвалено до півтора десятки резолюцій Генасамблеї ООН щодо територіальної цілісності нашої держави, захисту прав людини в окупованому Криму, проблеми мілітаризації Росією українського півострова, а також – гуманітарних наслідків агресії проти України.

Українська дипломатія здійснює величезну роботу з підготовки та створення необхідних міжнародних умов і міжнародно-правового забезпечення процедури покарання Росії та її союзників за злочин агресії проти України, окрім того, пов'язаних із ним воєнних злочинів та геноциду українців.

Надзвичайно важлива і складна місія очікує на українську дипломатію по завершенню війни. Всі війни, раніше чи пізніше, закінчуються підведенням підсумків і фіксацією результатів за допомогою переговорного процесу й підписання відповідних міжнародних договорів чи угод. Саме дипломатичний талант, майстерність, м'яка і жорстка переговорні позиції й сила української

сторони мають забезпечити тверді міжнародно-правові безпекові гарантії та провідні позиції України в європейській і світовій повоєнній архітектурі міжнародних відносин.

Першочерговою стратегією МЗС України в умовах війни є експертна дипломатія, що забезпечує залучення відомих експертів та аналітиків для роз'яснення воєнної ситуації в Україні та усвідомлення ролі РФ у конфлікті. Це є важливим елементом у формуванні міжнародної підтримки та розв'язанні кризи і тим, на що націлена підготовка фахівців-міжнародників ФПМВ ДУ КАІ.

Наш вітчизняний дипломатичний фронт гідно й органічно доповнює військовий фронт боротьби України проти віроломної агресивної війни з Росією. Саме тому, варто відзначити, що ця війна, водночас, – велика трагедія і потужний історичний шанс для України, який вона повинна сповна використати після завершення війни. Саме тому, завжди будьмо переконані, що дипломатія має постійно адаптуватися до чергових викликів, розвивати нові комунікативні стратегії та шукати спільні рішення для забезпечення міжнародної стабільності та розвитку.

*Декан Факультету права
та міжнародних відносин ДУ КАІ,
кандидат юридичних наук, доцент*

Ярина ЖУКОРСЬКА

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Ржевська Ніна Федорівна
 доктор політичних наук, професор,
 завідувача кафедри міжнародних відносин
 та стратегічних студій
 Державний університет
 «Київський авіаційний інститут»

АКТУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНИХ ГРАВЦІВ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

У. Черчилль зазначав, що політик має вміти передбачати, що станеться завтра, через тиждень, через місяць і – через рік, а потім пояснити, чому це не відбулося. Саме тому актуальними залишається проблема політичних стратегій, а надто – виокремлення саме тих, що є характерними й придатними для нинішніх гравців світової політики

Почнемо з шахів та ролі їхньої стратегії в політиці. Шахова гра є багатосторонньою і включає різні аспекти людської діяльності. Необхідність протидіяти зусиллям суперника, що обмежується часовими рамками, вносить в інтелектуальні змагання спортивну мітку. «Якщо бачиш хороший хід – шукай ще кращий», – говорив другий чемпіон світу з шахів Е. Ласкер [3, с.51]. Насправді, шахи – це запекла інтелектуальна боротьба двох суперників згідно чітких правил, що вимагає не лише розумового напруження, а й значних фізичних зусиль. У порівнянні з фізичними єдиноборствами, боксом чи боротьбою, шаховий поєдинок триває чотири-п'ять годин, і потребує постійної зосередженості й пильної уваги. Єдина (незначна) помилка може звести нанівець усі досягнення – як за шахівницею, так і під час довготривалої попередньої підготовки.

Граючи партію шахіст, як і науковий працівник, увесь час ретельно аналізує й зважує кожен хід. Добре грають у шахи лише ті, хто вміє оцінити позицію, прогнозувати розвиток подій і розуміється на тонкощах логічного мислення. Така оцінка вимагає опрацювання величезних обсягів інформації. Чим більший обсяг інформації може тримати у своїй пам'яті шахіст, тим глибше він аналізує, а відповідно – має кращі результати.

Висновки відносно зіграної партії, – це, знову ж таки, аналітична робота, що допомагає накопичити досвід і сприяє подальшому підвищенню майстерності. Аналіз зіграної шахової партії, потребує гармонійного поєднання абстрактного мислення із конкретним результатом. Щодо конкретних результатів окремої партії, то їх можна узагальнити й надати рекомендації відносно гри у схожих обставинах. І, це вже – етап синтезу. Проаналізувавши кілька партій, де переважає той чи інший підхід, можна внести свою частку в шахову теорію. До прикладу, завдяки подібному аналізу були зроблені узагальнення, що нині є класичними методами ведення гри: перевага двох слонів або перевага коня над слоном у закритій позиції.

Усі сучасні аналітики і експерти, хоча б частково, орієнтовані на «шахівницю» З. Бжезінського, який міжнародні відносини репрезентував як шахову партію, де кожен гравець має свою роль і ресурси. Ми звикли світову політику уявляти, як шахову партію з хитромудрими ходами, довготривалими стратегіями, жертвуванням фігур заради перемоги.

«Велика шахівниця» представляє світову політику через призму шахових стратегій, особливо наполягаючи на необхідності для США зберігати контроль над геополітичним полем [1]. Однак, сучасна геополітика значно складніша і непередбачуваніша, ніж шахівниця, адже залежить не тільки від логічних ходів, а й від мінливих обставин, випадкових подій та індивідуальних рішень лідерів, що більше нагадує гольф, аніж шахи.

Якщо у вас є бажання зайнятися політичною аналітикою нині, то, на часі, – пошуки релевантних підходів до оцінки міжнародної політики. Окрім того, слід не забувати, що Трамп є

завзятим гольфістом. Чи можете ви уявити Дональда Трампа, який спокійно сидить за шахівницею, прораховуючи ходи на десять кроків уперед? Швидше за все, він би схопив короля суперника, кинув його за межі дошки і оголосив би себе переможцем.

Саме тому, забудьмо про шахи й пильніше придивимось до гольфу. Світова політика зараз – це гольфове поле, де згідно правил, головним завданням є загнати м'яч у лунку, зробивши при цьому мінімальну кількість ударів. Мінімум напруги – максимум ефективності, шахи ж, як ми вже зауважили, – це гра з чіткими правилами: однакові фігури, однакові умови і, що – найгірше, – можливість нічиєї. Світова ж політика – це хаос, зміни та непередбачуваність, відсутність рівних умов для фігур, що рухаються за правилами і відсутність справедливих суддів.

У шахах потрібно жертвувати фігури задля стратегічної переваги, та в реальному світі політики не бажають нічим поступатися, особливо власними рейтингами.

Гольф – це не про благородну дуель двох гравців, а про індивідуальну майстерність та адаптацію до обставин – сильного вітру, бункеру на шляху, паттінг-грину під нахилом. У нинішніх реаліях світова політика є надто залежною від мінливості факторів, випадкових обставини та необхідності прилаштовуватися на ходу.

Отож, на нашу думку, засадами «політичного гольфу» можуть бути:

- наявність мети, що полягає не в знищенні суперника, а в досягненні цілі з мінімальними втратами;

- відсутність жорсткої стратегії, адже правила цієї гри змінюються безпосередньо під час гри;

- виграє не той, хто красиво грає, а той, хто робить найменше зайвих ударів.

Трамп – типовий гольфіст, який діє швидко, ризикує і завжди намагається завершити партію якомога скоріше. Інколи – влучає, інколи – відправляє м'яч у воду і, попри все, грає сам, а не суперники.

Скидається на те, що Путін – випадковий персонаж на полі для гольфу, який постійно б'є у бік, сподіваючись, що м'яч якимось чином, за «щучим велінням», самостійно знайде дорогу в лунку. Російське вторгнення в Україну – це невдалий удар через дерева, що застряг у піску.

Та, грати Росії, конче, потрібно, бо без України Росія перестає бути євразійською імперією. Без України Росія може претендувати на імперський статус, але може бути лише азійською імперською державою. Ця теза З. Бжезінського є актуальною [1].

Європейські лідери – це класичні шахісти. Вони обговорюють кожен крок, аналізують всі можливі ризики, будують довгострокові стратегії, але в підсумку часто пропускають момент для удару.

Нині світова політика – це не шахи, де кожен знає правила гри, а – гольф, де треба пристосовуватися і не робити зайвих ударів. Саме тому, найкращі гравці – ті, хто вміє підлаштовуватися під обставини, а не ті, хто думає на десять ходів у грі наперед, бо правила змінюються щохвилини.

Отже, якщо бажаєте вести геополітичну гру – не сприймайте її, виключно, як шахову партію, бо дуже часто доводиться робити так, щоб скоріше загнати м'яч у лунку. Згідно теорії ігор, – правильна стратегія, – це не просто спосіб виграти в конкурентній війні [2], задля перемоги, а та, що поєднує в собі елементи і конкуренції, і співробітництва. Гравцеві ж, особливо, коли він є міжнародно-політичним, необхідно володіти спеціальним типом мислення, що дозволяє обирати або створювати якісні стратегії, щоб правильно діяти в складних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. «Фабула», 2019. 288 с.
2. Діксіт А., Нейлбафф Б. Мистецтво стратегії. «Видавництво Старого Лева», 2019. 616 с.
3. Fine R. The Age of Lasker. The World's Great Chess Games. Dover, 1976. 297 p.

Троян Сергій Станіславович
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин
та стратегічних студій
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

МЮНХЕНСЬКИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ФОРУМ 2025: УКРАЇНСЬКИЙ ФОКУС

У Мюнхені 14–16 лютого 2025 р. відбулася 61-ша безпекова конференція (MSC). Головне питання міжнародного форуму за участі приблизно 800 учасників з понад 100 держав – повномасштабна війна Росії проти України. Відкрив конференцію Крістоф Гойсген, який здійснював завершальне головування на MSC. Після нього зі вступною промовою виступив федеральний президент Німеччини Франк Вальтер Штайнмаєр. Він наголосив, що умови завершення війни в Україні матимуть вплив на безпеку Європи: «Те, як ця війна закінчиться – матиме довгостроковий вплив на наш безпековий порядок і на становище Європи та Америки у світі. Я переконаний, що просте укласти угоду і піти ослабить усіх нас: Україну, Європу, США. Саме тому будь-який зі сценаріїв, чи то до, чи то після закінчення воєнних дій, вимагає нашої спільної сили й могутності стримування» [4].

Щороку MSC оприлюднює звіт, у якому аналізуються поточні події у сфері світової безпекової політики. Його зміст стає предметом обговорень на заходах конференції. Доповідь–2025 має назву «Мультиполярність» та присвячена проблемі поляризації як між багатьма державами, так і всередині них, що перешкоджає спільним підходам до глобальних криз і загроз. Зокрема, йдеться про нову адміністрацію США, війну в Україні та Росію.

У резюме звіту зазначено, що світ стає дедалі більш мультиполярним, хоча ступінь цієї мультиполярності ще обговорюється. Влада розподіляється між більшою кількістю «гравців», що посилює ідеологічні суперечності та ускладнює міжнародну співпрацю. Індія, Бразилія та Південна Африка прагнуть більшого впливу, Китай є найактивнішим прихильником багатополарності, а Росія доклала найбільше зусиль, щоб змінити чинний міжнародний порядок. Водночас США зміщують фокус з Європи на конкуренцію з Китаєм. «Як наслідок, США можуть відмовитися від своєї історичної ролі гаранта безпеки Європи – зі значними наслідками для України. Зовнішня політика США в найближчі роки, ймовірно, буде сформована біполярним змаганням Вашингтона з Пекіном. Однак це цілком може прискорити мультиполяризацію міжнародної системи» [8], – пишуть автори звіту.

Війна Росії проти України та зростання націоналістичного популізму в багатьох європейських суспільствах, з-поміж іншого, ставлять під загрозу ключові елементи ліберального бачення ЄС. Переобрання Дональда Трампа на посаду президента США може посилити ці виклики та пожвавити дискусію про те, чи потрібно ЄС стати автономним полюсом у міжнародній політиці. «Росія руйнує зусилля зі стабілізації міжнародного порядку. Проте вона стикається з дедалі більшими економічними проблемами та наслідками імперського перенапруження. Чи зможе країна реалізувати своє бачення багатополарних сфер впливу, залежатиме від протидії інших» [8], – наголошується у документі. Важливо, щоб Мюнхенський безпековий форум дав Росії потужний сигнал до негайного припинення збройної агресії проти України з невідворотними катастрофічними наслідками для офіційної Москви в протилежному випадку.

Увечері 15 лютого 2025 р. в рамках 61-ї Мюнхенської безпекової конференції відбулася дискусія «Мир через силу: план для України». У ній взяли участь і обговорили план щодо миру в

Україні керівники МЗС України – Андрій Сибіга, Великої Британії – Девід Леммі, Польщі – Радослав Сікорський і спецпредставник президента США з питань України Кіт Келлог. «Є реальність, і частина реальності в тому, що ми хочемо, щоб Україна була суверенною та вільною. Для цього треба зупинити російську агресію» [3], – безумовно ключова фраза Кіта Келлога.

Спецпредставник президента США зазначив, зокрема, що для завершення війни в Україні президент РФ Володимир Путін повинен піти на поступки, в тому числі й територіальні: «Це мають бути й територіальні поступки, може бути відмова від використання збройних сил, зменшення кількості особового складу» [3].

Генерал Келлог також оцінив рівень санкцій, застосованих США проти РФ, як 6 із 10, проте їхня реалізація, на думку спецпредставника, лишається на рівні 3 із 10. Келлог наголосив на необхідності жорстких санкцій, які вдарять по російській економіці: «Зараз більшість країн ввели санкції проти РФ, але найбільше по ній б'ють санкції щодо нафтопродуктів. І вони продають їх через тіньовий флот. Більша частина працює на Балтійському морі, і ми повинні передбачити якийсь план» [3].

У відповідь на питання про те, як США бачать завершення війни та чи може це бути перемога України, Келлог сказав, що «Україна сміливо боролась», проте перемоги, як у Другій світовій, «напевно не станеться». За його словами, спершу потрібно «зупинити кровотечу», а потім «лікувати» [3].

Щодо президентських і парламентських виборів в Україні після припинення вогню Келлог зазначив, що це питання українського народу: «Коли є демократія, це реалізується шляхом голосування. Наші батьки-засновники на питання “Що ви нам дасте?” відповідали: “Ми дамо вам республіку, якщо ви зможете її утримати”. І ви собі це питання можете поставити, а не США» [3].

Хід і результати безпекового форуму в Мюнхені спонукають до низки узагальнень у формі тез-висновків.

Перша теза — Україна і війна в Україні була головною темою 61-ї Мюнхенської безпекової конференції як найбільшого на планеті форуму щодо безпеки.

Друга теза — Жодних кардинальних проривів у питанні мирного врегулювання в Україні не сталося, попри попередні заяви й інформаційні «вкиди» насамперед з американського боку.

Третя теза — Жодного цілісного і системного плану завершення війни у США немає, а в кращому випадку існує сумбурний конгломерат часто суперечливих ідей і пропозицій, свідченням чого стали заяви міністра оборони США Піта Гегсета на 26-му зібранні групи держав з допомоги Україні «Рамштайн», виступи і відповіді на запитання в Мюнхені віцепрезидента США Джей Ді Венса і спецпредставника президента США з України Кіта Келлога (1).

Четверта теза — Жодними реальними і серйозними безпековими зобов'язаннями чи гарантіями майбутній мир або навіть перемир'я в Україні на час завершення Мюнхенської конференції не підкріплюється.

П'ята теза — Багато йшлося з боку американців про необхідність поступок, на які має піти Україна для припинення війни і досягнення мирного врегулювання, але дуже мало говорилося про поступки, на які під час таких переговорів повинна піти Росія.

Шоста теза — Жодного слова з боку американців, що Росія є державою-агресором, а це відповідає політичній позиції та рішенням, прийнятим ООН, зокрема голосуванню в ГА ООН, де за відповідне рішення проголосувало 141 (74% від загальної кількості) держави [2].

Сьома теза — Жодної Європи в мирному переговорному процесі з Росією американці не бачать [7]: за столом переговорів троє – Україна, РФ, США.

Восьма теза — Різка критика і несприйняття європейськими політиками попередньої тези, тим паче, що саме Європа за задумом США має взяти на себе основний фінансовий тягар посилення обороноздатності та відбудови України після завершення активної фази війни.

«Складно очікувати, що Європа візьме на себе зобов'язання, у розробці яких вона не брала участі» [8], – зауважив міністр оборони ФРН Б. Пісторіус.

Дев'ята теза — Розвиток подій на мирному треку в контексті російсько-української війни, найімовірніше, помітно прискориться, що пов'язано не лише з Україною, Європою і США, але й бажанням Росії, яка, попри демонстрацію мілітарних біцепсів, перебуває на порозі дуже небезпечної економічної турбулентності [5].

Десята теза — Україна й надалі залишається в дуже небезпечній і повній невизначеності ситуації війни та «червоних» ліній, коли тільки ЗСУ і український народ насправді тримають стрій європейської і глобальної Демократії та Свободи у Великій європейській війні XXI століття.

Французький філософ та драматург Бернар-Анрі Леві свого часу сказав: «Україна виграє цю війну тому, що її суспільство має мораль і має душу» [6]. І ми не маємо сумнівів – Україна переможе! Але ми також прагнемо, щоб збулися й інші його слова, звернені до європейців: «Воюючи проти нинішньої Росії та Путіна, ви не тільки борете зло, але надихаєте та запалюєте вогонь, про який ми давно забули, звично гріючись у його променях. Ви – нові європейці, які прийшли розбудити нас» [6].

Мюнхенський безпековий форум 2025 має всі шанси стати як реальним, так і символічним поштовхом до остаточного «пробудження Європи». Тим паче, що Безпековий Мюнхен 2025 порушив актуальні питання сучасного «присмерку Європи», «Мюнхена-2», американського неоізоляціонізму, дієвості НАТО, постколоніалізму і неокolonіалізму, врешті – «піднесення Інших» і в цьому плані визнання повної міжнародної суб'єктності України як впливового гравця-дієвця на полі регіональної та глобальної безпеки і політики в умовах міжнародної турбулентності і конструювання нового світопорядку.

Список використаних джерел

1. Виступ віце президента США Венса на Мюнхенській безпековій конференції. URL: <https://www.facebook.com/holosameryky/videos/> (дата доступу: 18.02.2025).
2. Генасамблея ООН проголосувала за резолюцію, що закликає до миру в Україні. URL: <https://espresso.tv/genasambleya-oon-progolosuvala-za-rezolyutsiyu-shcho-zaklikae-do-miru-v-ukraini> (дата доступу: 18.02.2025).
3. Келлог, Сибіга, Леммі, Сікорський. Яким бачать план щодо миру в Україні: Трансляція Суспільного. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9XDbK34XmSo> (дата доступу: 18.02.2025).
4. Мюнхенська безпекова конференція-2025: Онлайн. URL: <https://suspilne.media/947455-munhenska-bezpekova-konferencia-2025-golovni-podii-ta-zaavi-den-persij/> (дата доступу: 18.02.2025).
5. Петренко І. Мюнхенська безпекова конференція: рубікон для України та світу? URL: https://glavcom.ua/columns/igor_petrenko/mjunkhenska-bezpekova-konferentsija-rubikon-dlja-ukrajini-ta-svitu-1045374.html#google_vignette (дата доступу: 18.02.2025).
6. Французький філософ та драматург Бернар-Анрі Леві: «Україна виграє цю війну тому, що її суспільство має мораль і має душу». URL: <https://bukinfo.com.ua/interv-yu/francuzkyu-filosof-ta-dramaturg-bernar-anri-levi-ukrajina-vygraye-cyu-viynu-tomu-shcho-jiji-suspilstvo-maye-moral-i-maye-dushu> (дата доступу: 18.02.2025).
7. Хмельницька В. Мюнхенська конференція 2025: Захід озвучив шокувальні умови для припинення війни в Україні. URL: <https://tsn.ua/svit/myunhenska-konferenciya-2025-zahid-ozvuchiv-shokuvalni-umovi-dlya-privinennya-viyni-v-ukrayini-2767620.html> (дата доступу: 18.02.2025).
8. Хоменко С. Що ми дізналися про перспективи миру в Україні на безпековій конференції в Мюнхені. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cew5w04l74qo> (дата доступу: 18.02.2025).

Kyrydon Alla Mykolayivna

Doktor nauk historycznych, profesor,
Zasłużony Pracownik Nauki i Techniki Ukrainy
Dyrektor DNU «Wydawnictwo Encyklopedyczne»

Troyan Serhiy Stanisławowicz

Doktor nauk historycznych, profesor
Profesor Katedry Stosunków Międzynarodowych i Studiów Strategicznych
Państwowy Uniwersytet «Kijowski Instytut Lotniczy»

WOJNA ROSYJSKO-UKRAIŃSKA A KONSTRUOWANIE MULTIPOLARNOŚCI

24 lutego 2022 roku rozpoczęła się pełnoskalowa agresja Rosji przeciwko Ukrainie. Była ona kontynuacją rosyjskiej ofensywy hybrydowej i ostatecznie potwierdziła przejście do nowej rzeczywistości geopolitycznej. W tym kontekście wojnę rosyjsko-ukraińską lat 2014–2025 należy uznać za odroczonej wielką wojnę europejską. Zapoczątkowała ona przejście od postbipolarności do neopostbipolarnego systemu międzynarodowego. Wojna rosyjsko-ukraińska stała się najpotężniejszym konfliktem zbrojnym w Europie od zakończenia II wojny światowej. Rosyjska agresja hybrydowa i pełnoskalowa wywołała falę polityczno-dyplomatycznego, militarnego oraz społeczno-ekonomicznego tsunami. Miała ona istotny wpływ na transformację postbipolarnego porządku międzynarodowego, który funkcjonował po zakończeniu zimnej wojny oraz rozpadzie Związku Radzieckiego i bloku komunistycznego.

Teoretycy i praktycy stosunków międzynarodowych zwracają szczególną uwagę na konfrontację i zaostrzenie interakcji na liniach wyznaczonych przez rosyjską wojnę hybrydową przeciwko Ukrainie, jej eskalację do wojny pełnoskalowej oraz globalne starcie między demokracją a autorytaryzmem. Zachodnioeuropejski badacz Marcel H. Van Herpen analizuje „wojny Putina” przeciwko Czeczenii, Gruzji i Ukrainie jako przejaw ekspansjonistycznej polityki Federacji Rosyjskiej i istotny czynnik wzrostu niestabilności w Europie [11]. Polski profesor stosunków międzynarodowych Stanisław Bieleń pisze wprost o narastaniu turbulencji we współczesnym świecie pod wpływem konfrontacji między kluczowymi graczami na arenie globalnej polityki [7]. Wiele uwagi poświęca się także zjawisku „ukraińskiego frontu hybrydowego” [3] oraz zagrożeniu jego eskalacją do nowej wojny światowej [8]. W tych warunkach znacząco wzrosło napięcie między demokracją a autorytaryzmem. Ryzyko i zagrożenia dla liberalno-demokratycznego porządku stały się tak poważne, że polski dyplomata, profesor Roman Kuźniar, mówi wręcz o „zmierchu liberalnej demokracji” [10].

Jednocześnie wojna rosyjsko-ukraińska lat 2014–2025 uwidoczniła nie tylko regionalne (europejskie), ale i globalne napięcia w stosunkach międzynarodowych. Bezpośrednio przyczyniła się do turbulencji i transformacji całego systemu międzynarodowego ery postbipolarnej. Wraz z rozpoczęciem pełnoskalowej rosyjskiej agresji konwencjonalnej przeciwko Ukrainie nastąpił renesans klasycznej geopolityki i geostrategii. Dlatego w ujęciu metodologicznym szczególnego znaczenia nabierają koncepcje „ojca” współczesnej geopolityki USA Zbigniewa Brzezińskiego dotyczące graczy geostrategicznych i geopolitycznych punktów oparcia lub „twierdz geopolitycznych” [1, s. 55–56]. Aktywnymi aktorami geostrategicznymi są państwa, które mają zdolność i wolę narodową do użycia siły lub wpływu poza swoimi granicami oraz osłabienia pozycji USA (Francja, Niemcy, Rosja, Chiny, Indie). Wykorzystują one swoją przewagę w celu utrzymania lub zwiększenia swojej pozycji w rywalizacji o geopolityczne punkty oparcia – kraje, których znaczenie wynika nie z ich siły czy motywacji, lecz z ich strategicznego położenia (Ukraina, Azerbejdżan, Korea Południowa, Turcja, Iran). Z tego wynika zrozumienie znaczenia ukraińskiej przestrzeni geopolitycznej oraz wpływu wojny rosyjsko-ukraińskiej na transformację systemu międzynarodowego.

W obecnych warunkach rosyjska agresja hybrydowa i militarna przeciwko Ukrainie stała się momentem przełomowym w kontekście aktorowo-sieciowych powiązań na arenie międzynarodowej. Po pierwsze, ekspansja Federacji Rosyjskiej doprowadziła do naruszenia istniejących norm prawa międzynarodowego. Po drugie, nastąpiło rozszerzenie NATO i konsolidacja Wspólnoty Europejskiej poprzez utworzenie Europejskiej Wspólnoty Politycznej, do której należą zarówno państwa członkowskie UE, jak i kraje spoza tej organizacji. Po trzecie, Ukraina, jako główny obiekt rosyjskiej agresji, uzyskała perspektywę integracji europejskiej i euroatlantyckiej. Stała się kandydatem do członkostwa w UE i złożyła wniosek o członkostwo w NATO. Po czwarte, wojna uwidoczniła nieskuteczność międzynarodowych instytucji (w tym ONZ i OBWE) oraz istniejących narzędzi regionalnego i globalnego bezpieczeństwa. Inicjatywa przechodzi obecnie w ręce nieformalnych lub specjalnie powołanych grup i organizacji, takich jak G 7, G 20, AUKUS (sojusz bezpieczeństwa Australii, Wielkiej Brytanii i USA), QSD/QUAD (strategiczny dialog bezpieczeństwa w regionie Indo-Pacyfiku obejmujący Australię, Indie, Japonię i USA), I2 U2 (znany również jako West Asian QUAD lub QUAD 2.0 – platforma współpracy Indii, Izraela, Zjednoczonych Emiratów Arabskich i USA w zakresie gospodarki, transportu, bezpieczeństwa żywnościowego, zdrowia, obronności i kosmosu), a także grupa kontaktowa ds. obrony Ukrainy w Ramstein (UDCG). Innymi słowy, współczesna wojna rosyjsko-ukraińska to „nie tylko kwestia zwycięstwa Rosji lub Ukrainy, lecz także przyszły kształt świata” [2], czyli nowa konfiguracja stosunków międzynarodowych.

Rosyjska agresja, najpierw hybrydowa, a następnie pełnoskalowa i konwencjonalna, przeciwko Ukrainie, z punktu widzenia współczesnej geopolityki i geostrategii, była spowodowana przynajmniej trzema czynnikami. Po pierwsze, kluczowym znaczeniem Ukrainy na eurazjatyckiej szachownicy jako geopolitycznego punktu oparcia. Po drugie, fakt, że niezależne państwo ukraińskie stanowi czynnik transformacyjny dla samej Rosji. Po trzecie, bez ukraińskiej przestrzeni geopolitycznej Rosja przestaje być imperium eurazjatyckim i mogłaby zachować jedynie status imperium azjatyckiego [1, s. 62]. Dlatego wojna rosyjsko-ukraińska stała się poważnym wyzwaniem i zagrożeniem dla liberalno-demokratycznego porządku światowego, który jeszcze w pierwszej dekadzie XXI wieku był postrzegany jako kluczowy wektor współczesnego rozwoju społecznego.

W ramach różnych paradygmatów stosunków międzynarodowych podjęto szereg prób stworzenia conceptualnego modelu systemu międzynarodowego, który byłby w stanie uwzględniać zarówno czynniki materialne, jak i ideowe. Najbardziej obiecującym z nich wydaje się konstruktywistyczny model G. Sorensena, który w swoich publikacjach analizuje rolę czynników materialnych, ideowych i instytucjonalnych w transformacji porządku światowego w okresie postbipolarnym, postrzegając je przez pryzmat ich wpływu na naturę państwowości oraz różnicowanie państw według charakteru ich państwowości.

W artykule „Jaki rodzaj porządku międzynarodowego?” G. Sorensen proponuje rozpatrywać współczesny system międzynarodowy jako połączenie czterech aspektów – wojskowo-politycznej równowagi sił między państwami, architektury instytucji międzynarodowych, sfery idei i ideologii oraz sfery ekonomicznej (produkcji, finansów i redystrybucji dóbr) [13]. Mimo zidentyfikowania i rozważenia tych aspektów, G. Sorensen nie opracował modelu, który pozwoliłby na ich całościowe ujęcie. Ponadto postrzega on dominację liberalnego projektu Zachodu w globalnym systemie jako fakt dokonany, chociaż przyznaje, że budowa stabilnego porządku światowego opartego na zasadach liberalnej demokracji wymaga rozwiązania szeregu trudnych zadań i pogodzenia ze sobą czynników materialnych, ideowych i instytucjonalnych [13, s. 359].

Agresja hybrydowa Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie (od 20 lutego 2014 r.), a następnie jej eskalacja w pełnowymiarową wojnę (od 24 lutego 2022 r.), faktycznie zapoczątkowały poważną transformację postbipolarnego systemu stosunków międzynarodowych, który ukształtował się po upadku ZSRR i światowego systemu socjalizmu w 1991 roku. Rosja samodzielnie zagroziła nie tylko suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy, ale również rozpoczęła demontaż całej konstrukcji

prawno-międzynarodowej współczesnego porządku światowego [4]. Jej agresywne działania wywołały odpowiednią reakcję oporu zarówno ze strony państwa i społeczeństwa ukraińskiego, jak i sankcje ze strony demokratycznej części społeczności międzynarodowej. Dowodem na to są sankcje indywidualne i sektorowe, nałożone na Rosję, rosyjskie firmy, podmioty prawne i osoby fizyczne od 2014 r., a zwłaszcza od końca lutego 2022 r. Dodatkowo, Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło kilkanaście rezolucji (w latach 2014–2024) w sprawie przywrócenia pełnej integralności terytorialnej i suwerenności Ukrainy w granicach uznanych przez społeczność międzynarodową z 1991 r. [14].

Potężne konflikty zbrojne zawsze prowadzą do transformacji systemu międzynarodowego i jego wymiaru bezpieczeństwa, co ilustruje cała historia stosunków międzynarodowych. Państwa zwycięskie dyktują warunki pokoju i kierunki rozwoju nowego porządku światowego. Wojna rosyjsko-ukraińska prawdopodobnie odegra znaczącą rolę w transformacji współczesnego porządku światowego. Stała się najtragicznym konfliktem w Europie od zakończenia II wojny światowej. Profesor Gi-Wook Shin zauważa, że inwazja Rosji na Ukrainę wywołała „burzę geopolityczną, która wstrząsnęła porządkiem międzynarodowym”. Obecnie trudno przewidzieć wszystkie konsekwencje tej wojny dla międzynarodowego porządku prawnego. Jednak z dużą dozą prawdopodobieństwa „wojna rosyjsko-ukraińska okaże się ważnym punktem zwrotnym – podobnie jak zimna wojna rozpoczęła się w 1945 roku, a era globalizacji wraz z rozpadem Związku Radzieckiego w 1991 roku” [9].

W ramach współczesnych stosunków neopostbipolarnych o chwiejnej równowadze wyraźnie rysuje się tendencja do przekształcenia globalnego porządku międzynarodowego w „świat postamerykański” (zgodnie z terminologią amerykańskiego politologa F. Zakarii). W swojej książce zwrócił on uwagę na krytyczną dynamikę relacji między starymi i nowymi aktorami globalnego poziomu [16]. W tym kontekście otwartym pozostaje pytanie o możliwą reakcję innych państw na osłabienie lub potencjalną rewizję roli i wpływu USA na arenie międzynarodowej. Oznacza to względną niestabilność i dalsze przekształcenia w restrukturyzacji całego współczesnego systemu stosunków międzynarodowych pod wpływem ewolucji transformacyjnej i zmian w świecie „postmiędzynarodowej polityki” (wg J. Rosenau) [12].

Otwartym pozostaje również pytanie o dalszą ewolucję całego systemu stosunków międzynarodowych w neopostbipolarnym świecie oraz o tendencje jego przekształcania z konfrontacyjnego w system współpracy. W tym kontekście wojna rosyjsko-ukraińska ma charakter „pośredniej wojny między Rosją a NATO” [17, s. 119] o globalnych konsekwencjach, które przyspieszają rekonfigurację całego porządku międzynarodowego. Analityk Sztokholmskiego Centrum Badań Europy Wschodniej A. Umland słusznie zauważył, że „swoją wojną przeciwko Ukrainie od 2014 roku oraz jej eskalacją od 2022 roku Rosja zachwiała nie tylko liberalnym porządkiem światowym, ale także ogólnym systemem międzynarodowym” [5].

Perspektywiczne podejście do przyszłego porządku światowego proponuje francuski politolog B. Badie [6]. Podkreśla on, że „gra siłowa” w stylu wojny rosyjsko-ukraińskiej jest beznadziejna i destrukcyjna, również dla samej Rosji, której potęga nieuchronnie słabnie [15, s. 46]. Współczesny porządek międzynarodowy nie może już być regulowany przez niewielki klub potężnych graczy, którzy wykluczają słabszych, ignorują ich żądania oraz normy prawa międzynarodowego.

Tym samym w ramach czasowych zakończenia pierwszej ćwierci XXI wieku uwidacznia się fakt oczywistych zmian w trendach transformacji systemu neopostbipolarnych stosunków międzynarodowych w związku ze wzrostem konfliktogenności, szczególnie pod wpływem destrukcyjnego wpływu wojny rosyjsko-ukraińskiej 2014–2025. Wojna rosyjsko-ukraińska ujawniła całą bezskuteczność, ułudność i zbiurokratyzowanie obecnego systemu międzynarodowego i współczesnego międzynarodowego porządku prawnego, a także wzrost wpływu czynników geopolitycznych i geostrategicznych na stosunki międzynarodowe.

Dziś nie można dokładnie określić wszystkich konsekwencji i zmian na arenie międzynarodowej, do których doprowadzi współczesna wojna rosyjsko-ukraińska. Niemniej jednak należy ją uważać za

przełomowy moment dla aktywizacji kardynalnych zmian i transformacji współczesnego porządku światowego. Po pierwsze, dla aktualnego neopostbipolarnego systemu stosunków niestabilnej równowagi charakterystyczna jest orientacja na transformację globalnego porządku międzynarodowego w „świat postamerykański”. Po drugie, powstały i nabierają siły inne ośrodki globalizacji, zwłaszcza ChRL i UE, a także państwa G 20 i BRICS. Po trzecie, Federacja Rosyjska w warunkach ostrego konfliktu zbrojnego i zaostrzenia sankcji dąży do stworzenia koalicji antyamerykańskiej / antyzachodniej. Po czwarte, transformacja współczesnego systemu stosunków międzynarodowych odbywa się w kierunku formowania multipolarności przy zachowaniu „dekonstrukcji stabilności”, czyli wzroście potencjału konfliktogennego na poziomach globalnym, regionalnym i peryferyjnym.

Lista wykorzystanych źródeł

1. Бжезінський Зб. Велика шахівниця / Пер. з англ. О. Фешовець. Х.: Ранок: Фабула, 2018. 288 с.
2. Грицак Я. Війни модерної доби та російсько-українська війна. URL: <https://zbruc.eu/node/111693>
3. *Світова гібридна війна: український фронт*: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
4. Умланд А. На шляху до стратегічного сприйняття російсько-української війни. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/10/4/7370239/>
5. Умланд А. Як Путін зруйнував сучасний міжнародний порядок. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/01/4/7435698/>
6. Badie B. *New Perspectives on the International Order. No Longer Alone in This World*. London: Palgrave Maximilian, 2019. 156 p.
7. Bieleń S. *Turbulence in the Post-Cold War Era*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2021. 237 p.
8. Felshtinsky Y., Stanczew M. *Blowing Up Ukraine: The Return of Russian Terror and the Threat of World War III*. London: Gibson Square, 2022. 304 p.
9. Gi-Wook Shin. In the Wake of Russia's Invasion of Ukraine, Korea Should Join Its Peers in Defending the Liberal International Order. URL: <https://fsi.stanford.edu/news/wake-russia%E2%80%99s-invasion-ukraine-korea-should-join-its-peers-defending-liberal-international>
10. Kuźniar R. *Zmierzch liberalnego porządku międzynarodowego 2011–2021*. Warszawa: Wyd. Naukowe SCHOLAR, 2022. 326 s.
11. Marcel H. Van Herpen. *Putin's Wars: The Rise of Russia's New Imperialism*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2014. 296 p.
12. Rosenau J. *Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity*. Princeton: Princeton University Press, 1990. 480 p.
13. Sørensen G. What Kind of World Order?: The International System in the New Millennium. *Cooperation and Conflict*. 2006. Vol. 41. No. 4. Pp. 343–363.
14. Sullivan J., Bowman B. UN general assembly votes 141-7 for Russian forces to withdraw from Ukraine. URL: <https://www.fdd.org/analysis/2023/02/24/unga-votes-141-7-russian-forces-withdraw-from-ukraine/>
15. Świder K. System międzynarodowy i jego perspektywy w kontekście wojny rosyjsko-ukraińskiej. *Sprawy Międzynarodowe*. 2023. N 76 (1). S. 45–76.
16. Zakaria F. *The Post-American World and the Rise of the Rest*. New York–London, 2008. 292 p.
17. Zięba R. Implikacje polityki rozszerzania NATO. *Rocznik Integracji Europejskiej*. 2023. N 17. S. 113–126.

Андрулакiс Еммануїл
Радник Посольства Греції в Україні (Київ)
Аспірант Університету Македонії (Салоніки, Греція)

У ЦЕНТРІ ПОДІЙ : ДИПЛОМАТИЧНА ПРАКТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ПОСОЛЬСТВА ГРЕЦІЇ В УКРАЇНІ У 2022 - п. 2025 рр.)

Доповідь стосується дипломатичної практики під час війни та ґрунтується на досвіді посольства Греції в Києві з 2022 до початку 2025 року. Мета - висловити міркування щодо викликів, що постали перед іноземними дипломатами під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Робота дипломата за звичайних обставин характеризується більш-менш задалегідь визначеним і спланованим порядком денним, відносно суворим протоколом. В основі цього лежить головна роль дипломата, яка реалізується як «потрійна» функція: «продукування знань, представлення країни та членство в державній ієрархічній структурі» (2, с. 386), тобто сприяння дружнім відносинам країн, збір інформації та інформування політичних лідерів і державних службовців і, звичайно, комунікація. В історії дипломатичних відносин дипломатична робота не припинялася упродовж усіх конфліктів, але небагато випадків, коли дипломатичні представництва працювали в країні, яка зазнала такого потужного нападу протягом такого тривалого часу. Отже, сказати, що київська посада під час повномасштабного вторгнення - особливий випадок для дипломата, не буде перебільшенням. І це тому, що у таких обставинах, як буде показано нижче, виклики, породжені війною, змінили звичайні уявлення про те, що означає бути дипломатом у чужій країні.

Хоча основні функції посольства не змінилися з точки зору суті або філософії нашої роботи, не важко уявити, що в ці критичні моменти протоколи та інші дипломатичні процедури зазнали нового тлумачення через ліміт часу та потребу досягнення швидкого результату. Високий ступінь небезпеки, безупинний розвиток подій, неймовірно щільний безперервний потік інформації і прискорення ходу історії взагалі вимагають більшого рівня спритності, адаптивності, постійного використання нових засобів комунікації та, очевидно, більшого почуття відповідальності за оцінку інформації.

Нижче наведено деякі фактори, які спричинили цю потребу в адаптації дипломатичної діяльності.

1. Основний політичний порядок денний, який розвивався протягом останніх трьох років: створення та зміцнення альянсів, формула миру, шлях України до ЄС та НАТО, питання військовополонених та повернення дітей, зміцнення міжнародної співпраці для притягнення до відповідальності за воєнні злочини, санкції та відновлення України. У військовому плані - моніторинг розвитку подій на полі бою та посилення української армії на двосторонньому та багатосторонньому рівнях. Як зазначив один із західноєвропейських послів в Україні, «ми перетворилися на військову делегацію».

2. Контакти та візити високих гостей чи інших офіційних осіб, підготовка до яких абсолютно відмінна від організованих у мирний час. Уточнюються не лише протокольні питання - кожен візит має особливе значення і здійснюється не лише з символічних міркувань, а й для того, щоб мати негайний практичний результат на політичному та військовому рівнях.

3. Зміна способу співпраці посольств із представниками громадянського суспільства. Саме через те, що роль активістів, волонтерів, наукової громадськості, митців під час цієї війни підвищується, як це вже було описано (1), контакти з представниками цих груп набувають

особливого значення, якщо ми прагнемо зрозуміти розвиток подій і той бік війни, який забезпечує стійкість суспільства. До цієї групи також належать, у випадку Греції, греки України. Крім того, як колись писав колишній міністр закордонних справ Ізраїлю Абба Ебан (3, с. 20), коли все плинне і важко передбачуване, співпраця практиків з тими, хто має більш теоретичний підхід, а саме з науковим товариством, є як ніколи необхідною.

4. Внутрішні зміни в Україні. Без перебільшення можна сказати, що під час війни в українському суспільстві визначилася нова динаміка. Хоча зазвичай дипломати зосереджені на політичному протистоянні, не можливо не звертати увагу на ті соціальні зміни, які відбуваються в мовному питанні, національній єдності, питаннях нацменшин і територіальних громад, які не можна ігнорувати на тлі військових дій.

5. Відвідування віддалених від Києва регіонів. Нечасто трапляються візити до щойно звільнених міст, таких як Ізюм чи Херсон, через кілька днів після вступу української армії. Це дає можливість відчутти не тільки наслідки окупації, але й полегшення після визволення. Не можна також не згадати візити в інші міста, особливо в нашому, грецькому, випадку – в Одесу, коли прем'єр-міністр Греції мав прикрий досвід російського ракетного удару за 500 метрів від того місця, де він перебував з президентом України.

6. Стосунки з колегами. Спільний досвід війни (труднощі в пересуванні, обстріли, повітряні тривоги тощо), безумовно, згуртував дипломатичну спільноту, особливо тих, хто має спільні інтереси та поділяє тривогу щодо результатів війни. З іншого боку, варто сказати кілька слів і про українських колег із МЗС. З нашого досвіду, співпраця багаторівнева, пряма, професійна. Спільний досвід робить нас більш зрілими та підвищує ефективність, швидкість прийняття рішень і негайних дій. Цю практику з боку українських колег найкраще висловив колишній міністр закордонних справ Дмитро Кулеба близько року тому. Свої тези він презентував у МЗС, а потім оформив як статтю про сім принципів української дипломатії під час війни: перший принцип – це впевненість; другий принцип - не боятися ставити друзів у незручне становище; третій – непотрібність «плану Б»; четвертий - максимальне стиснення часу для ухвалення рішень; п'ятий принцип – це гнучкість рішень у стилі «меню». Шостий принцип воєнної дипломатії він назвав так: «усі говорять з усіма». І сьомий принцип - це чіткість, прямота висловлювань, доречних у конкретному контексті (4). Безперечно, цю адаптацію до нових умов ми також відчули в Києві.

У цьому дипломатичному середовищі наша відповідальність, безсумнівно, посилюється. Ми маємо відповідальність не лише перед нашою нинішньою владою, а й перед нашими колегами, які чекають на аналітичні звіти в різних частинах світу, щоб бути максимально поінформованими про війну, яка, безперечно, має глобальні наслідки. І тут варто зазначити, що, як показує досвід, повідомлення з Києва були і залишаються об'єктом більшої «читацької аудиторії» в нашому міністерстві. Поза цим, є відповідальність стосовно самої Історії, оскільки дипломатичні звіти часто стають предметом дослідження, і те, що ми пишемо сьогодні, цілком ймовірно стане предметом вивчення майбутніх істориків сьогоденної війни. І завдання полягає в тому, щоб завжди застосовувати цілісний підхід, який виходить за вузькі межі просто констатації подій: нині дипломати виконують функції «дипломатичних істориків сучасності» (5, с. 297).

Коли було прийнято рішення відновити роботу посольства Греції після його тимчасового закриття в лютому 2022 року, нам була дана вказівка: «ми хочемо знати, що говорять і чого просять українці», і з цими словами ми вирушили, не знаючи, що на нас чекає попереду і не маючи відповідного досвіду. Після майже трьох років труднощів, напружених моментів і «дипломатичної імпровізації» ми сподіваємося, що заклали основу кращого інформування нашого керівництва для прийняття ними політичних рішень, для продовження підтримки України. Працювати в атакованій країні – це надзвичайний досвід, оскільки одна з цілей

дипломатії – запобігти війні. Але війна повернулася в політичний лексикон дипломатії. Чи стане це нормальним явищем, чи ні (ми, звісно, сподіваємось, що ні), ще належить побачити. Робота важка, з багатьма перешкодами та викликами, але вона обов’язково буде продовжуватися разом з нашими українськими партнерами.

Список використаних джерел

1. Axyonova V. & Katsiaryna L. Diplomacy beyond the state: Ukrainian think tank experts as wartime diplomacy actors. *European Security*. 2024. Vol 33, No 4. P. 557-575.
2. Jeremie C. To be a diplomat abroad: Diplomatic practice at embassies. *Cooperation and Conflict*. 2015. Vol. 50, No 3. P. 385–401.
3. Eban, A. Interest and conscience in diplomacy. *Society*. 1986. Vol 23, 14-22.
4. Кулеба Д. Жорстко, без правил та без "плану Б": сім принципів української дипломатії воєнного часу. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
5. <https://www.euointegration.com.ua/articles/2024/04/15/7183772/>
6. Sharp, P. *Diplomatic Theory of International Relations*. New York: University of Minnesota; Duluth, MN: Cambridge University Press, 2009.

Ялі Максим Харлампійович.

кандидат політичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри міжнародних відносин
та стратегічних студій

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКІЙ ДИПЛОМАТІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну наша держава опинилася в центрі уваги усього світу. Жахливі кадри бомбардувань та ракетних обстрілів українських міст, багатокілометрових танкових колон збройних сил РФ на шляху до столиці України, гуманітарна катастрофа та загибель тисяч цивільних мешканців в Маріуполі в умовах облоги та знищення комунальної інфраструктури тощо привернули увагу глядачів у найвіддаленіших куточках світу.

Перед українською державою та її дипломатією постало безліч викликів. Насамперед — виживання та уникнення тотального знищення внаслідок розгрому Збройних сил України та окупації території нашої країни. Аби плани Кремля не були втілені в реальність, перед Українською державою та українським народом постало завдання заручитися підтримкою не лише наших традиційних партнерів, але й усієї міжнародної спільноти. Звичайно, досягнути цієї мети лише за допомогою традиційної дипломатії було неможливо, враховуючи її обмежений кадровий та ресурсний потенціал, обмежена кількість дипломатичних представництв України в регіонах світу, роль яких підвищується в умовах трансформацій світового порядку тощо.

Чи не головним викликом для України в інформаційній сфері стала недостатня поінформованість мешканців багатьох держав світу про причини військової агресії РФ проти України та її передумов. Це пояснюється тим, що протягом десятиліть з моменту набуття Україною незалежності наша держава перебувала на периферії національних інтересів багатьох держав світу. Зокрема на Близькому та Далекому Сході, в Азії, Африці та Латинській Америці.

Навіть на рівні представників дипломатичного корпусу країн Європейського Союзу уявлення про Україну в багатьох випадках було достатньо поверхневим, сформоване в кращому випадку застарілою концепцією с Гантінгтона про зіткнення цивілізацій [1], згідно з якою “цивілізаційний розлом” Християнського світу проходить всередині України по обидва береги Дніпра, що була опублікована вперше ще на початку 1990-х років і набула особливої популярності серед викладачів, науковців та експертної спільноти після терактів в Нью-Йорку у вересні 2001 року та початку війни Сполучених Штатів проти “міжнародного тероризму”.

Проте для більшості населення не лише в європейських країнах, але й особливо у більш віддалених регіонах світу країн Азії, Африки, Близького Сходу, Латинської Америки тощо, України або взагалі або взагалі не існувало на політичній мапі світу, або уявлення про неї було сформовано російською пропагандою, на яку Кремль ніколи не шкодував фінансових ресурсів ще з часів існування СРСР. І в яку він вкладав величезні ресурси особливо протягом останніх одинадцяти років з моменту початку “гібридної” фази війни Росії проти України у 2014 році. Вже тоді стало зрозумілим, що об'єктивне та своєчасне висвітлення подій російської спецоперації під назвою “Руська Весна” в Криму, яка дуже швидко переросла у “гібридну” військову агресію РФ на Донбасі після кволої реакції міжнародної спільноти на чолі зі Сполученими Штатами на окупацію та незаконну анексію Криму, стане запорукою відсічі російської агресії шляхом консолідації міжнародної спільноти щодо підтримки України. Втім, на жаль, через цілу низку як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, цього зроблено не було, що й стало однією з передумов переростання “гібридної” війни з боку РФ проти України у повномасштабну військову агресію у лютому 2022 року.

Особливої важливості в умовах домінування російських наративів в інформаційному просторі країн так званого “Глобального Півдня” щодо причин та наслідків початку повномасштабної військової агресії РФ проти України набуло оперативне та об'єктивне висловлення ключових подій, що відбувалися в нашій державі у перші тижні та місяці з початку російського вторгнення. Саме тому особливої важливості в умовах обмеженості ресурсів та інструментів традиційної дипломатії набула публічна дипломатія та її інструменти.

Завдяки стрімкому розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, телебачення, Інтернету, соціальних мереж, з'явилися не лише нові напрямки та різновиди дипломатичної діяльності, такі як “медіа дипломатія”, “культурна дипломатія”, “освітня дипломатія” як складові частини публічної дипломатії, але й нові інструменти з просування позитивного іміджу України та її порядку денного України закордоном. Ці інструменти т.зв. “м'якої сили” (Soft power) – термін запропонований американським дослідником Дж. Наєм мол.[2], який означає використання державою для власного впливу на інші держави окрім традиційної дипломатії культури, освіти, ідеології та інших нематеріальних ресурсів, є вкрай важливими в умовах мирного часу. Натомість в умовах війни, коли держави використовують насамперед інструменти “Hard power” — військову силу, особливої ваги набуває її інформаційний супровід з метою здобуття переваги в інформаційному просторі як важливого фактору здобуття перемоги у війні.

Домінування в інформаційному просторі та поширення власних наративів надає змогу державі-агресору підірвати моральний дух населення та її захисників, що значно зменшує прагнення до спротиву та у підсумку призводить до поразки і капітуляції країни, що є жертвою нападу. На зовнішній арені головною метою пропаганди є виправдування агресії та фальсифікація та применшення масштабів руйнувань та жертв серед мирного населення.

Натомість для держави, що є жертвою військової агресії, особливо за умов протистояння державі, що значно перевищує її за всіма ключовими показниками могутності — військовому, економічному, дипломатичному, демографічному тощо, важливим фактором виживання стає залучення на свій бік партнерів, що можуть компенсувати нестачу в озброєнні, матеріальних та

фінансових ресурсах, критично необхідних не лише для відсічі на полі бою, але й для уникнення колапсу економіки, критичної інфраструктури, логістики, продовольчої безпеки тощо.

Тези доповіді базуються не лише на основі аналізу різноманітних джерел з теорії інформаційного протиборства та інформаційних війн, але й контент-аналізу власних інтерв'ю, коментарів та статей автора в провідних медіа в США, Японії, Китаю, Австралії, Великобританії, Німеччині, Франції, Індії, Чехії, Іспанії, Словаччині, Греції, Азербайджану, Грузії, Польщі та багатьох інших країнах світу. Найбільший обсяг інформації було зібрано завдяки участі автора в ток-шоу та телевізійних програмах провідних новинних міжнародних арабомовних телеканалів, зокрема Al – Jazeera (Катар), Al- Arabia (Саудівська Аравія), Sky News Arabia (ОАЕ), Al Araby (Катар), Al Ghad News Channel (Єгипет), Asharq TV (Саудівська Аравія), Al-Hurra (ОАЕ/США) та інших, в яких обговорювалася тема повномасштабної російської військової агресії проти України, починаючи з березня 2022 року і по теперішній час, в яких автор дослідження особисто брав участь загальною кількістю понад 150 разів [4].

Список використаних джерел:

1. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. Penguin Books India/ - 2016. - 368 p.
2. Nye J. Soft power: the means to success in World politics.- United Kingdom. 2009. 208 p.
3. Interviews of Maksym Yali to inernetional media // Center for New World Order and Global Development Studies of the National Aviation University [Electronic resource]. https://centerfornewworldorder.com/?page_id=246
4. Ялі М.Х. Особливості наративів російської пропаганди та інструментів її розповсюдження в інформаційному полі Близького Сходу на прикладі провідних телеканалів арабомовного світу // науково-практична конференція "Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи: V міжн.наук.-практ. конф. 30 жовтня 2024 р.: Тези доповідей. Міністерство оборони України, НУОУ. К.: НУОУ, 2024. 308. С. 166-170.
5. Бобров А. Пропаганда 2023: інформаційні війни під час російської агресії. Харків: Фоліо, 2023. 157 с.

Лоссовський Ігор Євгенович

кандидат фізико-математичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин,
Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу,
заст. Голови Державної служби України з етнополітики і свободи совісті,
Державна служба України з етнополітики і свободи совісті.

50 РОКІВ ГЕЛЬСІНСЬКОГО ПРОЦЕСУ: ГЛОБАЛЬНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОВОГО СВІТОПОРЯДКУ

1 серпня 2025 року виповнюється 50 років з часу підписання в м. Гельсінкі, Фінляндська Республіка Гельсінського Заключного Акту Наради з Безпеки та Співробітництва в Європі, яке стало визначною подією політичної та безпекової історії не лише Європейського континенту, а й усього світу, початком Гельсінського процесу, формуванням Гельсінського світопорядку. На десятиліття вперед було визначено правила та норми поведінки в усіх сферах людської діяльності (міжнародна політика та військово-політична безпека, економіка, екологія та практична співпраця країн і організацій, гуманітарна сфера та права людини й меншин в широкому розумінні цього поняття) й зобов'язання країн одна перед одною та в рамках міжнародних

організацій всього Європейського регіону, в широкому його розумінні, «Від Ванкуверу до Владивостоку» [1].

Підписанню цього важливого документу передувала кількарічна напружена переговорна, кулуарна, відкрита, формальна та більш закрита конфіденціальна робота сотень дипломатів, політиків різного калібру та лідерів 35 країн всього широкого Європейського регіону, США і Канади. В часи триваючої вже понад чверть століття «холодної війни» принциповими головними переговорними сторонами були СРСР і США, а також їх тодішні головні країни-партнери та країни-сателіти, які принциповим чином не визначали зміст укладених документів, але відігравали роль зацікавлених сторін та гарячих вболівальників своїх патронів – двох головних великих держав, двох єдиних геополітичних полюсів глобальної двополюсної системи міжнародних відносин того часу.

Головною переговорною мотивацією СРСР та його сателітів зі Східної Європи було забезпечення своєї територіальної цілісності та чіткої правової фіксації кордонів, що сформувалися за підсумками Другої Світової Війни. Найважливішою ж мотивацією США та більшості інших демократичних країн Заходу було досягнення зобов'язань з боку соціалістичних країн Східної Європи й насамперед Радянського Союзу щодо дотримання прав людини та основних свобод стосовно громадян самих цих країн.

Відбувся революційний геополітичний перелом в сфері Європейської безпеки. Уявлялося, що період тривалої конфронтації завершився, наступив новий етап міжнародних відносин, що характеризувався розрядкою міжнародної напруженості. Ухвалений Акт суттєво сприяв подоланню розколу та розрядив військово-політичну напруженість в Європі і світі. Подальший розвиток Гельсінського процесу з 1975-го до 1990 рр. значною мірою оформив підґрунтя для розформування Східного блоку соціалістичних країн. Внаслідок таких фундаментальних геополітичних змін добігало кінця військово-політичне протистояння між Сходом і Заходом, що тривало з часу Другої Світової Війни та загрожувало вилитися в Третю світову війну, яка цілком могла стати війною ядерною.

Все це вже стало досить далекою історією півстолітньої давнини. Логічним функціональним продовження Гельсінського процесу, який розпочався в середині 1970-х років в північній столиці невеликої нейтральної Балтійської держави стало формування найбільшої й найрозгалуженішої регіональної безпекової міждержавної організації у світі – Організації з Безпеки та Співробітництва в Європі (ОБСЄ).

За півстоліття свого існування (спочатку – НБСЄ, а з грудня 1994 р. – ОБСЄ) Організацією напрацьовано десятки важливих політичних і правових документів, інструментів, методологій та методик з профілактики, попередження, управління, розв'язання та влагодження військово-політичних та безпекових конфліктів і напруженостей, конфліктів, спричинених економічними та екологічними проблемами, зокрема, щодо нестачі та суперечностей навколо ресурсів, зокрема водних. Окрім існуючих/працюючих головних керівних та робочих міждержавних органів (Рада Глав Держав та Урядів, Рада Міністрів закордонних справ, Постійна Рада Послів держав-учасниць, Форум Безпекової Співпраці) в рамках ОБСЄ створено низку важливих незалежних функціональних інститутів (Секретаріат із досить розгалуженою системою підрозділів, Генеральний Секретар, Верховний Комісар з Національних Меншин, Бюро Демократичних Інститутів і Прав Людини, Представник зі Свободи ЗМІ). Важливими працюючими польовими органами в країнах регіону ОБСЄ, схильних до конфліктів та спрямованими на безпосереднє їх розв'язання на місцях є польові присутності/місії ОБСЄ в конкретних країнах [2–5].

Зазначені керівні й робочі інструменти/механізми ОБСЄ за час свого функціонування продемонстрували та засвідчили свою функціональність та достатню ефективність, хоча й, природньо, часом зазнають нещадної критики з боку перфекціоністів різних мастей. Зрозуміло, що в політичному світі немає нічого такого, що було б поза критикою чи її так чи інакше не

заслуговувало. Немає нічого ідеального, особливо, коли це стосується питань миру та безпеки на планеті.

Певна неефективність та навіть хибність таких організацій як ОБСЄ закладено в самих основних принципах їх діяльності, конкретно в механізмі консенсусу прийняття того чи іншого рішення в рамках організації. Всі, так звані, консенсусні організації мають ту хибу, що кожна з країн-учасниць на свій розсуд, виходячи зі своїх унікальних національних інтересів чи примх може заблокувати (накласти вето) на будь-яке рішення, важливе для миру та безпеки в усьому регіоні ОБСЄ. Хоча і є певні відмінності в реалізації принципу консенсусу в тій, чи іншій міжнародній організації. Так в ООН цей принцип реалізується через більш складний принцип «права вето» на прийняття рішень, яке закріплено лише за 5-ма державами-членами ООН, всі інші 188 держав-членів не володіють таким блокувальним правом.

В самій же ОБСЄ та переважній більшості інших подібних організацій принцип консенсусу полягає в тому, що всі рішення приймаються абсолютно колегіально, тобто, одностайно всіма країнами зразу, і кожна країна має свій особистий блокувальний голос. Разом з тим, були періоди, коли в ОБСЄ розглядалися певні виключення з цього принципу, коли застосовувалися принципи «консенсус мінус один» та «консенсус мінус два», але такі принципові відхилення від головного не стали нормою. Їх намагалися застосовувати при розгляді/розв'язанні конфліктів в колишній Югославії та конфлікту навколо Нагірного Карабаху. Таким чином, певні прецеденти вже було створено. Проте чи можна їх застосовувати відносно великих країн, постійних членів Ради Безпеки ООН? Зрозуміло, що поки-що це є не випробуваною ситуацією й навряд чи такою, що можна буде швидко, в досяжному майбутньому успішно реалізувати.

Враховуючи складну геополітичну ситуацію в сьогоденному світі, пов'язану насамперед з руйнацією тоталітарною росією Ялтинсько-Потсдамського та Гельсінського світових порядків веденням агресивної війни в Україні, деякі розбіжності в сфері Північно-Атлантичного партнерства, зростання політичного правого та лівого популізму в країнах Заходу, деякі екзотичні, непередбачувані витівки новообраного президента США, триваюче стрімке зростання ролі Китаю, все більш зрозумілою сьогодні стає потреба реформування провідних міжнародних організацій у світі, зокрема, самого принципу ухвалення в них рішень. Вже, принаймні три десятиліття розглядаються можливі варіанти такого реформування насамперед ООН. Всі вони головним чином стосуються питань реформування Ради Безпеки, зміни (збільшення) кількості її постійних членів, введення додаткової групи великих країн та надання їм додатково проміжного статусу – відмінного від «постійних» і «непостійних» членів. Дискусії продовжуються, але це мало впливає на патову ситуацію, що склалася в Європі і світі за фактом російської зухвалої агресії та військового вторгнення в Україну з очевидним та декларованим наміром знищення української державності, української нації як такої, самого українського народу, який за шизофренічним твердженням кремлівського фантазера-диктатора просто не існує. Ті, хто це марення кремлівського карлика активно заперечують (тобто, воюють з путінською армією) мають бути знищені, інші, що є пасивно незгодними – ізольовані та перевиховані в концентраційних виховних таборах на базі колишнього «ГУЛАГ»у, який поступово пустіє, оскільки сотні тисяч російських ЗК звільняють цю систему таборів, йдучи на «священну війну з українськими нацистами», «завойовуючи» своє місце в раю, коли інші їхні супротивники, як заявляв диктатор, мають «просто здохнути». Пустіючи табори Сибіру готові до прийому непокірних українців, які не бажають позбавлятися своєї ідентичності на покору кремлівського злодія, який все ще планує завершити свої геноцидні плани щодо українського народу [6–8].

В драматичній ситуації, що складається сьогодні насамперед на фронтах російсько-української війни, а також в цілому світі, коли: на очах поступово складається нова всесвітня «вісь зла» у складі групи ревізіоністських країн (росія, Іран, КНДР й прилеглі до них КНР, частково

об'єднання БРІКС, ОДКБ і ШОС), коли навіть оплот ліберально-демократичного світу – США сьогодні вражає світ непередбачуваними авторитарними, далекими від справедливості екзотичними ідеями, - конче важливим є продовження спроб формування нового справедливого світопорядку, оскільки старий, сформований в Гельсінкі 50 років тому завдяки наполегливим зусиллям ревізійоністських режимів насамперед російського тріщить по швах і потребує негайного реформування. Тут потрібні продовження зусиль демократичних країн світу, яким все ще дорогий мир на планеті та міжнародно-правовий порядок, заснований на всім зрозумілих нормах і правилах [9; 10]. Очевидні відхилення від цих норм і правил, які спостерігаються з середини лютого 2025 року у поведінці і риториці керівництва США, на думку автора, слід вважати тимчасовими девіаціями в політиці флагмана ліберально-демократичного світу на планеті, пов'язані з відсутністю професійної обізнаності в сфері геополітики та авторитарними особливостями ментальності новообраного американського президента, який в силу свого професійного бізнесового досвіду розглядає міжнародну політику в якості бізнес-проєкту в сфері нерухомості. Кількість зароблених центів/доларів не повинна перевершувати колективні моральні цінності, міжнародну репутацію та історичну перспективу. США є потужною сталою демократією, з міцними перевіреними часом традиціями, величезним високопрофесійним апаратом чиновників-фахівців, які мають пояснити необізнаним їх помилки та зупинити авторитарні безглузді примхи мільйонера-забудовника, що дорвався до влади. Будемо сподіватися, що в американській політичній системі для цього знайдеться достатня кількість запобіжників.

Щодо розбудови нового більш досконалого та адекватного новій геополітичній ситуації світопорядку, враховуючи те, що старий світопорядок фактично вже канув в літу, то тут необхідний комплексний підхід, який враховував би попередній світовий досвід, теоретичні принципи та практичні розробки в рамках наявних міжнародних організацій, насамперед таких, як ООН і ОБСЄ. Думається, що нову архітектуру регіональної та світової безпеки не потрібно створювати з нуля. Зовсім не потрібно діяти за старим комуністичним більшовицьким принципом «ми старий світ зруйнуємо вщент, а потім побудуємо новий світ». Напрацьований за 80 років досвід ООН та за 50 років досвід ОБСЄ, інших регіональних та безпекових організацій у світі треба ретельно проаналізувати, вивчити кращі практики, внести корективи та забезпечити безперебійне комплексне функціонування нової розгалуженої системи безпеки. Така система може стати більш складною в експлуатації, але більш надійною і справедливою при вирішенні конкретних складних безпекових проблем.

Нова система має керуватися низкою перевірених світовою практикою принципів, а також деякими новими актуальними сучасній геополітичній ситуації нормами і принципами. Одним з таких нових правил/принципів має стати консенсус навколо того, що остання імперія на планеті Земля, імперія зла, росія, має «почити в Бозі» во благо Глобального Миру, Безпеки та Благоденства: «Imperium delendam esse!» - «Імперія має бути зруйнована!».

Список використаних джерел

1. Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе – https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text 2.
2. Лоссовський І. «45-та річниця Гельсінського Заключного акта та його роль у міжнародних гарантіях територіальної цілісності й безпеки Україні» (Частина І.) // Зовнішні Справи - UA Foreign Affairs. № 7-8. 2020. С. 27-31.
3. Лоссовський І. «45-та річниця Гельсінського Заключного акта та його роль у міжнародних гарантіях територіальної цілісності й безпеки Україні» (Частина ІІ.). «Зовнішні Справи - UA Foreign Affairs». № 9-10. 2020. С.21-25.

4. Lossovskiy I. «The Activity of the OSCE from a Ukrainian Perspective». OSCE Yearbook 2003., Baden-Baden., Germany. P. 107-120.
5. Lossovskiy I. «Ukraine's Decade of Participation in the OSCE: Some Results and the Basic Priorities». Ukrainian Quarterly., № 1-2, Spring-Summer 2003, N.Y., USA., pp.5-21.
6. Лоссовський І. «До 20-ї річниці будапештських «гарантій»: Агресія Росії проти України як фактор ерозії міжнародно-правових режимів нерозповсюдження». Зовнішні справи. 2014. № 11. С. 6-11.
7. Лоссовський І. «Міжнародно-правовий статус Будапештського меморандуму: Договір, обов'язковий для виконання всіма його сторонами». – Київ.: Українська асоціація зовнішньої політики. – 2015. – 128 с.
8. Лоссовський І. «Росія – держава ізгой». «День». – 07.04.2015 – <https://m.day.kyiv.ua/ru/article/mirovye-diskussii/rosiya-derzhava-izgoi>
9. Lossovskiy I. Russia's aggression against Ukraine as a destabilizing factor for nonproliferation regimes // UA: Ukraine Analytica. – № 2(12) 2018. – p. 27 – 37.
10. Lossovskiy I. Three sources and three pillars of Ukraine's efforts in diplomatic resistance to Russian aggression. Unlimited Democracy. Analytics. - <https://www.unlimiteddemocracy.com/analytics/>

Шамрасва Валентина Михайлівна

доктор політичних наук, професор
кафедри міжнародного і європейського права,
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

ПРОБЛЕМА АСИМЕТРІЇ У МІЖНАРОДНОМУ БЕЗПЕКОВОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ

Проблематика безпекового співробітництва в цілому, і особливо підвищення його ефективності стала провідною у науковому та політичному полі українського суспільства. Нажаль події, що відбулися на початку 2025 р лише загострили питання пошуку найбільш відповідної стратегії захисту української державності у складних умовах повномасштабної агресії. Україні необхідно розробити ефективну відповідь на активізацію діалогу США та росії після приходу до Білого дому нової адміністрації Д.Трампа, забезпечити подальшу підтримку нашої боротьби державами партнерами.

Водночас дана відповідь повинна максимально враховувати асиметричний характер відносин України із державами, які підтримують нашу державу. Саме розуміння та максимальне врахування асиметричності може допомогти у більш глибокому розумінні цих відносин та побудові подальшого ефективного партнерства.

Аналізуючи сучасну ситуацію слід відзначити, що знаковою подією у міжнародному безпековому співробітництві стала Мюнхенська конференція 2025 р. У промові на цьому форумі віце-президент Дж.Ді Венс, не дивлячись на очікування засудження росії, почав із критики європейських держав за нібито відступ від свободи слова та недосконалу міграційну політику.

«Загроза, яка турбує мене найбільше щодо Європи, – це не Росія Це не Китай, і не будь-який інший зовнішній гравець. Я турбуюся про загрозу зсередини. Відхід Європи від деяких її фундаментальних цінностей», – сказав він. Щодо проблеми завершення війни в Україні, заяви віце-президента не були такими гострими, як того очікували політики більшості держав партнерів. Венс взагалі не згадав порушення прав демократичної опозиції в середині росії та порушення офіційною Москвою норм міжнародного права. Лише зазначивши, що адміністрація Трампа планує досягти «розумного врегулювання» для завершення війни в Україні не надаючи

жодних пояснень чи конкретних кроків у цьому напрямку.

Виступ Венса занепокоїв європейських політиків, оскільки заяви були зроблені через кілька днів після того, як президент США Дональд Трамп оголосив про «тривалу та дуже продуктивну» телефонну розмову з Путіним 12 лютого.

Не дивлячись на велику кількість заяв формат майбутніх переговорів щодо завершення війни досі не оприлюднений. Під час панельної дискусії в Мюнхені Кіт Келлог, спецпредставник Трампа з питань України та Росії, відзначив, що Європа може «не опинитися за столом переговорів», коли дійде до врегулювання війни в Україні.

У будь-якому випадку, конференція стала знаковою для України та її союзників. У своєму виступі президент України Володимир Зеленський заявив, що Європа має діяти колективно в підтримці України, оскільки Вашингтон змінює свої пріоритети. «Україна ніколи не прийме угод за нашими спинами без нашої участі. Те ж саме повинно стосуватися всієї Європи. Жодних рішень про Україну без України – жодних рішень про Європу без Європи», – наголосив Зеленський.

За результатами Мюнхенської конференції вже зараз можна зробити кілька узагальнюючих висновків. По-перше, змінюється сама система міжнародних відносин, а Європа більше не впевнена в тому, що у разі зовнішнього нападу США придуть їй на допомогу. По-друге, політика частини світової спільноти щодо України може бути кардинально переглянута. На жаль, виходячи із заяв представників офіційних Вашингтону та Москви угоду щодо України, США та Росія збираються обговорювати незалежно від думки щодо цього самої України та Європи загалом. По-третє, якщо країни Європи мають намір і надалі стримувати зростаючий російський тиск, — і в цьому більшість експертів згодні — їм доведеться максимально швидко наростити витрати на оборону, що не є популярним кроком у європейському суспільстві. І на останок, критику віце-президента США Джей Ді Венса щодо європейської політики багато учасників конференції вважали образливою. Проте президент Дональд Трамп назвав промову блискучою. Наявність роз'єднаності та зростання розбіжностей між провідними союзниками можна зафіксувати саме за результатами форуму.

Відразу по завершенні Мюнхенської конференції відбулося кілька знакових подій які має враховувати Україна при розробці подальшої стратегії безпекового співробітництва. Це екстрений саміт щодо війни в Україні проведений за ініціативою Макрона у Парижі 17 лютого, переговори між представниками США та росії у Саудівської Аравії.

Проаналізувавши ситуацію у якій Україна має продовжувати розбудову безпекового співробітництва повернемося до теоретичних основ та можливих напрямків майбутньої стратегії. Основу теорії парадоксу супердержави заклали представники американської школи міжнародних відносин. Узагальнюючи їх висновки та адаптуючи їх до реалій російсько-української війни слід відзначити, що саме асиметричність потенціалів призводить до непередбачуваності результату при явній неспівставності силових можливостей та статусів протидіючих сторін; стратегія пошуку «слабкості сильного» як спосіб боротьби слабкого стає визначальною; частим є звернення слабкої сторони до заборонених засобів ведення воєнних дій; тактика «непрямих» військових дій використовується слабкою стороною; констатується нездатність сильної сторони надійно захистити себе та домогтися переконливої перемоги над слабким супротивником.

Перед європейським суспільством у сучасній ситуації стоять кілька питань від відповіді на які і буде залежати подальший розвиток політики щодо України:

- як примирити цінності гуманізму, яких дотримується європейське суспільство, з жорстокістю ведення воєн;
- як знайти прийнятне для суспільства співвідношення між жорстокістю війни та готовністю принести жертви в ім'я цієї війни;
- як забезпечити підтримку війні, не підриваючи положень демократичного порядку?

Після вироблення відповідей на ці виклики Європа зможе побудувати ефективну безпекову політику у складних умовах турбулентності американської зовнішньої політики.

Україні ж залишається реалізація стратегії пошуку «слабкості сильного» і тактика непрямих військових дій, до якої вдається слабка сторона відповідно до теорії асиметричних конфліктів. За визначеннями Г.Кіссінджера вона має полягати:

- у зтяжньому характері війни, яка виснажувала сили сторони, що мала військову перевагу;
- у тактиці «малих перемог партизанів» та їхньому відході від прямих воєнних дій;
- у розосередженні сил на противагу концентрації сил противника, що дозволяє «зберігати свої сили та знищувати сили противника»;
- в опорі на місцеве населення;
- в усвідомленні справедливого (несправедливого) характеру війни.

Прагнення врахувати «уроки» асиметричних конфліктів простежується ще у міжнародній політиці гравців періоду розпаду колоніальної системи та блокового протистояння, періоду холодної війни. Більш очевидними і негайними наслідками була зміна стратегії воєнних дій проти відносно слабких супротивників. Можна виділити такі тенденції:

- обмеження масштабу прямого військового зіткнення (стратегії «локальних воєн», «обмежених воєн», «конфліктів низької інтенсивності»);
- ведення збройних дій невеликими за чисельності спеціально підготовленими військами;
- розвідка та проведення превентивних силових дій проти збройних загонів, спираючись на дані розгалуженої мережі агентури;
- прагнення знайти підтримку населення, в ім'я інтересів якого виступають прихильники боротьби проти сильного, і навіть військова і матеріальна підтримка контрагента у суспільстві;
- припинення військового протистояння та перехід до невоєнних способів тиску на слабого гравця.

Узагальнюючи стратегії поведінки розвинених країн у післявоєнний період, можна виділити як генеральну тенденцію обережне і дозоване застосування військової сили, уникнення прямого військового втручання у внутрішні конфлікти в країнах третього світу та більш активне використання невійськових способів тиску.

Саме ці фактори і повинна покласти Україна у подальшу стратегію боротьби із російською агресією.

Седляр Юлія Олександрівна

д.політ.н., доцент, професор

кафедри міжнародних відносин і стратегічних студій

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ У СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

Після розпаду біполярної міжнародної системи перед акторами постали нові виклики і загрози, які вимагали появи інструментів на їх реагування. Пропорційно до зміни парадигми ведення сучасних війн і підходів до розбудови миру у глобальній політиці, з'являються і нові суб'єкти, які націлені на вирішення загроз міжнародній безпеці. Таким суб'єктом глобальної політики стали приватні військові компанії (ПВК), які дедалі частіше стають складовою військових операцій, миротворчості, спеціальних місій з постконфліктного врегулювання, залучаються до вирішення цивільних завдань у постконфліктному плануванні.

Попри зростаючу роль ПВК у сучасній глобальній політиці як технології управління і вирішення міжнародними конфліктами, у вітчизняній міжнародно-політичній науці з'являються

лише поодинокі наукові праці присвячені даній проблематиці. У фокусі уваги таких робіт, як правило, перебуває роль ПВК в російсько-українській війні, оцінюються механізми і технології, які застосовувалися російськими ПВК для підризу територіальної цілісності і національної оборони України (І. Автушенко, Д. Бондар, С. Кириченко, О. Ковальський, Г. Кохан, М. Мухін, П. Хотенець). У той же час західні дослідження характеризуються цілісністю концепції аналізу проблематики, спираються на суттєвий масив статистичних даних і спрямовані на вирішення конкретних практичних завдань і проблем. Серед усіх наукових розвідок, присвячених аналізу впливу ПВК на сучасні міжнародні конфлікти, варто відзначити роботи Р. Абрахамсена, Д. Аванта, Д. Айзенберга, Д. Брукса, П. Зінгера, Е. Крахманна, Р. Мендела і С. Краснера. Серед наукових дослідницьких центрів та інститутів, які комплексно вивчають роль приватних військових компаній у глобальній політиці, сучасних збройних конфліктах і війнах, доцільно виділити Стокгольмський інститут дослідження проблем миру (SIPRI), Женевський центр демократичного контролю над збройними силами (DCAF), Міжнародний комітет Червоного Хреста (ICRC), Інститут стратегічних досліджень ПАР (ISS), Дослідницька служба Конгресу США (CRS), Міжнародний інститут дослідження миру (IPI).

У контексті вирішення поставлених завдань доцільним стало застосування окремих методів і принципів. Методологічною основою дослідження стало використання інституційного підходу, який дозволяє розглядати приватні військові компанії не лише як комерційні структури, але і як політичні інститути, інтегровані у реалізацію державами своїх національних інтересів, що передбачає їх нормативно-правове регулювання, створення механізмів координації їх діяльності із державними інститутами. Використання порівняльного аналізу дозволило оцінити підходи держав і міжнародних організацій до розуміння сутності і ролі приватних військових компаній у сучасній глобальній політиці. Системний підхід дозволив з'ясувати механізми взаємодії державних і недержавних акторів у системі забезпечення міжнародної безпеки, оцінити роль приватних військових компаній у підтримці внутрішнього режиму сучасної політики. Історичний метод надав можливість простежити еволюційний розвиток феномену приватних військових компаній у глобальних політичних процесах.

Тож з'ясуємо, що являє собою феномен ПВК у сучасних міжнародних відносинах. Наприклад, Женевський центр з демократичного контролю над збройними силами під приватними військовими компаніями розуміє комерційні організації, які надають спеціалізовані послуги, які належать до сфери ведення війни і конфліктів, що включають наступальні операції, стратегічне планування, розвідку, оперативну і логістичну підтримку, тренування і підготовку особового складу, забезпечення і обслуговування [1]. Зі свого боку, Т. Спайсер, керівник «Sandline International» під приватними військовими компаніями розуміє комерційні організації, що надають професійні послуги у військовій сфері, а також корпоративні структури, які спеціалізуються у наданні знань щодо здійснення військових операцій, стратегічного планування і розвідки, військового тренування і надання військово-технічної підтримки [8, с. 15].

Початок активного застосування приватних військових компаній у глобальній політиці для забезпечення національних інтересів держав припадає на період «холодної війни». Так, Французький іноземний легіон активно залучався до проведення воєнних операцій в Індокитаї (1946-1954 рр.), а також в Алжирі (1954-1962 рр.). Своєю чергою, британські приватні військові структури залучалися до вирішення конфліктів в Сомалі, Ефіопії (1977-1978 рр.), Еритреї (1977-1981 рр.), в країнах Латинської Америки. Перша британська ПВК Watchguard International брала активну участь у подіях в Ємені у 1967 р. [10, с. 12]. На думку експерта з ПВК Д. Стірлінга, операція Watchguard International в Ємені проклала шлях до формування нових механізмів

політичного протистояння світових держав, що дозволило їм вирішувати свої зовнішньополітичні завдання не вдаючись до прямого втручання у військові конфлікти. З цього часу до обов'язків приватних військових структур стали включати: військову розвідку, навчання військових з частин регулярних збройних сил, тренування, надання охоронних послуг [5]. Зі свого боку, приватна військова компанія Executive Outcomes, що була офіційно зареєстрована у Лондоні, була сформована з колишніх військових південноафриканських сил оборони. Дана структура розміщувалася у країнах Південної Африки, де і була залучена у координаційну роботу для врегулювання регіональних конфліктів [2, с. 21].

Однак лише у добу постбіполярності дані структури все частіше інтегруються у концепцію війн третьої генерації. Яскравим прикладом зростання активності ПВК може слугувати їх робота в країнах Африки. У цілому досвід використання сил ПВК в африканських країнах є показовим для оцінки діяльності цих структур у сучасному світі. Річ у тім, що держави Африки часто є так званими «failed states», в яких внутрішньополітичний порядок не може бути забезпечений їхніми власними силами. Це пояснюється тим, що більшість африканських країн тривалий час були колоніями, а потім йшли шляхом національно-визвольних рухів, громадянських війн, військових переворотів і зміни політичних режимів. Все це обумовлює особливі підходи до розбудови регіональної системи безпеки із залученням широкого кола позарегіональних гравців з власними національними інтересами. Останні в умовах гібридних викликів дедалі частіше звертаються до бізнес-орієнтованих недержавних військових структур з метою просування власних проєктів як політичних, так й економічних. Наприклад, протягом 1990-х рр. щорічне зростання ринку надання приватних військових послуг у Південній Африці оцінювалося у 30%. На сьогодні ПАР обіймає найбільший сегмент ринку з надання приватних військових послуг у регіоні, тут здійснюють свою діяльність близько 6000 ПВК зі штатом у 400 тис. співробітників. У Нігерії кількість діючих ПВК досягає 2000, у Кенії кількість ПВК зросла також до 2000 тис. із штатом до 50 тис. співробітників. Однією із найбільш потужних ПВК, які працюють у країнах Африки, вважається G4S зі штатом понад 100 тис. осіб і яка активно працює у понад 30 країнах регіону [4]. Більше того, у деяких африканських країнах, як Ліберія й Уганда, сформована ієрархізована піраміда ПВК, які підтримують порядок і кожна з яких має чіткі регламентовані функції [7].

З іншого боку, у сучасній глобальній політиці неконтрольоване і широке використання ПВК може становити загрозу міжнародній безпеці, адже правовий статус таких компаній інколи дозволяє їм діяти всупереч національним інтересам державних акторів, спроможне змінити усталений регіональний баланс сил, ускладнивши можливості для переговорного процесу. Так, ПВК як Blackwater, MPRI, CACI, International and Premier Technology Group, Inc., Titan Corp., що здійснювали розвідувальну діяльність, охорону об'єктів критичної інфраструктури в Іраку, почали звинувачувати у застосуванні катувань під час проведення допитів ув'язнених. Результати досліджень, проведені правозахисними організаціями, засвідчили, що 35% персоналу ПВК CACI, які проводили допити, навіть не проходили спеціалізованих тренінгів з питань законодавчої бази у галузі захисту прав і свобод людини [3, с. 6.]. Застосування ПВК у військових операціях на Близькому Сході виявили проблеми з управління персоналом і неконтрольованим продажем озброєнь у зонах конфліктів. Яскравим прикладом цьому може слугувати діяльність Blackwater, Titan Corp и L-3 у країнах Близького Сходу. Так, співробітники Blackwater у 80% випадків відкривали вогонь на ураження першими [6, с. 21]. Протягом 2006-2009 рр. персонал Blackwater звинувачували у розстрілах цивільного населення в Іраку [9].

Отже, у сучасній глобальній політиці ПВК користуються певним ступенем автономності від держав і часто виступають більше у ролі бізнес-орієнтованого транснаціонального актора,

який за певних обставин сприяє приватизації концепції безпеки, у тому числі, на міжнародному рівні. Останнє може бути вирішене, зокрема через упорядкування законодавчого регулювання діяльності приватних військових компаній на національному і глобальному рівнях. До того ж у сучасних реаліях ПВК дедалі частіше стають об'єктом жорсткої критики за масове порушення прав і свобод людини. Варто відзначити, що ці структури часто використовувались для реалізації політичних та економічних інтересів саме в країнах третього світу, часто всупереч інтересам місцевого населення. У зв'язку із цим ПВК часто розглядаються як інструмент здатний перешкодити праву націй на самовизначення і механізм управління так званими «failed states». Водночас приватні військові структури часто стають й ефективною технологією транзиту влади у країнах третього світу. За таких обставин широке використання ПВК для управління політичними процесами призводить до делегування їм частини функцій державного управління, пов'язаних із легітимізацією використання насилля для підтримки правового порядку, захисту державних інститутів і суверенітету у цілому. Нові реалії підштовхують до переоцінки не лише концепції національної безпеки, але й онтології соціально-політичних відносин, націлюють на формування міжнародно-правового режиму взаємодії державних і недержавних акторів поза рамками Вестфальської політичної картини світу.

Список використаних джерел

1. Сучасна діяльність приватних військових компаній URL.: <https://www.cir-ps.com/post/%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B9> (дата звернення 21.02.2025).
2. Abrahamsen R., Williams M. C. Security Beyond the State: Private Security in International Politics. Cambridge, 2011. 280 p.
3. Dickinson A.L. Contract as a tool for regulating private military companies. From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies / Chesterman S. and Lehnardt C. Published to Oxford Scholarship Online, January 2009. 112 p.
4. Langewische W. The Chaos Company, April 2014. URL.: <http://www.vanityfair.com/news/business/2014/04/g4s-global-security-company> (дата звернення 14.02.2025).
5. Richards A., Smith H. Addressing the Role of Private Security Companies Within Security Sector Reform Programmes. Journal of Security Sector Management. Vol. 5 № 1. May 2007. 14 p.
6. Schahill J. Blackwater. The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army. N. Y. Nation books, 2008. 560 p.
7. Security Sector Reform: A Case Study Approach to Transition and Capacity building. January 2010. URL.: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications-Security-Sector-Reform.pdf> (дата звернення 11.02.2025).
8. Spicer T. An Unorthodox Soldier: Peace and War and the Sandline Affair. Edinburg, Mainstream, 1999. 240 p.
9. The high-risk contracting business. URL.: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/warriors/contractors/highrisk.html> (дата звернення 18.12.2024)
11. Wing I. Private Military Companies and Military Operations. Land Warfare Studies Centre, Working Paper № 138, October 2010. 65 p.

Чупрій Леонід Васильович
 доктор політичних наук,
 професор кафедри психології,
 педагогіки та суспільних дисциплін,
 Державний податковий університет

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ПРОТИСТОЯННЯ В РЕЛІГІЙНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Україна є поліконфесійною державою. В ній нараховується близько 120 релігійних конфесій і всі вони мають право на вільне сповідання своєї віри і популяризацію релігійних цінностей, якщо вони не несуть загрози життю людини чи не порушують закони держави. В Україні діє Закон «Про свободу совісті і релігійні організації», який чітко декларує права і свободи релігійних інституцій.

Проте деякі релігійні організації мають деструктивну і проросійську спрямованість. Так Українська православна церква Московського патріархату досить довгий час діяла і продовжує діяти як частина Російської православної церкви. У 2014 році деякі священники Української православної церкви МП підтримали вторгненню Росії в Крим і Східну Україну, надаючи певну матеріальну підтримку російським військовим, які використовували певні церковні будівлі у цих регіонах як військові бази, польові лікарні чи з іншою метою

Після повномасштабного вторгнення Українська православна церква МП нібито формально й закликала до миру, але продовжує бути складовою Російської православної церкви, яка відкрито підтримує російську агресію. А останнім часом Російська православна церква перейшла будь-яку моральну межу, зокрема на Всесвітньому російському народному соборі 27 березня 2024 назвала агресію росії проти України «священною війною», виправдовуючи будь-які злочини російських військовослужбовців на українських територіях, навпаки називаючи їх визволителями і обіцяючи після смерті пробачення всіх гріхів. На Соборі взагалі зазначили, що ця «священна війна» ведеться не тільки проти України а й проти всього колективного Заходу, який впав у сатанізм, відтак росія – це єдина сила яка здатна врятувати світ від «наступу глобалізму і пропаганди содомських цінностей»[1].

Війна в Україні призводить до значних руйнувань в тому числі й релігійних споруд. Загалом знищено або пошкоджено щонайменше 630 релігійних об'єктів. За конфесійною ознакою від російської агресії постраждало найбільше православних храмів – загалом щонайменше 246.

Постраждало молитовних будинків євангельських церков – загалом щонайменше 206, з яких найбільше постраждали:

- церкви християн віри євангельської – 94;
- молитовні будинки євангельських християн-баптистів – 60;
- споруди Церкви адвентистів сьомого дня – 27 [2].

Щодо деструктивної діяльності Української православної церкви МП, то за словами голови Державної служби України з питань релігії, свободи совісті та етнополітики Віктора Єленського, 22 представники Української православної церкви отримали вироки за незаконну співпрацю з Росією або інші злочини, пов'язані з російською агресією проти України. Деякі священники Української православної церкви отримали вироки за шпигунство проти України, за розповсюдження пропаганди, що закликає до повалення чинної влади. За інформацією В. Єленського, ще 72 особи, пов'язані з даною церквою, є об'єктами кримінальних проваджень або їм оголошено про підозру [3].

Українська православна церква МП оголосила про певні статутні зміни, які нібито свідчать про її «повну автономію та незалежність» від Російської Православної Церкви, проте на сайті

останньої зазначено понад 100 членів Української Православної Церкви як членів її єпископату, відтак вона й надалі залишається складовою Російської православної церкви, яка продовжує виправдовувати загарбницьку війну росії проти України. Зі сторони цієї церкви та її прихильників активно поширюється інформація на всеукраїнському та міжнародному рівні про те, що в Україні нібито порушуються права вірян. Так була створена юридична фірма з офісами в Лондоні та Вашингтоні Amsterdam & Partners. У жовтні 2023 року юридична компанія Amsterdam & Partners оголосила, що Українська Православна Церква найняла її для привернення міжнародної уваги до нібито ескалації утисків з боку українського уряду. Засновник компанії Роберт Амстердам дав інтерв'ю Такеру Карлсону, в якому заявив про релігійні переслідування в Україні. Це інтерв'ю набрало понад 55 мільйонів переглядів. Крім того, Amsterdam & Partners опублікувала 32-сторінкову «білу книгу», в якій стверджується, що релігійна свобода в Україні перебуває під загрозою [3].

Юридична компанія Amsterdam & Partners заявляє, що захищає права вірян, хоча насправді відстоює інтереси Російської православної церкви. Фірма відкрито повідомила, що її послуги замовив Вадим Новинський — впливовий протодіякон Української Православної Церкви. За даними Forbes, його статки оцінюються у \$1,2 млрд, що робить його одним із найбагатших громадян України. З 2013 по 2022 рік Новинський був депутатом Верховної Ради України та входив до складу різних проросійських політичних партій. Радіо Свобода повідомляє, що у 2019 році в мережу потрапила фотографія Новинського разом із Патріархом Кірілом, зроблена під час релігійного фестивалю в Росії. Згодом це фото було видалене. У грудні 2022 та січні 2023 року Україна запровадила санкції проти Новинського. Торік Служба безпеки України назвала його «проросійським олігархом», який перебуває під кримінальним розслідуванням за «посібництво країні-агресору».

Попри це, Роберт Амстердам стверджує, що Новинський «не є проросійським олігархом, а є проукраїнським підприємцем», який з початку війни пожертвував десятки мільйонів доларів гуманітарної допомоги українському народу [3].

В результаті діяльності Amsterdam & Partners та інших подібних структур частина американського політикуму повірила в те, що нібито в Україні порушуються права вірян. Так кандидат в Президенти США Вівек Рамасвами зазначив, що гроші американських платників податків використовуються в Україні для боротьби з християнами. Інший відомий республіканець та журналіст Такер Карлсон, який брав інтерв'ю у кремлівського диктатора, також відкрито заявив, що український Президент заборонив християнську віру у своїй країні і заарештував монахинь і священників [4], що взагалі не відповідає дійсності і є повною нісенітницею. Відомий американський дослідник та співробітник Капітолійського пагорба в минулому Стівен Мур, відвідав в Конгресі близько 100 офісів Республіканської партії і зазначив, що близько третини республіканців вважають, що чинною владою України переслідуються українські християни. Хоча це абсолютно не відповідає українським реаліям.

Відтак щоб протидіяти деструктивним проявам Української православної церкви МП та інших проросійських релігійних організацій, Верховна Рада України прийняла закон, спрямований на усунення ризиків для національної безпеки з боку релігійних організацій, які підтримують зв'язки з Росією. Цей законопроект не передбачає норм, що переслідують вірян чи забороняють сповідувати певну релігію. Він містить норми, що забороняють українським релігійним організаціям належати до релігійних організацій, які мають місцезнаходження або керівний центр у країні, що здійснює збройну агресію проти України, відтак він протидіє поширенню ворожої пропаганди, в тому числі матеріалів із закликами до знищення України, геноциду українського народу, а також до насильницького загарбання та окупації Росією інших держав.

Закон передбачає, що кожна з багатьох парафій Української православної церкви буде розглядатися індивідуально і якщо буде підтверджено її зв'язки з державою агресором росією, то вона втратить юридичний статус релігійної організації,

Закон не обмежує права вірян на вільні збори, проповіді чи молитви. Також ніщо не завадить церкві, яка втратить свій статус, перереєструватись у бізнес або іншу юридичну особу, каже Микита Потураєв, голова законодавчого комітету, який розробив цей законопроект. Вони можуть заснувати нову релігійну організацію і подати її на реєстрацію у відповідний державний орган.

Відтак ніяких переслідувань щодо рядових парафіян чи священників не передбачається і їхні права не порушуються. Тому всі ці спекуляції російських пропагандистів, що в Україні масово порушуються права християн, нічим не підтверджені і є брехливими.

Список використаних джерел

1. Собенко Н. РПЦ оголосила "священною" війну РФ проти України. URL: <https://suspilne.media/716238-rpc-ogolosila-svasennou-vijnu-rf-proti-ukraini/>
2. Чурікова Н. Росія як терористична організація тримає українців заручниками" – співавтор звіту про релігійну ситуацію в Україні. URL: <https://www.holosameryky.com/a/rosier-relihija-pid-terorom/7955078.html>
3. The Wall Street Journal: Чи є релігійна свобода в Україні «під загрозою»? URL: https://www.religion.in.ua/zmi/foreign_zmi/50954-the-wall-street-journal-chi-ye-religijna-svoboda-v-ukrayini-pid-zagrozoju.html
4. Is religious liberty 'under attack' in Ukraine? URL: <https://diplomatmagazine.eu/2024/03/25/is-religious-liberty-under-attack-in-ukraine/>

Христокін Геннадій Володимирович
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин
та стратегічних студій
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІСТИКИ ДИПЛОМАТІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Прихід до влади Дональда Трампа в США докорінно змінили ситуацію в світовій геополітиці. Укази нового президента, промова віце-президента США Джей Ді Венса на Конференції з безпеки в Мюнхені, яка розпочала відкрите протистояння США та Європи, діалог держсекретаря США Марко Рубіо з російською делегацією в Ер-Ріяді, критика Трампом В. Зеленського як «диктатора», абсолютно кабальні пропозиції уряду США щодо розробки корисних копалин України, звинувачення України у початку війни проти росії, економічний шантаж Китаю, наміри Трампа захопити контроль над Панамським каналом, Канадою та Гренландією, все це докорінно змінило політичну ситуацію і стало показником кардинальних змін на міжнародній арені. Експерти та політики оцінюють ситуацію як початок нового етапу міжнародних відносин. Можна додати, що це не лише нова епоха в геополітиці, але й панування нового, особливого «трампівського» стилю дипломатії, ведення міжнародних відносин, який є викликом для традиційної дипломатії.

Нашим завданням є розібратися, в чому особливість дипломатичного стилю Трампа? Що властиве дипломатії Трампа, на яких засадах вона ґрунтується? Що можна від неї очікувати? І як має Україна себе вести в нових умовах?

Дональд Трамп не відноситься до політиків традиційного типу, які перед обранням на посаду президента вже зазвичай мали систематичні політичні знання, прихильність певній політичній ідеології, довгу політичну кар'єру і досвід. В цьому сенсі, Трампа називають неформатним, несистемним політиком, який перетворив цей недолік на перевагу.

Власну несистемність Трамп компенсує харизмою, яка має підкреслити і посилити його особисте лідерство, силу і переваги над іншими. Йому властива демонстративність, зосередження уваги на собі як на безумовному центрі подій. «Це стиль людини з шоу-бізнесу: президент безперервно позує перед фотографами, тисне руки, прогулюється в парку перед об'єктивами телекамер». Харизматичність тут переходить в егоцентризм, ексцентризм та своєрідний трампцентризм. «Такий стиль повністю заснований на особливостях характеру президента - ключовим є його інтуїція та інстинкти, а рушійною силою є настрій, в якому перебуває президент в конкретний день» [1].

Важливим чинником, що впливає на поведінку Трампа – це специфічна релігійна стилістика. Хоча сам Трамп не занадто релігійна людина, але його ідентичність цілком вписується в модель нової харизматичної релігійності. Варто звернути увагу, що наразі в Америці набуває поширення релігійна течія «Новий апостольський рух», яка вчить, що Бог продовжує звертатися до світу і в наш час через апостолів та пророків. Цей новітній релігійний рух наразі збирає цілі стадіони в США. Під його впливом, на думку аналітиків, перебувають люди з найближчого оточення новообраного президента. Вони цілком підтримують в Трампі переконання, що він новий політичний пророк, що має врятувати світ. Нам достеменно не відомо чи вірить в цей Трамп, але його дії дуже нагадують людину. Що вірить в свою місію.

Стилю Трампа характерна непередбачуваність. «Він любить ставити в глухий кут учасників переговорів, своїх власних співробітників і союзників» [1]. нерідко вдається до особистих нападів на опонента чи навіть партнера, демонструючи так звану «мегафонну дипломатію». Як тільки він не бачить швидкого результату, він починає публічно обстрілювати опонента емоційними і часом образливими словами, провокуючи його на зворотну реакцію. А найменший спротив чи виправдовування, він сприймає як ознаку непокори і лише посилює свій тиск, накручуючи ситуацію до крайності.

Для президента США головним показником політики є її результативність, ефективність. Недарма слово «угода» є улюбленим словом Трампа у вирішенні усіх проблем та криз. Яку роль для Трампа відіграють угоди, він описав у книзі: «Мистецтво укладати угоди». В цій книзі він пише: «Хтось має хист до малювання, хтось — талант до написання віршів. Я ж укладаю угоди. Бажано, масштабні. Це мій драйв, моя невгамовна жага». Укладання угод є пристрастю Трампа: «Це моє покликання, моя стихія: кожна угода — мій витвір мистецтва» [5]. Він бачить світ як поле можливостей для угод.

Дипломатію і політику Трамп також сприймає як форму бізнесу. «Президент Трамп підходить до вирішення більшості дипломатичних проблем, як до укладання ділової угоди. Спочатку він виступає з агресивними заявами, потім роздуває конфлікт ще більше, а потім намагається домовитись» [1]. Всю політику він бачить як серію таких угод. В усіх рішеннях він закладає отримання економічного зиску для Америки та особистого посилення лідерства.

Політика для Трампа є інструментом досягнення його амбіцій. Трамп сміливо втілює інструменталізм, жорсткий прагматизм та навіть утилітаризм в політиці та дипломатії. Це не дипломатія норм, правил та цінностей, а дипломатія сильних рішень. Це не дипломатія паритетності, а вольова дипломатія проривів і ефектних та ефективних результатів. Свідченням цього є особлива бізнесова манера ведення політичних переговорів, надзвичайна активність, тиск

на партнерів та опонентів. Особисті якості і рішення політика для Трампа важливіші за інституційні та нормативні. Він постійно порушує правила, щоб продемонструвати як він долає усі перепони і досягає результату.

Дипломатія Трампа популістична, вона розрахована на швидкі результати, щоб ефектно представити їх виборцям. Він реалізує концепт прямої демократії, всіма засобами критикує представницьку демократію. Трамп як бізнесмен не розуміє до кінця важливість інституцій, які, на його думку, лише гальмують швидке прийняття рішень. «Усе задля того, щоби Трамп міг оголосити виборцям про чергову перемогу. І немає значення, що цілком можливо, насправді її немає» [4].

Аналіз дипломатії Трампа демонструє, що «вона відрізняється високим ризиком» [1] та імпульсивністю. Імпульсивні рішення та спонтанні дії не завжди приносять результат. «Іноді він діє імпульсивно, явно не плануючи подальших кроків. Це відображає відомі риси його характеру, а також демонструє безпорадність Держдепартаменту, багато керівних посад в якому як і раніше залишаються вакантними» [1].

Відсутність чіткої і зрозумілої стратегії дипломатії – ознака міжнародної політики Трампа. Головна дипломатка Європейського Союзу Кая Каллас розповіла про особливості переговорів із командою американського президента Дональда Трампа в лютому 2025 р. Вона звернула увагу на те, що дипломатичним відомствам європейських країн дуже складно зрозуміти, що саме планують їх американські колеги. «Ми зустрічалися з багатьма американцями, і, загалом, на різних зустрічах ми отримували різні меседжі, навіть від одних і тих же людей. Як це все зрозуміти – це, звичайно, питання» [3]. Посадовці команди президента США одночасно роблять заяви, часом протилежного характеру. З одного боку, вони заявляють у підтримці НАТО, а з іншого боку натякають, що присутність військ США в Європі не буде тривалою. В один день Трамп говорить, що може відключити Starlink Україні за небажання підписувати невігідні умови використання її надр, і в цей же самий день Ілон Маск «назвав неправдивим повідомлення агентства Reuters про те, що питання можливості відключення України від супутникової мережі Starlink піднімалося на переговорах про українські надра» [2].

Міжнародна преса характеризує політику Трампа як «дипломатію вогню і люті» - неочікувані рішення, заяви, зустрічі, угоди. «У його арсеналі - погрози й миролюбні обіцянки, а загальний стиль можна описати як максимальне балансування на межі можливого» [1]. Для прикладу, ще в перший свій термін президентства Трамп неочікувано зустрівся з Кім Чен Ином у Сінгапурі. Запропонував введення мит на торгівлю для союзників. Зробив неочікувані заяви щодо участі США в НАТО. Ініціював економічну війну з Китаєм.

Про непослідовність і спорадичність дипломатії Трампа говорить чимало експертів. «Для Трампа політичні заяви вже не мають тієї ваги, як це було у міжнародних відносинах досі. Брехня та маніпуляції навіть геббельсівського масштабу перетворилися на цілком “нормальний” інструмент. А одночасно нормалізувалася практика, за якої Вашингтон може діаметрально змінити риторичку і без жодних пояснень відмовитися від сказаного раніше. Ніби нічого й не було» [4].

Важливо враховувати, що на політику і зокрема дипломатію США зараз впливають тренди конфлікту з ідеологією глобалізму, центром якої є Європа. Нова адміністрація США проводить дипломатію, яка «ставити під сумнів принципи глобального інтернаціоналізму, які, на думку багатьох, призвели до війни в Сирії. Це дипломатія, яка відрізняється непередбачуваністю і визначає глобальний політичний клімат. Але водночас це дипломатія, яка роз'єднує так само, як і об'єднує; вона кидає виклик нормам і принципам міжнародного порядку, які, на думку багатьох, стримували протягом довгих років руйнівний націоналізм ХХ століття і принесли мир мільярдам людей» [1].

Політика США суттєво змінилася ще під час першого президентського терміну Трампа. «США дедалі більше почали зміщувати фокус уваги з Європи і Росії на Китай. Саме китайська політика стала тим, що формує основу ухвалення рішень у Вашингтоні» [4]. Було поширеним хибне очікування про те, що тектонічні зміни у зовнішній політиці США, які запустила його адміністрація, є випадковістю. Але насправді, політика Д. Байдена багато в чому продовжила тенденції свого першого терміну. «Другий термін Трампа спричинив тектонічний зсув за швидкістю, формою та глибиною проведення змін, але не за їхнім напрямком. Головним із них і надалі лишається переорієнтація США з Європи на Китай» [4].

Загалом ситуація докорінно змінюється на наших очах, і повернення назад неможливе. По-перше, ми не маємо більше єдиного голосу Заходу, натомість ми бачимо, що Захід розколовся. США фактично протиставили себе Європі, звинувативши її в не дотриманні демократичних принципів та економічній пасивності у війні в Україні. По-друге, зникла єдина позиція учасників антиросійської коаліції. США більше не є головним учасником цієї коаліції; Вони одноосібно беруть ініціативу у проведенні переговорів з Росією, без участі Європи та України. По-третє, Європа опинилася перед вибором – взяти на себе ініціативу і стати самостійним гравцем чи остаточно втратити свою роль в глобальних процесах. По четвертих, Україна як ніколи близько знаходиться до межі свого існування. Питання про існування України та її безпеки вирішується головними гравцями.

Після приходу Трампа до влади, Україна потрапила в ситуацію своєрідного шторму відносин. З боку Трампа лунають несправедливі, образливі заяви на адресу президента В. Зеленського та України. Абсурдно виглядають звинувачення В. Зеленського в диктатурі, несправедливо прирівнювати агресора та жертву, абсурдно легітимізувати Путіна, вести переговори з Росією без урахування позиції Києва, нав'язувати Україні кабальні умови договору про надра. Все це викликає справедливий протест і провокує українських політиків на адекватні відповіді. «За традиційною логікою міжнародних відносин такі дії партнера зазвичай потребують “взаємності”, тобто відповіді, співмірної за тональністю» [4]. І можливо у традиційній дипломатії це могло б мати сенс. Але для президента США, який прийшов у політику з бізнесу, публічні заяви мають зовсім інше значення. Для Трампа вони – «інструмент не донесення позиції, не публічної державницької комунікації, а лише конкурентної боротьби. Боротьби без правил, як і годиться у бізнесі» [4]. Для Трампа полеміка з ним в публічній сфері є викликом, об'явою війни, тиск на його виборців. Тому будь-який публічний обмін заявами лише зашкодить Україні.

Щоб будувати адекватну стратегію співпраці України з США, необхідно усвідомити глибинні тенденції в політиці США. Вони в тому, що США поступово зменшуватимуть свою присутність у Європі і переорієнтовують свою зовнішню політику на Китай. «Це – тектонічні геополітичні зміни, які наразі не залежать навіть від розвитку відносин з Росією. І точно не будуть залежати від угоди про надра» [4]. У безпековому, політичному, і економічному вимірі ми все більше будемо залежними не від Америки, а від Європи. Тому стратегія і риторика української сторони має будуватися на врахуванні цих тенденцій.

Отже, ми бачимо, що події змінюються так стрімко, що не встигають виникати роз'яснювальні моделі, які б дозволили цілісно тлумачити міжнародні процеси. Зруйновано зусилля міжнародної дипломатії останніх трьох років, спрямованих на стримування Росії, її економічну та політичну ізоляцію. Важливим фактором, що спричинює ці зміни є стилістика дипломатії Трампа. Ми проаналізували стилістику та риторику дипломатії Трампа і прийшли до висновку, що його дипломатія є інструменталістською, прагматичною і навіть утилітарною політичною діяльністю лідера харизматичного типу. Ймовірно роль тут відіграє несвідоме месіанство, прагнення врятувати світ, яка співпадає з абсолютною непередбачуваністю, експресивністю та утилітарним прагненням використати ситуацію для отримання матеріального зиску. Дипломатія у Трампа організованою політично формою бізнесу і одночасно вона має своєю

метою підняття рейтингу та популізм. Все це обумовлює відсутність чіткої і зрозумілої стратегії, заяви, що взаємно виключають одна одну, максимальне балансування на межі можливого. Проте один чіткий мотив можна простежити – це США поступово зменшуватимуть свою присутність у Європі і переорієнтують свою зовнішню політику на Китай. Все це дозволяє нам передбачити, що у безпековому, політичному, і в економічному вимірі Україна все більше будемо залежними не від Америки, а від Європи. Тому стратегія і риторика української сторони має будуватися на врахуванні цих тенденцій.

Список використаних джерел

1. Ландейл Д. Що таке дипломатія «вогню і люті» Дональда Трампа? <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44507538>
2. Маск прокоментував повідомлення про можливе відключення Starlink в Україні. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/02/19/7205366>
3. Очільниця дипломатії ЄС розповіла про особливості переговорів з командою Трампа. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/02/19/7205366>
4. Сидоренко С. Вжити в епоху Трампа. Чому палають відносини зі США та що варто робити Україні. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/02/21/72055>
5. Трамп Д. Мистецтво укладати угоди. 2017.

Буряченко Олексій Валентинович
кандидат політичних наук, доцент,
професор Кафедри міжнародних відносин
та стратегічних студій,
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНЬКА - ZEITENWENDE СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

Система міжнародної безпеки неодноразово піддавалася серйозним випробуванням, світ стрясали економічні кризи, соціальні революції, військові конфлікти. Міжнародна система скрипіла, хиталася, але все-таки трималася [2]. Конфлікт в Україні став критичним поворотним моментом у європейській та глобальній безпеці. Він не лише зруйнував існуючий світовий порядок, але й відродив парадигму недовіри часів холодної війни, тим самим зменшивши віру в стійкість мирного і заснованого на співпраці світового порядку [10, с. 17]. Війна в Україні продемонструвала неспроможність основних інституцій світової безпеки та визначила виклики їх трансформації до переформатування. Російське вторгнення в Україну знаменує поворотний момент в історії. Це завершує розділ, який розпочався наприкінці холодної війни, коли західні країни намагалися інтегрувати Росію в міжнародний порядок, заснований на правилах [6]. Отож, ні в кого не викликає сумніву, що дії РФ проти України порушили архітектуру глобальної системи безпеки, яка була побудована після Другої світової війни на умовах легітимності, справедливості, довіри, а також, те, що російсько-українська війна спричинила *Zeitenwende* (історичний перелом) світової політики [9].

Багато політичних лідерів, політиків та аналітиків називають російсько-українську війну переломним моментом. Деякі говорять про появу нової ери у світовій політиці та безпеці. Як би хто не називав російсько-українську війну, але вона стала тим чинником, який змусив світових акторів до розуміння, що наявна система міжнародної безпеки потребує змін. Російсько-українська війна мала конкретний вплив на різні сфери забезпечення миру і безпеки про, що

зазначає ряд аналітиків. Проаналізуємо більш детально деякі наслідки російсько-української війни. Це дозволить якісно зрозуміти той вакуум легітимності, довіри, який утворився навколо архітектури світової безпеки, яка будувалася після Другої світової війни, що дозволяє ґрунтовно зауважувати про необхідність нагального реформування нинішньої системи та напрацювання концептів нової глобальної архітектури світової безпеки, зокрема виставлення структурних маяків цієї трансформації.

Наслідки для геополітики. Регіональна зовнішньополітична стратегія РФ відіграє центральну роль в російсько-українській війні. РФ зосереджувалася насамперед на запобіганні інтеграції пострадянських країн до ЄС і НАТО, одночасно посилюючи свою роль у Центральній Азії та відносинах з Китаєм. Вторгнення в Україну стало реакцією на поступовий її перехід від статусу буферної зони до статусу країни, що прагне стати членом ЄС і НАТО, а також попередженням її сусідам про економічні, енергетичні та геополітичні важелі впливу РФ на них. Отож, для вирішення поточних і майбутніх геополітичних викликів західні країни змушені переглядати свої зовнішньополітичні стратегії, виходячи з усвідомлення того, що загрози з боку РФ і Китаю не можуть бути ізольованими одна від одної на відміну від підходів, які були до російсько-української війни. Як відмічає Найеф Аль-Родхан, - «конфлікт в Україні є критичним поворотним моментом у європейській та глобальній безпеці. Він не лише зруйнував існуючий світовий порядок, але й відродив парадигму недовіри часів холодної війни, тим самим зменшивши віру в стійкість мирного і заснованого на співпраці світового порядку» [10, с. 17]. Дедалі більш конфліктні відносини між Західним блоком, з одного боку, і Росією та Китаєм дедалі більше ускладнюватиме збереження міцності і стабільності альянсів, загострюючи тим самим потенційні майбутні кризи. Різне зростання впливу вузьких інтересів національної безпеки та геополітичних цілей окремих держав нагадує про те, що ці чинники завжди будуть першочерговими ніж глобальний мир і безпека, що мотивується класичним реалізмом та концепцією «емоційності держав», яку описав Найеф Аль-Родхан [7]. Напруженість і брак довіри лише посилюватимуться через посилення економічної і фінансової війни, яка відбувається між двома протилежними блоками. Міжнародний борг також постраждає в результаті російсько-української війни, як і триваючі енергетична та продовольча кризи, що сприятиме подальшому поділу існуючого світового порядку на конкуруючі табори.

Але, на думку автора, є фактор, який максимально вплинув на турбулентність геополітичного ландшафту і який був зауважений автором раніше, це підірвав авторитету США як глобального лідерства та втрата/не підтвердження статусу гегемона в однополярному світі. Таку нашу думку влучно окреслює Емма Ешфорд, розмірковуючи над відповіддю США на війну коли багатьма американськими експертами було зауважено, що відповідь президента США Джо Байдена (2021-2025 рр.) на війну стала його найбільшим зовнішньополітичним тріумфом і чітким знаком того, що зовнішня політика США на вірному шляху. Ешфорд зауважує, - «якщо зробити крок назад від тріумфальності, картина стає менш очевидною. Війна в Україні - це якщо не повний провал стримування Сполучених Штатів, то принаймні явний провал американських політичних рішень останніх десятиліть, спрямованих на підтримку миру в Європі. Безумовно, війна продемонструвала готовність Заходу протистояти поверненню політики сили. Але вона також показала практичну обмеженість цієї стратегії. Минулий рік (2022 рік, ред. автора) став не запереченням світового протистояння, конкуренції великих держав або сфер впливу, як дехто його описує, а скоріше демонстрацією того, як все це виглядає на практиці. Він довів, що Сполучені Штати не завжди можуть стримувати рішучу ревізійську державу без не виправдано високих витрат і ризиків» [4]. Тобто неспроможність США гарантувати безпеку, незалежність та суверенітет, зокрема, зобов'язання, які вони на себе взяли за Будапештським меморандумом спричинило вакуум довіри, що запустило маховик геополітичного суперництва. Сьогодні, світ вступає в період боротьби за межі американського домінування, коли глобальні

гравці отримали можливість відстоювати власні інтереси в найближчих до своїх кордонів регіонах, що як наслідок створить конкуренцію за сфери впливу та поляризацію геополітичного ландшафту. Зауважимо, кожна держава виходить на міжнародну арену зі своїм багажем накопиченого досвіду: історія, вірування, культурний вплив, географічний і матеріальні обмеження і все це впливає на поведінку країн, на їхню зовнішню політику. До прикладу: Ізраїль зі своїм емоційним поглядом на власну культуру; Іран, який прагне підтвердити амбіції регіонального лідера навіть не зважаючи на весь спектр санкцій; Багато держав демонструють сильні історичні мотиви: включаючи арабський світ, Туреччина – Тюркський світ, дві Кореї, Японія, Індія, Пакистан тощо. Окремим прикладом відмітимо Китай, оскільки неможливо розуміти зовнішню політику Китаю без урахування глибших історичних і культурних коренів її формування

Наслідки для міжнародного права. Війна РФ проти України підірвала заборону на застосування сили. Коли держава нехтує нормою, вона автоматично послаблює цю норму, підживляючи її легітимність. Зауважимо, розпочавши збройну агресію проти України РФ грубо порушила фундаментальні норми та принципи міжнародного права й низку двосторонніх та багатосторонніх договорів та угод: Статут ООН 1945 року; Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінський заключний акт) 1975 року; Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин між державами відповідно до Статуту ООН 1970 року; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії» 1974 року; Декларація про неприпустимість втручання у внутрішні справи держав, про захист їх незалежності та суверенітету 1965 року; Декларація про неприпустимість інтервенції та втручання у внутрішні справи держав 1981 року; Декларація про посилення ефективності принципу утримання від погрози силою чи застосування сили у міжнародних відносинах 1987 року; Будапештський меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 року; Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і РФ 1997 року; Договір між Україною і РФ про українсько-російський державний кордон від 2003 року; Договір між Україною та РФ про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки 2003 року; Угода між Україною та РФ про статус та умови перебування Чорноморського флоту РФ на території України 1999 року тощо.

Потрібно зауважувати, таке нівелювання РФ міжнародного права, зокрема, стало наслідком політики ООН застосування концепції «конструктивної гнучкості міжнародного права», а також, коли ухвалюються точкові зміни, які тільки більше бюрократизують процеси на противагу проведенню еволюційних змін. До прикладу: нинішня система міжнародної безпеки не спроможна вирішити проблему терористичних дій РФ в Україні, оскільки на політичному рівні категорія державного тероризму досі не тільки не існує, але й не диференційована від воєнних злочинів. Також, нинішня система не може притягнути до відповідальності державу за порушення міжнародного права, оскільки прийняті у 2001 році Комісією міжнародного права ООН статті про «Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння» до цього часу не набули обов'язкового характеру [1, с. 64].

Наслідки для дипломатичних процесів. Повномасштабний напад РФ в Україну у 2022 році став системним шоком для міжнародної дипломатії, поставивши на довгу паузу деякі поточні дискусії через ізоляцію ключових гравців і дозволивши іншим гравцям вийти на центральну сцену. «Головним наслідком, - як відмічає Gazmend Huskaj, - дій РФ в Україні є те, що вони серйозно, навіть непоправно, підірвали авторитет Росії на міжнародній арені, дипломатично ізолювавши її, що стало наслідком співробітництва в низці контекстів, де РФ була активною стороною. Конфлікт мав значний хвильовий ефект на багато дипломатичних процесів, а в деяких випадках створив можливості для репозиціонування інших гравців» [10, с. 46]. Одним із прикладів можемо назвати Карабаський конфлікт (війна за Нагірний Карабах між Вірменією та

Азербайджаном). РФ мала величезний вплив на нього через штучну інспіровану військову присутність. Але розпочата нею війна проти України зменшила її залучення в цьому конфлікті. І як наслідок сторони (Вірменія й Азербайджан) дійшли компромісу у його вирішенні. Вірменія уклала Хартію про стратегічне партнерство із США і прагне приєднатися до Європейського Союзу. Ще одна конфліктна точка – Сирія, де РФ була одним із бенефіціарів конфлікту. Роками втручання РФ в Сирію представляли як історію успіху, яка показує, як режим Путіна міг, як і його радянські попередники, вирішувати долю країн за тисячі миль від Кремля. Сирію давно використовували для виправдання месіанського експансіонізму Росії, а боротьба з угрупованнями, які виступають проти режиму Башара аль-Асада, стала шаблоном для російської пропаганди про Україну. Але у грудні 2024 року в Сирії відбувся швидкий крах режиму Башара аль-Асада. РФ втратила вплив в цьому регіоні по тій же причині, що й у випадку Карабаського конфлікту. Також РФ втрачає свої позиції на Африканському континенті де завдяки контактам, налагодженим у радянський період, Росія історично підтримувала теплі відносини з багатьма африканськими країнами. Але країни Африки усвідомлюють, що можливості, вплив та присутність Росії на континенті будуть зведені нанівець, внаслідок виснаження її фінансових, військових та кадрових ресурсів в Україні. Відмітимо, ситуація в Сирії, де РФ втратила позиції, може погіршити зв'язки з Африкою, оскільки саме Сирія була логістичними воротами між Росією і країнами Африки. Одним із показових прикладів зміцнення позицій серед світових акторів, на фоні російсько-української війни, можна назвати Китай. Через глобальні наслідки провалу російської дипломатії для КНР став можливим вихід з післякоронавірусної економічної рецесії. Це відбулося за рахунок сировинних ресурсів РФ та виходу китайської політики «м'якої сили» на якісно новий рівень. Китай фактично поставив Росію в позицію сателіта і вже зайняв її традиційні зони геополітичного впливу.

Війна в Україні також мала серйозні наслідки для дипломатичних процесів у низці багатосторонніх організацій після заморожування каналів зв'язку між країнами Західного блоку і РФ. Таке погіршення відносин заблокувало роботу Ради Безпеки ООН, яка і так мала багато нарікань від країн-членів ООН щодо своєї дієвості.

Треба відмітити ще один регіон, який став жертвою багатосторонньої системи, це Арктика. Регіон, який традиційно вважається bastіоном міжнародного співробітництва. У 1996 році для співпраці, координації та взаємодії між арктичними державами, корінними народами Арктики та іншими жителями Арктики щодо спільних арктичних питань, зокрема щодо питань сталого розвитку та захисту навколишнього середовища в Арктиці була створена Арктична рада. До Арктичної ради входять вісім арктичних держав (Канада, Данія (включно з Гренландією і Фарерськими островами), Фінляндія, Ісландія, Норвегія, Росія, Швеція і Сполучені Штати). Зауважимо, що на РФ припадає майже половина населення Арктики, більше половини берегової лінії Арктики та більшість арктичної промисловості. Через декілька днів після повномасштабного вторгнення РФ в Україну Арктична рада вирішила призупинити свою роботу, оскільки Росія, на той час, головувала в ній. Деякі експерти припускають, що зростання напруженості серед членів Ради, зокрема враховуючи, що Швеція і Фінляндія доєдналися у 2023 році і 2024 році до блоку НАТО ймовірно, перетворить Арктичну раду з «дипломатичного посередника високого рівня на низькорівневу тактично орієнтовану говорильню». Якщо співпраця послаблюватиметься, у регіоні з'явиться більше простору для непорозумінь і, можливо, невірних розрахунків. Напевно, що для управління Арктикою настали складні часи. А враховуючи заяви президента США Дональда Трампа (2025 – по н.ч.) відносно Гренландії впевненість щодо складності проблеми стає більш явною.

Отож, війна в Україні серйозно вплинула на дипломатичні відносини та діалог на багатьох рівнях і в багатьох регіонах. Геополітичні потрясіння, що виникли в результаті російсько-української війни відчула на собі вся міжнародна дипломатія.

Наслідки для майбутніх конфліктів. Як один з перших повномасштабних конфліктів, в якому протистоять дві сучасні армії, російсько-українська війна, є прикладом того, як військові застосовують нові технології і тактику озброєнь у порівнянні із звичайними системами традиційних озброєнь. З цього конфлікту можна зробити багато висновків щодо того, як у майбутньому можуть розгортатися конфлікти. У 2024 році з'явився цілий ряд проривних технологій, - як відмічає Вісник учених-атомників, - які роблять світ більш небезпечним. Системи, що включають штучний інтелект у військову систему наведення, були використані в Україні та на Близькому Сході, і кілька країн рухаються до інтеграції штучного інтелекту у свої збройні сили. Такі зусилля ставлять питання про те, до якої міри машинам буде дозволено приймати військові рішення - навіть рішення, які можуть призвести до масових вбивств, в тому числі пов'язаних із застосуванням ядерної зброї [5].

Війна в Україні, також, показує наскільки сучасна глобальна інформаційна екосистема відіграватиме дедалі важливішу роль у майбутніх конфліктах. Досягнення в галузі штучного інтелекту полегшують поширення неправдивої або недостовірної інформації в інтернеті - і ускладнюють її виявлення. Майбутні воюючі сторони, вивчаючи уроки російсько-української війни, докладатимуть значних зусиль для отримання підтримки своїх кампаній за межами своїх країн, зосереджуючись на соціальних мережах та інших нових комунікаційних технологіях у рамках своїх воєнних зусиль. Поширення дезінформації та боротьба з нею таким чином, стануть характерною рисою конфліктів завтрашнього дня. Також, не забуваємо про застосування такого аспекту сучасної війни як кібервійна. У 2024 році окрім України, об'єктами кібератак стали багато держав: США, Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, а також такі організації, як НАТО. Це свідчить про те, що держава, яка підтримує одну будь-яку із сторін в конфлікті, ймовірно, буде атакована в кіберпросторі або через кіберпростір.

Наслідки щодо контролю над озброєннями, роззброєння і нерозповсюдженням. 28 січня 2025 року учені-атомники перевели стрілки годинника Судного дня на секунду вперед. Тепер він показує 89 секунд до ядерної півночі, ближче, ніж будь-коли раніше. Як зауважує Вісник учених-атомників, - «переводячи стрілки годинника на одну секунду ближче до півночі, ми посилаємо суворий сигнал: Оскільки світ вже знаходиться в небезпечній близькості від прірви, зсув навіть на одну секунду слід сприймати як вказівку на надзвичайну небезпеку і безпомилкове попередження про те, що кожна секунда затримки у зміні курсу збільшує ймовірність глобальної катастрофи». Також, вони звертають увагу на те, що війна в Україні зараз як ніколи несе великі ядерні ризики, «конфлікт може стати ядерним у будь-який момент через необдумане рішення або через випадковість чи прорахунок. (...) Країни, що володіють ядерною зброєю, збільшують розмір і роль своїх арсеналів, інвестуючи сотні мільярдів доларів у зброю, здатну знищити цивілізацію. Процес контролю над ядерними озброєннями руйнується, а контакти на високому рівні між ядерними державами є абсолютно неадекватними з огляду на існуючу небезпеку. Тривожним є той факт, що країни, які не володіють ядерною зброєю, все частіше розглядають можливість створення власних арсеналів - дії, які підірвуть багаторічні зусилля з нерозповсюдження і збільшать кількість методів, якими може розпочатися ядерна війна [5].

Ядерна зброя була центральним елементом російського вторгнення в Україну з самого початку. За перші десять тижнів військової кампанії Москва подала близько 20 ядерних сигналів. «Якби Російська Федерація не мала б ядерну зброю - НАТО ввело б війська на українську територію та допомогло б відкинути російських терористів. (...) в цьому полягає відмінність між війнами в Україні та Афганістані», зауваження голови військового комітету НАТО, Адмірала Роба Бауера під час Празького оборонного саміту (2024 р.) [3]. Отож, агресія РФ (ядерної країни) проти України (неядерної країни) показала всім світовим акторам, що ядерна зброя - це право сили.

Отже, підсумовуючи наслідки російсько-української війни для глобальної безпеки та стабільності, виразно окреслив нинішню геополітичну ситуацію Томас Гремінгер, директор GCSP, який зауважив, що, - «Парадокс нашого часу полягає в тому, що ми маємо кращі, ніж будь-коли, інструменти для прогнозування та передбачення майбутнього, водночас це майбутнє стало менш передбачуваним, ніж будь-коли. Ми можемо моделювати економічні та демографічні тенденції, а також вплив кліматичних змін з надзвичайною точністю. Ми маємо більше і краще поінформованих соціальних і політичних науковців, ніж будь-коли в історії людства. І все ж ми знаємо дуже мало про те, що станеться насправді. Ми живемо в епоху системної невизначеності. (...) Крістін Лагард говорила про епоху «зрушень і розривів», в якій «минулі закономірності можуть більше не бути добрим орієнтиром». Джером Пауелл сказав, що «ми орієнтуємося за зірками під хмарним небом». Коротко кажучи, все змінилося, але ми не дуже розуміємо, як саме» [8]. Дійсно, сьогодні дуже складно спрогнозувати майбутнє міжнародної системи. Ми можемо тільки впевнено заявити, що система міжнародних відносин, система міжнародної безпеки, які були закладені та побудовані після Другої світової війни під керівництвом ООН на сьогодні себе вичерпала. І не дарма на початку 2025 року вчені-атомники перевели стрілки годинника Судного дня вперед, оскільки світ сьогодні перебуває в періоді реконфігурації геополітичного та геостратегічного середовища на зламі епох при непрацюючій системі міжнародної безпеки із одним із самих складних конфліктів після Другої світової війни, де агресором виступає ядерна країна, із самим великим ядерним арсеналом у світі, постійний член Ради Безпеки ООН, а також із непрацюючою системою контролю над ядерним озброєнням. Світ підійшов до тієї межі коли «ядерна війна може виникнути зі звичайної, а звичайна війна, як відомо, виникає з політики», як зауважував винахідник термоядерної бомби А. Сахаров. Отже, потрібна нова глобальна система безпеки, яка б дала не просто відповіді на виклики, які стоять перед світовим товариством, а яка б дозволила спокійно розвиватися без остраху ядерної війни. Світ потребує нової системи із новими смислами.

Список використаних джерел

1. Буряченко О. Росія як «держава-спонсор тероризму», «держава-терорист» в умовах російсько-української війни: політико-правовий аналіз. Knowledge, Education, Law, Management. № 5 (65). С. 56-68. <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.5.10>
2. Горбулін В. Україна на розломі глобальної системи безпеки. Дзеркало тижня., 22 травня 2014. URL: https://zn.ua/ukr/internal/ukrayina-na-rozloomi-globalnoyi-sistemi-bezpeki_.html
3. НАТО ввело б війська в Україну, якби у Росії не було ядерної зброї / РБК – Україна. 13 листопада 2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/nato-vvelo-viyska-ukrayinu-kbi-rosiyi-bulo-1731501890.html>
4. Ashford E. The Persistence of Great-Power Politics. Foreign Affairs / February 20, 2023. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/persistence-great-power-politics>
5. 2025 Domsday Clock Statement. Bulletin of the Atomic Scientists. January 28, 2025. URL: <https://thebulletin.org/doomsday-clock/2025-statement/>
6. Heusgen C. The War in Ukraine Will Be a Historic Turning Point. Foreign Affairs / May 12, 2022. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/germany/2022-05-12/war-ukraine-will-be-historic-turning-point>
7. Nayef Al-Rodhan. The «emotional» amoral egoism of states / The Montréal Review, May 2015. URL: <https://www.themontrealreview.com/2009/the-emotional-amoral-egoism-of-states.php>
8. On the Results of the Project on the Future of Peace and War. Geneva Science and Diplomacy Anticipation Summit. Speech by Ambassador Thomas Greminger, Director, GCSP. Geneva, 11 October 2023. URL: https://dam.gensp.ch/files/doc/speech-tgreminger-11-10-2023?_gl=1*1ueoxdr*_gcl_au*MTUxNjcwNTk0Ni4xNzIxMzNDA5Mzg1*_ga*MTAxMjQ5NjI0My4x

NzMxNDA5Mzg1*_ga_Z66DSTVXTJ*MTczMTQ0MTM2My4yLjEuMTczMTQ0MTcyMC41NC4wLjA.

9. Scholz Ol. The Global Zeitenwende. Foreign Affairs / Published on December 5, 2022. URL: <https://www.foreignaffairs.com/germany/olaf-scholz-global-zeitenwende-how-avoid-new-cold-war>

10. The Russia-Ukraine War's Implications for Global Security: A First Multi-issue Analysis. Geneva Centre for Security Policy, 2022. URL: https://dam.gesp.ch/files/doc/gesp-analysis-russia-ukraine-war-implications?_gl=1*1tivf44*_ga*OTA5NjkwMjk5LjE2NTEzMzgxMzM.*_ga_Z66DSTVXTJ*MTY4MzkwMDUxMi4zOTYuMS4xNjgzOTAxOTI3LjAuMC4w

Горюнова Євгенія Олександрівна
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та стратегічних студій
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНІ СЦЕНАРІЇ ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ

Російська окупація та подальша спроба анексії Автономної Республіки Крим і міста Севастополь кардинально вилинула на світову систему міжнародних відносин, активізувавши вкрай небезпечні процеси перегляду кордонів суверенних держав. Отже, засади повоєнного світового порядку, які були закладені в 1945 р. в кримській Ялті, були остаточно знищені російською анексією Кримського півострова в 2014 р. Відповідно, питання повернення Криму під контроль України є наріжним камінцем для відновлення ролі міжнародного права та забезпечення безпеки як в Європі, так і у всьому світі.

За час російської окупації Криму було розроблено декілька політико-дипломатичних сценаріїв деокупації, які пропонують різні варіанти тиску на Росію з метою змусити Кремль відмовитися від Криму: від посилення антиросійських санкцій до зростання політичного тиску (через міжнародні організації та громадськість). Українські експерти Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України визначили чотири ключових сценарії, серед яких: 1) мирна реінтеграція через соціально-економічний прогрес України; 2) тиск на агресора з боку громадянського суспільства; 3) застосування дипломатичних інструментів і 4) збройне відвоювання, яке вважалося ймовірним тільки у випадку розв'язання РФ повномасштабної війни з Україною. Реалізація дипломатичного сценарію деокупації вимагала формування як потужної проукраїнської коаліції, так і зміни влади в Кремлі [2].

З перших днів російської окупації Кримського півострова ООН послідовно підтримує Україну. 27 березня Генасамблея ООН ухвалила відповідну резолюцію №68/262, відмовившись визнати «кримський референдум» і підтримуючи територіальну цілісність України [12]. Протягом 2016-2019 рр. була ухвалена низка резолюцій, які засуджували порушення Росією прав людини в Криму (переважно, кримських татар). У грудні 2019 р. ООН вперше порушує безпекові питання та наголошує на тому, що дії Росії несуть загрозу регіону [13]. Резолюції, ухвалені впродовж наступних років, продовжують акцентувати увагу на порушеннях прав людини та традиційно закликають РФ припинити «незаконну анексію». Але усі ці заклики не мають жодного впливу на російську владу, яка не тільки не залишила Крим, але й розпочала повномасштабну агресію проти України у лютому 2022 р. Водночас питання окупації Криму розглядалося на засіданні Ради Безпеки ООН 1 березня 2014 р. через звернення України про допомогу. Але була ухвалена лише

заява, яка закликала до деескалації. Однак, реальних кроків на шляху до цієї деескалації Радбез не може ухвалити через те, що безпосередній агресор є його постійним членом.

Не менш конвερсійною виявилася поведінка Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ), яка ухвалила низку резолюцій протягом 2014-2021 рр., засуджуючи анексію Криму та виступаючи на підтримку територіальної цілісності України. Однак, ці документи мають більш декларативний характер, а сама Організація до 2022 р. мала серйозні проблеми зі статусом російської делегації. У 2014 р. росіян позбавили права голосу в Асамблеї через окупацію Криму, у 2015 р. – можливості долучитися до керівних органів на тлі агресії на сході України. Але у 2019 р. Росію поновили в правах в ПАРЄ. Тільки після повномасштабної агресії РФ проти України в 2022 р. Асамблея ухвалила резолюцію про призупинення участі російської делегації.

Ключові світові актори – США та ЄС впроваджують санкції проти РФ через окупацію Криму. У березні 2014 р. США ввели заборону на використання активів росіян, які були причетні до окупації та подальшої спроби анексії Криму. Крім того, були введені перші галузеві санкції у фінансовій, енергетичній та оборонній сферах [10]. Аналогічні санкції вводить Європейський Союз.

Влітку 2014 р. ЄС розширює санкційну політику безпосередньо на Крим – вводиться заборона на експортно-імпорتنі операції з півостровом та інвестиції в його економіку, забороняється експорт технологій і послуг в енергетичній та телекомунікаційній сферах. Під санкції також потрапили націоналізовані окупаційною владою кримські підприємства (порти, виноробний комплекс «Масандра» тощо), які втратили можливості співпраці з ЄС. У грудні 2014 р. США заборонили торгівлю з Кримом і будь-яку бізнес-діяльність на півострові для американських компаній [1, с.110-111]. Це призвело до блокування послуг американських компаній (Apple, Google) для кримських споживачів. Однак, за короткий час російські провайдери знайшли можливості для обходу санкцій, змінюючи кримську реєстрацію на російські регіони.

Ці обмеження мали певний вплив на економіку півострова, але не стали критичними для його економіки. Отже, зовнішньоторговельний оборот Криму скорочується в 12 разів, іноземні інвестиції майже зникають. Але загалом це немає серйозних наслідків для кримської економіки (крім кількох галузей). Натомість Росія запускає багатомільярдну соціально-економічну програму для Криму, спрямовану на розвиток сегментів, необхідних для розвитку насамперед військової складової (енергозабезпечення, будівництво мосту через Керченську протоку). Економіка Криму зазнає серйозних структурних змін, переорієнтуючись на забезпечення військових потреб [1, с. 158; 142]. Але мільярдні інвестиції створювали ілюзію «економічного розвитку» півострова, попри «західні санкції».

Таким чином, західні санкції, введені проти РФ за анексію Криму, не мали суттєвого ефекту. Оцінюючи реакцію Росії на суттєві обмеження її енергетичного експорту, які почали впроваджуватися з 2022 р., маємо зазначити, що російська економіка має суттєвий запас міцності, який дозволяє їй продовжувати війну. Незважаючи на соціально-економічні проблеми, абсолютна більшість росіян (77%) підтримує війну проти України [6]. Отже, Кремль може й далі займатися реалізацією своїх геополітичних планів, користуючись інкорпорованими в свідомість росіян ідеями великодержавності.

Що стосується застосування інструментів «народної дипломатії» та громадянського суспільства, то українські громадські організації активно задіяні в цьому процесі. Правозахисні організації (Кримська правова група, КримSOS тощо) займаються збором фактів порушення прав людини, які потім Україна використовує в міжнародних інституціях для ухвалення відповідних резолюцій. Натомість реакція світової громадськості залишається доволі млявою через домінування російських міфів про «історичну належність Криму Росії». Сподівання на позитивні зміни в Росії та зростання впливу російської громадськості в умовах посилення авторитаризму виглядають доволі утопічними. Більш того, російська ліберальна опозиція мала специфічне

ставлення до анексії Криму: визнаючи її незаконність, вони апелювали до нового «чесного референдуму», який має вирішити долю півострова. «Перше та єдине, що можна почати робити – це провести чесний референдум з тривалим періодом підготовки, де й Україна, і кримські татари, тобто всі зацікавлені сторони тривалий час зможуть вести агітацію. Потім ми проводимо референдум. За підсумками цього референдуму можна ухвалювати рішення», – казав лідер російської опозиції О. Навальний в 2017 р. [7].

Політико-дипломатичний сценарій повернення Криму стає основою для роботи Кримської платформи (КП) – дипломатичної ініціативи, яку Україна запропонувала у 2021 р. Перший саміт Кримської платформи в серпні 2021 р. зібрав представників 46 країн і міжнародних організацій які підтвердили свою підтримку територіальної цілісності України та визначили КП як основний інструмент для координації зусиль, пов'язаних з деокупацією півострова. На другому саміті, який проходив у віртуальному форматі у серпні 2022 р., зібравши представників 60 держав, центральним питанням стає безпека. Відповідно, учасники пообіцяли надавати Україні необхідну допомогу для відновлення територіальної цілісності країни. Кримська платформа формує мережу інших інструментів: парламентські саміти, експертні форуми, міжнародні безпекові конференції, які мають розробляти сценарії деокупації Криму за участю міжнародної спільноти.

Військовий сценарій деокупації виходить на порядок денний в 2022 р. На першому етапі риторика української влади була вкрай обережною щодо військового шляху визволення Кримського півострова: навесні 2022 р. український президент В. Зеленський заявляв, що такий сценарій вимагає великих жертв з боку України [4]. Водночас влітку того ж року голова Представництва Президента України в АР Крим Т. Ташева зазначала, що українська влада розглядає різні сценарії – у тому числі й військовий [8].

Восени 2022 р. президент України В. Зеленський запропонував світові українську «формулу миру», яка передбачала вихід на кордони 1991 р., тобто відновлення контролю України над Кримом і Севастополем, що вимагає поєднання військових та невійськових заходів. Ця тенденція зберігається й в 2023 р. [3]. Але зміна влади в Білому домі у 2024 р. та натяки з Вашингтону про перемир'я по існуючій лінії фронту змінюють риторику українського президента, який знову актуалізує питання повернення Криму дипломатичним шляхом. «Ми не можемо витрачати десятки тисяч наших людей, щоб вони гинули заради повернення Криму... Ми розуміємо, що Крим можна повернути дипломатичним шляхом», - зазначив український президент в листопаді 2024 р. [5].

Ключові засади дипломатичного шляху деокупації Криму мають декілька вимірів. По-перше, це не визнання анексії Криму та інших українських територій на міжнародному рівні. У 2018 р. Держдеп США представив «Кримську декларацію» як документ, який наголошує на тому, що Сполучені Штати ніколи не визнають російського статусу Криму (за аналогією з невизнанням радянської анексії балтійських країн у 1940 р.) [9].

Друга складова дипломатичної деокупації – подальше посилення тиску на Росію (економічне, політичне). Але, як показав попередній досвід, санкційні та інші заходи не мали належного ефекту. Натомість удари ЗСУ по військовим базам на півострові та інфраструктурі спричинили серйозні проблеми з російською військовою логістикою.

Третя складова – зміна влади в Кремлі та переговори з новою російською адміністрацією, яка захоче поновити прав РФ на міжнародній арені. Але реалізація цього варіанту, скоріш за все, буде пов'язана з проведенням «чесного референдуму» в Криму, результати якого можуть бути невтішними для України через серйозні демографічні зміни. Зазначимо, що через масштабне переселення росіян до Криму та виїзд кримчан, на півострові вже відбулася суттєва заміна населення: від 30% мешканців АРК до 50% жителів Севастополя – росіяни, які переїхали на Кримський півострів протягом 2014-24 рр. [1, с. 165-166]. При збереженні російської окупації на якісь час кількість російських переселенців на півострові перевищить 50%.

Ще один варіант, який може бути реалізований в контексті дипломатичного шляху – право корінного народу півострова на самовизначення, яке задекларовано ООН. Саме цей аспект РФ використовувала в 2014 р., коли проводила свій незаконний референдум, посиляючись на «волевиявлення кримчан». Натомість міжнародне право чітко визначає можливості для самовизначення та подальшої сецесії, а саме: право певних груп населення на дану територію, які зазнають систематичних утисків з боку влади [11, р.29]. Отже, кримські татари, які визнані корінним народом Криму та зазнають найбільших утисків з боку російської влади, мають право на таке самовизначення. З іншого боку, саме вони мають найбільш артикульовану проукраїнську позицію серед кримчан.

Таким чином, політико-дипломатичний шлях деокупації Криму поєднує низку ключових завдань, зосереджуючись на засадах діалогу та дотриманні норм міжнародного права, водночас намагаючись протидіяти нарративам Кремля щодо «історичних прав Росії на Крим та Україну».

Список використаних джерел

1. Горюнова Є.О. Український Крим в умовах російської окупації: політика, економіка, соціум. Монографія. К., 2024.
2. Донбас і Крим. Ціна повернення : монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. К. : НІСД, 2015.
3. Зеленський: без повернення Криму війна не завершиться. *УНІАН*. 3 липня 2023. URL: <https://www.unian.ua/war/bez-povernennya-krimu-peremogi-ukrajini-u-viyni-ne-bude-zelenskiy-12315642.html> (дата звернення: 01.01.2025)
4. Зеленський сказав, якою ціною можна зараз відновити контроль над Кримом. *Українська правда*. 23 травня 2022 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/23/7348089/> (дата звернення: 01.02. 2025).
5. Зеленський: Крим можна повернути дипломатичним шляхом. *Українська правда*. 20 листопада 2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/11/20/7485538/> (дата звернення: 01.02. 2025).
6. Конфликт с Украиной: оценки конца 2023-начала 2024 года. Левада-Центр. URL: <https://www.levada.ru/2024/02/06/konflikt-s-ukrainoj-otsenki-kontsa-2023-nachala-2024-goda/> (дата звернення: 02.02. 2025).
7. Російський опозиціонер Олексій Навальний про Крим: «Не бутерброд», «нерозв'язувана проблема» та «всі страждатимуть». *Крим. Реалії*. 17 лютого 2024. URL: <https://ua.krymr.com/a/navalnyj-pro-krym-ne-butерброд/31052320.html> (дата звернення: 02.02. 2025).
8. У Зеленського не виключають повернення Криму військовим шляхом, коли настане момент "X". *ТСН*. 17 червня 2022. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-zelenskogo-ne-viklyuchayut-povernennya-krimu-viyskovim-shlyahom-koli-nastane-moment-h-2089222.html> (дата звернення: 01.02. 2025).
9. Crimea Declaration. 25 July 2018. URL: <https://2017-2021.state.gov/crimea-declaration/> (дата звернення: 03.02. 2025).
10. Executive Order 13662. Blocking Property of Additional Persons Contributing to the Situation in Ukraine March 20, 2014. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/DCPD-201400179/pdf/DCPD-201400179.pdf> (дата звернення: 01.02. 2025)
11. Harris J. Kosovo: An Application of the Principle of Self-Determination. *Human Rights Brief*. 1999. №3. P.20-31.
12. Resolution adopted by the General Assembly on 27 March 2014. 68/262. Territorial Integrity of Ukraine. URL: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262 (дата звернення: 31.01.2025).

Resolution adopted by the General Assembly on 9 December 2019. 74/17. Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/74/17> (дата звернення: 31.01.2025).

Дерев'яно Ігор Петрович,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та стратегічних студій,
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ АСИМЕТРІЄЮ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Асиметрія у міжнародних відносинах є природним явищем, оскільки держави мають різний рівень соціально-економічного розвитку, військової потужності та політичного впливу. Вона пронизує всі аспекти міжнародної політики, від економіки та безпеки до культури і технологій. Тоді як великі країни володіють значними економічними, військовими та політичними важелями, менші діють у рамках обмежених можливостей. Однак дипломатія слугує ключовим інструментом для управління цією асиметрією, сприяючи переговорам та взаємовигідній співпраці, незважаючи на розбіжності. Водночас дипломатія дозволяє як сильним, так і слабшим державам адаптуватися до цієї нерівності та просувати власні інтереси.

Цінний внесок у розуміння механізмів дипломатичної асиметрії та її впливу на міжнародні відносини, особливо в контексті взаємодії між великими та малими державами зробив авторитетний американський політолог Б. Уомак. У своїх дослідженнях вчений підкреслює важливість розуміння дипломатії в управлінні асиметрією у міжнародних відносинах. Він вважає, що менші країни можуть використовувати різні стратегії для зменшення впливу асиметрії, зокрема через активну участь у багатосторонніх організаціях, формування альянсів та використання дипломатичних каналів для захисту своїх інтересів [2–9].

Однією з головних функцій дипломатії є посередництво і сприяння мирним і продуктивним відносинам між країнами. Це особливо важливо в умовах асиметрії, коли одна сторона переважає іншу за показниками могутності і є домінуючою силою. Тому дипломатія допомагає забезпечити канали комунікації, дозволяючи навіть менш потужним державам виражати свої інтереси та знаходити компроміси між країнами з різним рівнем впливу.

Для ефективного управління асиметричними відносинами можна застосувати кілька дипломатичних підходів, які передбачають багатосторонність, двосторонні переговори, м'яку силу та публічну дипломатію, стратегічне хеджування та балансування.

Незважаючи на обмежені ресурси, менші країни можуть компенсувати асиметрію або її зменшити в їхніх відносинах з великими державами та врівноважити вплив сильніших держав через багатосторонність. Міжнародні організації та регіональні альянси, будучи політичною платформою для колективних переговорів менших держав, можуть сприяти захисту суверенітету та обмеженню впливу сильніших акторів. Менші держави часто прагнуть формувати регіональні чи глобальні коаліції з іншими країнами, які поділяють спільні інтереси. Об'єднавши свої ресурси та дипломатичні зусилля, вони можуть посилити свою колективну переговорну силу [5; 9].

Альянси допомагають країнам з меншими економічними та військовими ресурсами використовувати колективну силу для реалізації своїх інтересів та протистояння великим

державам. Міжнародні коаліції дають змогу меншим державам почувати себе більш впевнено на міжнародних переговорах, де, можливо, вони не могли б досягти успіху самостійно. Залежно від конкретної ситуації, ці альянси можуть бути геополітичними (наприклад, в рамках ЄС або НАТО) або економічними (Торгові угоди, регіональні економічні співтовариства).

Дипломатію, безумовно, можна розглядати як спосіб мінімізації залежності слабших держав, які, використовуючи дипломатичні інструменти, можуть балансувати вплив сильніших держав через багатовекторну зовнішню політику. Зокрема, вступ у регіональні союзи може сприяти посиленню власних позицій. Так Європейський Союз дозволяє меншим країнам мати більше впливу через спільні рішення.

Досить успішною є колективна дипломатія АСЕАН з Китаєм. АСЕАН активно використовує багатосторонню дипломатію для управління своїми асиметричними відносинами з Китаєм. За допомогою скоординованих переговорів і регіональних рамок країни АСЕАН прагнуть збалансувати економічну залежність зі стратегічною автономією в суперечці щодо Південно-Китайського моря [7].

Також важливо підкреслити, що асиметрія не перешкоджає змістовній двосторонній дипломатії. Завдяки стратегічним партнерствам, торговим угодам і співпраці у сфері безпеки менші держави можуть домовитися про вигідні умови з сильнішими партнерами. Ефективна дипломатія може призвести до взаємної вигоди, незважаючи на дисбаланс сил [6].

Загалом держави, які стикаються з асиметричними відносинами, часто використовують стратегічне хеджування та балансування, які передбачають диверсифікацію їхніх альянсів та економічних партнерств. Цей підхід допомагає пом'якшити залежність від одного сильного актора та зменшити вразливість до примусу [4; 8].

Дипломатія також має завдання прогнозувати можливі загрози та інтерпретувати зміни у відносинах між державами, зокрема у випадку, коли існує значна асиметрія. Великий акцент робиться на запобіганні ескалації конфліктів, що можуть виникнути через нерівність у впливі. Дипломатичні інструменти, такі як дипломатичні ноти, зустрічі на високому рівні, або багатосторонні переговори, дозволяють країнам в результаті конструктивного діалогу досягати певних компромісів та уникати військових зіткнень. Крім того регулювання асиметрії через міжнародне право (міжнародні угоди та конвенції) може забезпечити певну рівність між державами, навіть якщо одна з них має менше ресурсів або політичного впливу [3].

Дипломатія відіграє важливу роль у формуванні міжнародних норм і стандартів, які можуть компенсувати асиметрію у відносинах. Вона допомагає створити правила і механізми, що дозволяють меншим країнам захищати свої інтереси на міжнародній арені. Міжнародні конвенції і угоди дають можливість менш потужним державам захищати свої права, навіть якщо вони не можуть самостійно впливати на більші держави. Формулювання нових норм через дипломатичні інструменти дає можливість згладжувати гострі кути асиметрії в міжнародних відносинах [4].

Україна з 2014 року активно використовує дипломатію для нівелювання військової та економічної асиметрії у відносинах із РФ, зокрема через міжнародні санкції, підтримку союзників (ЄС, США, НАТО) та правові механізми в міжнародних судах. Україна, попри значну асиметрію влади з глобальними акторами, продемонструвала здатність домовлятися з ними про вигідні умови співпраці під час протидії зовнішнім загрозам безпеці.

Оскільки асиметрія не обмежується лише політичними, економічними, військовими факторами, то дипломатія також використовує інші інструменти, зокрема, м'яку силу та культурну дипломатію для зменшення цього дисбалансу. Тобто країни з меншими матеріальними ресурсами можуть використовувати свою культурну чи ідеологічну «м'яку силу» для збалансування впливу великих держав.

Зокрема, термін «м'яка сила» (soft power) тісно пов'язаний з поняттям асиметрії в міжнародних відносинах. Дж. Най, один з основних теоретиків «м'якої сили» описав, як країни

можуть впливати на міжнародну політику не через військову або економічну силу, а через культурні, ідеологічні та інші «м'які» механізми впливу [1].

Культурна дипломатія дає можливість меншим державам виступати в якості активних учасників міжнародної політики, просуваючи свою культуру, мову і традиції через програми обміну, культурні заходи та інші міжнародні ініціативи. Тож культурний вплив, залучення ЗМІ та освітні обміни можуть допомогти меншим державам підвищити свій міжнародний імідж. Формуючи глобальне сприйняття та зміцнюючи доброзичливість, ці держави можуть отримати важелі впливу, окрім традиційних показників жорсткої сили.

Безумовно, м'яка сила (soft power) як визначний елемент міжнародної політики може стати інструментом послаблення асиметрії, оскільки дає змогу країнам з меншим економічним чи військовим впливом залишатися активними на міжнародній арені.

Дипломатію також можна розглядати як спосіб контролю асиметрії з боку сильних держав. Сильні держави використовують дипломатію для управління асиметрією з метою: формування альянсів та коаліції, де їхній вплив є домінуючим (США та G7, Китай та ініціатива «Один пояс, один шлях»); просування власних інтересів через м'яку силу (наприклад, гранти, культурні програми, мовна експансія); використання переговорів та дипломатичного тиску замість відкритого конфлікту (яскравий приклад – ядерні переговори з Іраном). Крім того, США використовують дипломатію у форматі санкцій та економічних обмежень, щоб впливати на країни з нижчим рівнем соціального-економічного розвитку [9].

Отже, дипломатія є ефективним інструментом управління асиметрією, який дозволяє слабкішим державам балансувати вплив сильніших, а великим державам – контролювати та підтримувати стабільність в умовах асиметричного світового порядку. Завдяки багатосторонній взаємодії, стратегічним переговорам та ініціативам «м'якої сили» держави можуть мінімізувати наслідки асиметрії, подолати розбіжності сил і ефективно відстоювати свої національні інтереси.

Хоча дипломатія є потужним інструментом для управління асиметрією, вона не позбавлена проблем. Дисбаланс сил може призвести до примусу, економічної залежності або дипломатичної маргіналізації. Крім того, ефективність дипломатичних стратегій залежить від таких факторів, як внутрішня політична стабільність, довіра до керівництва та глобальні геополітичні трансформації.

Список використаних джерел

1. Nye J. *Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power*. Basic Books, 1991. 336 p.
2. Womack B. Asymmetry and Systemic Misperception: China, Vietnam and Cambodia during the 1970s asymmetry. *The Journal of Strategic Studies*. 2003. Vol. 26, No. 2, June. P. 92–119. Access mode: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390412331302995>
3. Womack B., Asymmetry Theory and China's Concept of Multipolarity. *Journal of Contemporary China*. 2004. 13 (39). pp.351-366. Access mode: <https://pdfs.semanticscholar.org/ed61/fecb11d32e3eda43377b76c31d4799483056.pdf>
4. Womack B. *China and Vietnam: The Politics of Asymmetry*. New York: Cambridge University Press, 2006. 281 p.
5. Womack B. China as a normative foreign policy actor. CEPS Centre for European Policy Studies, 2008. pp.265-299.
6. Womack B. Vietnam and China in an Era of Economic Uncertainty. *The Asia-Pacific Journal*. 2009. Vol. 7, Issue 36, No. 2, September. P. 487–510. Access mode: <https://apjff.org/site/view/3214>
7. Womack B. *China Among Unequals: Asymmetric Foreign Relationships in Asia*. Singapore: World Scientific, 2010. 540 p.

8. Womack B. Asymmetry and China's Tributary System. Oxford, Journals Social Sciences Chinese Journal of International Politics. 2012. Vol. 5, Issue 1, March. P. 37–54. Access mode: <https://academic.oup.com/cjip/article/5/1/37/343602>

9. Womack B. Asymmetry and International Relationships. New York: Cambridge University Press, 2016. 220 p.

Прокоп'єва Аліна Анатоліївна

Кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, бізнесу та туризму

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ЗЕЛЕНА ДИПЛОМАТІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У сучасних умовах вирішення екологічних проблем набуває особливої важливості для кожної країни, оскільки екологічна криза має глобальні масштаби та безпосередньо впливає на здоров'я та добробут населення всього світу. Саме тому держави, зокрема члени Європейського Союзу, визнають необхідність посилення співпраці та розвитку екологічної дипломатії як одного з інструментів «м'якої сили».

Екологічна дипломатія охоплює комплекс заходів, спрямованих на покращення стану довкілля. Вона є складовою публічної дипломатії, що працює над вирішенням глобальних проблем, таких як зміна клімату, втрата біорізноманіття, забруднення повітря та водних ресурсів. Ця сфера міжнародної діяльності сприяє конструктивній співпраці між державами задля запобігання екологічним загрозам, впровадження сталого розвитку та захисту природного середовища [1].

Екологічна дипломатія ґрунтується на спільних зусиллях країн, міжнародних організацій та глобальних угод, які спрямовані на мінімізацію впливу людської діяльності на природу. Держави Європейського Союзу активно застосовують цей механізм для підтримки міжнародних екологічних ініціатив, обміну науковими досягненнями та впровадження екологічних стандартів у міжнародній політиці.

Для Європейського Союзу екологічна дипломатія стала важливим напрямом зовнішньої політики. Її значення зросло після ухвалення Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC) у 2007 році, яка закликала всі країни світу до скорочення викидів парникових газів [2].

Одним із ключових міжнародних механізмів у цій сфері є Паризька угода (2015 року), яка встановила цілі щодо обмеження глобального потепління – не більше ніж на 1,5–2°C вище доіндустріального рівня. Ще одним важливим документом є Кіотський протокол (1997 року), який визначив конкретні зобов'язання щодо зниження викидів парникових газів та підтримки заходів із впровадження сталого розвитку.

Екологічна дипломатія є ключовим інструментом міжнародної співпраці, що допомагає країнам знаходити спільні рішення для боротьби з екологічними загрозами. Європейський Союз активно використовує цей механізм для просування екологічно відповідальної політики на міжнародному рівні, зміцнення міжнародних угод та сприяння впровадженню екологічних стандартів у світову економіку.

Європейський Союз активно співпрацює з іншими країнами та регіонами для розв'язання екологічних проблем. Зокрема, у 2021 році ЄС разом із США домовилися про спільну ініціативу, спрямовану на зменшення викидів метану на 30% до 2030 року. Крім того, Європейський Союз

розробляє програми партнерства з африканськими країнами для підтримки сталого розвитку та боротьби зі змінами клімату.

Однією з найважливіших стратегій ЄС у сфері екологічної дипломатії є Європейський Зелений Курс (European Green Deal). Це комплексна програма, спрямована на реалізацію кліматичної політики, розширення міжнародної співпраці у сфері екології та укладення нових глобальних угод, що сприятимуть екологічній безпеці.

Європейський Зелений Курс та його ключові аспекти

11 грудня 2019 року президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн офіційно представила цю ініціативу в Європарламенті. Вона стала основним напрямом екологічної політики ЄС на період до 2030 року. Головна мета Зеленого Курсу — досягнення кліматичної нейтральності Європи до 2050 року, тобто повне скорочення викидів парникових газів та перетворення Європи на перший у світі континент із нульовим рівнем забруднення [3].

Основні заходи в межах Європейського Зеленого Курсу:

- Розширення використання відновлюваної енергетики (сонячна, вітрова, гідроенергетика).
- Зменшення залежності від викопного палива, зокрема скорочення використання вугілля.
- Впровадження заходів з енергозбереження та підвищення енергоефективності у промисловості та побуті.
- Розвиток електротранспорту та створення відповідної інфраструктури для зниження рівня шкідливих викидів у повітря.
- Створення умов для сталого економічного розвитку через екологічно орієнтовані реформи.
- Підтримка екологічних ініціатив у сільському господарстві для підвищення рівня екологічної стійкості.

Таким чином, Європейський Зелений Курс є не лише внутрішньою стратегією ЄС, а й інструментом екологічної дипломатії, який сприяє міжнародній взаємодії у сфері захисту довкілля та кліматичної політики.

Попри значну роль екологічної дипломатії у міжнародній політиці, вона стикається з низкою викликів та обмежень. Однією з ключових проблем залишається недостатня готовність багатьох країн до масштабних виробничих та енергетичних трансформацій, необхідних для досягнення цілей сталого розвитку. У багатьох державах спостерігається брак інфраструктури та технологічних рішень для впровадження відновлюваної енергетики та скорочення викидів парникових газів [4].

В останні роки світова екологічна політика зазнала серйозних випробувань через низку кризових ситуацій. Пандемія COVID-19 мала значний вплив на економіки країн, зменшивши фінансові можливості багатьох держав для інвестування в «зелені» ініціативи. Водночас вона підкреслила необхідність сталого розвитку та довела, що інвестування в екологічні проекти може слугувати інструментом економічного відновлення.

Крім того, війна в Україні суттєво змінила екологічний порядок денний у світі. Військові дії спричинили масштабне забруднення довкілля, знищення природних екосистем та критичне зростання рівня викидів CO₂ через бойові дії та руйнування промислових об'єктів.

Це активізувало міжнародну спільноту до обговорення екологічних злочинів та ініціатив щодо запровадження відповідальності за екоцид на міжнародному рівні.

Однією з найамбітніших ініціатив у сфері екологічної дипломатії залишається Європейський Зелений Курс (European Green Deal). Його реалізація стикається з економічними та геополітичними викликами. Енергетична криза, спричинена війною в Україні, змусила Європу

переосмислити підходи до енергетичної безпеки та збільшити темпи переходу до альтернативних джерел енергії.

Сьогодні серед головних викликів для реалізації Зеленого Курсу можна виділити:

- Фінансову нестабільність у деяких країнах, що ускладнює інвестування в екологічні ініціативи.
- Геополітичну напруженість та необхідність забезпечення енергетичної безпеки в умовах глобальної нестабільності.
- Технологічні обмеження, які впливають на темпи впровадження відновлюваних джерел енергії та декарбонізацію економіки [5].

Попри труднощі, екологічна дипломатія залишається важливим інструментом міжнародної взаємодії, спрямованим на збереження довкілля та підтримку сталого розвитку. Європейський Союз продовжує активно просувати екологічні ініціативи, такі як Європейський Зелений Курс, який не лише спрямований на зменшення негативного впливу економіки на природу, а й є важливим геополітичним інструментом для зміцнення співпраці між країнами.

Для ефективної реалізації екологічної дипломатії необхідно знайти баланс між економічним розвитком та екологічною відповідальністю, а також розширювати міжнародне співробітництво для спільного подолання глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Бабін В. В. Екологічна дипломатія: основи теорії та практики / В. В. Бабін, О. М. Гончаренко. – Київ: Вид. дім «Кондор», 2020. – 278 с.
2. Дубовик О. В. Екологічна політика Європейського Союзу: сучасні тенденції та виклики для України / О. В. Дубовик // Економіка та управління. – 2021. – № 2 (94). – С. 45–58.
3. Ковальчук О. М. Міжнародне екологічне право та дипломатія: сучасний стан і перспективи розвитку / О. М. Ковальчук // Юридичний вісник України. – 2022. – № 4. – С. 25–32.
4. Міжнародна екологічна дипломатія: інструменти та механізми впровадження / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eco-diplomacy.org> (дата звернення: 10.02.2025).
5. Оцінка впливу війни на довкілля в Україні / [Електронний ресурс] // Організація Об'єднаних Націй з питань довкілля (UNEP). – 2024. – Режим доступу: <https://www.unep.org> (дата звернення: 10.02.2025).

Сапсай Артем Петрович

Кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і стратегічних студій

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

СПІЛЬНА АВІАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ВИРАЗ «МОСТОВОЇ» ДИПЛОМАТІЇ АФРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ

Діяльність на Африканському континенті як субрегіональних інтеграційних об'єднань, так і панрегіональної організації у вигляді Африканського Союзу з їх проєктами розвитку спільної авіаційно-транспортної політики та формуванням єдиного ринку авіаційних послуг, створило підстави для розгляду останніх як складної системи механізмів регіонального врядування, що може умовно бути позначена у вигляді авіаційної дипломатії.

Наразі термін «авіаційна дипломатія» в науковому плані набув вже достатньо глибокого концептуального осмислення, відтворюючи різні види діяльності, що стосуються: міждержавного співробітництва та системи врядування; зовнішньої політики держави та її міжнародного іміджу;

діяльності недержавних акторів у світовій політиці, формування їх технократичних структур і мереж [2].

Зі свого боку, ми розглядатимемо авіаційну дипломатію як міжнародну діяльність на рівні представників держав (урядів та міністерств) або неурядових учасників (компаній чи організацій) у вигляді ведення ними переговорів та досягнення домовленостей щодо: дво- та багатосторонніх умов перевезень пасажирів, їх багажу та різного роду вантажів (включаючи військові) у міжнародних авіасполученнях; управління спільним повітряним простором; доступу до авіаринків або їх формування; запровадження єдиних стандартів авіабезпеки, технічних вимог до авіаційної техніки, обладнання та інфраструктури.

Поточні процеси в межах панрегіонального сектору авіаційного транспорту і його послуг наразі є ключовим індикатором загального розвитку Африканського континенту. Вони відображають суперечливі тенденції розвитку як економіки та безпеки окремих держав Африки, так і цілісних субрегіональних інтеграційних структур. З одного боку, вони є інтегральними для визначення траєкторії політичного, економічного, безпекового та культурного середовищ країн Африки. З іншого боку, знаходяться в складній системі координат у вигляді як можливих перспектив зростання, так і прямих загроз для існування відповідних середовищ.

У такому розумінні регіональна авіаційна політика і співробітництво в Африці сьогодні можуть бути виражені через концепт «мостової» дипломатії держав регіону, що виконує інтегруючу функцію у процесах розвитку регіональної економічної співпраці та інтеграції, регіональної безпеки і стабільності; туристичної привабливості і потенціалу тих або інших країн континенту.

В межах регіональної економічної взаємодії авіаційне співробітництво африканських держав часто пов'язане з їх економічними цілями, такими як заохочення інвестицій, збільшення обсягів торгівлі та розвиток інфраструктури. При цьому державні та недержавні авіакомпанії виступають у ролі сполучників і «послів» африканських держав, покращуючи можливості їх доступу до ринків, а також сприяючи можливостям розвитку міжнародного бізнесу.

Африканські національні авіаперевізники, як-то Ethiopian Airlines, EgyptAir і Kenya Airways, відіграють центральну роль в економічній дипломатії своїх держав, оскільки глобальна географія їх діяльності спрямована на сполучення між різними країнами та регіонами світу. Це створює можливості для розвитку торгівлі, інвестицій і туризму, що є важливими факторами для економічного розвитку сучасної держави.

Співробітництво у галузі цивільної авіації також відіграє вирішальну роль у посиленні регіональної інтеграції країн Африки. Сьогодні покращення повітряного сполучення всередині Африки сприяє: розбудові єдиної інфраструктури за єдиними технічними стандартами і вимогами; пожеввленню переміщення робочої сили; залученню до спільних освітніх програм та наукових проєктів студентів і науковців; збільшенню міжкультурних обмінів, що має важливе значення для політичної та соціальної інтеграції, покращення безпекового середовища в регіоні загалом. Такі організації, як Африканський Союз та Африканська континентальна зона вільної торгівлі часто покладаються на покращені авіасполучення для поглиблення співробітництва та інтеграції економік своїх держав-членів.

Авіаційний транспорт є невід'ємним компонентом і сучасної системи регіональної безпеки в Африці. Зокрема, авіаційна дипломатія необхідна для підтримки миротворчих місій, реагування на стихійні лиха та надання гуманітарної допомоги. Багато африканських країн покладаються на повітряний транспорт для доставки або розгортання військ і миротворців у зонах конфлікту, постачання необхідних товарів та військових вантажів. Такі організації та органи, як Організація Об'єднаних Націй і Рада миру та безпеки Африканського Союзу часто використовують засоби авіаційної дипломатії для підтримки мирних ініціатив по всій Африці.

Ключову роль авіаційна дипломатія відіграє і як вираз унікального «містка» між економікою та туризмом країн Африки. У цьому відношенні очевидним є її зв'язок з туристичною дипломатією, під якою можна розуміти стратегічне використання туризму як інструменту зовнішньої активності держави у зміцненні її міжнародних зв'язків і сприяння культурному обміну, загальному співробітництву та розвитку між країнами. Туристична дипломатія може містити такі аспекти чи передумови, як: підтримка культурного обміну, покращення іміджу, заохочення зовнішніх інвестицій в економіку держави [3].

У цьому відношенні авіаційна дипломатія відіграє провідну роль у просуванні туризму як одного з ключових секторів країн Африки, що швидко розвивається. Авіакомпанії сприяють переміщенню туристів і мандрівників до різноманітних регіонів Африки, а уряди використовують авіасполучення для популяризації африканської культури, спадщини та природних ресурсів у світі.

З іншого боку, можна вести мову і про умовний «простір викликів та бар'єрів», в якому перебуває сьогодні авіаційна дипломатія, поєднуючи собою різні інтеграційні сектори та галузі африканських держав.

Так, в інтеграційному плані результативність авіаційної дипломатії наразі пов'язана з проблемою лібералізації головним чином внутрішніх авіаринків африканських держав через небажання їх урядів втрачати контроль над державними авіаоператорами та галуззю в цілому [6]. Це створює значні наслідкові розбіжності у ході дипломатичних переговорів та консультацій, а також координації авіаційних політик урядів держав з питань розбудови інтегрованої інфраструктури, єдиної цінової і тарифної політики, укладання інвестиційних угод, забезпечення відкритості повітряного простору для зовнішніх авіаоператорів та перевізників.

Недостатньо ефективними чи стимулюючими залишаються вже створені і функціонуючі багатосторонні майданчики та формалізовані інститути співробітництва в авіагалузі. Попри наявність відповідних структур в межах Африканського Союзу та низки субрегіональних організацій, що виступають у ролі інтеграційних об'єднань, дипломатична взаємодія в авіаційному секторі часто залишається обмеженою. Це стосується зокрема можливостей з інтеграції авіасистем та впровадження єдиних стандартів для полегшення внутрішніх та міжнародних польотів.

Ключовою проблемою з точки зору можливостей формування монолітного дипломатичного фронту є відсутність єдиної авіастратегії африканських держав. Навіть на національному рівні значна кількість урядів держав не мають власної стратегії розвитку авіаційної дипломатії чи зовнішньої авіаційної політики як таких. Своєю чергою, відсутність інтегрованого підходу до просування інтересів всього континенту у глобальній авіаційній сфері також обмежує здатність впливати на важливі міжнародні рішення. Як наслідок, це створює бар'єри для інтеграції Африки в глобальну авіаційну мережу, знижуючи тим самим конкурентоспроможність континенту на міжнародному ринку авіаперевезень.

У галузі розвитку туристичної діяльності країн Африки вузькими місцями для цивільної авіації та водночас перспективними для активізації авіаційної дипломатії є значні інфраструктурні обмеження, зокрема старі аеропорти та неефективні системи управління повітряним рухом, що формують бар'єри у збільшенні потоків туристів [4].

Іншою проблемою є поточні фінансово-економічні обмеження, які відображають неврегульованість питання та протиріччя сторін щодо цін на авіаквитки та низьку купівельну спроможність населення окремих африканських країн. Зазначені аспекти є перешкодою для розвитку як безпосередньо авіаційного туризму окремих держав Африки, так і розвитку внутрішнього туризму на Африканському континенті загалом.

Не остання за значенням проблема пов'язана з якістю сервісу та обслуговування, що включає поганий рівень підтримки на борту, а також технічні проблеми з літаками. Це

позначається на рівні іміджевих показників як самих авіаперевізників, так тих країн, які вони представляють, бажанні туристів здійснювати повторні візити та скористатися послугами відповідних операторів.

Окремий блок становить дилема існуючих для авіації проблем у галузі регіональної безпеки з одночасним полем для активізації там дипломатичної активності. Традиційно нестабільна політична ситуація в країнах Африки з високим рівнем політичних криз, конфліктів та війн є значною перешкодою для ефективного використання авіації у транспортуванні вантажів, виконання миротворчих місій та спеціальних операцій як військового, так і гуманітарного призначення.

Наразі у Африці існує багато зон конфліктів, де повітряний простір є небезпечним для здійснення миротворчих операцій. У свою чергу, наявність широкого кола незаконних озброєних груп та їх територіальних осередків також визначають наявність зон неконтрольованого повітряного простору на континенті [5; 1]. Регіональна безпека та миротворчість вимагають тісної та безперервної співпраці між різними державами та міжнародними організаціями. Утім, координація дій і політики між африканськими урядами, урядами та міжурядовими секретаріатами часто залишається ускладненою через розрізнені політичні інтереси сторін, нестабільність, взаємну недовіру та невизначеність політико-безпекового становища.

Підсумовуючи викладене вище, відзначимо, що африканська авіаційна дипломатія є багатовимірною та динамічною сферою, що відіграє роль «сполучника» або «мосту» між іншими галузями чи секторами національної економіки держав Африки. Попри численні проблеми та бар'єри, на Африканському континенті авіація служить інструментом для досягнення різноманітних дипломатичних, економічних і політичних цілей. Покращуючи зв'язок, сприяючи співпраці та створюючи стратегічні партнерства, вона загалом сприяє посиленню присутності та впливу Африки на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Huber M. Weaponized air traffic controller calls threaten African Air Safety. *Aviation International News*. 2024. URL : <https://www.ainonline.com/aviation-news/business-aviation/2024-02-19/weaponized-atc-calls-threaten-african-air-safety> (дата звернення: 17.02.2025).
2. Kobierecki M.M. Aviation diplomacy: a conceptual framework for analyzing the relationship between aviation and international relations. *Place Brand Public Diplomacy*. 2021. Vol. 17. P. 293–303.
3. Li F. Tourism diplomacy: levels, attributes and functions. *Tourism Tribune*. 2019. Vol. 34, No. 3. P. 113–124.
4. Samunderu E. Africa's Air Transport Infrastructure: Challenges, Complexities and Opportunities. In: *African Air Transport Management*. Springer, 2023. P. 151–187.
5. Sedláčková A.N., Rydlo M.D. Security Measures implemented for Air Transport within conflict Zones. *Transportation Research Procedia*. 2024. Vol. 81. P. 178–186.
6. Tshetu T.N., Luke R. & Walters J. The role of African airlines in air transport liberalisation. *Journal of Transport and Supply Chain Management*. 2023. Vol. 17. URL : <https://jtscm.co.za/index.php/jtscm/article/view/925/1547>. (дата звернення: 17.02.2025).

Секція 1. Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин в умовах повномасштабної агресії РФ проти України

Бесєдіна Марія Сергіївна

здобувач вищої освіти ОП «Міжнародні відносини»

Троян Сергій Станіславович

доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ США ТА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Двосторонні відносини між Сполученими Штатами Америки та Україною на сучасному етапі є важливою складовою зовнішньої політики України та основним елементом її інтеграційної стратегії. Протягом останніх десятиліть ці відносини зазнали значних змін, які були зумовлені різними політичними, економічними та соціальними процесами як в Україні, так і в США. Початок XXI століття став переломним для обох країн, оскільки Україна набула незалежності, а США залишалися головним стратегічним партнером для України на міжнародній арені. На теперішній момент двостороннє співробітництво охоплює широкий спектр питань, серед яких економічні зв'язки, військова допомога, підтримка реформ, гуманітарна співпраця, енергетична безпека та інтеграція України в західні політичні та економічні структури. Особливу роль у розвитку цих відносин відіграє стратегічне партнерство між країнами, яке ґрунтується на спільних інтересах щодо забезпечення стабільності та безпеки у Східній Європі.

Одним із ключових чинників підтримки США є протидія агресії Російської Федерації проти України. Від початку конфлікту на сході України та анексії Криму у 2014 році Сполучені Штати відіграють важливу роль у забезпеченні військової, фінансової та політичної підтримки для зміцнення обороноздатності України. Санкції, введені Вашингтоном проти Росії, сприяють ослабленню агресора та створюють умови для дипломатичного врегулювання конфлікту. За офіційними даними Державного департаменту США, загальний обсяг безпекової допомоги Україні перевищив 44,2 млрд доларів з 2014 року, включаючи постачання озброєнь, навчання військових та розвіддані [1].

Окрім зазначених аспектів, вагоме значення має також гуманітарне співробітництво. США активно підтримують розвиток освітніх та культурних програм, спрямованих на зміцнення міждержавних зв'язків. Завдяки таким ініціативам, як програми обміну студентами (Fulbright, FLEX), співпраця між науковими установами та залучення американських інвесторів до розвитку освітніх проєктів, Україна отримує нові можливості для модернізації своєї освітньої системи [2].

США здійснюють активну підтримку незалежних українських медіа, сприяючи розбудові вільної преси та громадянського суспільства. Крім того, наукові та академічні обміни, такі як Fulbright, сприяють інтеграції українських науковців у міжнародне середовище, що сприяє демократичному розвитку країни. Важливим аспектом є діяльність таких установ, як Американський Дім у Києві, який проводить освітні та культурні заходи [3].

Політична підтримка України з боку США залишається важливою складовою двосторонніх відносин. Протягом останніх років високопосадовці США регулярно відвідують Україну. Наприклад, у 2023 році Київ відвідали державний секретар США Ентоні Блінкен, міністр

оборони Ллойд Остін, а також групи сенаторів і конгресменів, які висловили свою підтримку українському народові [4].

Економічне співробітництво між США та Україною залишається динамічним. США входять до числа найбільших торговельних партнерів України за межами Європи. У 2023 році загальний товарообіг між країнами перевищив 4 млрд доларів. Основні статті експорту з України до США включають продукцію аграрного сектору, металургію, продукцію хімічної промисловості, а також високотехнологічні товари. Водночас Україна імпортує з США енергоресурси, медичне обладнання, програмне забезпечення та автомобільну продукцію [5].

Американські компанії активно інвестують в Україну, зосереджуючись на таких секторах, як енергетика, сільське господарство, IT-індустрія та фінансові послуги. Особливу увагу приділяють розвитку відновлюваної енергетики, що дозволяє Україні поступово зменшувати залежність від російських енергоресурсів. Наприклад, компанії AES Corporation та Westinghouse активно працюють над модернізацією енергетичного сектору України [6].

У сфері військового співробітництва США надають Україні значну допомогу. Окрім фінансової підтримки, американська сторона постачає сучасне озброєння, включаючи системи ППО Patriot, протитанкові ракети Javelin, бронетехніку та артилерійські боєприпаси. США також сприяють навчальним програмам для українських військових у рамках ініціативи «Європейська ініціатива стримування» [7].

Одним із основних аспектів двосторонніх відносин є економічне співробітництво між США та Україною. У цьому контексті важливими є питання торгівлі та інвестицій. Сполучені Штати є одними з найбільших економічних партнерів України за межами Європи. Торгівля між двома країнами включає широкий спектр товарів і послуг, зокрема агропромислову продукцію, енергетичні ресурси, а також високотехнологічну продукцію, таку як електроніка, космічні технології та військове обладнання.

Американські компанії активно інвестують в Україну, особливо в сектори енергетики, інформаційних технологій та агробізнесу. Зокрема, США підтримують розвиток відновлювальних джерел енергії в Україні, допомагаючи з інвестиціями в сонячну та вітрову енергетику. Ці інвестиції не тільки сприяють розвитку енергетичної інфраструктури, але й підвищують енергетичну безпеку України, знижуючи її залежність від Росії [2].

Військове співробітництво між США та Україною стало ключовим елементом двосторонніх відносин після 2014 року, коли Росія анексувала Крим та розпочала збройний конфлікт на сході України. У відповідь на ці агресивні дії США значно посилили свою військову підтримку України, надаючи зброю, військові тренування та фінансування для реформування українських збройних сил. Сполучені Штати також активно підтримують навчання українських військових, що допомагає зміцнити обороноздатність країни.

Програма військової допомоги включає постачання протитанкових ракетних комплексів Javelin, а також інших сучасних видів зброї та техніки, що допомагають Україні протистояти російським військовим загрозам. Крім того, США активно сприяють реформуванню українських силових структур, зокрема в частині боротьби з корупцією та покращенням управління військовими ресурсами [3].

Одним із ключових напрямків підтримки США є допомога в проведенні реформ в Україні. Сполучені Штати активно підтримують різноманітні реформи, які мають на меті модернізацію української держави. Це стосується як судової реформи, так і реформ у галузі правоохоронних органів, боротьби з корупцією та удосконалення економічних структур. Американські фахівці надають консультації, навчання та фінансування для допомоги в побудові демократичних інститутів.

Завдяки підтримці США, в Україні вдається впроваджувати ключові зміни в управлінні, що підвищують ефективність державних органів і забезпечують прозорість у роботі урядових структур. Американські організації, такі як USAID, активно працюють над розвитком місцевого самоврядування, підтримкою малого та середнього бізнесу, а також зміцненням громадянського суспільства [2].

Окрім військової та економічної підтримки, Сполучені Штати активно допомагають Україні у впровадженні ключових реформ. Йдеться про боротьбу з корупцією, реформування судової системи, удосконалення правоохоронних органів, модернізацію державного управління та розвиток демократії. Одним із головних інструментів підтримки є програми міжнародної технічної допомоги, які фінансуються американськими державними та недержавними організаціями. USAID, National Endowment for Democracy (NED) та інші американські організації надають експертну допомогу в розробці законодавчих ініціатив, спрямованих на підвищення прозорості урядових структур та ефективності державного управління. Також США підтримують українське громадянське суспільство, сприяючи розвитку незалежних ЗМІ, освітніх проєктів, громадських ініціатив та правозахисних організацій [2].

Ще одним важливим аспектом двосторонніх відносин є гуманітарне співробітництво. США сприяють розвитку наукових і освітніх програм в Україні, що відкриває широкі можливості для українських студентів, викладачів та науковців. Програми обміну, такі як Fulbright, Open World та FLEX, дозволяють молоді отримувати освіту та досвід у провідних американських університетах, що сприяє підвищенню кваліфікації та впровадженню передових технологій у різних сферах українського суспільства.

Крім того, американські корпорації беруть участь у розвитку української інноваційної екосистеми, надаючи підтримку стартапам, створюючи науково-дослідні лабораторії та інвестуючи у високотехнологічні проєкти. Це сприяє розвитку штучного інтелекту, робототехніки, біотехнологій та інших інноваційних галузей в Україні.

На завершення варто підкреслити, що двосторонні відносини між США та Україною є багатовекторними та стратегічно важливими. Подальший розвиток співпраці залежить від динаміки міжнародної політики, внутрішніх реформ в Україні та збереження політичної підтримки з боку Сполучених Штатів. Враховуючи виклики, які стоять перед Україною, зміцнення цих відносин є ключовим елементом національної безпеки, економічного розвитку та демократичної трансформації держави.

Список використаних джерел

1. U.S. Security Cooperation with Ukraine. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/bureau-of-political-military-affairs/releases/2025/01/u-s-security-cooperation-with-ukraine>
2. Fulbright Ukraine. URL: <https://fulbright.org.ua/uk/>
3. Американська історія і політика. Архів наукового журналу. URL: <http://www.americanstudies.history.knu.ua/uk/sample-page/>
4. Офіційні візити американських посадовців в Україну. URL: <https://www.state.gov>
5. Торговельні відносини між США та Україною. URL: <https://ustr.gov>
6. Інвестиції американських компаній в Україну. URL: <https://www.trade.gov/market-intelligence/ukraine-energy-sector>
7. Військова допомога США Україні. URL: <https://www.defense.gov/Spotlights/Support-for-Ukraine/>

Бицюра Артем Сергійович
4 курс, здобувач ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ЙМОВІРНІ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН США ТА РОСІЇ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

З початком повномасштабної російсько-української війни у 2022 році, що стала продовженням гібридного конфлікту, який почався 20 лютого 2014 року, країни світу поділились на два блоки — ті, що підтримують Україну і ті, що підтримують Росію. Стратегія США стосовно російсько-української війни, за президентства Джо Байдена, полягала у військовій, гуманітарній та економічній підтримці України та нульовій толерантності до агресії Росії, через що накладались енергетичні, торгівельні та інші види санкцій [4]. Політична стратегія нової адміністрації США на чолі із Дональдом Трампом залежить, більшою мірою, від вигід, які несуть ті чи інші рішення для гібридної боротьби із КНР та економічні переваги для спонсорів президентської кампанії Дональда Трампа. Враховуючи це, договір, в якому декларуватимуться умови припинення російсько-української війни, визначають характер взаємодії США і Росії.

Проаналізувавши можливі варіанти розвитку російсько-української війни, можна виділити три сценарії розвитку відносин між США та Росією: песимістичний, оптимістичний, реалістичний.

Песимістичним сценарієм розвитку відносин є випадок, коли, за умовами мирного договору, Україна вступає в НАТО одразу після того, як договір набирає чинності. При такому сценарії, Росія матиме противника в особі не лише України, а блоку країн, серед яких США, Великобританія та Франція — країни, що володіють ядерним потенціалом, який є потенційно небезпечним для Росії. [1] Натомість, Україна має погодитись на вирішення територіального питання дипломатичним шляхом, а Росія має погодитись на присутність миротворчого контингенту та інших необхідних організацій на окупованих територіях, таких як Червоний Хрест, Управління ООН по правам людини тощо.[8] Якщо ці умови будуть виконані, можливо, з часом вдасться вирішити проблему окупованих територій України мирним шляхом через поступове зміцнення довіри між Росією і Україною та досягнення нової політичної домовленості, яка буде прийнятна для обох сторін.

Такий сценарій не є оптимальним для США, так як поглиблення протиріч із Росією провокує зміцнення стосунків останньої із континентальним Китаєм, який є ключовим суперником Сполучених Штатів за світову гегемонію. Таким чином, вступ України в НАТО є стратегічною поразкою для США. [6]

Головним аргументом критиків такого сценарію є побоювання країн НАТО прямого конфлікту із Росією, коли необхідно буде використовувати власні збройні сили, а не просто надавати військову допомогу Україні. Наразі США разом із Угорщиною, Словаччиною та Німеччиною виступають проти вступу України до НАТО, але фактор США відіграє істотну роль у формуванні цих думок.

Цей сценарій вимагав би від США та Росії здійснення стратегічної помилки, а відносини між країнами залишились напруженими. Цей сценарій потребує високого рівня співпраці та довіри між усіма залученими сторонами.

За *оптимістичним сценарієм* розвитку відносин між США і Росією, Україна погоджується на максимально вигідні для Росії умови щодо заморозки війни. Якщо США змусить керівництво України піти на такі поступки, то США однозначно зможуть розраховувати на покращення дипломатичних відносин із Росією. Предметною перевагою такого сценарію для США є

пропозиція Росії про права на родовища корисних копалин на окупованій частині України- ця пропозиція є економічно вигідною для спонсорів Дональда Трампа, серед яких нафтові магнати.[3] Також російська сторона зазначила, що вони готові обмежити діяльність КНР на окупованих територіях- це серйозна стратегічна можливість для США в рамках боротьби із КНР, адже більша частина літію та інших корисних копалин знаходиться саме на окупованих територіях. [5]

Безумовно, така зміна політичного вектору може призвести до тимчасового зниження напруженості між двома країнами, але це також може викликати серйозну критику з боку союзників США та внутрішньополітичну напругу в самій Україні. Однак такий підхід може виявитися нестійким, оскільки Росія, ймовірно, продовжуватиме прагнути до відновлення свого впливу в регіоні, що може призвести до нових конфліктів із США та їх союзниками.

Реалістичний сценарій передбачає політичний тиск на усіх прямих і опосередкованих суб'єктів російсько-української війни. Зміст майбутнього договору буде враховувати інтереси України і Росії із можливістю перегляду умов і положень в майбутньому. Зокрема, замість членства у НАТО, Україні будуть запропоновані інші механізми безпеки, які передбачають миротворчий контингент країн-гарантів, а також моніторинг і патрулювання повітряними силами країн-гарантів.[7] Натомість Росія зможе розраховувати на зняття санкцій із активів російських компаній. Сполучені Штати на чолі із Дональдом Трампом зроблять усе, аби відбулось потепління у стосунках із Росією, а фінансування України в контексті відновлення її інфраструктури перекласти на європейські країни.

Вже зрозуміло, що пріоритет зовнішньої політики Трампа - це умовне повернення до доктрини Монро XIX століття, тобто повне домінування у Північній та Центральній Америці за невтручання у справи інших континентів, а тому обговорення заяв Дональда Трампа про включення Канади та Гренландії до складу США та перейменування Мексиканської затоки на Американську мають бути позбавлені жартівливого контексту. У поєднанні із геополітичною боротьбою проти КНР, така стратегія США абсолютно не порушує планів Росії щодо розширення впливу на Європу. Якщо врахувати, що обидві країни мають спільну із іншими петрократіями задачу — максимально уповільнити перехід від вуглеводнів як головного ресурсу до кольорових та рідкоземельних металів- США та Росія мають перспективу стратегічного партнерства. [2]

Цей сценарій передбачає, що США та Росія знайдуть спільну мову щодо ключових питань, таких як контроль над озброєннями, енергетична безпека та стабільність у Європі. Такий підхід може призвести до зниження напруженості між двома країнами та створення нових механізмів для вирішення конфліктів у майбутньому.

Підсумовуючи, найбільш імовірним сценарієм розвитку відносин між США і Росією у післявоєнний період є реалістичний сценарій. І Росія, і Україна навряд чи поступляться своїми відповідними позиціями, і Сполучені Штати, швидше за все, продовжуватимуть відігравати ключову роль у ситуації. Цей сценарій, ймовірно, триватиме ще багато років, і ризик конфлікту буде завжди присутнім. Оптимістичний і песимістичний сценарії можливі, але менш імовірні.

Список використаних джерел

1. From Common Defence to Comprehensive Security Towards the Europeanisation of French Foreign and Security policy? URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/27828/691.pdf>
2. Germany Invests €1 Billion to Counter China on Raw Materials URL: <https://news.yahoo.com/germany-invest-1-billion-critical-100455083.html>
3. List of American Companies That Support President Donald Trump URL:
4. <https://www.newsweek.com/american-businesses-supporting-donating-donald-trump-list-2027957>

5. The United States and the Ukraine Crisis – Implications for the Domestic Arena and Interpower Competition URL: <https://www.inss.org.il/he/publication/usa-ukraine-war/>
6. U.S. Doubles Down on Demand That Ukraine Sign Minerals Deal URL:
7. <https://www.wsj.com/world/trump-ukraine-mineral-deal-sign-e2ff7d3f>
8. Zelensky: U.S. not ready to discuss Ukraine's NATO membership URL:
9. <https://english.nv.ua/nation/u-s-not-ready-to-discuss-ukraine-s-nato-membership-citing-risk-of-escalation-50490121.html>
10. 7. Зеленський: Для забезпечення миру в Україні потрібно 100 тисяч миротворців URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/mirotvorci-v-ukrajini-zelenskiy-vvazhaye-shcho-dlya-zabezpechennya-miru-potribno-100-tisyach-mirotvorciv-50489796.html>
11. Миротворці в Україні: експерти пояснили, які держави можуть відправити свої війська і чого хоче Росія Миротворці в Україні: експерти пояснили, які держави можуть відправити свої війська і чого хоче Росія URL: <https://tsn.ua/exclusive/mirotvorci-v-ukrayini-eksperti-poyasnili-yaki-derzhavi-mozhut-vidpraviti-svoyi-viyska-i-chogo-hoche-rosiya-2765613.html>

Булига Поліна Володимирівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ІНФОРМАЦІЙНО-ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Гібридна війна, яку РФ веде проти України, охоплює не лише військові дії, а й інформаційні, дипломатичні, економічні та кібернетичні аспекти. В інформаційно-дипломатичному просторі Україна стикається з безпрецедентними викликами, зокрема, російською дезінформацією, спробами підірвати міжнародну довіру до української влади та вплинути на громадську думку за кордоном. Відповідь України в цьому контексті передбачає активне використання дипломатичних інструментів, міжнародної комунікації та протидії інформаційним атакам.

Інформаційна складова дипломатії стала одним із ключових аспектів протидії України гібридній агресії Росії. На думку дослідника Джозефа Найя, «м'яка сила» держави, яка включає культурну, інформаційну та дипломатичну діяльність, може відігравати вирішальну роль у міжнародній політиці. Україна активно використовує міжнародні платформи, соціальні мережі, заяви офіційних осіб та співпрацю з міжнародними ЗМІ для висвітлення реальної ситуації на фронті та протидії російським маніпуляціям [5].

Згідно з дослідженням А. Гальчинського, ефективна комунікаційна стратегія допомогла Україні створити міжнародну коаліцію підтримки, включаючи санкції проти РФ, військову допомогу та дипломатичний тиск. Крім того, сформувався наратив про Україну як форпост демократичних цінностей, що стало вагомим аргументом у міжнародному дискурсі [1].

Починаючи з 2014 року, із вторгненням російських військ в Донецьку та Луганську область, Україна почала розробляти основні інструменти інформаційної політики, які б сприяли кращому рівню обізнаності світової спільноти про небезпеку з боку Російської Федерації. Один з таких механізмів, які використовує українська держава є постійні офіційні заяви посадових осіб таких як: Президента Володимира Зеленського, Міністра закордонних справ Андрія Сибіги, Міністра оборони Рустема Умерова та багато інших впливових осіб. Міністерство закордонних справ України активно працює в міжнародних організаціях, таких як ООН, НАТО, ЄС, з метою

викриття порушень міжнародного права з боку РФ. Також постійно ведуться переговори щодо стабільності та недопущенні витоку радіації на Запорізькій АЕС. Заяви як з боку української сторони, так і з боку світової спільноти в обличчі МАГАТЕ постійно публікуються на різних міжнародних платформах та ресурсах задля розуміння світової спільноти всієї серйозності ситуації та можливих наслідків.

Ще одним важливим механізмом інформаційно-дипломатичної діяльності України є міжнародні інформаційні кампанії. Одним із успішніших прикладів є кампанія «United24», яка залучає до підтримки України відомих світових лідерів, діячів культури та бізнесу. Платформа «United24», створена за ініціативи Президента України, покликана об'єднати зусилля міжнародної спільноти для підтримки України в її боротьбі за незалежність і суверенітет. Завдяки цій платформі мільйони людей мають можливість зробити свій внесок у підтримку української армії. Тому міжнародні інформаційні кампанії є надзвичайно важливим інструментом дипломатичної діяльності України на міжнародній арені [2].

Протидія російській дезінформаційній кампанії є складовою частиною успішної боротьби України в умовах гібридної війни. Центр протидії дезінформації при РНБО України веде активну роботу з виявлення та спростування фейків. Починаючи з 2014 року Російська Федерація витрачає десятки мільйонів доларів на створення фейкових новин щодо українського народу, уряду та роботи окремих політичних діячів. На сучасному етапі однією з успішніших кампаній вважають питання мобілізації в Україні, оскільки Росії вдалося розколоти українське суспільство на 2 половини та створити негативний характер щодо поповнення нашої армії новими військовими.

Як зазначає Т. Снайдер, Росія використовує методи історичного ревізйонізму для обґрунтування своєї агресії, тому Україна має не лише спростовувати пропаганду, але й активно пропонувати власний історичний і політичний наратив [3].

Проте, попри значні досягнення в інформаційній дипломатії, Україна стикається з рядом викликів. Постійний потік фейків і дезінформації з боку РФ вимагає значних ресурсів для їх спростування. Постійна верифікація новин, доведення правдивості/неправдивості фактів потребує багато ресурсів, фінансових витрат та часу. Тому механізм протидії дезінформаційній кампанії РФ є досить складним процесом та значним викликом для української сторони [4].

Також Україна стикається з такою проблемою як: обмеження доступу до деяких міжнародних платформ. До прикладу Росія продовжує використовувати проксі-структури та власні ЗМІ для просування своїх наративів та неправдивих фактів для підірвання довіри населення до уряду, а також зміни думки світового суспільства щодо характеру та сенсу війни.

Значним викликом для України є необхідність консолідації міжнародних партнерів. Утримувати увагу міжнародної спільноти в довгостроковій перспективі в умовах затяжної війни стає все важче. Тому українській стороні варто постійно придумувати нові механізми привернення світової уваги та залученні міжнародної допомоги.

Висновки. Тож, інформаційно-дипломатична діяльність України стала важливим елементом боротьби з російською агресією. Використовуючи інструменти міжнародної дипломатії, комунікаційні кампанії та боротьбу з дезінформацією, Україна зміцнює свої позиції у світі, консолідує підтримку союзників та руйнує імперські амбіції Російської Федерації. Попри виклики, ефективне використання інформаційних та дипломатичних ресурсів дозволяє Україні зберігати стратегічну ініціативу в умовах гібридної війни.

Список використаних джерел

1. Гальчинський, А. Інформаційні війни: український досвід. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень. 2022.

2. Закупівельні агенції Міноборони зможуть використовувати кошти UNITED24 на потреби ЗСУ. Армія Inform. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/05/24/zakupivelni-agencziyi-minoborony-zmozhut-vykorystovuvaty-koshty-united24-na-potreby-zsu/>
3. Снайдер, Т. The Road to Unfreedom. Tim Duggan Books. 2022.
4. Україна готується до дезінформаційної кампанії Кремля проти Зеленського. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/697480-ukraina-gotuetsa-do-dezinformacijnoi-kampanii-kremla-proti-zelenskogo-bloomberg/>
5. Nye, J. The Future of Power. PublicAffairs. 2011.

Гордієнко Анастасія Ярославівна
4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

САНКЦІЙНА ПОЛІТИКА G7 ПРОТИ РОСІЇ: ЕФЕКТИВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Російська агресія проти України, що розпочалася з окупації та анексії Кримського півострова у 2014 році та переросла у повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року, стала кричущим порушенням міжнародного права та викликом для світової безпеки. У відповідь на ці дії, країни "Великої сімки" (G7: Велика Британія, Німеччина, Італія, Канада, США, Франція та Японія) виключили Росію зі списку G8 та запровадили безпрецедентний за своїм масштабом пакет санкцій проти Росії [1]. Ці санкції, що охоплюють фінансовий, енергетичний, технологічний та індивідуальний рівні, спрямовані на послаблення російської економіки, обмеження її військового потенціалу та примушення до припинення агресії.

Попри суворі обмеження, Кремль продовжує шукати шляхи адаптації, використовуючи треті країни та внутрішні механізми стабілізації економіки. Тому важливо оцінити ефективність санкцій, їхній вплив на економіку Росії та перспективи посилення санкційного режиму у 2022–2025 роках.

Фінансові, енергетичні, технологічні та індивідуальні рівні санкцій стали одним з ключових інструментів G7 у відповідь на російську агресію. Одним із перших та найважливіших кроків стало відключення провідних російських банків від міжнародної платіжної системи SWIFT у березні 2022 року. Відключення від SWIFT значно ускладнило для російських банків та компаній проведення міжнародних транзакцій, обмін валютою та отримання фінансування. Під санкції потрапили такі ключові фінансові установи, як Сбербанк, ВТБ, Газпромбанк та Альфа-Банк [2].

Крім відключення від SWIFT, G7 заморозила активи російських банків, компаній та фізичних осіб, що означає, що ці активи не можуть бути використані для проведення фінансових операцій, інвестування чи інших цілей. Замороження активів торкнулося як державних, так і приватних компаній, а також російських олігархів та високопосадовців, причетних до агресії проти України, таких як Роман Абрамович, Олег Дерипаска, Ігор Сечін, Олексій Мордашов, Геннадій Тимченко, Алішер Усманов, Михайло Фрідман, Володимир Путін, Сергій Лавров та багато інших [3]. Замороження активів цих та інших осіб має на меті обмежити їх можливості для фінансування військових дій, підтримки російського режиму та впливу на політичні процеси.

У травні 2022 року США посилили тиск на Росію, заборонивши надання російським компаніям ключових професійних послуг, що ускладнило для російського бізнесу ведення міжнародних операцій та залучення іноземних інвестицій [4]. Ця заборона охопила надання

російським компаніям бухгалтерських, трасових, корпоративних та консультаційних послуг, що мало на меті ще більше ізолювати російську економіку та обмежити її можливості для розвитку.

Намагаючись підірвати технологічний потенціал G7 запровадила технологічні санкції, які обмежують доступ Росії до критично важливих технологій, включаючи мікрочипи, електроніку, програмне забезпечення та обладнання, що використовуються у військових цілях [5]. Москва намагається обійти ці обмеження, шукаючи альтернативних постачальників та розвиваючи власне виробництво. Аналіз торговельних даних та митних декларацій виявили, що компанії з КНДР, Китаю, Туреччини, ПАР, ОАЕ та інших країн постачають Росії мікрочипи та інші технології, які можуть бути використані у військових цілях. Постачання іранських дронів Shahed до Росії є яскравим прикладом порушення технологічних санкцій. Іран, перебуваючи під санкціями ООН, постачає Росії безпілотники, які використовуються для атак на українські міста та мирне населення [6].

Енергетичний сектор, як основне джерело доходів російського бюджету, став однією з головних мішеней санкцій G7 та Європейського Союзу, які запровадили ембарго на імпорт російської нафти та нафтопродуктів, а також встановили граничну ціну на російську нафту в розмірі 60 доларів за барель у грудні 2022 року, що обмежило прибутки Росії від експорту енергоносіїв [7]. У відповідь на спроби Росії обійти ці обмеження через створення "тіньового флоту" танкерів та використання посередників, країни G7 посилили контроль та запровадили додаткові санкції проти суден. Проте і це не допомогло, у 2025 році "тіньовий флот" танкерів, що перевозять російську нафту, продовжує функціонувати, незважаючи на зусилля G7 з його обмеження.

24 лютого 2025 року лідери країн G7 за участю України провели засідання онлайн під головуванням прем'єра Канади Трюдо. 16-й пакет санкцій ЄС проти Росії, зосереджений на посиленні обмежень, необхідних для скорочення фінансування російської агресії. Він включає посилення боротьби з "тіньовим флотом" для транспортування нафти, обмеження на фінансові операції, зокрема з використанням SPFS, та технологічні санкції на товари військового призначення. Також вводяться обмеження на торгівлю алюмінієм і агропродукцією, посилюються санкції проти Білорусі, і розширюються списки санкцій щодо фізичних та юридичних осіб [8].

Проте, попри суворі обмеження, Кремль продовжує шукати шляхи адаптації, використовуючи треті країни та внутрішні механізми стабілізації економіки. Аналіз ефективності санкцій виявив як їхні сильні, так і слабкі сторони.

Однією з ключових проблем є здатність Росії до адаптації. Сучасні держави мають розвинені механізми для мінімізації негативних наслідків, включаючи диверсифікацію торговельних партнерів, пошук альтернативних фінансових каналів та стимулювання внутрішнього виробництва [9]. Наприклад, досвід показує, що обмеження на імпорт певних товарів можуть призвести до розвитку внутрішнього виробництва або до пошуку обхідних шляхів через треті країни.

Незважаючи на спільну позицію щодо санкцій, країни G7 мають різний рівень готовності до посилення економічного тиску. Деякі європейські держави зацікавлені у збереженні певних торговельних зв'язків із Росією, що створює «вікна можливостей» для обходу санкцій [10]. Відсутність єдиної стратегії призводить до розмивання санкційної політики та зниження її ефективності.

Санкції мали певний вплив на російську економіку, але вони не досягли своєї головної мети – змусити Росію припинити агресію проти України. Недостатній контроль з боку G7 за дотриманням санкцій, на мою думку є найважливішим фактором, що підриває їхню ефективність, проявляючись у складності відстеження глобалізованих фінансових транзакцій, особливо тих, що проходять через офшорні зони та криптовалютні операції, що дозволяє

обходити обмеження. Для максимального ефекту санкційного тиску, міжнародному співтовариству необхідно активізувати зусилля щодо залучення держав, що досі утримувалися від приєднання до санкцій. Тільки шляхом застосування комплексного підходу та реалізації довгострокової стратегії можна досягти справжнього економічного та політичного стримування Москви.

Список використаних джерел:

1. G7 Leaders' Statement. [Прес-реліз]. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/03/24/g7-leaders-statement>
2. Council of the European Union. SWIFT measures: EU disconnects seven Russian banks from SWIFT. [Прес-реліз]. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/swift-measures-eu-disconnects-seven-russian-banks-from-swift/>
3. Congressional Research Service. U.S. Sanctions on Russia. URL: <https://sgp.fas.org/crs/sanctions/IF12102.pdf>
4. Юридична Газета. США заборонили надавати Росії бухгалтерські, консалтингові та управлінські послуги. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo/ssha-zaboronili-nadavati-rosiyi-buhgalterski-konsaltingovi-ta-upravlinyski-poslugi.html>
5. Економічна правда. ЄС запровадив санкції проти ключових секторів економіки Росії. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/24/682585/>
6. The White House. Fact Sheet: U.S. and Allies Impose New Costs on Russia for its War of Aggression in Ukraine. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/11/16/fact-sheet-u-s-and-allies-impose-new-costs-on-russia-for-its-war-of-aggression-in-ukraine/>
7. CNN. G7 and Australia agree to \$60 price cap on Russian oil. URL: <https://edition.cnn.com/2022/12/02/energy/russia-oil-price-cap-europe/index.html>
8. Главком. Зустріч лідерів країн G7: 16-й пакет санкцій проти Росії, головне за 24 лютого. URL: <https://glavcom.ua/country/society/zustrich-lideriv-krajin-g7-16-j-paket-sanktsij-proti-rosiji-holovne-za-24-ljutoho-1046626.html>
9. Bruegel. Russia's resilience to sanctions. URL: <https://www.bruegel.org/policy-contribution/russias-resilience-to-sanctions>
10. Carnegie Europe. How Europe Can Close the Loopholes in Its Sanctions on Russia. URL: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/89632>

Гуріна Юлія Юріївна
4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ

У сучасному світі гібридна війна постає як комплексна стратегія, що поєднує традиційну воєнну тактику з невоєнними засобами, зокрема інформаційно-психологічними операціями (ІПсО). Ці операції спрямовані на маніпулювання громадською думкою, дестабілізацію суспільства і послаблення супротивника без прямого військового втручання. Використовуючи дезінформацію, пропаганду та кібервійну, ІПсО стали важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей у конфліктах по всьому світу.

Дослідниця Твердохліб Ю. визначає інформаційно-психологічні операції як технологію психологічного впливу, призначену для формування суспільної свідомості та поведінки шляхом поширення певної інформації, правдивої чи неправдивої, для досягнення заздалегідь визначеного результату [4, с. 124]. Аналогічно, інша дослідниця Шмаленко Ю. підкреслює, що ІПСО насамперед спрямовані на зміну психологічного стану цільової аудиторії, що сприяє досягненню політичних, економічних та військових цілей. Ці перспективи підкреслюють подвійну роль ІПСО як переконливого та маніпулятивного механізму, що робить його фундаментальним елементом сучасної гібридної війни [6, с. 226].

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну термін «ІПСО» набув широкого визнання як в офіційному дискурсі, так і в публічних дискусіях. Посилене використання тактики інформаційної війни відображає стратегічні зусилля Росії, спрямовані на формування нарративів, маніпулювання громадською думкою та вплив на прийняття військових і політичних рішень. Враховуючи гібридний характер сучасних конфліктів, ІПСО стали ключовим інструментом у формуванні нарративів та психологічної стійкості як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Центр протидії дезінформації виділяє кілька ключових елементів ІПСО:

- дезінформація (свідоме поширення неправдивої або оманливої інформації з метою маніпулювання аудиторією);
- пропаганда (систематичні зусилля, спрямовані на вплив на громадську думку за допомогою емоційно забарвлених або упереджених повідомлень);
- кібератаки (цілеспрямовані дії на цифрову інфраструктуру з метою порушення комунікації, поширення неправдивих нарративів або компрометації конфіденційних даних);
- маніпулювання інформацією (перебільшення або применшення подій з метою формування публічного дискурсу та впливу на реакцію суспільства) [5].

Ці методи в сукупності формують комплексну стратегію, спрямовану на досягнення політичних, військових або ідеологічних цілей. На відміну від звичайної війни, яка спирається на пряму конфронтацію, інформаційно-психологічні операції діють шляхом дестабілізації суспільства, підриву супротивників і формування нарративів, які слугують стратегічним інтересам. Ефективність цих операцій очевидна в реальних конфліктах, де стратегічне маніпулювання інформацією використовується для досягнення військових і політичних цілей без прямої участі на полі бою.

Яскравим прикладом використання Росією ІПСО є заплановане проголошення нібито «перемоги» до 24 лютого 2025 року, третьої річниці повномасштабного вторгнення. За даними української розвідки, ця операція має на меті переосмислити війну як ширшу боротьбу проти НАТО, посилюючи давній нарратив Кремля про те, що Росія воює не лише з Україною, а протистоїть усьому західному альянсу. Така картина слугує виправданню російської агресії всередині країни та водночас намагається підірвати міжнародну підтримку України [3].

Однією з головних цілей цієї ІПСО є зміна глобального іміджу Росії, зміна її ролі з агресора і воєнного злочинця на так звану «конструктивну сторону», яка виступає за мирне врегулювання конфлікту. Ця тактика узгоджується з більш широкими зусиллями російської пропаганди з маніпулювання міжнародним дискурсом, зображуючи Кремль відкритим до переговорів, водночас продовжуючи свої військові операції. Такі маневри підривають глобальний консенсус щодо дій Росії і впливають на дипломатичні стратегії ключових країн.

Ще однією важливою мішенню російських ІПСО є мобілізаційні зусилля України, зокрема, через напади на Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) та поширення антивійськових настроїв. Крім цього РФ активно поширила серед українців терміни «бусифікація» та «людолови», за допомогою яких російська пропаганда неправдиво стверджує,

що мобілізаційна кампанія в Україні провалена, створюючи страх серед потенційних призовників і намагаючись послабити довіру громадськості до оборонних інституцій країни. Однак офіційні дані суперечать цим твердженням, оскільки українські збройні сили продовжують поповнюватися [1].

Іншим прикладом є дезінформаційна кампанія навколо ракетного комплексу «Орешнік», який російські медіа представляють як стратегічний засіб стримування НАТО. Російські наративи перебільшують здатність ракети точно вражати цілі в Європі, Арктиці і Тихому океані, применшуючи при цьому її руйнівний потенціал. Ця кампанія слугує для нагнітання страху, зміцнення військового іміджу Росії та виправдання її військової присутності в Білорусі [2].

Зображуючи розгортання ракет «Орешнік» як відповідь на розширення НАТО, Росія перекладає відповідальність за військову ескалацію на Захід. Одночасно вона застосовує психологічний тиск через риторику, що свідчить про її готовність до подальшої військової конфронтації. Ця тактика слугує інструментом примусу, позиціонуючи Росію як домінуючого геополітичного гравця і водночас стримуючи західне втручання.

Отже, інформаційно-психологічні операції виявилися фундаментальним інструментом гібридної війни, що дозволяє державним суб'єктам впливати на громадську думку, дестабілізувати суспільство і формувати міжнародні наративи. Використовуючи дезінформацію, пропаганду та кібертактику, ІПСО дозволяють супротивникам маніпулювати сприйняттям і здійснювати стратегічний тиск без прямих військових дій. Приклади ІПСО яскраво ілюструють, як Росія систематично використовує психологічний тиск для досягнення як внутрішніх, так і міжнародних цілей. Від спроб виправдати свою агресію фальшивими заявами про перемогу до підриву мобілізації в Україні та поширення наративів військового стримування – ці операції показують масштаби психологічних маніпуляцій у сучасній війні.

Список використаних джерел

1. Антикор. Терміни «русифікація» та «людолови» – це елемент російської ІПСО, – начальник управління комунікацій Командування Сухопутних військ. *Антикор*. URL: https://antikor.com.ua/articles/749812-terminy_busifikatsija_i_ljudolovy_eto_element_rossijskoj_ipso_nachalnik_upravlenija_kommunikatsij_komandovanija_suhoputnyh_vojsk (дата звернення: 20.02.2025).
2. Вигодянська І. Росія запустила нову дезінформаційну кампанію щодо ракет «Орешнік». *Espresso.tv*. URL: <https://espresso.tv/article-rosiya-zapustila-novu-dezinformatsiynu-kampaniyu-shchodo-raket-oreshnik> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Головне управління розвідки Міністерства оборони України. Пропагандисти Росії отримали вказівку просувати «переможні» наративи до роковин вторгнення. *Гол. управління розвідки Мін-ва оборони України*. URL: <https://gur.gov.ua/content/propahandysty-rosii-otrymaly-vkazivku-prosvaty-peremozhni-naratyvy-do-rokovyn-vtorhnennia.html> (дата звернення: 21.02.2025).
4. Твердохліб Ю. Теоретичні підходи до дослідження інформаційно-психологічних операцій. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2019, 2 (2). С. 122–131.
5. Центр протидії дезінформації. Яка мета головних кремлівських ІПСО у війні проти України. *Центр протидії дезінформації*. URL: <https://cpd.gov.ua/main/yaka-meta-golovnyh-kremlivskyh-ipso-u-vijni-protu-ukrayinu/> (дата звернення: 20.02.2025).
6. Шмаленко Ю. Використання інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) у сучасній війні в Україні. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень* : Матеріали Міжнар. науково-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С. 226–229.

Єрмошкіна Анастасія Андріївна
4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США ТА КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЩОДО АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Ключовим викликом для світової безпеки та міжнародних відносин стала збройна агресія російської федерації проти України, що почалась у 2014 р. з окупації 7,2% територій України [1] та перейшла у повномасштабну війну 24 лютого 2022 р. Цей конфлікт не лише дестабілізував європейську безпеку, але й кардинально змінив стратегічні підходи головних політичних акторів до питань суверенітету, міжнародного права та геополітичного балансу [2]. У цьому контексті Сполучені Штати Америки та Китайська Народна Республіка набувають особливого значення, оскільки вони відображають два різні підходи до врегулювання конфлікту та формування нових механізмів підтримки глобального порядку. У контексті вище зазначеного, дослідження особливостей зовнішньої політики США та Китаю щодо російсько-української війни є важливим для розуміння сучасної міжнародної політики та її впливу на майбутнє світової безпеки.

Метою дослідження є аналіз стратегічних підходів США і КНР до російської агресії, а також оцінка їхньої ролі у перебігу війни та формуванні міжнародної реакції на неї. Для досягнення цієї мети необхідно розглянути санкційні, дипломатичні, військові та економічні аспекти політики США, а також нейтрально-прагматичний курс Китаю, а точніше його економічну взаємодію з Росією та балансування між співпрацею із Заходом.

Зовнішня політика США щодо російської агресії проти України базується на підтримці українського суверенітету та територіальної цілісності, стримування Росії через санкції, дипломатичний тиск і військову допомогу Україні. З початку повномасштабного вторгнення США запровадили вагомі економічні санкції проти російських фінансових установ, компаній та високопосадовців [5]. У питанні військової допомоги, американський уряд надав сучасне озброєння, системи ППО, фінансування та гуманітарну підтримку Україні [7]. США також координують міжнародні реакції та зусилля у форматі НАТО, G7 та ООН для створення тиску на російський уряд та, відповідно, мобілізуючи допомогу Україні [6].

Китайська Республіка займає більше нейтральну, але водночас прихильну до Росії позицію. Офіційно Пекін закликає до дипломатичного вирішення конфлікту, не визнає окупованих територій [10], але і не засуджує дії російської федерації. Китайська влада також утримується від запровадження антиросійських санкцій і надає економічну допомогу Росії [9] через закупівлю товарів та підтримку альтернативних фінансових механізмів [11]. Торгівля китайськими компаніями російськими нафтою та газом допомагають компенсувати втрати Росії через санкційну політику, водночас забезпечуючи Китаю доступ до дешевих ресурсів. Товарообіг між Росією та Китаєм у 2023 р. досяг рекордних 240,1 млрд доларів США, що на 26,3% більше ніж у 2022 р. [4].

Китай намагається балансувати між збереженням стратегічного партнерства з РФ і недопущенням погіршення відносин із Заходом (як ключовим торговельним партнером) [3].

Основні відмінності у підходах США та Китаю до війни в Україні пов'язані з їхніми глобальними стратегічними інтересами. США розглядають російську агресію як загрозу міжнародному правопорядку. Основне – не лише допомога Україні, але й запобігання майбутнім випадкам порушення міжнародного права з боку авторитарних держав. Китай займає більш обережну балансуєчу позицію між союзниками: закликаючи до дипломатичного вирішення конфлікту [10], не приєднуючись до антиросійських санкцій, продовжуючи підтримувати

економічну співпрацю з РФ (особливо в енергетичному секторі) [11]. Також варто звернути увагу, що зазначені країни мають різні геополітичні пріоритети. США прагне врегулювати конфлікт, але й додатково продемонструвати силу трансатлантичного партнерства, консолідувати союзників у НАТО та стримувати амбіції інших авторитарних режимів (зокрема, Китаю щодо Тайваню). Китай, у свою чергу, використовує війну в Україні як тест на реакцію міжнародної спільноти, оцінку впливовості санкційного тиску та можливостей економічного виживання у разі створення аналогічного конфлікту [8].

Таким чином, можна зафіксувати відмінні підходи Сполучених Штатів Америки та Китайської Народної Республіки до російської агресії проти України, та, з іншого боку, їхню дипломатичну взаємозалежність у розбудові основ глобального світового порядку. США підтримують Україну через санкції, військову допомогу та міждержавні антиросійські альянси, прагнучі зміцнити міжнародний правопорядок, а Китай зберігає формальний нейтралітет, поєднуючи його з економічною підтримкою РФ та уникаючи відкритої конфронтації із Заходом. Подальший розвиток конфлікту залежатиме від політики США та їхніх союзників, а також від того, чи змінить Китай свою позицію під міжнародним тиском або трансформації власних стратегічних інтересів.

Список використаних джерел

1. Пашков М., Машовець К. Війна на Донбасі: реалії та перспективи врегулювання. *Центр Разумкова за підтримки МЗС Нідерландів*. 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Donbas.pdf.
2. Парахонський Б., Яворська Г. Аналітична доповідь: Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки: базові наративи. Київ, 2024. 49 с.
3. Олійник О. Позиція Китаю щодо російської воєнної агресії проти України. *Інститут Всесвітньої Історії Національної Академії Наук України*. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/pozytsiia-kytaiu-shchodo-rosiiskoi-voiennoi-ahresii-proty-ukrainy.html>.
4. KSE Institute. 61-й випуск регулярного дайджесту про вплив виходу іноземних компаній на економіку РФ. *Kyiv School of Economics (KSE)*. 05.02.2024. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/61-y-vipusk-regulyarnogo-daydzhestu-pro-vpliv-vihodu-inozemnih-kompaniy-na-ekonomiku-rf/>.
5. Краєв О. Санкції США проти РФ. *Ukrainian Prism*. 11.05.2023. URL: https://prismua.org/wp-content/uploads/2023/08/US_sanctions.pdf.
6. Ciaramella E. The Case for a Binding Security Agreement With Ukraine. *Lawfare*. 06.03.2024. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/the-case-for-a-binding-security-agreement-with-ukraine>.
7. Congressional Research Service. Russia's War Against Ukraine: U.S. Policy and the Role of Congress. *In Focus*. 2024. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12277>.
8. Council Of European Union. EU sanctions against Russia explained. *Council Of European Union*. 16.12.2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/>
9. Kluge J. Russia-China Economic Relations. *German Institute for International and Security Affairs*. 09.05.2024. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2024RP06_Russia-ChinaEconomicRelations.pdf.
10. Ministry Of Foreign Affairs Of The People's Republic Of China. China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis. *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*. 2023. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/gb/202405/t20240531_11367485.html.
11. Skrypchenko M. Ukraine's Delicate Balancing Act With China. *Carnegie Endowment for International Peace*. 20.06.2023. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2023/07/ukraines-delicate-balancing-act-with-china?lang=en>.

Заблоцька Олена Юріївна
4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ВПЛИВ САНКЦІЙ ТА РІШЕНЬ СОТ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Міжнародні санкції стали ключовим інструментом економічного тиску на Росію після порушення нею суверенітету та територіальної цілісності України. Перші санкції були запроваджені у 2014 році після анексії Криму, а їхній масштаб поступово зростав у відповідь на подальшу агресію, зокрема підтримку незаконних збройних формувань на сході України. США, Канада, Європейський Союз та міжнародні організації застосували обмежувальні заходи, що стосувалися фінансового сектору, енергетики, оборонної промисловості та експорту технологій.

Важливу роль у регулюванні торговельних обмежень відіграє Світова організація торгівлі (СОТ), яка зіткнулася з необхідністю узгодження санкційної політики з принципами вільної торгівлі. Суперечки, що виникають у межах СОТ, суттєво впливають на міжнародні відносини, змінюючи економічні баланси та політичні союзи.

Перед початком нинішньої кризи в Україні західні союзники попереджали Росію, що будь-яке порушення територіальної цілісності та суверенітету України зустрине безпрецедентні економічні заходи. 24 лютого 2022 року російські військові сили перетнули кордон з Україною та продовжують здійснювати повномасштабний напад на країну. ЄС, Велика Британія, США та інші союзники відповіли значними координованими санкціями, націленими на фінансовий сектор Росії, авіацію та судноплавство, стратегічні сектори економіки, такі як оборона, аерокосмічна галузь та енергетика, а також на осіб, наближених до режиму Путіна, і тих, хто сприяє вторгненню Росії в Україну, включно з акторами у третіх країнах.

У квітні 2024 року Парламентська асамблея Ради Європи одногослоно ухвалила Резолюцію 2539, яка закликала держави заарештувати російські державні активи, включно з активами «російських політиків, пропагандистів, олігархів та інших колаборантів війни». Резолюція підтримала «застосування контрзаходів, передбачених міжнародним правом, з метою спонукати Російську Федерацію до дотримання її міжнародно-правових зобов'язань та відповідальності». Наприкінці травня 2024 року країни G7 зійшлися на думці щодо плану США з вилучення доходів із заморожених російських активів – кроку, який забезпечив би Україні критично необхідне фінансування на суму до 50 мільярдів доларів, згідно інформації опублікованій у Bloomberg. 26 жовтня того ж року стало відомо що країни G7 погодили кредит на \$50 млрд для України за рахунок заморожених активів Росії. Дехто посилається на доктрину контрзаходів як на правову основу для підтримки закликів до арешту російських активів [5].

Станом на 15 січня 2025 року під санкціями Великої Британії в рамках російського режиму перебувають 1 733 особи та 382 організації. Майже 2 400 осіб та організацій підпадають під санкції ЄС у відповідь на військову агресію Росії проти України. Усю систему американських санкцій проти Росії можна умовно розділити на кілька категорій: економічні та фінансові обмеження, індивідуальні санкції, а також санкції на спроби уникнення санкцій. Загалом з лютого 2022 року Сполучені Штати Америки опублікували приблизно 1500 нових та 750 змінених санкційних списків. 75% із цих санкцій спрямовані на окремих фізичних осіб (понад 12 тисяч), 25% накладено проти компаній та установ (понад 1500). Крім того, було впроваджено окремі санкції проти 518 російських суден та 105 літаків, і наразі США є абсолютними лідерами у запровадженні санкцій такого типу [4].

У тандемі з торговельними та фінансовими обмеженнями Росія зараз є найбільш санкціонованою країною у світі. Однією з головних адаптаційних стратегій стало посилення

співпраці з Китаєм, який у 2022 році забезпечував 40% російського імпорту. Відбувся перехід на розрахунки в юанях, щоб зменшити залежність від долара та євро, а також розвиток схем «паралельного імпорту» через Туреччину, Казахстан, ОАЕ та інші країни. У 2023 році посилювався санкційний тиск, особливо у сфері технологій та фінансів. Наприклад, виробництво автомобілів у Росії скоротилося на 67% у 2022 році, а у 2023-му залишалося на рівні, значно нижчому за довоєнний. У військовій сфері нестача високотехнологічних компонентів змусила Росію покладатися на контрабандні постачання через треті країни. Китай залишався головним торговельним партнером, але ця співпраця була обтяжливою: Росія продавала енергоносії зі значними знижками, отримуючи менше прибутку. До 2024 року санкції спричинили ще глибші проблеми. Через ризик вторинних санкцій китайські банки значною мірою припинили обслуговувати російські транзакції: 98% китайських банків відмовилися від прямих платежів у юанях. Це фактично зупинило фінансові розрахунки між країнами, ускладнивши закупівлю товарів та фінансування бізнесу [3].

Однак залишаються питання щодо ефективності цих санкцій, оскільки Росія шукає альтернативні ринки, торгові маршрути та методи обходу західних санкцій, включаючи використання «тіньового флоту» танкерів - застарілих суден з невідомим власником, незастрахованих і часто екологічно небезпечних, для транспортування санкційної російської нафти.

Зі свого боку Росія теж відповіла санкціями проти низки країн, зосередившись на експортних обмеженнях, обмеженнях для західних компаній і політичних діячів. Вона заборонила експорт ключових видів сировини, таких як рідкісні метали, добрива та деревина, і змусила платити за газ у рублях. Вона наклала арешт на активи західних компаній, які залишали ринок, і обмежила продаж російських активів іноземним суб'єктам. У фінансовому секторі були заборонені операції в доларах і євро та запроваджена обов'язкова конвертація частини експортного виторгу в рублі. Росія запровадила візові санкції проти сотень західних політиків та організацій, заблокувала діяльність ЗМІ та неурядових організацій. Вона обмежила постачання газу до Європи і перенаправила експорт нафти до Китаю та Індії за нижчими цінами [6].

Вплив російських санкцій у відповідь на західні країни був неоднозначним. У Європейському Союзі енергетична інфляція сягнула 10% у 2022 році, що безпосередньо призвело до зростання вартості життя та збільшення виробничих витрат у багатьох секторах економіки. У Німеччині, яка особливо залежала від постачання російського газу, валовий внутрішній продукт впав на 0,3% у 2023 році через енергетичну кризу, спричинену скороченням постачання цього товару. У Сполучених Штатах вплив російських санкцій був незначним, але глобальні перебої з постачанням сировини призвели до інфляційного тиску.

Зокрема, звіт СОТ за жовтень 2023 - жовтень 2024 року свідчить про зростаючий вплив торговельних бар'єрів, запроваджених країнами G20. Звіт показує, що обмеження експорту та імпорту часто є геополітичним інструментом, який використовується у відповідь на міжнародну напруженість. Війна в Україні, торговельні конфлікти між США та Китаєм і кліматична криза змушують країни вживати заходів для захисту власних економік. З одного боку, обмеження імпорту та експорту посилюють геополітичну напруженість, а з іншого - заходи підтримки торгівлі відкривають нові можливості, особливо в секторах, пов'язаних із зеленими технологіями та сталим розвитком. Для компаній ключовими будуть гнучкість, швидке реагування на зміни та інвестиції в інновації [2].

Отже, міжнародні санкції стали одним із найважливіших інструментів впливу на Росію після її агресії проти України. Починаючи з 2014 року, їхній масштаб суттєво розширювався, охоплюючи фінансовий, торговельний, сировинний та технологічні сектори російської економіки. Ефективність санкцій залишається предметом дискусій. З одного боку, вони серйозно вплинули на економічні показники Росії, спричинивши падіння виробництва, технологічну деградацію та

скорочення доходів. З іншого боку, Москва продовжує шукати шляхи обходу обмежень і адаптувати свою економічну модель.

Список використаних джерел

1. EU sanctions against Russia explained. European Council: веб-сайт. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/>
2. Globalne ograniczenia handlowe – raport WTO. Trade.gov.pl: веб-сайт. URL: <https://www.trade.gov.pl/aktualnosci/globalne-ograniczenia-handlowe-raport-wto/>
3. Impact of sanctions on the Russian economy. European Council: веб-сайт. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>
4. Russia Sanctions Dashboard. Castellum.AI: веб-сайт. URL: <https://www.castellum.ai/russia-sanctions-dashboard>
5. Sanctions, International Law, and Seizing Russian Assets. UK Parliament: веб-сайт. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-10034/>
6. What are the sanctions on Russia and have they affected its economy? BBC: веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659>
7. What Sanctions Has the World Put on Russia? LAWFARE: веб-сайт. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/what-sanctions-has-world-put-russia>

Іваненко Ольга Русланівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ ВІДПОВІДІ І ТАКТИКИ МІЖНАРОДНИХ АКТОРІВ

Російська агресія проти України, яка почалася ще в 2014 році з анексії Кримського півострова, а в 2022 році переросла у повномасштабну війну, поставила під сумнів головні основи міжнародного правопорядку, міжнародне право та усі безпекові угоди та Римський статут Міжнародного Кримінального Суду. Дипломатичні зусилля міжнародних акторів стали ключовими та основними діями для формування реакції на агресію та підтримки України. Це стосується як окремих держав, так і міжнародних організацій. У цьому контексті аналіз стратегічних відповідей та тактик, застосовуваних міжнародними акторами, є надзвичайно важливим для розуміння сучасних процесів глобальної міжнародної політики.

Росія здійснила акт військової агресії, що включав такі дії:

- анексію Криму в 2014 році;
- підтримку сепаратистських рухів на сході України;
- повномасштабне вторгнення в Україну з 24 лютого 2022 року;
- чисельні військові злочини проти цивільного населення.

Ці дії супроводжувалися численними військовими, інформаційними та економічними кампаніями, що викликали міжнародне осудження та змінили геополітичну ситуацію не тільки в Україні та в Європі. Міжнародна спільнота, у тому числі окремі країни та організації, відповіла на російську агресію комплексом заходів. Західні держави (США, Велика Британія, країни ЄС) почали запровадження широкомасштабних санкцій проти Росії, спрямованих на економічний сектор для усунення її економічної потужності. Санкції перш за все торкнулися ключових

секторів, таких як енергетика, фінанси, технології. Санкції були впроваджені як проти країни агресора, так і індивідуальні санкції.

Загалом можна виділити такі напрямлення санкцій як:

-покарання політичного режиму та еліт, що його підтримують, через ізоляцію та блокування активів, які належать їм та їхнім сім'ям;

-ослаблення військового потенціалу, скорочення економічної бази для виробництва окремих видів озброєнь та військової техніки. Обмеження на постачання матеріалів, необхідних для виробництва озброєння та засобів його виробництва, а також заходи, спрямовані на відмову агресора від модернізації наявних у її арсеналі озброєнь та військових технологій;

-запобігання прагнення до подальшої ескалації з боку агресора. В такому випадку економічні санкції мають зробити неприйнятною для РФ ціну агресивної політики. Це має бути досягнуто шляхом позбавлення Росії основної економічної опори, а саме найбільшого джерела доходів - експорту енергоресурсів

Надання військової та гуманітарної допомоги Україні. Дана допомога включала в себе постачання зброї, боєприпасів та підготовку українських військових на території цих країн. Політична підтримка України на міжнародних форумах, зокрема в ООН та НАТО, з метою формування міжнародної коаліції проти агресії.

Щодо впливу російської дезінформації у країнах Африки, то про це свідчить т.зв. Миротворча ініціатива про переговори між Україною та РФ — «10 основних складових» позиції країн Африканського Союзу щодо російсько-української війни, які озвучив під час перебування в Україні делегації з Африки (Південно-Африканської Республіки, Коморських островів, Сенегалу, Замбії, Єгипту, Конго та Уганди) 16 червня 2023 р. президент ПАР Сіріл Рамафоса, на що президент України В. Зеленський чітко заявив, що мирні переговори з Росією можливі тільки після повного виведення російських військ з окупованих територій [3].

Країни, що не належать до Заходу (Китай, Індія), мають досить обережну позицію та зберігають нейтралітет в даному конфлікті, уникаючи підтримки будь-якої сторони. Ці країни, в основному, уникають прямої критики Росії, пропонуючи альтернативи, такі як дипломатичні переговори. Вони залишають для себе можливість економічного співробітництва з Росією, що може загрожувати єдності міжнародних санкцій. «Їхні мотиви різні, проте головне — їхнє фактично свідоме ігнорування Статуту ООН» [1, с. 39].

У зв'язку з цим перед українською дипломатією постає принципово важливе завдання ефективніше протидіяти російським намаганням, планам, пропаганді й дезінформації і протистояти агресивній зовнішній політиці РФ загалом та працювати на стратегічну перспективу, особливо в рамках ООН. Добре усвідомлюючи це, глава української дипломатії Дмитро Кулеба переконаний: «Україна нині перебуває в авангарді світових процесів. Стратегічне мислення, проактивність та патріотизм роблять українську дипломатію потужним інструментом забезпечення інтересів Української держави, бізнесу та громадян. А військові успіхи та спроможна зовнішня політика засвідчують, що сучасна Україна є сильною та суб'єктною державою на міжнародній арені» [2, с. 11].

Міжнародні організації, зокрема ООН адаптувала свої механізми для реагування на конфлікти, але її ефективність була обмежена через вето Росії в Раді Безпеки та досить повільне реагування. В свою чергу, НАТО досить швидко зреагувало та почало зміцнювати свою присутність у Східній Європі та розширювалося через вступ Фінляндії у 2023 році та вступ Швеції у 2024 році, проводячи навчання та запроваджуючи заходи з підвищення обороноздатності країн-членів [4].

Говорячи про дипломатичні переговори, попри кілька раундів перемовин, таких як Мінські угоди, досягнення прогресу було обмежено. Проблеми невиконання домовленостей та

ігнорування міжнародного права з боку РФ значно ускладнили переговорний процес та зробили неможливим встановлення миру шляхом дипломатії.

Наявність інформаційних кампаній відіграла не менш важливу роль. Західні країни активно використовували медіа та соціальні мережі для формування суспільної думки, що сприяло підтримці України та висвітленню воєнних злочинів Росії в міжнародному медіа-просторі.

Формування альянсів стало ключовим аспектом підтримки країн Центрально-Східної Європи, які відкрито виступають проти агресії. Це включає посилення системи колективної безпеки, що підвищує загальну готовність до наявних загроз з боку РФ. У контексті сучасного міжнародного середовища, дипломатичні зусилля стали вирішальним фактором у протидії агресії. Реакція світової спільноти демонструє не лише солідарність з Україною, а й важливість колективних дій для збереження миру та стабільності. Важливо, щоб міжнародні актори продовжували розвивати та оптимізувати свою дипломатичну стратегію, адаптуючись до нових викликів, які постають у глобальному масштабі.

Підсумовуючи, зазначимо, що в сучасному міжнародному середовищі, дипломатичні зусилля стали вирішальним фактором у протидії російської агресії. Реакція світової спільноти демонструє не лише солідарність з Україною, а й важливість міжнародного об'єднання та колективних дій для збереження миру та стабільності. Важливо, щоб міжнародні актори продовжували розвивати та оптимізувати свою дипломатичну стратегію, адаптуючись до нових викликів, які постають у глобальному масштабі.

Список використаних джерел

1. Тодоров І., Тодорова Н. ООН у протидії російській агресії в Україні. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Ужгород, 2023. Вип. 1 (30). С. 39.
2. Кулеба Д. Зміцнюємо дипломатичний фронт заради перемоги України. Україна дипломатична. Науковий щорічник. К., 2022. Вип. XXIII. С. 11.
3. Президент ПАР назвав 10 мирних ідей Африки щодо війни в Україні. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/06/16/7407219/>
4. NATO. (2024). Рекомендації щодо безпеки в умовах агресії. [Online] Доступно: www.nato.int

Клименко Олег Ігоревич
здобувач, ОП «Зовнішня політика»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ НОВИХ БЕЗПЕКОВИХ КОНФІГУРАЦІЙ В ЄВРОПІ

Сучасні геополітичні виклики, спричинені збройною агресією РФ, суттєво змінили безпекове середовище Європи. Ця війна стала каталізатором трансформаційних процесів у сфері оборони та дипломатії.

Українська військова дипломатія в умовах війни діє під впливом динамічних зовнішніх подій, швидкоплинних процесів глобального та регіонального рівнів, що містять як загрози, так і шанси для нашої країни. Триває небезпечне зростання поляризації світової спільноти, посилюється конфліктність в різних регіонах світу. Це відбувається на фоні руйнування міжнародної договірно-правової системи і девальвації безпекових інституцій.

Серед зовнішніх тенденцій, що впливають на Україну відзначається поляризація поглядів на ідеологічний, політичний, економічний устрій держави, як між авторитарними і демократичними країнами, так і всередині табору країн НАТО. Військова дипломатія сприяє налагодженню міжнародного військового співробітництва, реалізації спільних ініціатив та інтеграції України у європейський і євроатлантичний безпековий простір.

Одним з головних напрямків військової дипломатії є співпраця з НАТО. Україна прагне імплементувати стандарти Північноатлантичного альянсу у свою військову структуру, підвищуючи рівень сумісності Збройних Сил України з арміями країн-членів НАТО. Важливими складовими є забезпечення зброєю, боєприпасами, технікою та проведення навчань.

Агресивна зовнішня політика РФ нині є стратегічною загрозою для Європи. В зоні безпосереднього ризику європейські держави які мають спільний з РФ сухопутний чи морський кордон або знаходяться в зоні ураження конвенційної зброї. Політична та військова взаємодія з ЄС дозволяє посилити колективну оборону, підтримати безпекові ініціативи України і зміцнити безпеку на східному фланзі Європи.

Двосторонні військові альянси стають новим елементом дипломатичної активності України. Станом на початок 2025 року укладено 28 двосторонніх безпекових угод: 7 з країнами «Групи семи», 20 з країнами, що приєдналися до декларації, а також з Європейським Союзом.

Ще одним успіхом є підписання 16 січня Україною та Великою Британією угоди про сторічне партнерство, яка виводить відносини між країнами на принципово новий стратегічний рівень.

Взаємодія в форматі «Україна-Британія-Польща» є прикладом ефективної безпекової співпраці, яка включає обмін військовим досвідом, постачання озброєння та розширення тренувальних програм для українських військових. Подібні ініціативи також реалізуються в межах стратегічного партнерства зі США, країнами Північно-Балтійської вісімки.

Участь у регіональних ініціативах, таких як Люблінський трикутник, Кримська платформа, Чорноморське співробітництво та Ініціатива трьох морів, є ще одним важливим інструментом військової дипломатії України. Вони дозволяють об'єднати зусилля партнерів у сфері оборони, посилити безпеку в Балто-Чорноморському регіоні та протидіяти загрозам, які створює РФ. У перспективі Україна може розширити спектр стратегічних партнерств, зокрема з країнами Азії та Близького Сходу. Співпраця у військовій сфері з технологічно розвиненими країнами, такими як Південна Корея, Австралія, Японія та Туреччина, може дати новий імпульс розвитку оборонного сектору України.

Військова дипломатія є невід'ємною частиною зовнішньої політики України та ключовим елементом формування нових безпекових конфігурацій у Європі. Завдяки активній співпраці з НАТО, ЄС та іншими міжнародними партнерами Україна зміцнює свої оборонні можливості та забезпечує широку підтримку на міжнародній арені.

Подальший розвиток військово-дипломатичних відносин сприятиме досягненню повної сумісності з силами НАТО, формуванню нових безпекових стратегій в рамках міжнародних альянсів, побудові довгострокових відносин, які базуються на спільних інтересах та цінностях, посиленню ролі України як ключового гравця у безпеці Східної Європи

Список використаних джерел

1. Гайдук І. «Військова дипломатія України: виклики та перспективи». Київ: НІСД, 2023.
2. Dempsey J. «Ukraine and NATO: New Strategic Realities». Carnegie Europe, 2022.
3. Кордон М. «Геополітичні зміни в Європі та безпекова політика України». Львів: ЛНУ, 2021.
4. Офіційний сайт НАТО. URL: <https://www.nato.int>
5. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua>
6. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua>

Ковальов Артем Олександрович
4 курс, здобувач ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКОВА СПІВПРАЦЯ ГРЕЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Розпочавши повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, Росія продемонструвала світу його неготовність вести ефективну протидію агресору. До 2022 року витрати на оборону більшості держав-членів НАТО складали до 2% від ВВП. За майже три роки війни, держави НАТО сформулювали нове бачення та вибудували нові безпекові стратегії, щоб попередити можливу загрозу зі Сходу, зокрема й Греція.

Греція формує власну безпекову політику з огляду на ситуацію на Балканах, адже будь-яка ескалація в «пороховій бочці Європи» упродовж історії оберталася масштабними кризами, війнами та конфліктами, які зачіпали більшість країн регіону: від двох балканських воєн та розпаду Югославії до суперечок із Північною Македонією й Туреччиною. Опираючись на попередній досвід і враховуючи сучасні глобальні тенденції, Афіни послідовно підтримують посилення та розширення механізмів регіональної безпекової співпраці. Сьогодні Греція все більше приваблює як регіональних, так і світових гравців своєю репутацією надійного партнера в оборонному секторі. Одним із ключових факторів цієї довіри є високий рівень військових видатків – 3,08% ВВП, станом на 2024 р., що перевищує рекомендовані НАТО 2%. [1]

Починаючи з лютого 2022 року Греція змінила свою обережну політику, яка проводилась з 2014 року, завершила політику військового втручання у регіональні конфлікти, поклала край попередній політиці у чорноморському регіоні «спочатку Росія».

Одним із «стовпів» зовнішньої політики Греції є повага до правил і принципів, встановлених міжнародним правом, а також участь в альянсах та союзах, які підпорядковуються цим правилам. Серйозна упередженість Греції щодо захисту своєї територіальної цілісності безпосередньо пов'язана з її занепокоєнням щодо турецьких претензій, які регулярно висувуються в сторону Кіпру. Залучаючи до вирішення існуючих конфліктів з Туреччиною, Греція намагалась інтернаціоналізувати питання ревізіоністської політики Ердогана в Егейському та Східному Середземномор'ї, так званої доктрини «Блакитна Батьківщина» [3].

Слід згадати про енергетичну безпеку як Греції, так і всього Балканського півострова, оскільки залежність від енергоносіїв, що постачаються з РФ, є великою прогалиною у зовнішній політиці держав. 13 листопада 2023 року Агенція США з міжнародного розвитку та уряд Греції спільно підписали меморандум про взаєморозуміння, який направлений на підвищення рівня енергетичної безпеки Західних Балкан. Партнерство між енергетичними підприємствами та владою Греції, Албанії, Північної Македонії та Косово дозволить інтегрувати енергетичні ринки держав за для створення потужніших ліній постачань енергії, а також для з'єднання державного та приватного сектора [5].

Греція реалізує свою безпекову політику на Західних Балканах, прагнучи поглибити двосторонню взаємодію й повною мірою задіяти механізми та формати Європейського Союзу. Вона бере участь у Процесі співробітництва в Південно-Східній Європі, Раді регіонального співробітництва і Берлінському процесі, а також сприяє багатостороннім ініціативам на кшталт чотиристоронніх форматів «Греція–Болгарія–Румунія–Сербія», «Греція–Албанія–Північна Македонія–Болгарія», «Греція–Болгарія–Румунія–Хорватія» та тристоронніх «Греція–Болгарія–Сербія», «Греція–Болгарія–Румунія». Спільне завдання всіх цих форматів полягає у стабілізації

регіону, зміцненні оборонних спроможностей держав і забезпеченні безпеки на тлі посиленої динаміки сучасного міжнародного середовища[2].

Необхідно зазначити про ініціативу під назвою «SOUTH EAST EUROPEAN COOPERATION PROCESS 2024-2025». Процес співробітництва у Південно-Східній Європі є найбільш повним форматом у регіоні та включає 13 учасників. Ініціатива створена для політичних консультацій та діалогу, де проблемні питання можуть розглядатися на найвищому рівні. Вона має на меті зміцнення добросусідських відносин, а також сприяння діалогу та співпраці між учасниками в контексті інтеграції Південно-Східної Європи до Євроатлантичних структур. Головними цілями є посилення політичної та безпекової співпраці в регіоні. Учасники беруть участь у щорічному саміті на рівні глав держав та урядів, міністри закордонних справ обов'язково зустрічаються щонайменше двічі: один раз на неформальному рівні та ще один на офіційному. Крім того, відбуваються регулярні зустрічі високого рівня та міністерські консультації, а також організуються семінари, проекти й різноманітні заходи з участю міжгалузевих фахівців. Мета такої активності полягає у втіленні конкретних ініціатив регіональної співпраці згідно з пріоритетами поточного головування[4].

Підсумовуючи можна сказати, що Греція активно просуває свої безпекові інтереси як всередині всього Європейського Союзу, так і виступає одним із лідерів на Балканському півострові, запроваджуючи відповідні програми. В умовах російсько-української війни Греція змогла адаптуватись до нових реалій міжнародної системи, де провідну роль відіграє стратегічне партнерство та дипломатія, долучаючись до міждержавних ініціатив з розвитку не тільки безпекового сектору, але й енергетичного та економічного.

Список використаних джерел

1. Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2024). URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_226465.htm?selectedLocale=en
2. Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs. Western Balkans. URL: <https://www.mfa.gr/en/foreign-policy/regional-policy/western-balkans/>
3. Panagiota Manoli. Greece's Response to Russia's War on Ukraine //Polarization, Shifting Borders and Liquid Governance. Studies on Transformation and Development in the OSCE Region. 2024 p. С.349 – 361
4. SOUTH EAST EUROPEAN COOPERATION PROCESS - SEECР 2024-2025. URL: <https://www.seecp.info/about-seecp>
5. U.S. Embassy & Consulate in Greece. USAID signs partnership with Government of Greece to improve energy security in western Balkans. URL: <https://gr.usembassy.gov/usaidsignspartnership-with-government-of-greece-to-improve-energy-security-in-western-balkans/>

Лоссовська Олександра Ігорівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

МІЖНАРОДНІ БЕЗПЕКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗМІНИ СВІТОПОРЯДКУ

Міжнародні безпекові організації відіграють ключову роль у підтриманні миру та стабільності в умовах загострення глобальних викликів. Їхня діяльність охоплює широкий спектр питань, включаючи контроль над озброєннями, нерозповсюдження, експортний контроль, запобігання та розв'язання конфліктів, захист прав людини та забезпечення міжнародного права.

Вони діють як платформи для переговорів та прийняття рішень, які мають як політичну, так і юридичну силу. Зростання міжнародної напруженості та збройних конфліктів в останнє десятиліття збільшило потребу в надійних механізмах колективної безпеки. Світ стикається з численними безпековими викликами, серед яких збройні конфлікти, ядерні загрози, гібридні війни, тероризм, кібератаки. Такі міжнародні організації, як ООН, НАТО, ОБСЄ відіграють провідну роль у врегулюванні конфліктних ситуацій та забезпеченні стабільності в усьому світі та європейському регіоні. Вони можуть також виступати в ролі переговорних платформ між сторонами конфліктів. Кожна з таких організацій має своєрідний набір спеціальних функцій, які сприяють розв'язанню конфліктів залежно від їх типів та складності, складу учасників, мандату діяльності та завдання.

Зміна системи міжнародної безпеки в умовах багатопольярного світу. Нинішній світовий порядок стає дедалі складнішим через зміну балансу сил на світовій арені. На додаток до традиційних гравців, таких, як НАТО, зростає роль нових регіональних блоків та альянсів, таких як АСЕАН, Африканський Союз, Регіональний Форум АСЕАН, ОДКБ, що впливають на регіональну стабільність. Питання ефективності діяльності міжнародних безпекових структур часто стає предметом політичного та наукового обговорення. Проблеми реформування РБ ООН, ефективності ОБСЄ або адаптації НАТО до нових викликів, свідчать про потребу удосконалення існуючих структур для протидії сучасним загрозам. Це вимагає розгляду питань підвищення прозорості, справедливого представництва інтересів держав-членів та здатності організацій адекватно реагувати на виклики часу. Досить гостро може постати питання корегування правила консенсусу щодо ухвалення рішення в більшості безпекових організацій, з огляду на його блокуючу функцію, яка радикально впливає на можливість конструктивного розв'язання існуючих конфліктів між учасниками тієї чи іншої організації.

Швидка трансформація авторитарної Росії за останні 15 років в агресивного тоталітарного монстра кардинально міняє геополітичний ландшафт. Формування за її участі нової вісі авторитарних ревізійністських країн (Росія, Іран, КНДР, Китай) які зневажають принципи міжнародного права, віддаючи перевагу силовим методам впливу, залякуванню та геополітичному хаосу, політичне оформлення цього альянсу у формі таких міжнародних структур як БРІКС, ШОС, ОДКБ, руйнує світовий порядок, який склався після задіяння тривалих глобальних миротворчих зусиль, що призвели у 1975 році до ухвалення Гельсінкського заключного акту та створення НБСЄ/ОБСЄ. Початок цим процесам поклав Вестфальський мир 1648 року за підсумками Тридцятирічної війни в Священній Римській Імперії Німецької нації. Головними принципами Вестфальського світопорядку, який пройшов з того часу численні модифікації та існує до сьогодні, є такі: формування та пріоритет «держав-націй», «національних інтересів» і «національного/державного суверенітету», формування балансу сил та коаліцій, обов'язковість виконання міжнародних договорів. Ці принципи, які існували майже 400 років сьогодні зазнають ревізії під агресивним напором російського диктатора. Олії до цього ревізійністського полум'я додають й окремі демократичні держави. Це й відверта недружність та проросійськість Словаччини та Угорщини, які є членами ЄС і НАТО, але регулярно зловживають та порушують засадничі принципи цих організацій. Вражають також останні «екзотичні» популістські заяви новообраного Президента США щодо Канади і Мексики, Гренландії і Панами. Все це жодним чином не зміцнює існуючий принаймні останні 50 років світопорядок, заснований на загально визнаних правилах та нормах міжнародного права, основні принципи якого: суверенітет, територіальна цілісність, недоторканість кордонів, обов'язковість виконання міжнародних договорів втрачають перевірену століттями цінність та ефективність. На їх заміну висувуються: авторитет сили, залякування, ядерний шантаж, силове цькування. В таких умовах виникає потреба переосмислення ролі міжнародних безпекових організацій.

Міжнародні безпекові організації мають важливе значення в системі глобальної безпеки. Історичний аналіз їх розвитку продемонстрував, що їх поява була зумовлена необхідністю

створення механізмів для запобігання глобальним конфліктам після світових війн. Основні функції міжнародних безпекових організацій охоплюють різні аспекти, зокрема миротворчість, колективну оборону, запобігання конфліктам, підтримку міжнародного права, співпрацю в боротьбі з тероризмом і кіберзагрозами. Ці організації є важливими суб'єктами сучасної системи міжнародних відносин, що відіграють ключову роль у забезпеченні глобальної та регіональної безпеки. Їхнє існування та функціонування ґрунтується на теоретичних засадах, які визначають їхню сутність, цілі та механізми дії.

Теоретичний аспект міжнародних безпекових організацій можна розглядати через призму різних підходів у міжнародних відносинах. *Реалістичний підхід* акцентує увагу на державі як основному акторові міжнародної системи, де безпекові організації виступають як інструменти, що допомагають державам реалізовувати їхні національні інтереси. Тоді організації створюються для балансування сил і запобігання домінуванню однієї держави або коаліції держав над іншими.

Ліберальний підхід, навпаки, підкреслює важливість співпраці та взаємозалежності між державами. В цьому контексті міжнародні безпекові організації розглядаються як платформи для колективної дії, що сприяють зміцненню довіри між державами та зниженню ймовірності конфліктів. Вони забезпечують механізми для переговорів, вирішення спорів та координації зусиль у боротьбі з загрозами.

Конструктивний підхід додає до цього аналізу увагу до соціальних конструкцій і норм, які формують поведінку держав у міжнародній системі. Згідно з цим підходом, міжнародні безпекові організації є не лише інструментами для досягнення конкретних цілей, але й важливими агентами соціалізації держав, які впливають на формування їхніх ідентичностей та інтересів. Вони сприяють поширенню певних норм і стандартів поведінки, таких як повага до прав людини та верховенство права.

Інституційна теорія акцентує увагу на важливості формальних структур і процедур у діяльності міжнародних безпекових організацій. Вона підкреслює значення інституційного дизайну для ефективності цих організацій у досягненні поставлених цілей. Основні принципи діяльності цих організацій включають кілька ключових аспектів. По-перше, це утвердження мирного співіснування як універсального принципу міждержавних відносин, що передбачає рівну безпеку для всіх держав і створення дієвих гарантій у різних сферах життєдіяльності. По-друге, важливим є принцип поваги суверенітету держав-членів і невтручання у їхні внутрішні справи, що забезпечує політичну та економічну незалежність. Крім того, міжнародні безпекові організації прагнуть до недопущення використання зброї масового знищення та її повної ліквідації, а також справедливого політичного врегулювання міжнародних криз і регіональних конфліктів.

Традиційні джерела воєнної небезпеки включають прагнення до гегемонії, стратегічну ядерну перевагу, міжнародні конфлікти різного рівня, тероризм, глобалізовану організовану злочинність та контрабанду зброї. Часто виникають конфлікти на етнічному та релігійному ґрунті, або штучно створені конфлікти, що ґрунтуються політичними мотивами та провокуються іншими державами або всередині країни.

Раніше внутрішньо стабільна держава могла гарантувати своїм громадянам безпеку від зовнішніх загроз, але тепер міжнародна нестабільність може зруйнувати навіть неагресивну і внутрішньо стабільну державу. Водночас гарантії міжнародної безпеки можуть сприяти підтриманню внутрішньої безпеки держави.

Міжнародні режими, спрямовані на обмеження поширення озброєнь та військових технологій, включають непоширення ядерної, біологічної та хімічної зброї, контроль над ракетними технологіями, багатосторонній експорт стратегічних товарів та обмеження передачі звичайних озброєнь. Проте ці режими викликають невдоволення в країнах, що розвиваються, через нерівність у світових відносинах та пріоритетність інтересів провідних держав, що заважає їм повністю реалізувати свої оборонні прагнення. Зважаючи на численні фактори, що впливають

на безпеку, вона не може розглядатися як проблема окремого суб'єкта міжнародних відносин, а лише як така, що стосується всієї міжнародної спільноти.

Центрально-Східна Європа завдяки своїм геополітичним чинникам посідає ключове місце на карті континенту, виконуючи у певні періоди історії роль буфера, санітарного кордону та моста, який з'єднував два ворогуючих між собою континенти. Історія довела, що події, які відбуваються в Центрально-Східній Європі, мають доленосне значення для всього континенту та світу, негативним доказом чого були дві світові війни.

На думку вищого керівництва більшості держав ЦСЄ, найкращих військових гарантій безпеки та захисту можна досягти завдяки членству в найвпливовішій військово-політичній організації, якою сьогодні є *НАТО*. Це дає чіткі гарантії безпеки, адже напад на одну з держав-членів розглядається як напад на них усіх. Окрім того, таке членство надає можливість провести модернізацію та структурну перебудову своїх армій, перевести їх на професійну основу, потреба в чому вже давно назріла. *НАТО* дозволяє країнам спільними зусиллями розширювати можливості у вирішенні важливих питань національної безпеки. Країни-члени можуть проводити стратегію колективної безпеки на рівні з потужнішими членами, продовжуючи виконувати свої зобов'язання перед народом і нести індивідуальну відповідальність за оборону, але не лише самостійно протистояти агресору.

Організацією, що сприяє военній безпеці держав ЦСЄ, є *ОБСЄ*, головною метою якої є підтримання спільними зусиллями безпеки на основі демократії, поваги прав та основних свобод людини, принципу верховенства права, ринкової економіки та справедливості. Сьогодні *ОБСЄ* не має такого впливу, як *НАТО*, пошуки практичних шляхів до європейської безпеки ведуться не через *ОБСЄ*, а через розширення *НАТО* і *ЄС*. *ОБСЄ* вбачається ненадійною організацією, її авторитет на недостатньому рівні, але вона прогресує і набуває все більшого значення на міжнародній арені. Принаймні, вона є найбільш розгалуженою регіональною безпековою організацією у світі.

За роки існування такої універсальної організації, як *ООН*, було нагромаджено унікальний досвід врегулювання мирним шляхом різного роду конфліктів. Майбутнє *ООН* тісно пов'язане з глибокою трансформацією міжнародних відносин на сучасному етапі. Організація розробляє і удосконалює новітні програми, щоб гарантувати і підтримувати мир і безпеку між гравцями на міжнародній арені та співпрацює з іншими організаціями.

За роки існування *ООН* накопичено унікальний досвід мирного врегулювання конфліктів, зокрема на основі етнічних протиріч. Оперативні дії *ООН* з підтримки миру активно сприяли миротворчій діяльності організації. Майбутнє *ООН* тісно пов'язане з трансформацією міжнародних відносин та реформуванням цієї організації. Для забезпечення демократичних перетворень у країнах Центральної та Південно-Східної Європи, країнах «третього світу», організація розробляє новітні програми для гарантування миру і безпеки.

У зв'язку з активізацією міжнародних конфліктів та зростанням загроз для людей у сучасному суспільстві, *ЄС* активно змінює свою систему безпеки, хоча спочатку вона формувалася на економічних засадах. Сьогодні *ЄС* розуміє необхідність докладати зусиль для встановлення миру за межами своєї зони стабільності. Завдяки інтеграційним договорам створилися умови, коли війна між державами-членами *ЄС* стала маловірогідною.

Теоретичний аналіз міжнародних безпекових організацій демонструє їхню багатогранність і складність. Вони є не лише ареною для взаємодії держав, але й активними учасниками формування міжнародного порядку, що робить їх незамінними елементами глобальної архітектури безпеки, здатними адаптуватися до нових викликів і загроз, насамперед в умовах очевидних змін, що відбуваються сьогодні в глобальній та регіональній архітектурі безпеки.

Серед найбільш впливових організацій залишаються *ООН*, *НАТО*, *ОБСЄ*. Кожна з цих організацій має свої унікальні функції, мандати та механізми, які сприяють підтриманню миру та безпеки в умовах постійно 'змінюваного геополітичного середовища. Основними завданнями

глобальних міжнародних безпекових організацій є запобігання конфліктам, управління кризами, проведення миротворчих операцій та сприяння співпраці між країнами. Однак, ці організації стикаються з численними викликами, включаючи політичні розбіжності серед країн-членів, обмеженість ресурсів та необхідність адаптації до нових реалій. Таким чином, аналіз функціонування та взаємодії глобальних міжнародних безпекових організацій є важливим для розуміння сучасних тенденцій у міжнародних відносинах та пошуку ефективних механізмів реагування на глобальні виклики.

Глобальні безпекові організації, зокрема ООН і НАТО, мають унікальні функції у міжнародній системі безпеки. ООН діє як універсальна платформа для колективних зусиль з підтримання миру та врегулювання конфліктів. Однак ефективність її дій часто обмежена політичними розбіжностями між ключовими членами, постійними членами Ради Безпеки.

НАТО виступає провідною військовою організацією, яка забезпечує безпеку своїх членів через колективну оборону на основі колективно прийнятих рішень.

Регіональні безпекові організації, такі як ОБСЄ, ЄС, Африканський Союз, АСЕАН та Рада арабських держав Перської затоки, формують важливу частину міжнародної архітектури безпеки. ОБСЄ здійснює моніторинг та врегулювання конфліктів на європейському континенті, сприяючи розбудові миру через дипломатію та багатосторонні переговори. ЄС забезпечує безпеку в межах європейського простору через політичну інтеграцію, економічний розвиток та колективну безпеку своїх членів. Інші регіональні організації зосереджуються на своїх унікальних викликах, від конфліктів в Африці до морської безпеки в Південно-Східній Азії.

Незважаючи на серйозні досягнення, існують значні виклики, зокрема політична фрагментація, недостатня ефективність механізмів управління конфліктами, обмеженість ресурсів та складність у забезпеченні колективної відповідальності та безпеки. Перспективи розвитку міжнародних безпекових організацій залежать від їхньої здатності адаптуватися до нових викликів, вони повинні удосконалювати механізми співпраці та координації для забезпечення більш гнучких і ефективних відповідей на глобальні та регіональні виклики сучасного світу.

Мендрін Олексій Вікторович
PhD, старший викладач кафедри
міжнародних відносин та стратегічних студій
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Завдання, що ставить перед державою війна та особливості поведінки різних політичних акторів в період дії умов воєнного стану, здавна привертала чималу увагу дослідників і знайшли своє відображення в роботах різного плану: від розлогіх дидактичних трактатів стародавніх часів та мемуарної літератури, до вузькопрофільних фахових розвідок. Одним з напрямів зазначеного фахового дискурсу стала тема завдань дипломатії під час війни, в межах якого відбувалось поступове переосмислення залучення дипломатії, передовсім традиційної, до керування воєнним конфліктом.

Водночас, попри велику значимість та значну динаміку змін, що обумовлені безпосередньо перебігом активних воєнних дій, саме завдання повоєнного розвитку, потребують додаткової уваги дослідників. Адже процес повоєнного розвитку, зберігає чимале значення для вирішення проблем подальшого поступу держави та суспільства. Більше того, особливості сучасних конфліктів, які зберігають свою гібридну природу, навіть за умов переходу до сценаріїв, що

відповідають класичним зразкам перебігу конфлікту в «гарячий» фазі, дозволяють говорити про їхні довгострокові наслідки, особливо в символічному, інформаційному просторі. Наслідки такого роду конфліктів потребують відповідного інструментарію для реагування. Публічна дипломатія в таких умовах, виступає одним з засобів, здатних протистояти цим наслідкам.

Звернення до наявних, доволі численних, публікацій, дозволяє стверджувати, що попри певну увагу до процесів повоєнної розбудови з боку дослідників, переважна більшість робіт зосереджена на питаннях економічної відбудови та ліквідації руйнування промисловості, налагодження господарського життя й вибудовування мирних зв'язків на міжнародному рівні. Безпосередньо процес повоєнної розбудови концептуалізувався як певна сукупність пов'язаних між собою завдань, що включають роботу із колективними уявленнями про минуле, комеморативну політику, вибудовування ідентитарного дискурсу та інші, пов'язані із символічною сферою практики лише в академічному дискурсі щодо розвитку окремих країн, які намагались перезібрати себе та вбудуватись, вже в новій якості, до того порядку, що був встановлений за результатами завершення війни. Практики подолання масштабних гібридних воєнних конфліктів, через їхню новизну, потребують більшої уваги сучасних дослідників.

Нашим завданням у цій розвідці буде окреслення основних напрямів, на які має бути скерована увага основних суб'єктів публічної дипломатії у повоєнний час.

Повоєнний час виступає важливим періодом розвитку, який ставить перед країною, що вийшла зі стану війни, особливі завдання. Частина цих завдань, поставала перед традиційною дипломатією в конфліктах минулого. Численні війни ХХ – початку ХХІ століття дають нам можливість чітко виокремити такі завдання. Серед них можна окреслити наступні: створення системи відносин та зобов'язань, що мають забезпечити сталість миру; фіксація кордонів на рівні міжнародних угод; погодження статусу окремих територій (у випадку зміни попередніх кордонів); відновлення та започаткування нових напрямів міжнародного співробітництва; визначення умов компенсацій та репарацій; знаходження шляхів вирішення гуманітарних проблем, що може охоплювати широке коло питань допомоги постраждалим. Слід зазначити, що масштаб воєн не справляв суттєвого впливу на перелік окреслених завдань, а загальні підходи до вирішення наслідків воєнних конфліктів були усталеними і визначались природою самого конфлікту.

Гібридна природа воєн нового типу (зокрема, В.П. Горбатенко вирізняє низку таких конфліктів, що мали місце у ХХІ столітті) обумовлена їхніми особливими характеристиками, серед яких, з п'яти вирізнених відомим вітчизняним дослідником, зазначимо «підпорядкованість військових завдань політичним і медійним цілям» та «вирішальн[у] роль пропаганди та інформаційно-психологічних операцій для впливу на громадську думку» [2]. Виокремлені нами чинники, безпосередньо пов'язані із комунікацією, сферою продукування сенсів та уявлень про соціально-політичну реальність, визначають особливості воєн нового типу. Характеризуючи війни нового типу, аналітики корпорації RAND визначали що інформаційне протистояння має для них велику вагу, причому передбачає залучення різних типів медіа, які можуть виконувати відмінні функції, виступаючи і як знаряддя атаки і як засоби захисту [1, с. 226-229]. Безумовна належність триваючої війни, розв'язаної РФ щодо України до зазначеного типу воєн не викликає сумніву ані у вітчизняних дослідників[3, с. 251-310], ані у зарубіжних аналітиків[1, с. 41-42].

Використання зазначених інформаційних впливів у якості зброї, власне ситуація, коли саме вони стають одним із основних знарядь у воєнному конфлікті, змінює процеси повоєнного відновлення і, до певної міри, перевизначає роль цього етапу як для розуміння наслідків конфлікту, так і для подальшої історії країн, для яких зазначені інформаційні впливи мали значення і впливали на формування суспільством оптики, скрізь яку відбувалась оцінка причин і наслідків конфлікту, роль сторін конфлікту, його характер та такі, що позначатимуться на розумінні інших символічно значимих факторів, наприклад, справедливості результатів, закріплених у мирних угодах. Сталість інформаційних впливів, з одного боку, робить їх зброєю,

яка продовжує вражати навіть після закінчення активної фази конфлікту і в різній мірі, але може впливати як на рішення, що приймаються, так і стан тих, проти кого була скерована. З іншого боку, такий пролонгований вплив і обумовлене ним продовження інформаційного впливу, уможлиблюють продовження деконструкцію та наступний перегляд результатів інформаційного впливу. Таким чином, повоєнний публічний дискурс набуває особливої ваги, оскільки дозволяє досягти певних цілей війни вже після її формального завершення. Враховуючи специфіку окреслених проблем, саме публічна дипломатія, в період по закінченні гібридних конфліктів, набирає особливої ваги.

Відповідно до ст. 15 чинної «Стратегії зовнішньополітичної діяльності України», її реалізація має здійснюватися із дотриманням принципів стійкості та адаптивності, тобто дозволяти виконувати поставлені завдання, «проти дія[чи] загрозам будь-якого походження і характеру [...] адапту[ючись] до змін безпекового середовища» та використовуючи при цьому «інноваційність у підходах та інструментаріях, гнучкість у прийнятті рішень» [4].

Виходячи з розуміння природи гібридних загроз, забезпечення відповідності цим викликам має покладатись саме на публічну дипломатію, як «систем[у] заходів, за допомогою яких держава комунікує з громадськістю інших держав та впливає на формування суспільної думки населення інших країн для просування своїх національних інтересів і реалізації зовнішньополітичних цілей» [5]. Тож, в умовах повоєнного стану, перед публічною дипломатією стоять окремі завдання, що включають: реалізацію завдань символічної політики, які передбачають боротьбу за домінування відповідного нарративу щодо подій, які відбулись, залучення до реалізації ідентитарної політики, скерованої на згуртування нації, в тому числі, й активне залучення до цього діаспори, на яку покладаються завдання лобювання інтересів держави в країнах перебування.

Важливою частиною поставлених завдань повоєнного часу для публічної дипломатії стає й реалізація історичної політики та постійна артикуляція інформації, яка впливатиме на формування колективних історичних уявлень і визначатиме пам'ять переможців та переможених про події війни.

Отже, одним з найбільш важливих завдань публічної дипломатії у післявоєнний період виступає продовження боротьби не воєнними способами, забезпечення можливості убезпечити себе від стратегічного програшу у гібридному воєнному конфлікті.

Список використаних джерел

1. Горбатенко В. П. Гібридна війна // Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Гібридна_війна. (дата звернення: 22.02.2025).
2. Світова гібридна війна : український фронт /за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
3. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України: Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. № 448/2021 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text>. (дата звернення: 15.02.2025).
4. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021-2025. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>. (дата звернення: 17.02.2025).
5. Robinson L., Helmus T. C., Cohen R. S., Nader A. та ін. Modern Political Warfare: Current Practices and Possible Responses. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2018. 322 p.

Митрофанова Вікторія Олексіївна
4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ В УМОВАХ КОРЕЙСЬКОЇ КРИЗИ: АДАПТАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Актуальність цієї тематики зумовлена внутрішньополітичними процесами в Республіці Корея у 2024 році, зокрема запровадженням воєнного стану чинним президентом Юн Сок Йолем та процедурою його імпічменту. Додатковими факторами, що впливають на регіональну безпеку, є ескалація агресивної політики КНДР та її військова співпраця з російською федерацією. Водночас прихід до влади в США президента Дональда Трампа на другий термін може істотно змінити стратегічний баланс у регіоні. Враховуючи ці аспекти, необхідно проаналізувати сучасний стан національної безпеки Республіки Корея та потенційні тенденції її подальшого розвитку.

Чинна стратегія національної безпеки Республіки Корея (National Security Strategy: Global Pivotal State for Freedom, Peace, and Prosperity) була прийнята з приходом Юн Сок Йоля до влади у 8 червня 2023 року. Особливістю приходу до влади будь-якого нового політичного лідера в Південній Кореї є те, що розробка та імплементація зовнішньополітичних та стратегічних документів є невід'ємною складовою діяльності адміністрації президента та формування часто нового, відмінного від попередників курсу. Це підтверджується навіть формулюванням на титульній сторінці Стратегії національної безпеки Республіки Корея, де чітко зазначено: «Стратегія національної безпеки адміністрації Юн Сок Йоля». Відмінності між підходами Південної Кореї та, наприклад, США можна побачити навіть через простий підрахунок згадувань імені президента в їхніх відповідних стратегіях національної безпеки. Так, у документі Республіки Корея ім'я Юн Сок Йоля фігурує 121 раз, що означає що наразі, з приходом потенційно наступного кандидата у президенти можлива зміна риторик, але ключові питання залишаються незмінними вже багато років [3].

Національна стратегія безпеки адміністрації Юн Сок Йоля ставила за мету зміцнення національного суверенітету, підготовку до потенційного об'єднання з КНДР та розширення ролі Республіки Корея у Східній Азії. Вже зараз можна стверджувати, що стратегія ґрунтувалася на так званій «дипломатії цінностей», акцентуючи увагу на свободі, демократії та міжнародних нормах, що є цілком логічним, адже основні партнери Республіки Корея поділяють такі самі цінності, а саме США та Японія. Також щодо КНДР доповнилася існуюча раніше концепція «3D» (стримування, переконання, діалог) четвертим виміром та трансформувалося в «4D» – «альтернативним розвитком» для КНДР, що включає поліпшення умов життя населення, денуклеаризації та спільним економічним проектам [3].

В свою чергу КНДР продовжує нарощувати свій військовий потенціал та не відмовляється від агресивної та ядерної політики та розширення співпраці в рамках альянсу з Іраном та РФ. Це підтверджують неодноразові заяви Кім Чен Йона – він заявив, що 2025 рік є «вирішальним», оскільки країна стикається з «найнестабільнішою ситуацією у сфері безпеки» через протистояння з «найбільш ворожими країнами». Це, за його словами, робить нарощування ядерного потенціалу «необхідним» [2]. Також у 2024 році він фактично відмовився від багаторічного курсу на мирне об'єднання з Південною Кореєю, офіційно визначив Південну Корею як «головного ворога» КНДР, що знайшло своє відображення і у символічних діях, таких як знищення пам'ятника корейському об'єднанню на околицях Пхеньяна [3]. Ці дії свідчать про загострення конфронтації

між двома Кореями, що посилюється після успішного запуску північнокорейського супутника в листопаді 2023 року, а також про зміну стратегічного підходу північнокорейського керівництва.

Республіка Корея та її керівництво наразі має бути готовою до будь-яких сценаріїв розвитку подій. Прихід до влади Трампа може ознаменувати повернення до двох стороннього прямого діалогу адміністрації США та КНДР, а отже – фактично відсторонити Сеул від цього процесу, враховуючи внутрішню політичну нестабільність та питання того хто наступним займе президентське крісло. В будь-якому випадку це буде означати можливість перегляду стратегії національної безпеки країни.

Стратегія Республіки Корея як «глобальної ключової держави» спрямована на трансформацію країни з середньої держави у впливового глобального актора, розширюючи її військові, економічні та дипломатичні можливості за межами Корейського півострова. На тлі зростаючих загроз з боку КНДР та загальної нестабільності безпекового середовища в Азійсько-Тихоокеанському регіоні Південна Корея відіграє ключову роль як гарант безпеки та стабільності. Її стратегічне положення вимагає балансування між демократичним світом та авторитарними режимами, що робить її не лише регіональним, але й глобальним фактором стримування. Республіка Корея зміцнює оборонну співпрацю із США та Японією, водночас шукаючи можливості для розширення своєї дипломатичної автономії, що є необхідним для ефективного реагування на довгострокові виклики безпеки.

Список використаних джерел

1. Report on 9th Enlarged Plenum of 8th WPK Central Committee. KCNA Watch. URL: <https://kcnawatch.org/newstream/1704014527-622062548/report-on-9th-enlarged-plenum-of-8th-wpk-central-committee/>
2. Respected Comrade Kim Jong Un Inspects Nuclear-material Production Base and Nuclear Weapons Institute. KCNA Watch. URL: <https://kcnawatch.org/newstream/1738199020-354613422/respected-comrade-kim-jong-un-inspects-nuclear-material-production-base-and-nuclear-weapons-institute/>
3. The Yoon Suk Yeol Administration's National Security Strategy. Ministry of Foreign Affairs, Republic of Korea. 외교부. URL: https://overseas.mofa.go.kr/eng/brd/m_25772/view.do?seq=16&page=1

Поліщак Анна Миколаївна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДИПЛОМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

З часу здобуття незалежності у 1991 р. для України великої ваги набуло питання національної ідентичності в контексті культурно-ціннісної самобутності нації. Перед громадянами держави постала проблема вибору цивілізаційних орієнтирів й усвідомлення себе частиною українського соціуму. Проте, це усвідомлення здійснювалося досить повільними темпами: до 2004 р. за результатами різних соціологічних досліджень лише 50 % опитаних ідентифікували себе як українці. І тільки подальші події, що поставили під загрозу існування української державності, сприяли ширшому усвідомленню громадянами держави своєї національної ідентичності.

Російська окупація Криму та Сходу України у 2014 р., а з 2022 р. повномасштабне вторгнення РФ консолідували націю – станом на 2022 р. 85 % вважали себе українцями – й

визначили європейський вектор розвитку країни: показник європейської ідентичності серед українців зріс до 6,4 балів з 10 максимальних [6]. Російська агресія трансформувала багатовекторну зовнішню політику України, унеможливила східний інтеграційний вектор і водночас «вкоренила ідею безальтернативності та незворотності руху до ЄС в українському суспільстві» [1, с. 17]. Відповідно, важливим завданням української дипломатії, окрім забезпечення міжнародної підтримки у протистоянні російській агресії, стало питання збереження євроінтеграційних здобутків і подальша реалізація процесу «зближення України з Європейським Союзом на рівні законів, правил та звичаїв, що існують в суспільстві, кінцевою метою якого є членство України в ЄС» [2]. Як результат – 23 червня 2022 р. Європейською Радою було ухвалено рішення про надання Україні статусу держави-кандидата в члени ЄС.

Нинішній етап відносин Україна – ЄС характеризується офіційним посиленням переговорного процесу про вступ; збільшенням кількості контактів між Києвом і Брюсселем на різних рівнях, наприклад, Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн з 2022 р. вісім разів відвідувала Київ з питань вступу України до ЄС [4]; посиленням торгово-економічних відносин, а також спільним протистоянням російській агресії. Водночас ЄС у рамках своєї зовнішньої політики основним напрямом визначив безпековий фактор і, відповідно, засудив агресію Росії та запровадив проти неї санкції, підтримав інтереси України на міжнародній арені, а інтеграцію нових країн до складу ЄС розцінює як «інструмент протистояння континентальній експансії тоталітарної російської імперії» [3, с. 10].

Після отримання статусу кандидата на членство в ЄС перед Україною постали нові завдання, зокрема виконання семи рекомендацій Європейської Комісії, що передбачають, зокрема, посилення верховенства права, зменшення корупції на всіх рівнях державного управління, забезпечення права національних меншин [2]. Не дивлячись на те, що війна має безпосередній вплив на реалізацію євроінтеграційних процесів, Україна продовжує виконувати свої зобов'язання, зазначаючи про це у заявах, виступах і відповідних державних документах керівництва країни та представляючи свою позицію на міжнародних майданчиках, зокрема таких як Генеральна Асамблея ООН, саміт Україна – ЄС, засідання G-7, Саміт миру. Так, Україною було ухвалено ряд законів: про національні меншини, про медіа, про Конституційний суд; розроблено та затверджено пакет законодавчих документів щодо адаптації національного законодавства до законодавства ЄС у різних сферах; перезавантажено вищі судові органи і систему антикорупційних інститутів; розроблено та затверджено державну антикорупційну програму, стратегію реформування правоохоронних органів, програму внутрішнього аудиту національного законодавства на відповідність нормам ЄС; ратифіковано угоди з ЄС про участь у програмах «Креативна Європа», «Горизонт Європа», «Life», «EU4Health», «Цифрова Європа», «Єдиний ринок», «Механізм «сполучення Європи»; ратифіковано Римський статут Міжнародного кримінального суду; здійснюється розробка дорожніх карт з реформи державного управління [2; 3, с. 10–11].

На дипломатичному рівні триває підготовка для відкриття переговорів про вступ до ЄС: сформовано робочі органи для переговорів, завершено процес офіційного скринінгу в рамках кластеру «Основи процесу вступу до ЄС» та розпочався скринінг законодавства у рамках кластеру «Внутрішній ринок».

Результати дослідження, проведеного Центром Разумкова і Громадською Радою при МЗС України у грудні 2024 р., демонструють, що 83 % опитаних експертів оцінюють позитивно дипломатичні дії української влади у питанні євроінтеграції. Водночас експерти визначають фактори внутрішнього та зовнішнього характеру, які негативно впливають на інтеграційні процеси. До внутрішніх відносимо: негативні впливи війни Росії проти України, повільні темпи реформ і незадовільну боротьбу з корупцією; до зовнішніх – політико-економічні кризові явища в самому ЄС, зокрема такі як блокування Угорщиною воєнної допомоги Україні, проросійські

заяви прем'єр-міністра Словаччини Р. Фіцо [3, с. 11], прихід за результатами виборів 2024 р. до влади у Європарламенті та деяких національних парламентах ультраправих сил з пропагуванням ідей євроскептицизму тощо.

Російська агресія несе загрозу євроінтеграційним інтересам України, оскільки безпосередньо впливає на соціально-економічний розвиток держави та її зовнішню політику. Так, військові дії ускладнюють процес імплементації пакета рекомендацій Єврокомісії; деякі напрямки Угоди про Асоціацію можна реалізувати лише у мирний час; законодавче регулювання має бути адаптоване до умов воєнного часу; відбувається зниження економічного інтересу європейських бізнес-партнерів, оскільки ведення бізнесових проєктів з воюючою країною викликає непередбачені ризики.

Незважаючи на всі проблемні аспекти, процес європейської інтеграції триває завдяки дипломатичним діям України на міжнародному рівні, зокрема позиціонуванню національних інтересів, розвитку співробітництва, в тому числі й політико-дипломатичного. Як результат, у 2024 р. Єврокомісія оцінила позитивно виконання Україною певних інтеграційних вимог та проведення реформ і погодила у рамках програми підтримки Ukraine Facility виділення чергового грошового траншу, а Рада ЄС схвалила рішення про продовження мандату військової місії ЄС EUMAM Ukraine до 2027 р. Дана Місія реалізується в Україні з жовтня 2022 р. Її метою є посилення військового потенціалу Збройних Сил України для ефективного захисту територіальної цілісності та цивільного населення від російської агресії. У рамках Місії здійснено підготовку 63 тис. військовослужбовців ЗСУ з наданням техніки летального та нелетального призначення під час проходження навчання на території ЄС, а також синхронізовано діяльність країн-членів ЄС у наданні військової допомоги Україні. Здійснення підготовки українських військових реалізується у рамках спільних безпекових зобов'язань між Україною та ЄС, що були підписані у червні 2024 р. [5].

Підсумовуючи, зазначимо, що дипломатія України, хоч і реалізується в умовах повномасштабної війни, яка змінила її характер і акцентує здебільшого увагу на проблемах протистояння російській агресії, водночас характеризується ініціативністю та активністю на шляху європейської інтеграції. Зокрема вона сприяє внутрішньому проєвропейському об'єднанню нації, прискоренню переговорного процесу про вступ до ЄС, укладанню довгострокових угод про співробітництво у сфері безпеки з провідними країнами світу. Але найважливішим завданням української дипломатії є забезпечення міжнародної підтримки та допомоги у боротьбі з російським агресором для відновлення територіальної цілісності держави, що у свою чергу є важливим аспектом на шляху членства України в Європейському Союзі.

Список використаних джерел

1. Гонтар В. Євроінтеграція: чинник російської агресії. *Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи* : матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні, м. Київ, 9 трав. 2024 р. Київ, 2024. С. 17–18.
2. Європейська інтеграція України. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/euintegration/> (Дата звернення: 30.01.2025).
3. Особливості і пріоритети української дипломатії в умовах війни. Думки та позиції експертів: Центр Разумкова. Грудень 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/> (Дата звернення: 02.02.2025).
4. Очільниця Єврокомісії Урсула фон дер Ляен прибула до Києва. Суспільне. Новини. 20 вересня 2024 р. URL: <https://suspilne.media/840349-ocilnica-evrokomisii-ursula-fon-der-laen-pribula-do-kieva/> (Дата звернення: 02.02.2025).

5. Рада продовжила мандат Місії військової допомоги ЄС на два роки. MOVING FORWARD TOGETHER URL: <https://eu4ukraine.eu/en/whats-happening-en/news-en/eu-military-assistance-mission-for-two-years.html> (Дата звернення: 04.02.2025).

6. Судин Д. Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності. Тиждень. 21.10.2023. URL: <https://tyzhden.ua/iak-vijna-vplynula-na-nashu-identychnist-pam-iat-ta-tsinnosti> (Дата звернення: 28.01.2025).

Ратушняк Дарія Олександрівна

1 курс, здобувачка ОП «Зовнішня політика і дипломатія»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Дипломатія під час війни відіграє критично важливу роль у забезпеченні міжнародної підтримки, врегулюванні конфліктів та формуванні стратегічних союзів. Українська дипломатія зазнала значної трансформації в умовах повномасштабної війни. Вона стала більш проактивною, гнучкою та багатовекторною, спрямованою на забезпечення міжнародної підтримки, зміцнення безпекових гарантій та просування євроінтеграційного курсу.

До 2022 року Україна зосереджувала увагу на співпраці з ЄС, США та НАТО. Війна змусила розширити дипломатичну географію, залучаючи до партнерства країни Глобального Півдня, Індо-Тихоокеанського регіону та Африки. Київ активізував дипломатичні візити, зміцнив роботу в ООН та почав вибудовувати нові економічні та військові партнерства. Прикладом таких зусиль став візит міністра закордонних справ Дмитра Кулеби до Африки у 2023 році, спрямований на зменшення російського впливу в регіоні.

Під час війни українська дипломатія зазнала значних трансформацій, адаптуючись до нових викликів та обставин. Україна активно працювала над створенням широкої коаліції держав для отримання військової, фінансової та гуманітарної допомоги. Це включало інтенсивні переговори, участь у міжнародних форумах та ініціювання санкцій проти агресора. Завдяки цим зусиллям було досягнуто безпрецедентного рівня підтримки з боку західних країн та міжнародних організацій. Одним із головних досягнень української дипломатії є створення широкої міжнародної коаліції на підтримку України, зокрема в постачанні зброї [2].

Отримання військової допомоги стало основним завданням українських дипломатів. Завдяки ефективній роботі України вдалося отримати сучасне озброєння, зокрема танки, системи ППО, далекобійну артилерію та авіацію (HIMARS, Patriot, F-16); розширити міжнародну коаліцію союзників через формат «Рамштайн» та домовитися про спільне виробництво зброї із західними партнерами. Наприклад, у 2024 році Україна та Франція підписали угоду щодо виробництва боєприпасів для артилерії.

Серед основних викликів української дипломатії під час війни були забезпечення своєчасних постачань військової допомоги, подолання втоми міжнародної спільноти від тривалого конфлікту та протидія дезінформації. Крім того, важливим завданням було підтримання єдності серед міжнародних партнерів щодо санкційної політики проти агресора. Українська дипломатія діяла в умовах динамічних зовнішніх подій та швидкоплинних процесів глобального та регіонального рівнів, що містили як загрози, так і можливості для країни [4].

Війна стимулювала Україну до прискорення інтеграційних процесів з Європейським Союзом та НАТО. Дипломатичні зусилля були спрямовані на отримання статусу кандидата в

члени ЄС та поглиблення співпраці з Альянсом, що відображає стратегічний курс країни на зміцнення безпеки та економічного розвитку. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС під час Революції Гідності стало важливим кроком у цьому напрямі [1].

Україна активно використовувала публічну та культурну дипломатію для протидії російській пропаганді та донесення правдивої інформації про події в країні. Це включало комунікацію через соціальні мережі, міжнародні ЗМІ та культурні заходи, спрямовані на формування позитивного іміджу України та зміцнення міжнародної солідарності. Діяльність української культурної дипломатії під час російсько-української війни стала важливим чинником у формуванні привабливого іміджу держави та збільшенні її міжнародної підтримки [3].

Українська діаспора відіграла важливу роль у забезпеченні міжнародної підтримки. Через організацію акцій протесту, лобювання в парламентах інших країн та взаємодію з урядами, діаспора сприяла зміцненню позицій України на міжнародній арені. Ця активність допомогла сформувати міжнародну коаліцію проти російської агресії та забезпечити гуманітарну і військову допомогу Україні [5].

Україна активно працює над розширенням санкцій проти Росії, зокрема: замороженням російських активів у країнах Заходу, обмеженням експорту російських енергоносіїв та виявленням схем обходу санкцій через треті країни. Завдяки українським дипломатичним зусиллям G7 запровадила «цінову стелю» на російську нафту, що суттєво зменшило прибутки РФ.

Обмеження цін на російську нафту було ініційоване країнами G7 та ЄС у грудні 2022 року з метою зменшення доходів Росії від експорту енергоресурсів. Україна відіграла значну роль у просуванні цього рішення через активну дипломатичну роботу. Київ неодноразово закликав західних партнерів до посилення санкцій, зокрема щодо нафтогазового сектору, який є ключовим джерелом доходів для Росії. Завдяки обмеженню ціни на рівні 60 доларів за барель, а також подальшому посиленню санкційного тиску, доходи Росії від нафти знизилися. Крім того, Україна лобювала додаткові санкції, спрямовані на припинення обходу «цінової стелі» через треті країни, що також вплинуло на фінансові можливості Кремля у фінансуванні війни. Запроваджені санкції обмежили можливості Росії отримувати надприбутки від продажу нафти та ускладнили фінансування війни. Водночас РФ адаптується, використовуючи альтернативні маршрути та фінансові схеми. Тому ефективність санкцій залежатиме від їх подальшого посилення та контролю за дотриманням обмежень.

Через затяжний характер війни в суспільстві країн-партнерів зростають настрої щодо пошуку «компромісного рішення» з Росією. Популістські рухи в ЄС і США закликають до зменшення підтримки України. Втома від війни, внутрішні соціально-економічні проблеми та популістські рухи сприяють поширенню ідей про «компромісне рішення» з Росією, що передбачає скорочення допомоги Україні або навіть переговори на умовах, вигідних Кремлю. Інфляція, зростання цін на енергоносії та бюджетні дефіцити змушують політиків шукати способи скоротити витрати, зокрема на військову допомогу. Президентські вибори в США та вибори до Європарламенту також мають вплив політиків, що виступають за зниження підтримки України. В свою чергу, Росія активно використовує дезінформацію, щоб поширювати наративи про необхідність «мирних переговорів».

Українська дипломатія має продовжувати активну роботу над посиленням інформаційної кампанії в західних країнах, пояснюючи ризики «компромісу» з РФ. Слід і далі взаємодіяти із проукраїнськими силами в ЄС і США, щоб зберегти стабільний рівень підтримки та підкреслювати той факт, що допомога Україні – це не витрати, а інвестиція у безпеку Європи. Попри виклики, збереження підтримки союзників залишається ключовим фактором для продовження спротиву агресії та подальшого посилення санкційного тиску на Росію.

Дипломатія під час війни стала для України інструментом виживання та зміцнення державного суверенітету. Ефективні дипломатичні зусилля дозволили країні отримати безпрецедентну міжнародну підтримку, посилити обороноздатність та підготувати ґрунт для подальшої інтеграції в євроатлантичні структури.

Еволюція української дипломатії під час війни засвідчила її здатність швидко адаптуватися до нових викликів та ефективно просувати національні інтереси на міжнародній арені. Головними тенденціями стали посилення антиросійської коаліції, розширення військової та фінансової підтримки, санкційний тиск на РФ та активізація участі України в міжнародних організаціях. Водночас дипломатія стикнулася з новими викликами, зокрема зростанням втоми від війни серед партнерів, пошуком компромісних рішень на користь РФ та загрозою скорочення допомоги.

Попри ці труднощі, українська дипломатія продовжує відігравати ключову роль у зміцненні міжнародної підтримки, збереженні санкційного режиму та забезпеченні подальшої ізоляції Росії. Для подальшого успіху необхідно зосередитися на розбудові довгострокових союзів, посиленні комунікації з громадянами країн-партнерів і просуванні чіткої стратегії інтеграції України до ЄС і НАТО.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк С. Євроінтеграція України в умовах війни: виклики та перспективи // Вісник НАН України. URL: <https://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/188938/05-Humeniuk.pdf>.
2. Клімкін П. Українська дипломатія та міжнародна коаліція підтримки // Українське радіо. URL: <https://ukr.radio/news.html?newsID=100346>.
3. Кушнарьова М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи // НБУВ. URL: https://nbuviap.gov.ua/images/e_biblioteka/naukovi_resursi/Socialni%20komunikacii/Kusnarova%20M.%20Ukrainska%20kulturalna%20diplomatiya.pdf.
4. Пашков В. Актуальні виклики української дипломатії в умовах війни // Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/12/19/2024-PASHKOV-SOCIO-ZP-3.pdf>.
5. Українська діаспора у міжнародних відносинах: вплив на політичні процеси // Журнал міжнародних відносин. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/395>.

Скачкова Дар'я Сергіївна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет
«Київський авіаційний інститут».

ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Станом на сьогодні, у контексті війни між росією та Україною, ключовим залишається питання політико-дипломатичної та військової підтримки України з боку країн Вишеградської групи. Зважаючи на масштабність повномасштабної агресії рф проти України, роль регіональних об'єднань у забезпеченні безпеки та стабільності набуває особливого значення. Вишеградська група, яка об'єднує Польщу, Угорщину, Чехію та Словаччину, є важливим регіональним механізмом співпраці, що впливає на політичний та безпековий ландшафт Центральної та Східної Європи. Після вторгнення росії в Україну у 2022 році країни Центральної та Східної Європи усвідомили реальність загрози російської експансії. Призвело до консолідації зусиль щодо

посилення підтримки України, що включає як дипломатичну, так і військову допомогу. Польща, Чехія та Словаччина виявили активну позицію, надаючи Україні значні військові ресурси, фінансову допомогу та політичну підтримку на міжнародних майданчиках. Польща стала одним із основних центрів логістики для постачання зброї та гуманітарної допомоги, відіграючи ключову роль у військовій підтримці України. Чехія активно виступала за посилення санкційного тиску на Росію та сприяла передачі важкої техніки українським Збройним силам. Словаччина долучилася до ініціатив з постачання зброї та підтримки українських біженців, демонструючи солідарність з Україною. Однак питання регіональної співпраці у межах Вишеградської групи також супроводжується певними викликами. Серед них – позиція Угорщини, яка відзначається менш однозначною підтримкою України через прагнення зберегти економічні відносини з росією. Створює внутрішні розбіжності у Вишеградській групі, що впливає на її спроможність діяти як єдиний фронт у контексті протидії російській агресії. Попри ці труднощі, співпраця між державами Вишеградської групи залишається важливим елементом регіональної безпеки та міжнародної дипломатії. У перспективі вона може відігравати значну роль у відновленні України після війни, зокрема у сфері реконструкції, економічної інтеграції та зміцнення обороноздатності. Подальший розвиток Вишеградської співпраці залежатиме від здатності країн-учасниць узгоджувати спільні позиції щодо безпекових викликів та реагувати на нові загрози. Вишеградська група продовжує відігравати важливу роль у системі регіональної співпраці, попри внутрішні суперечності. Її майбутнє буде визначатися здатністю країн-учасниць знаходити компроміси та посилювати взаємодію у сферах політики, дипломатії та безпеки, що сприятиме як підтримці України, так і загальній стабільності у Центральній та Східній Європі [10].

Вишеградська група (В4) — це регіональна організація, що об'єднує Польщу, Чехію, Словаччину та Угорщину, і є важливим інструментом співпраці Центральної Європи. Від початку повномасштабної агресії росії проти України у 2022 році, країни В4 зіткнулися з новими політичними та безпековими викликами. Польща та Чехія швидко зайняли позицію на підтримку України, активно сприяючи міжнародним ініціативам на її захист. Польща, зокрема, стала лідером в ЄС у питаннях допомоги Україні, зокрема політичної, гуманітарної та військової. Водночас, Чехія посилила санкційну політику проти росії та зробила суттєвий внесок у зміцнення оборонних можливостей України. У той же час, інші країни групи, хоча й менш активно, підтримали необхідність міжнародного тиску на росію, але з дещо меншою інтенсивністю. Словаччина також підтримала Україну, засуджуючи агресію рф та допомагаючи військовою технікою, включаючи передачу зенітно-ракетного комплексу С-300. Проте наявність у країні сильного проросійського нарративу частково впливає на суспільну думку, що ускладнює дипломатичну позицію уряду [1].

Найбільш суперечливою є позиція Угорщини, яка, попри заяви про підтримку територіальної цілісності України, зберігає дружні відносини з Росією. Прем'єр-міністр Віктор Орбан наголошує на нейтральній позиції, виступаючи проти постачання зброї через територію Угорщини та блокуючи деякі санкції ЄС. Така позиція обумовлена економічною залежністю Угорщини від російських енергоносіїв та внутрішньою політикою, орієнтованою на збереження підтримки електорату [11].

Вишеградська група відіграє важливу роль у розвитку галузевої дипломатії, особливо в енергетичній сфері. Польща ініціювала енергетичну блокаду Росії та закликала ЄС відмовитися від закупівлі російського газу та нафти. Стало важливим кроком до енергетичної незалежності Європи. Водночас Чехія під час головування в Раді ЄС активно просувала політику зменшення енергетичної залежності від Росії, підтримуючи розвиток «зеленої дипломатії» та впровадження альтернативних джерел енергії. У цьому контексті позиція Угорщини знову виявилася суперечливою. Угорщина не підтримала ембарго на російські енергоносії, зберігаючи економічні

зв'язки з РФ. Створило розкол у підходах В4 до енергетичної дипломатії та підкреслило різні національні інтереси країн групи [2].

Дипломатичні підходи країн Вишеградської групи мають глибокі історичні корені. Польща, Чехія та Словаччина, маючи досвід перебування під впливом СРСР, активно підтримують Україну у її прагненні до незалежності та євроатлантичної інтеграції. Польща, зокрема, використовує історичну пам'ять про репресії та бездержавність як потужний аргумент на підтримку України в міжнародних організаціях, таких як НАТО та ЄС [8].

Водночас Угорщина, з огляду на історичні зв'язки з Росією та питання угорської меншини в Україні, дотримується більш обережної політики. Це ускладнює вироблення єдиної стратегії Вишеградської групи та впливає на регіональну дипломатію [11].

Україна активно співпрацює з країнами Вишеградської групи, залучаючи їх до дипломатичної підтримки на міжнародній арені. Польща та Чехія відіграють ключову роль у просуванні інтересів України в ЄС та НАТО. Вони активно підтримують кандидатуру України на вступ до ЄС, а також сприяють впровадженню нових санкцій проти Росії.

Важливим аспектом є й військова підтримка. Польща стала основним хабом для постачання військової техніки Україні, а також сприяє підготовці українських військових. Чехія, своєю чергою, надає значну військову та гуманітарну допомогу, а також підтримує політику НАТО щодо посилення обороноздатності України [7].

Словаччина, яка з початку війни активно підтримувала Україну в дипломатичній та військовій сферах, нещодавно змінила свою політику щодо конфлікту. 25 жовтня 2023 року президентка Словаччини Зузана Чапутова призначила лідера партії Smer-SD Роберта Фіцо головою нового коаліційного уряду, сформованого після дострокових парламентських виборів. Відразу після призначення Роберт Фіцо підтвердив своє рішення не підтримувати військову допомогу Україні, підкресливши, що віддає перевагу мирним переговорам замість тривалих бойових дій [13].

Фіцо заявив: «Для них краще вести мирні переговори протягом 10 років, ніж вбивати один одного протягом 10 років без будь-яких висновків» [2]. Свідчить про прагнення нового уряду до пошуку мирного вирішення конфлікту. Словаччина дотримується нейтральної позиції, що різко контрастує з політикою попередніх урядів, які активно підтримували Україну зброєю та дипломатичною допомогою. Дана зміна політичного курсу робить Словаччину другою після Угорщини країною Вишеградської групи, яка відмовляється від військової допомоги Україні, що суттєво впливає на єдність та ефективність В4 як регіонального союзу. Втрата Словаччиною активної проукраїнської позиції послаблює дипломатичний тиск на росію та обмежує можливості постачання військової допомоги через територію Словаччини [12].

Чехія, на відміну від Словаччини, залишається одним із найближчих та найактивніших союзників України. Після початку повномасштабної агресії РФ проти України Чехія значно зміцнила свою підтримку Києва, як у дипломатичній, так і у військовій сферах. Попри те, що президент Мілош Земан раніше критикувався за проросійську позицію, після подій 24 лютого 2022 року він змінив свою риторику, засудивши агресію РФ як напад на суверенну державу та назвавши Путіна «воєнним злочинцем» після викриття воєнних злочинів у Бучі та інших містах Київської області. Зміна політики зробила Чехію одним із найбільших донорів військової допомоги Україні. Чехія постачає Україні значні обсяги стрілецької зброї, боєприпасів калібру 7.62-мм, а також важке озброєння, зокрема модернізовані танки Т-72. Найбільш помітною стала домовленість між Чехією, США та Нідерландами про модернізацію 120 танків Т-72 на чеському підприємстві «Excalibur Army». Угода передбачає передачу Україні модернізованих танків, що значно підсилює її обороноздатність [3].

Окремої уваги заслуговує громадська підтримка в Чехії, де акція «Подарунок для путіна» дозволила зібрати кошти на купівлю танка Т-72 для України. Чехія також продовжує збір коштів

на РСЗВ RM-70 та 365 боєприпасів до неї, що свідчить про широку підтримку української боротьби серед чеського народу [5].

Угорщина продовжує дотримуватися відмінної від своїх партнерів по Вишеградській групі позиції щодо війни в Україні. Від самого початку повномасштабної агресії рф Угорщина не надавала військової допомоги Україні та зайняла позицію нейтралітету. Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто неодноразово заявляв про небажання Угорщини брати участь у військовій допомозі, підкреслюючи прагнення до миру. Уряд Угорщини також блокує транзит летальної зброї через свою територію, що значно обмежує можливості постачання військової допомоги Україні з боку інших країн ЄС [9].

Водночас існують суперечливі повідомлення щодо використання території Угорщини для транзиту зброї. За даними угорського видавництва *Atlatzo*, підтверджено використання повітряного простору та аеропортів Угорщини для транзиту вантажних літаків до Польщі, звідки військова допомога надходить до України. Франція також використовувала повітряний простір Угорщини для передачі 55 гелікоптерів *H125M Fennec*. Проте офіційна позиція Угорщини залишається незмінною: країна продовжує заперечувати свою участь у постачанні зброї, пояснюючи це загрозою безпеці Закарпаття та залежністю від російських «енергоносіїв» [4].

Вишеградська група опинилася на роздоріжжі між необхідністю збереження єдності та адаптацією до нових геополітичних реалій. Різні оцінки загрози з боку росії та неоднакові зовнішньополітичні стратегії ускладнюють вироблення єдиної позиції В4 щодо підтримки України та безпеки в регіоні. Попри це, Польща та Чехія залишаються ключовими союзниками України, активно підтримуючи її євроінтеграційні прагнення та надаючи значну військову допомогу. Вони також сприяють зміцненню трансатлантичного партнерства та співпраці між ЄС і НАТО. Словаччина та Угорщина, навпаки, демонструють більш обережний підхід, зберігаючи баланс між економічними інтересами та регіональною безпекою [6].

Вишеградська група залишається важливим гравцем у системі регіональної співпраці в Центральній Європі, однак війна в Україні оголила суттєві розбіжності у зовнішньополітичних стратегіях її членів. Різна оцінка загроз з боку росії, економічна залежність від енергоносіїв та внутрішньополітичні зміни значно впливають на єдність В4 та ефективність регіональної співпраці. Для збереження своєї ролі у забезпеченні безпеки в регіоні Вишеградська група потребує переоцінки стратегічних пріоритетів та адаптації до нових геополітичних викликів. Зміцнення співпраці між Польщею та Чехією, а також пошук нових форматів взаємодії з країнами Центральної та Східної Європи можуть стати ключовими елементами успішного розвитку Вишеградської групи у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Дуда: Польща уже передала Україні понад 260 танків Т-72. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3654113-dudapolsa-uze-peredala-ukraini-ponad-260-tankiv-t72.html>
2. Словаччина готова допомогти Україні якнайшвидше досягти критеріїв членства в ЄС – Чапутова. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3702129-slovaccina-gotova-dopomogti-ukrainiaknajshvidse-dosagti-kriteriiv-clenstva-v-es-caputova.html>
3. Виступ у Верховній Раді України Президента Словацької Республіки Зузани Чапутової. URL: <https://www.rada.gov.ua/documents/wparl/224453.html>
4. Війна в Україні: як офіційний Будапешт дистанціюється від підтримки Києва. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/09/infografika/polityka/vijna-ukrayini-yakoficzijnj-budapesht-dystancziyuyetsya-pidtrymky-kyyeva>

5. Гурін А. Дуда: Заради безпеки світу російський імперіалізм має бути зупинений. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/dudazaradi-bezpeki-svitu-rosijskij-imperializm-maje-buti-zupinenij.html>
6. Європейська правда. Прем'єр Польщі пояснив, чому Варшава зараз не передає Україні свою зброю. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/09/20/7169856/>
7. Курта О. Підтримка України чи Росії: як у Словаччині ставляться до війни. Суспільні новини від 22 вересня 2022 року. URL: <https://suspilne.media/284445-pidtrimka-ukrainici-rosii-ak-u-slovaccini-stavlatsa-do-vijni/>
8. Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/weapons/polshcha-peredalaukrajini-shche-10-tankiv-leopard-2a4-12172899.html>
9. Поставки європейської зброї для українського війська: що не так із «мирною» позицією Угорщини? Inforpost.Media. URL: <https://inforpost.media/postavky-yevropejskojizbroyi-dlya-ukrayinskogo-vijska-shho-ne-tak-iz-myрноу-pozycziyeyu-ugorshhyny/>
10. У Київ попри обстріли приїхали прем'єри трьох країн – Польщі, Чехії та Словенії. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/217975-u-kiiv-popri-obstrili-priihalipremeri-troh-krain-polsi-cehii-ta-slovenii/>
11. Чому в Угорщини така політика щодо України і чи можна її змінити – BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62472746>
12. Press corner. European Commission – European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4497
13. Russia's monstrous ideology must be defeated. The Telegraph. URL: <https://www.telegraph.co.uk/opinion/2022/05/10/russias-monstrous-ideology-must-defeated/>

Терентьєва Вікторія Юрїївна
 здобувачка ОП «Міжнародні економічні відносини»
 Державний університет
 «Київський авіаційний інститут»
Науковий керівник: Татаренко Наталія Олексіївна,
 кандидат економічних наук, професор
 професор кафедри міжнародних
 економічних відносин,
 бізнесу та туризму
 Державний університет
 «Київський авіаційний інститут»

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ НА СВІТОВИЙ АВІАРИНОК

З початком війни 24 лютого 2022 року діяльність цивільної авіації в Україні було припинено, оскільки країна закрила свій повітряний простір.

Закриття повітряного простору призвело до різкого зростання транспортних витрат на велику кількість рейсів. Приблизно 6,23% міжнародних рейсів у всьому світі зіткнулися з різким зростанням витрат на 13,32% через конфлікт [1].

У більш загальному плані, багато авіакомпаній та операторів постраждали від підвищення цін та обмежень повітряного простору [2].

Канада, Європейський союз, Великобританія, США та низка інших країн заборонили російським літакам літати у своєму повітряному просторі з початку вторгнення в Україну. Росія у відповідь заборонила 36 країнам літати у своєму небі.

Взаємні санкції та обмеження польотів вдарили по авіаційній галузі, що призвело до скасування або зміни рейсів, зростання цін на квитки та паливо, а також проблем із постачанням титану [4].

Протягом першого місяця війни кількість бронювань на угорських, польських та румунських авіалініях збільшилася з 10 до 20 відсотків, тоді як частка валових бронювань різко зросла, досягнувши пікових значень більше 60 відсотків, оскільки було куплено набагато більше квитків в один кінець, ніж зазвичай.

У 2023 році в Україні постраждали 19 цивільних аеропортів, включаючи аеропорти з покращеною інфраструктурою, такі як аеропорти Дніпра та Одеси [3].

Українські авіакомпанії швидко адаптувалися до закриття внутрішнього ринку. Наприкінці січня і на початку лютого 2022 року, коли зростали побоювання війни, оператори евакуювали свої літаки в аеропорти за межами України. Деякі компанії наразі заробляють, здаючи свої літаки в оренду авіакомпаніям на інших ринках.

Найбільші світові авіакомпанії висловили готовність повернутись на український ринок авіаперевезень, що є важливим кроком у відновленні авіаперевезень Україною.

Деякі бюджетних та традиційних авіакомпаній висловили зацікавленість у роботі на українському ринку, що збільшує ймовірність відновлення польотів після закінчення конфлікту.

Основні авіакомпанії, які висловили готовність працювати в Україні: Ryanair, LOT Polish Airlines, Turkish Airlines, Air Baltic, SkyUp та Lufthansa.

Розвиток авіаційної промисловості вимагає комплексного підходу та узгоджених дій держави, бізнесу та наукової спільноти. Для успішного розвитку авіагалузі потрібно запровадити певні стратегії, а саме:

1. Підвищення конкурентоспроможності: оновлення обладнання та технологій відповідно до міжнародних стандартів.

2. Розвивати ринок збуту: брати активну участь у міжнародних аерокосмічних виставках та форумах, вивчати потреби світового ринку та адаптувати продукцію для конкретних сегментів ринку, створювати спільні підприємства та співпрацювати у виробництві та продажах.

3. Державна підтримка: знизити податковий тиск, спростити митні процедури, надати податкові пільги та профінансувати національні плани розвитку авіаційної галузі.

Реалізація цих стратегій зробить українську авіаційну галузь більш конкурентоспроможною на світовому ринку.

Отже, хоча конкретну дату відновлення польотів не визначено, воно залишається дуже важливим для українського авіаційного комплексу та економіки країни загалом. Співпраця та зацікавленість найбільших авіакомпаній можуть стати сприятливим фактором для якнайшвидшого відновлення авіаперевезень та становлення України як привабливого напряму авіаперевезень у майбутньому [5]. Однак це стане можливим тільки після миру в Україні, коли авіаційна галузь зможе розкрити свій потенціал міжнародній спільноті.

Список використаних джерел

1. Assessing impacts of the Russia-Ukraine conflict on global air transportation: From the view of mass flight trajectories [Electronic resource]. – Access: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0969699723001655>.
2. How the Ukraine war is affecting aviation traffic [Electronic resource]. – Access: <https://www.flightworx.aero/blog/ukraine-aviation-traffic/>.
3. How the war in Ukraine impacts aviation – and what to do about it [Electronic resource]. – Access: <https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/ukraine-impacts-aviation.pdf>.
4. How will the Russia-Ukraine conflict impact aviation? [Electronic resource]. – Access: https://airport.nridigital.com/air_apr22/impact_russia_ukraine_aviation.
5. World airlines are ready to fly to Ukraine: when will it be possible? [Electronic resource]. – Access: https://visitukraine.today/blog/2893/world-airlines-are-ready-to-fly-to-ukraine-when-will-it-be-possible#google_vignette.

Шамраєв Василь Михайлович

1 курс, здобувач ОП «Міжнародне право»

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Реалізація системного співробітництва із міжнародними фінансовими організаціями (МФО) є надзвичайно важливим напрямком дипломатичних зусиль України. Таке співробітництво сприяє вирішенню актуальних фінансово-економічних та соціальних проблем розвитку української держави у сучасних складних умовах. Саме за допомогою такої взаємодії Україна отримує додаткові ресурси та можливості для усунення диспропорцій платіжних балансів, дефіциту державного бюджету тощо, чого не можна було б досягти лише за рахунок внутрішніх макро стабілізаційних факторів.

Крім того, співпраця України з МФО свідчить про прагнення швидко відновити зруйновану національну економіку та активізувати зовнішньоекономічні зв'язки, на що і спрямовані зусилля з одержання країною консультативної та фінансової допомоги на подолання наслідків криз та досягнення економічного розвитку.

Відзначаючи активну співпрацю України та МФО слід підкреслити важливість ефективного діалогу спрямованого на розвиток продуктивних зв'язків. Поступове зміцнення відносин із МФО має передбачати поглиблення консультативно-дорадчого співробітництва та формування рішень, які максимально відповідатимуть українським реаліям, сприятимуть зміцненню державної фінансової системи та прискоренню економічного відновлення і подальшого сталого зростання. Співробітництво України з МФО має бути спрямоване на підвищення ефективності спільних проєктів.

В умовах подолання негативних наслідків воєнних дій та необхідності відновлення економічного зростання співпраця з МФО спрямовується на залучення додаткових фінансових ресурсів для підтримки та продовження реформування національної економіки, реалізації пріоритетних системних та інвестиційних проєктів.

Обрана автором проблема вже доволі широко представлена у науковому дискурсі. Дана публікація базована на широкому колі джерел та наукових публікацій. Серед авторів, які аналізували основні принципи функціонування МФО, їх роль та актуальні питання співробітництва окремих держав із цими міжнародними інституціями слід назвати: Я. Базилюк, С. Сіденко, Ю. Максимюк, І. Чугунов [1-4]. Серед іноземних авторів даною проблемою займалися Дж. Миршаймер, А. Бхаттачарья, Х. Харас, М. Камдессю та інші [5-7]. Водночас війна поставила перед Україною нові завдання і у цій сфері її дипломатичної діяльності.

Таким чином, мета представленої доповіді полягає у викладенні результатів аналізу основних принципів співробітництва окремих країн із провідними МФО та виокремленні можливих перспективних напрямків співробітництва України з цими міжнародними інституціями у контексті відбудови національної економіки та покращення соціальної сфери.

У сучасній системі міжнародних відносин ресурси МФО за умови їх ефективного використання є важливим джерелом ресурсного забезпечення реалізації пріоритетних проєктів і завдань соціального та економічного розвитку, інструментом інституційних перетворень.

Світовий банк, МВФ, ЄБРР займають особливе місце у системі міжнародних відносин і істотно впливають на державні програми розвитку в багатьох країнах. Збільшення обсягів залучення зовнішніх кредитних ресурсів як інструменту економічних реформ національних економік завжди обумовлювало увагу дослідників до цієї сфери міжнародного співробітництва. Водночас виникнення гострих кризових явищ, відсутність дієвих механізмів їх подолання робили МФО об'єктом численних критичних публікацій та гострих наукових дискусій. Вплив ресурсів МФО на динаміку розвитку окремих держав поки що не набув глибокого теоретичного висвітлення, узагальнення та аналізу.

У роботах, присвячених діяльності міжнародних економічних організацій, ресурси зазвичай визначаються як інструмент сприяння економічному розвитку. Деякі дослідники розглядають різноманітні аспекти співробітництва з МФО, пов'язані з отриманням та наданням зовнішньої допомоги, та аналізують основні теоретичні підходи до розвитку співробітництва між МФО та окремими державами.

У контексті дискусії щодо необхідності формування нової архітектури на основі реформування наявних МФО, насамперед МВФ і Світового банку, варто звернути увагу на існування і проблемних аспектів.

Зазвичай, країни найбільше потребують додаткових фінансових ресурсів та технічної допомоги у періоди кризи. Варто зазначити, що, як показала практика, заходи, які були вжиті глобальними МФО з метою запобігання кризовим явищам та подолання їх наслідків у різних країнах та регіонах світу, не завжди були виправданими та ефективними, багато в чому через консервативність методів діяльності та недоліки в системі управління [6].

У рамках свого мандата із забезпечення глобальної фінансової та економічної стабільності, МВФ покликаний здійснювати нагляд за економічною діяльністю своїх країн-членів,

попереджати про економічні загрози, консультивати з питань економічної політики та надавати фінансову підтримку тим країнам-членам, які мають труднощі з платіжним балансом. G-20 поклала на нього значну відповідальність за надання допомоги країнам, що розвиваються, по виходу із кризи. Як підкреслено G-20, з метою підвищення ефективності діяльності МВФ, як для подолання кризових явищ, так і для забезпечення довгострокового зростання та стабільності, реформування вимагає не лише система його управління, а й політика, яку він традиційно проводив [6].

Аналіз діяльності МВФ та інших МФО під час кризових періодів дозволяє визначити основні причини, через які частина реалізованих програм або не досягли своєї мети, або іноді навіть погіршили ситуацію в регіонах постраждалих від криз:

1. Однією з основних причин невдалої діяльності глобальних МФО є надто консервативна система управління та формування політики організацій. Діяльність МВФ та Світового банку спочатку була зосереджена на підтримці країн, що розвиваються, і країн з низьким рівнем доходів. Зазначені держави й одержують найбільшу частку коштів від цих інститутів, але очолюють та керують цими організаціями, як правило, представники розвинених країн. Саме розвинені країни мають найбільшу кількість квот, і, відповідно, голосів при прийнятті рішень та проведенні певної політики.

2. Економісти, які працюють у МФО, хоч і добре знайомі з проблемами країн, що розвиваються, але не завжди здатні розробити ефективний план дій та визначити політику щодо конкретної країни вони не знають глибинної суті багатьох проблем. Особливо це стосується МВФ, місії якого зазвичай тривають 2-3 тижні, протягом яких представники цієї організації зустрічаються із представниками урядів країн, після чого повертаються додому і вже там розробляють план дій щодо стабілізації ситуації [6]. Проте кожна країна має своїх фахівців у галузі економіки та фінансів, які краще знають специфіку економічної ситуації в країні, а отже, вони можуть бути дуже корисними при розробці стабілізаційної політики. У той же час фахівці МФО могли б відігравати роль радників і ділитися досвідом, отриманим у процесі співробітництва з іншими країнами, а не займати провідну роль у цьому процесі.

3. МВФ і Світовий банк від початку активно пропагували ідею «вільно і безперешкодно діючих ринків». Вони наполягали на дерегулюванні фінансового сектору, проведенні приватизації та лібералізації торгівлі. За припущеннями МВФ, ринки повинні швидко пристосуватися до нових умов, а, отже, державні підприємства, внаслідок переходу у приватну власність, повинні відчувати оздоровлення та підвищення ефективності функціонування. Проте, результати не завжди відповідали даному припущенню, зокрема часто не враховували фактор, того що саме ті, хто працював на державних підприємствах за незначну заробітну плату, ставали безробітними, що вплинуло на соціально-економічний розвиток країни. Крім того, не враховувався високий рівень корупції, яка значно впливала на прозорість приватизації, зменшуючи її ефективність.

4. Західні країни наголошували на необхідності лібералізації, проте здійснювали протекціоністські заходи щодо тих галузей, у яких країни, що розвиваються, могли скласти їм конкуренцію. Безумовно, така політика подвійних стандартів викликала вкрай негативну реакцію з боку країн, що розвиваються.

5. Відсутність прозорості у діяльності МФО, зокрема щодо розробки програм і стратегій. МФО мають бути більш прозорими у здійсненні своєї діяльності, надавати доступ до інформації щодо реалізації програм, видачі кредитів, що зменшить маніпуляції з боку урядів країн та дозволить провести реальну оцінку ефективності та виправданості їх вимог.

6. Стабілізаційна політика МФО в окремих регіонах світу, як правило, зосереджена виключно на фінансовій допомозі. Вона за своєю суттю є міжнародним кредитом, який сам собою, поряд з певними позитивними моментами, тягне низку істотних негативних наслідків:

- виникнення диспропорцій відтворення суспільного продукту, оскільки розвиваються прибуткові галузі та затримується розвиток тих галузей, до яких іноземний кредит не залучається;
- посилення конкурентної боротьби країн за ринки збуту, джерела сировини, сфери вкладення капіталів;
- підтримка у країнах-позичальниках вигідних країнам-кредиторам політичних та економічних режимів, маріонеткових урядів;
- мобілізація для виплати боргу значних фінансових ресурсів, які часто перевищують потенційні можливості країни-позичальника тощо [5].

Зважаючи на вищевикладене, стає зрозумілим, що реформування глобальної фінансової архітектури є необхідним. Звичайно, це не має стати приводом для руйнування цих організацій, але має спонукати до поліпшення своєї діяльності [7].

Сьогодні світ дуже змінився, і відповідно МФО не можуть продовжувати функціонувати так, як після свого створення. У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності найважливішими завданнями цих організацій є недопущення кризових явищ світової фінансової системи шляхом моніторингу потоків міжнародного капіталу та вироблення рекомендацій, а також надання фінансових ресурсів країнам, які намагаються подолати кризові явища або відновити довіру до себе на світовому фінансовому ринку. Водночас функціонування МФО має стати більш відкритим, прозорим. Потребує реформування і їх внутрішня структура.

Висновки. Як видно із наведеного вище, МФО на сьогодні є ключовим механізмом регулювання міжнародної валютно-фінансової системи, і стали одним з основних джерел надання фінансових, технічних та аналітичних ресурсів державам для ефективного здійснення соціально-економічної діяльності.

Роль міжнародних фінансових організацій найбільш актуальна у кризові періоди, зокрема у процесі прогнозування та запобігання їх негативним наслідкам. Разом з тим, практика підтвердила невідповідність існуючих організаційних та інституційних механізмів міжнародних фінансових організацій вимогам та викликам сучасного етапу розвитку міжнародних відносин, що спричиняє необхідність їх комплексного реформування у контексті нових загроз як глобального, так і регіонального характеру.

Дослідження досвіду розвитку співробітництва окремих держав із МФО в умовах кризових явищ, а також визначення основних напрямів реформування механізмів їх взаємодії з країнами, які здійснюють трансформації та шукають шляхи ефективного соціального-економічного відновлення та розвитку, є вкрай актуальним для України.

Список використаних джерел:

1. Базиліук Я.Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями. *Фінанси України*. 2014. № 1. С. 54–66.
2. Максимюк Ю.О. Роль міжнародних фінансових організацій в регулюванні сучасних світових економічних процесів [Електронний ресурс] *Матеріали Норвезько-Української конференції, присвяченої діяльності Ф. Нансена в Україні у 1921–1922 роках*, (Харків, 10–11 жовт. 2019 р.) / Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна; Посольство Норвегії в Україні. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/14982>
3. Сіденко С. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн. *Міжнародна економічна політика*. 2020. № 1–2. С. 100–136.
4. Чугунов І., Кучер Г. Фінанси Міжнародного валютного фонду. *Zovnishnja trgovlja: ekonomika, finansy, pravo. Serija. Ekonomichni nauky*. 2022. № 2. С. 77-95.
5. Bhattacharya A., Kharas H. New Global Agenda: Implications for the Role of the World Bank. URL: www.brookings.edu/research/a-new-global-agenda-implications-for-the-role-of-the-worldbank.

6. Camdessus M. *International Financial Institutions: Dealing with New Global Challenges*. Washington D.C.: The Per Jacobson Foundation, 2005 URL: <http://www.perjacobsson.org/lectures/092505.pdf>.

7. Mearsheimer J. The False Promise of International Institutions. *International Security*. 1994–1995. Vol. 19. No. 3. Winter. P. 5–49.

Якубовська Жасмін Олегівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ЯДЕРНА ДИПЛОМАТІЯ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасна система міжнародної безпеки перебуває у стані глибокої кризи, що зумовлена низкою геополітичних викликів, зокрема загрозами застосування ядерної зброї. Ядерна дипломатія, як ключовий механізм запобігання конфліктам, стала важливим інструментом у зовнішній політиці провідних світових держав. Для України це питання набуло особливої актуальності після порушення Російською Федерацією гарантій Будапештського меморандуму, що підважило довіру до міжнародного права. Водночас ситуація на Корейському півострові та політика США щодо КНДР демонструють складність ядерного стримування та дипломатичного вирішення конфліктів.

Історично, міжнародна ядерна дипломатія проходила кілька етапів. У час Холодної війни основним засобом стримування було збереження рівноваги ядерних запасів США та СРСР, що створило систему взаємних гарантій безпеки через загрозу спільного знищення. У післявоєнний час були укладені кілька міжнародних угод, серед яких головним є Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), який допоміг обмежити число ядерних країн і розвиток міжнародних гарантій безпеки для держав, що відмовились від своїх ядерних запасів. Але на початку XXI століття все більше авторитарні режими, які активно розвивають ядерну технологію змушують міжнародну спільноту переосмислити цю політику. [3].

З одного боку, досвід США у переговорах із Північною Кореєю свідчить про обмеженість дипломатичних важелів у стримуванні ядерних програм авторитарних режимів. З іншого боку, ситуація в Україні показує, що навіть країни, які добровільно відмовилися від ядерного статусу, можуть стати жертвами ядерного шантажу. Як зазначає Перкович Г., «ядерний потенціал не лише забезпечує безпеку, але й створює ризики для міжнародної стабільності» [3, с. 34].

З часу першого ядерного випробування КНДР у 2006 році міжнародне співтовариство намагалося дипломатично ізолювати Пхеньян, запроваджуючи санкції та використовуючи переговори як засіб впливу. Політика США щодо КНДР, особливо у період президентства Дональда Трампа, продемонструвала складність дипломатичного процесу. Саміт у Сінгапурі 2018 року та подальші контакти з лідером КНДР Кім Чен Инем не призвели до значного прогресу у питанні денуклеаризації. Це свідчить про обмеженість двосторонніх переговорів та необхідність багатосторонніх дипломатичних механізмів [6, с. 92].

У контексті України ситуація має інший характер, але подібні виклики. Російська Федерація, володіючи найбільшим ядерним арсеналом у світі, використовує ядерний шантаж як частину своєї агресивної зовнішньої політики. Захоплення Запорізької атомної електростанції у 2022 році створило безпрецедентну загрозу не лише для України, а й для всієї Європи. Організація Об'єднаних Націй та Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) неодноразово закликали до демілітаризації зони навколо ЗАЕС, проте ефективних механізмів для забезпечення виконання

цих вимог досі немає. Як зазначає Соколов Р., «міжнародне право виявилось безсилим перед ядерним шантажем, що створює небезпечний прецедент» [5, с. 57].

Крім безпосередньої загрози застосування ядерної зброї, слід враховувати й інформаційно-пропагандистський аспект ядерного шантажу. Російська країна активно використовує загрози ядерної зброї як спосіб тиску на світову спільноту, хоче вплинути на політичні рішення Заходу про Україну. Це створює новий рівень ядерної дипломатії де важливими стають не тільки стратегічні розрахунки але і інформаційна боротьба та дипломатичні маневри [4].

З часу повномасштабного наступу Росії на Україну 24 лютого 2022 ядерний фактор став важливим елементом у планах російського керівництва. Москва активно використовує ядерний жах як спосіб тиску на Україну та її друзів, пробуючи зупинити військову підтримку з боку Заходу і підірвати спільність міжнародної громади [4, с. 15].

Одним із головних проявів ядерного шантажу з боку Росії стало захоплення Запорізької атомної електростанції (ЗАЕС) у 2022 році – найбільшої атомної електростанції Європи. Це створило безпрецедентний рівень загрози ядерної катастрофи, оскільки будь-яке пошкодження реакторів або сховищ відпрацьованого ядерного палива могло призвести до масштабного викиду радіації. Організація Об'єднаних Націй та Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) неодноразово закликали до демілітаризації зони навколо ЗАЕС, проте ефективних механізмів для забезпечення виконання цих вимог досі немає [7, с. 78].

Крім цього, Кремль регулярно робить заяви про можливість застосування тактичної ядерної зброї у випадку «екзистенційної загрози» для РФ. Це створює значні ризики для глобальної безпеки, оскільки руйнує усталені механізми ядерного стримування, які функціонували з часів «холодної війни». [3, с. 41]. Зокрема, у жовтні 2022 року президент РФ Володимир Путін заявив, що Росія «буде захищати свою територію всіма доступними засобами», натякаючи на можливість використання ядерного потенціалу [2].

Погрози такого характеру з боку росіян змушують західні країни, зокрема США і НАТО, працювати над створенням механізмів для їх стримування. Так, глава Держдепу Ентоні Блінкен заявляє, що адміністрація президента США Джоозефа Байдена не раз повідомляла Росії про можливі "катастрофічні наслідки" у разі її рішення застосувати ядерну зброю [8, с. 92]. З боку НАТО звучать заяви про випробування своєї системи ядерної зброї. Зокрема, Генеральний секретар НАТО Йенс Столтенберг запевняє, що політика безпеки Альянсу є стримувальним фактором російського ядерного шантажу, тому що вона передбачає не лише застосування стратегічних озброєнь, а і тактичних боезарядів. Отже, є ризик переходу до нової гонки ядерних озброєнь ХХІ ст.

Ядерний чинник відіграє також важливу роль в міжнародній дипломатії навколо війни в Україні. Китай та Індія, які є стратегічними партнерами РФ, висловлювали занепокоєння щодо ймовірного використання ядерної зброї, закликаючи до дипломатичного врегулювання конфлікту [10, с. 55]. Проте Росія не полишає намагань використати ядерну риторику як засіб тиску на Захід із залякуванням.

Отже, повномасштабна агресія РФ продемонструвала, що ядерний чинник є не тільки елементом воєнного стримування, а й активним інструментом політичного шантажу. Це вимагає пошуку інноваційних стратегій для глобальних проблем безпеки, таких як зупинка ядерних небезпек і зміцнення міжнародних гарантій для держав, які вибирають зі свого запасу ядерного озброєння, таких як Україна. Ключовим елементом тривалого ядерного діалогу є залучення союзників України, включаючи Америку та Європейський Союз, до ліквідації ядерних ризиків. Група США і лідери НАТО думають про різні стратегії для того, як відповісти Росії за допомогою низького рівня ядерних інструментів. Світові лідери тільки кажуть, що вони не дозволять нічого поганого трапитися. Це піднімає не тільки питання швидкого поліпшення своїх захисних заходів, але і початок і залучення до встановлення нових концепцій глобальної ядерної безпеки. [6, с. 103;10, с. 55].

Один з важливих аспектів сучасних переговорів з ядерного роззброєння полягає в аналізі потенційних досягнень у сфері озброєнь. Наприклад, гіперзвукові ракети, нові системи для запуску ракет і навіть саморобні оборонні механізми можуть змінити картину розподілу ядерних сил серед країн. Це також створює підстави для розгляду можливості збереження ядерного стримування серед держав, які прагнуть отримати військову перевагу над потенційними супротивниками. Модернізація ядерного потенціалу Китаю та збільшення його стратегічних озброєнь викликають тривогу в багатьох розвинених країнах Заходу [3, с. 41; 6, с. 89].

Одним з рішень цієї проблеми може стати розробка нових міжнародно-правових інструментів, які забезпечать надійні гарантії безпеки для держав, що добровільно відмовляються від ядерної зброї. Діяльність нинішнього Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) вимагає переосмислення в контексті українського досвіду, оскільки відсутність ефективних механізмів захисту учасників цього договору ставить під загрозу всю систему міжнародної безпеки. Це може призвести до того, що ядерний порядок у світі не лише зросте за кількістю, але й за якістю через виникнення нових країн, чия мотивація до розробки власної ядерної зброї ніколи не була такою високою, як сьогодні.

Український приклад підкреслює необхідність ефективних методів внесення змін до попередніх рішень для забезпечення безпеки для країн, які відмовилися від ядерного озброєння, зіткнулися з ерозією глобальних норм безпеки, які зміцнюють ці суверенні країни. Україна може підготуватися до прямого залучення до цих дій, завдяки своїй унікальній історії добровільного ядерного роззброєння для забезпечення глобальної безпеки і статусу жертви в середині нерозповсюдження зупинилася в ядерній прірві минулого століття.

Таким чином, ядерна дипломатія в сучасному світі стикається з численними викликами, серед яких. Досвід в Україні і сценарій з Північною Кореєю показує, що переговори повинні бути всеосяжними, інтегрованими штрафами, глобальними правовими стандартами, передовими технологічними застосуваннями та спільними гарантіями безпеки. Розширення прогресу в сфері ядерної дипломатії буде формувати рівновагу не тільки ізольованих зон, але і світу.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В. Безпека атомних об'єктів під час війни. – Харків: Видавництво "Право", 2022. – 198 с.
2. Новіков І. Стратегії стримування та ядерні загрози. – Львів: Астролябія, 2022. – 175 с.
3. Перкович Г. Ядерне стримування та міжнародна безпека. – Київ: Центр міжнародних досліджень, 2017. – 256 с.
4. Сидоренко О. Ядерний шантаж у міжнародній політиці. – Київ: Наукова думка, 2023. – 256 с.
5. Соколов Р. Ядерний шантаж у міжнародних відносинах: виклики для XXI століття. – Львів: Інститут глобальних стратегій, 2023. – 312 с.
6. Brown M. Nuclear Deterrence in the 21st Century. – Oxford: Oxford University Press, 2021. – 320 p.
7. International Atomic Energy Agency. Reports on Nuclear Safety in Ukraine. – IAEA, 2022-2023. – 78 p.
8. Smith J. The Role of Nuclear Weapons in Modern Conflicts. – Cambridge: Cambridge University Press, 2020. – 284 p.
9. Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT). – United Nations, 1968. – 45 p.
10. Zhang L. China and the Nuclear Question. – Beijing: People's Publishing House, 2019. – 237 p.

Nikishchenko Oleksandr Mykhailovych
Fifth course, specialty «International law»
State University «Kyiv Aviation Institute»

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS DECISION IN THE CASE OF “UKRAINE V. RUSSIA (RE CRIMEA)” AS A TOOL FOR INCREASING DIPLOMATIC PRESSURE ON THE AGGRESSOR

After the beginning of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine in 2014 and its further escalation in 2022, diplomacy became one of key tools in the struggle to restore sovereignty and territorial integrity of our country. Various traditional diplomatic methods, like negotiations, international sanctions or resolutions of international organisations are used. International law plays a critically important role in this area. In particular, some international legal mechanisms provide Ukraine with opportunities to hold Russia accountable for its crimes and to increase pressure on it.

One of the most important recent instruments is the decision of the European Court of Human Rights (hereinafter: “the ECtHR” or “the Court”) in the case “Ukraine v. Russia (re Crimea)” [6], which confirms the fact of the Russian Federation’s violations of fundamental human rights in the temporarily occupied territories of Ukraine. This decision not only fixes the responsibility of the Russian Federation in the international legal field, but also gives Ukraine additional arguments in diplomatic negotiations and international courts.

The ECtHR, as a judicial body established by the Council of Europe within the European Convention on Human Rights (hereinafter: “the ECHR” or “the Convention”) [3], is often considered to be one of the most effective and developed regional systems intended to safeguard human rights [2, p. 192].

Since the occupation of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (hereinafter: “Crimea”) began in February 2014, Russian authorities have maintained de facto control over these territories. The occupying administration has systematically violated various human rights. As a member state of the ECHR — and given that Russia was also a member until 2022 — Ukraine had the legal right to file a complaint with the ECtHR regarding these violations. The first complaint was filed by Ukraine on 13 March 2014, which was subject to further consideration by the Court, and, finally, on 25 June 2024 the decision was made [4, p. 148]. It was mentioned that Ukraine had provided sufficient evidence to prove large-scale and systematic violations of human rights on the occupied territories of Crimea, and Russia was responsible for its unlawful actions.

Since 2022, Russia is no longer a party to the ECHR and refuses to comply with any legal provisions set by the ECtHR in its rulings. However, despite the lack of immediate consequences, the decision remains significant. It officially confirms the fact of violations and establishes the state’s international responsibility. Recognising these violations at the international level plays a crucial role in shaping the global community’s stance, as well as in the imposition of sanctions or other restrictive measures.

Thus, one of key advantages of this decision is that it helps to increase the diplomatic pressure on Russia, as it is found guilty in a broad variety of violations of international law [ibid., p. 149]. Such international legal decisions may be used as arguments in negotiations with allies and neutral countries, encouraging them to tighten sanctions and restrictions against Russia, as now there is one more justified ground for the demands of Ukraine for sanctions and international isolation of Russia confirmed by the powerful judicial institution. Documentary confirmation of violations made by Russia facilitates communication with partners regarding continued military, financial and humanitarian support. For Ukraine, sanctions can be a vital tool in resisting Russian aggression, depleting its military and economic capabilities, and reinforcing international solidarity. And on a global scale, sanctions highlight the

international community's ability to come together in defense of sovereignty, territorial integrity, and peace [5, p. 110].

As provided by the Center for Foreign Policy Studies, unfortunately, the effect of economic sanctions is not as strong as expected, thus, more efforts must be taken in order to weaken its economic system [1, p. 72]. The ECtHR's decision is helpful with this issue, as the legally proven responsibility of the Russian Federation creates grounds for further confiscation of its assets abroad in favour of Ukraine, as well as restrictions on its participation in international financial and trade structures. Also, the ECHR decision can be used in further legal proceedings, in particular to collect reparations and compensation for damages caused to Ukraine.

To sum up, ECtHR decision in the case of "Ukraine v. Russia (re Crimea)" is as an important diplomatic tool, which strengthens Ukraine's position in international diplomacy, providing legally justified arguments for negotiations with partners and international organisations. This decision can be used to expand sanctions pressure on Russia, in particular to limit its economic capabilities and international activities. Official confirmation of human rights violations by the Russian Federation contributes to strengthening the anti-Russian coalition and mobilising additional support for Ukraine. Despite the lack of any immediate consequences, it is likely to create long-perspective consequences of political and economic character for Russia. Finally, this decision is an important step in forming an international legal framework for the future restoration of justice and holding the aggressor accountable.

References

1. Bobrovytskyi A., Havrylenko H. and others (2023). International sanctions as a tool for deterring Russian aggression against Ukraine: analytical supplement. Kyiv, 2023, 76 pp. URL: [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-11/ad_sanktsii_do_verstky_na_site_17_11_2023.pdf] (access date: 23.02.2025)
2. Buromenskyi M, Gutnyk V. (2019). The Impact of ECHR and the Case-Law of the ECtHR on the Development of the Right to Legal Assistance in International Criminal Courts (ICTY, ICTR, ICC). *Baltic Journal of European Studies*, Tallinn University of Technology, 9, 3 (28), 2019, pp. 187 - 204. URL: [<https://intapi.sciendo.com/pdf/10.1515/bjes-2019-0029>] (access date: 23.02.2025)
3. European Convention on Human Rights. Council of Europe. Date of entering into force: 03.09.1953. URL: [https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf] (access date: 23.02.2025)
4. Ivanytskyi A. (2024). Interstate complaints of Ukraine against the Russian Federation in the ECHR: legal challenges, prospects and the role of the court in the resolution of interstate conflicts. *Molodyi vchenyi*, 6 (130), pp. 147 - 151. URL: [<https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-8>] (access date: 23.02.2025)
5. Kaprinska N. (2025). International sanctions as a means of legal influence in the conditions of the Russian-Ukrainian war. *Sotsialnyi rozvytok: ekonomiko-pravovi problemy*, (1), pp. 106 - 113. URL: [<https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.1.13>] (access date: 23.02.2025)
6. *Ukraine v. Russia*, no. 20958/14, 38334/18. URL: [<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-235139>] (access date: 23.02.2025)

Секція 2. Розвиток галузевої дипломатії: світовий досвід та вітчизняна практика

Бакал Самсон Андрійович

2 курс, здобувач ОП «Міжнародна інформація»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ США

12 жовтня Білий дім оприлюднив Стратегію національної безпеки Сполучених Штатів Америки. Її презентація мала відбутися набагато раніше, але була відкладена саме через вторгнення Росії в Україну. Для більшості країн світу стратегія національної безпеки є документом стратегічного рівня і значення, в якому формулюється офіційне бачення основних цілей, завдань і принципів у процесі забезпечення реалізації найважливіших інтересів держави і суспільства від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. У США існує традиція, коли новий президент країни після вступу на посаду готує оновлений пакет нормативно-правових актів стратегічного рівня в різних сферах діяльності держави. І здебільшого попередня і нинішня версії Стратегії національної безпеки суттєво відрізняються. На різних етапах історичного розвитку Стратегія національної безпеки США відображала тогочасні безпекові реалії. Під час Другої світової війни вона відповідала завданню концентрації зусиль держави на перемозі над німецькими нацистами та їхніми союзниками. Під час холодної війни акцент був зміщений на політику стримування. Терористичні атаки 11 вересня 2001 року започаткували новий етап національної безпеки США з акцентом на боротьбу з тероризмом та зброєю масового знищення. Попередня стратегія 2018 року зазнала трансформації і вже визначає не лише окремі терористичні організації, але й конкретні держави як загрозу для США: Китай, Росія та Іран. Відповідно, є сенс назвати основні акценти та меседжі, які випливають з назви документа: Стратегія національної безпеки президента Джо Байдена описує, як Сполучені Штати будуть захищати життєво важливі інтереси держави і прагнути до вільного, відкритого, процвітаючого і безпечного світу [1]. З цією метою всі елементи національної могутності будуть використані для того, щоб випереджати стратегічних конкурентів, протистояти спільним викликам і формувати “правила гри” на міжнародній арені. Стратегія базується на основних національних інтересах США: захист безпеки американського народу, розширення економічних можливостей, реалізація та захист демократичних цінностей. Досягнення цих цілей передбачає: 1) інвестування в основні джерела та інструменти американської сили і впливу, 2) створення максимально сильної коаліції держав для посилення колективного впливу на формування глобального стратегічного середовища та вирішення спільних проблем, 3) модернізація і зміцнення збройних сил для забезпечення їх готовності до епохи стратегічної конкуренції. Що стосується конкретизації загроз у новій стратегії, представленій Білим домом, то згідно з нею, навіть після вторгнення Росії в Україну, Китай (безумовно, разом з Росією) є найсерйознішим викликом світовому порядку. У коментарі Білого дому з цього приводу зазначається, що Сполучені Штати вступають у “вирішальне десятиліття”, оскільки вони вже стикаються з конкуренцією Китаю і Росії, які намагаються перевернути міжнародний порядок, стикаючись з викликами, починаючи від зміни клімату і закінчуючи енергетичною і продовольчою безпекою, міжнародним тероризмом і хворобами. У 48-сторінковому документі висвітлюється позиція Білого дому, що лідерство США є ключем до подолання глобальних загроз, включаючи зміну клімату та небезпеку посилення авторитарних режимів. Задекларовано, що стосовно Китаю Сполучені Штати повинні виграти економічну гонку озброєнь з наддержавою, якщо вони сподіваються зберегти свій вплив у світі. Як зазначив радник

Білого дому з питань національної безпеки Джейк Салліван: “Китайська Народна Республіка має намір і зростаючу здатність змінити міжнародний порядок, який нахилиє глобальне ігрове поле на свою користь, навіть якщо Сполучені Штати залишаються прихильниками відповідального управління конкуренцією між нашими країнами” [1].

Водночас Джейк Салліван підкреслив, що Сполучені Штати повинні одночасно вирішувати низку транснаціональних проблем, які впливають на людей у всьому світі, включаючи зміну клімату, загрози продовольчій безпеці, інфекційні захворювання, тероризм, енергетичні виклики та інфляцію. Окрім відносин з Китаєм, адміністрації Джо Байдена також доведеться вирішувати низку ключових питань, спричинених діями Росії. У зв'язку з цим у Білому домі зазначають, що криза в Україні відтермінувала, але не “фундаментально змінила” підхід президента США до зовнішньої політики. Очікується, що протягом поточного десятиліття Сполученим Штатам вперше доведеться стримувати дві великі ядерні держави: як російський арсенал, так і китайський, що поступово зростає. Як пише The Guardian, за оцінками експертів, Китай вже має близько 350 ядерних боєголовок, Росія - 5 977, а США - 5 428 [1]. При цьому Пентагон прогнозує, що до 2030 року потенціал Китаю збільшиться до більш ніж 1000 боєголовок [1], що автоматично зробить Китай третьою ядерною державою світу. У той же час, Стратегія національної безпеки президента США розглядає Росію як пряму деструктивну загрозу, про що свідчить, зокрема, її нинішня ядерна політика щодо України у формі ядерного шантажу. Ця загроза може зростати, оскільки російські війська продовжують зазнавати поразок на полі бою у звичайному протистоянні: “Звичайні збройні сили Росії будуть ослаблені, що, ймовірно, збільшить залежність Москви від ядерної зброї у її військовому плануванні” [1]. У новій стратегії підкреслюється, що Володимир Путін погрожував використовувати «всі засоби» для захисту території Росії, до якої він незаконно включив Крим та чотири інші регіони України, анексовані у 2014 році. Тому нова стратегія США передбачає, що на підтримку українського народу у війні проти Росії такі погрози не вплинуть: “Сполучені Штати не дозволять Росії або будь-якій державі досягти своїх цілей шляхом застосування або загрози застосування ядерної зброї” [1]. У передмові до документа Джо Байден аналізує і порівнює типи загроз з боку Москви і Пекіна: “Росія становить пряму загрозу вільній і відкритій міжнародній системі, бездумно нехтуючи основними законами міжнародного порядку сьогодні, як показала її жорстока агресивна війна проти України” [1]. Щодо України в Стратегії національної безпеки США також зазначається, що протягом останнього десятиліття російський уряд вирішив проводити імперіалістичну зовнішню політику, кульмінацією якої стало повномасштабне вторгнення в Україну з метою повалення її уряду і підпорядкування Росії, цьому передувало вторгнення Росії в Україну в 2014 році, її військова інтервенція в Сирії, давні спроби дестабілізувати своїх сусідів за допомогою розвідки та кібер-можливостей, а також відверті спроби підірвати внутрішні демократичні процеси в Європі, Центральній Азії та в усьому світі. Росія також нахабно втручалася в політику США і працювала над тим, щоб посіяти розкол серед американців.

Таким чином, національна безпека є фундаментальним питанням для кожної держави. Вона охоплює різні виміри, спрямовані на захист суверенітету, територіальної цілісності та добробуту громадян країни. Національна безпека - це заходи, яких вживає країна для захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, що можуть поставити під загрозу її інтереси, цінності або існування. Вона охоплює широкий спектр сфер, включаючи оборону, розвідку, дипломатію, правоохоронну діяльність, економічну стабільність і стійкість суспільства. Основною метою національної безпеки є забезпечення безпеки та добробуту громадян країни, захист її кордонів та просування її стратегічних інтересів.

Список використаних джерел

1. Jonathan Woodson, “The national security structure”, URL: <https://salo.li/fCAD567>
2. Wikipedia, “National security”, URL: https://en.wikipedia.org/wiki/National_security
3. Wikipedia, “National security agency”, URL: <https://salo.li/Df84a0f>

Водоп'ян Руслана Русланівна
4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

СУСПІЛЬНІ НАСТРОЇ ЩОДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ДОСВІД ХОРВАТІЇ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція є однією з головних стратегічних цілей України, яка отримала статус кандидата на членство в ЄС з 23 червня 2022 року. Попри значну підтримку євроінтеграційного курсу, з боку суспільства й досі зберігається неоднозначність щодо приєднання України. Частина громадян вбачають у цьому єдиний шлях для розвитку нашої держави, інші в свою чергу висловлюють сумніви та скептично ставляться щодо обраного країною шляху. Спираючись на власні побоювання жорстких умов Брюсселя, економічних викликів та невивірених реформ. Водночас аналіз досвіду Хорватії, яка офіційно стала останнім членом ЄС ще у 2013 році, демонструє нам, що такі розбіжності в суспільних настроях є ні чим більшим як нормальним явищем для країн-кандидатів.

Проаналізувавши результати Національного референдуму щодо вступу Хорватії до ЄС, що проводився 22 січня 2022 року, можна зазначити що частина населення була або байдужою, або скептично налаштованою щодо європейської інтеграції Хорватії. Адже, спостерігалась явка 44% виборців, з яких 66% підтримали вступ до ЄС. Серед основних побоювань, хорватські громадяни виділяли:

- Економічні занепокоєння. У період з 2009 по 2013 рік Хорватія зазнала значного економічного спаду: валовий внутрішній продукт (ВВП) зменшився на 12,3%, що було другим найбільшим падінням серед країн ЄС після Греції. Це супроводжувалося зниженням експорту на 15-16% та імпорту на 20% у 2009 році. Крім того, рівень безробіття у 2013 році становив близько 17%

- Втрата національного суверенітету. Громадяни побоювалися, що вступ до ЄС може обмежити національний суверенітет та вплинути на культурну ідентичність країни.

- Недовіра до європейських інституцій. Після розпаду Югославії Хорватія здобула незалежність, але пережила важку війну за свою державність (1991-1995), що поглибило почуття національної автономії і скептицизму щодо зовнішніх впливів. Під час перехідного періоду країна переживала економічні та соціальні труднощі, що посилили побоювання щодо втрати суверенітету через вступ до ЄС. Ці фактори, разом з історичною недовірою до зовнішніх інституцій, створювали атмосферу сумнівів щодо європейської інтеграції.

Не дивлячись на досить великий скептицизм та недовіру громадян, хорватський уряд здійснив низку заходів. Перш за все відбувався прозорий переговорний процес щодо вступу. Тобто, уряд проводив регулярне інформування населення про хід переговорів з ЄС та досягнуті домовленості. Публікувались звіти про прогрес у виконанні вимог ЄС, а також організувались прес-конференції, спрямовані на забезпечення громадян актуальною інформацією. Наприклад, у 2011 році було опубліковано ряд офіційних звітів про виконання Копенгагенських критеріїв та етапів переговорного процесу, що демонстрували досягнення в реформуванні правової та економічної системи країни. Також слід зазначати активну співпрацю уряду Хорватії з неурядовими організаціями та експертними спільнотами. Одним з таких важливих кроків стала активна співпраця з неурядовими організаціями, зокрема в рамках ініціативи *National Foundation for Civil Society Development*, яка об'єднувала численні організації, які спеціалізуються на правозахисних питаннях, розвитку демократії та громадянської активності. Такі організації брали участь у численних форумах і публічних консультаціях, де обговорювали плюси та мінуси

членства в ЄС, надаючи свої висновки та рекомендації уряду. Прикладом конкретної ініціативи можна назвати семінари і тренінги, організовані *GONG* (Громадянським інститутом для організації нагляду за виборами та демократичними процесами), які проходили в період перед вступом Хорватії до ЄС. Заходи були спрямовані на інформування громадян про важливість участі в процесах прийняття рішень і забезпечення того, щоб реформи, пов'язані з євроінтеграцією, відповідали потребам та інтересам громадян.

Отже, попри те, що процес євроінтеграції в Україні тільки набирає обертів, досвід Хорватії є невід'ємним джерелом для розуміння можливих викликів та шляхів їх подолання. Скептицизм з боку частини громадян, побоювання щодо економічних наслідків, можливих втрат національного суверенітету та культурної ідентичності — це питання, які актуальні і для українського суспільства. Не дивлячись на те що рівень підтримки євроінтеграції в Україні наразі залишається досі високим, аналіз досвіду Хорватії ілюструє той факт що уряд повинен впроваджувати певні ініціативи та заохочувати суспільство до більш активної підтримки в процесах реформ до шляху євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Вступ Хорватії до ЄС: історія успіху у скрутні часи. URL: <https://www.gosvitlo.org.ua/about-us>
2. Боровець І. Г. Деякі Економічні Аспекти Процесу Європейської Інтеграції Республіки Хорватія У Період 2000-2013 Рр. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1353>
3. National Foundation for Civil Society Development. URL: <https://zaklada.civilnodrustvo.hr/foundation>
4. Gong. URL: <https://gong.hr/en/>

Долгуніна Катерина Сергіївна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ВПЛИВ ІЗРАЇЛЬСЬКО-АРАБСЬКИХ ВІДНОСИН НА СВІТОВУ ДИПЛОМАТІЮ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ізраїльсько-арабські відносини є одним із ключових факторів, що визначають геополітичну ситуацію на Близькому Сході. Від багаторічного конфлікту до поступового зближення – ці відносини демонструють, як дипломатія може еволюціонувати, відкриваючи можливості для мирного співіснування [3]. Прикладом стали Авраамові угоди 2020 року — історичний прорив у відносинах між Ізраїлем та арабськими країнами [1]. Досвід Ізраїлю у веденні переговорів, досягненні компромісів і забезпеченні власної безпеки в умовах нестабільного регіону може бути корисним і для України, яка нині стикається з масштабними безпековими викликами.

До підписання Авраамових угод відносини між Ізраїлем та більшістю арабських держав залишалися напруженими. Від 1948 року, коли Ізраїль проголосив незалежність, арабські країни не визнавали його державність, а конфлікти між сторонами тривали десятиліттями [3]. Угоди 2020 року стали першим суттєвим зрушенням у цьому питанні за довгий час та вони мали кілька ключових та важливих аспектів. Перш за все, країни-учасниці, а саме ОАЕ, Бахрейн, Судан, Марокко офіційно визнали Ізраїль, відкрили посольства та встановили повноцінні дипломатичні зв'язки, після чого Ізраїль та арабські країни розпочали активну торгівлю, запустили спільні

бізнес-проекти, а в перші місяці після угод обсяг товарообігу між Ізраїлем та ОАЕ перевищив 1 мільярд доларів [5]. Одним із непублічних, але важливих мотивів угод стало спільне протистояння загрозі з боку Ірану, що зблизило інтереси Ізраїлю та деяких арабських країн. Надалі частиною нового формату співпраці стали розширення туристичних маршрутів, скасування візових бар'єрів та активізація міжкультурного діалогу.

Авраамові угоди охоплювали кілька основних сфер. По-перше, це дипломатична нормалізація – країни підписанти визнали Ізраїль і встановили офіційні відносини. По-друге, економічне співробітництво, що включає спільні інвестиційні проекти, розвиток технологій, сільського господарства, медицини та інфраструктури. По-третє, військово-технічне партнерство, яке передбачає постачання Ізраїлем передових оборонних технологій, що має стратегічне значення в контексті протидії загрозам з боку Ірану.

Тож слід зазначити, що ж означали Авраамові угоди для Близького сходу. Найважливіший аспект - це економічна вигода, яка відіграла вирішальну роль у зміні підходів арабських країн. Вигідні угоди, спільні проекти у сфері технологій, енергетики та військової промисловості – все це зробило співпрацю з Ізраїлем привабливою навіть для тих держав, які раніше займали жорстку антиізраїльську позицію [3]. Не менш важливим є аспект безпеки та військової співпраці, а саме постачання ізраїльських оборонних технологій (системи ПРО, кібербезпека) країнам-учасникам угод, що допомогло об'єднатись проти іранської загрози [4].

Отже, якщо провести паралелі для України, то країна, яка веде боротьбу за територіальну цілісність та міжнародну підтримку, може винести низку уроків з ізраїльсько-арабської дипломатії. Перш за все, Ізраїль зміг знайти спільні інтереси навіть з тими, хто раніше був його противником. Україна також може шукати нових партнерів, зокрема серед країн Глобального Півдня, використовуючи економічні важелі впливу [1]. По-друге, торгівля та інвестиції стали рушієм змін у близькосхідному регіоні. Україна може використовувати свій потенціал у сільському господарстві, технологіях, корисних копалинах та енергетиці для створення нових альянсів. По-третє, Авраамові угоди були реалізовані за активного сприяння США. Україна також має працювати з міжнародними гравцями, щоб залучати їх до переговорних процесів та пошуку політичних рішень [3]. Так само, Ізраїль зберіг свою безпеку не лише завдяки переговорам, а й завдяки потужним оборонним технологіям. Україна також має зміцнювати свій військово-промисловий комплекс, щоб у майбутньому диктувати власні умови безпеки [4]. І останнє це те що, Ізраїль використовує «м'яку силу» через культурну дипломатію та роботу з діаспорою. Україна може активніше залучати діаспору до просування своїх інтересів, розширювати гуманітарні ініціативи та зміцнювати зв'язки з країнами Азії, Африки та Латинської Америки, тому що саме країни Африки, Азії та Латинської Америки займають нейтральну позицію щодо війни в Україні, тож культурна дипломатія допоможе зміцнити зв'язки та знайти нових партнерів [1].

Водночас треба зазначити, що досвід Ізраїлю може бути лише обмежено використаний для України. Передусім, геополітичний контекст суттєво відрізняється: Ізраїль веде боротьбу переважно в регіоні Близького Сходу, тоді як Україна зіштовхується з глобальним конфліктом, у якому Захід активно підтримує її, протистоячи Росії та залучаючи інші країни. Крім того, Ізраїль десятиліттями вибудовував власний військово-промисловий комплекс і не залежить від міжнародних постачальників зброї такою мірою, як Україна. Нарешті, ключову роль у підписанні Авраамових угод відіграли США, тоді як Україні доводиться залучати підтримку ширшого кола міжнародних партнерів.

Тобто, досвід Ізраїлю показує, що країна навіть у складних геополітичних умовах досягає дипломатичних проривів, зміцнює безпеку та розвиває економіку. Україна, адаптуючи ці уроки до своїх реалій, має змогу підвищити власні шанси на успіх у міжнародній політиці та забезпечити стабільний розвиток у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Захарченко В., Александрюк А. «Авраамські угоди» та перспективи врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту. *Репозитарій ООН імені І.І.Мечникова*. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/673091fa-1048-4afc-897c-18eff90d719b>
2. Елгінді Х. Мир лише на папері. *Міжнародний кур'єр – Новини України та світу, авторитетно*. URL: <https://intercourier.news/2025/01/31/myr-lyshe-na-paperi/>
3. Редько Д. «Угоди Авраама», або Чому «вічних війн», на щастя, не буває. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3316402-ugodi-avraama-abo-comu-na-sasta-vicnih-vijn-ne-buvae.html>
4. «Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека». *Щорічник СІПРІ 2021*. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRI_2021_ukr.pdf
5. «Нетоварне сусідство». Як і чим торгують між собою ворогуючі країни. *Журнал "Cabinet Boss"*. URL: <https://cabinetboss.com.ua/news/biznes/netovarne-susidstvo-yak-i-chim-torguyut-mizh-soboyu-voroguyuchi-krajini>

Квітка Єлизавета Вадимівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

РОЗВИТОК ГАЛУЗЕВОЇ ДИПЛОМАТІЇ САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ ТА ІРАНУ

Дипломатія як інструмент зовнішньої політики все частіше приєднується до вирішення галузевих питань у міжнародних відносинах. У такий же спосіб знаходить свій вияв і галузева дипломатія, що включає практичну діяльність зовнішньополітичних відомств спрямованих на підтримку та розвиток економічних та культурних зв'язків між країнами, а також на вирішення проблем, що стосуються конкретних галузей економіки. Наочним прикладом галузевої дипломатії може бути енергетична політика країн Близького Сходу. Ресурси можуть впливати на міжнародні відносини та геополітичні стратегії. Наприклад, країни з великими запасами нафти часто мають значні політичні важелі. В цілому держави прагнуть до енергетичної незалежності, а нафта залишається критично важливим компонентом стратегій національної безпеки. Три основні опори саудівської влади – іслам, нафта та патронат США – суттєво послабшали останніми роками, і країна потребує зміни пріоритетів та політичної стратегії.

Відносини між Саудівською Аравією та Іраном, багатими нафтою державами на Близькому Сході, коливалися від співпраці до конфлікту протягом всієї історії. Є підстави вважати, що ця регіональна «холодна війна» підживлюється паливом, де прибутки від продажу нафти, як законної, так і нелегальної, найбільш очевидно проявляються в підтримці проксі-акторів у сусідніх країнах, таких як Ємен, Сирія та Ліван. Це відбувається в різних формах – від військової підтримки та гуманітарної допомоги до контрабанди зброї та нафти. В основі цього лежить домінування США над цією міжнародною системою. Протягом тривалого періоду після 1945 р. відносини між Саудівською Аравією та США узгоджувалися з положеннями пакту «Нафта в обмін на безпеку» - Саудівська Аравія прагнула впливати на міжнародні ринки нафти відповідно до інтересів США, у той час як США надавали Королівству політичну, оборонну та безпекову підтримку. Саудівська Аравія поєднує в собі низку дуже сприятливих умов для всього нафтового виробництва, накопичення, видобутку та збереження, що робить її другим найбільшим у світі експортером нафти, що становить 10 відсотків від всесвітнього нафтового постачання [3, с. 3]. В останні роки Саудівська Аравія прийняла підхід «Спочатку Саудівська Аравія». Сьогодні

видобуток сирової нафти в Саудівській Аравії на січень 2025 р. становив 8 937 000 барелів на добу. Натомість стрімкий розвиток відносин між США та Саудівською Аравією позбавив Іран необхідних технологій, капіталу для модернізації його старіючої нафтової промисловості, обмежуючи виробництво [2, с. 1]. Задля зміцнення своєї гегемонії на Близькому Сході та маючи природні джерела національного багатства та влади, Саудівська Аравія та Іран мають дотримуватись таких принципів:

1. Найкращий спосіб для Саудівської Аравії продовжити термін служби своїх нафтових запасів - виробляти кінцеву продукцію всередині країни.

2. Економіка Саудівської Аравії значною мірою залежить від доходів від нафти. Усвідомлюючи це, Саудівська Аравія має докладати зусиль щодо диверсифікації для розвитку інших секторів, таких як туризм і технології. Іран має довшу історію людської цивілізації, ніж його сусіди, і мав розвинену економіку, інфраструктуру та промисловість до відкриття нафти в цих країнах, що допомогло Ірану розвинути більш диверсифіковану економіку. Іранська економіка може забезпечити продовольством і сільськогосподарською продукцією своє населення, незважаючи на санкції. Іран виробляє більшу частину продовольства, імпортуючи мінімум, Саудівська Аравія, з іншого боку, в інших країнах імпортує більшу частину продовольства [4, с. 1; 5, с. 1].

3. Продовжувати інвестувати у відновлювані джерела енергії, оскільки Саудівська Аравія має одне з найкращих місць у світі для виробництва сонячної енергії. Деякі міста Саудівської Аравії розташовані далеко від родовищ природного газу, які могли б забезпечити більш чисте паливо для виробництва електроенергії.

Тож, міждержавні відносини Саудівської Аравії та Ірану базуються на взаємних інтересах або відносних перевагах, які одна країна пропонує другій у порівнянні до інших держав. Іран є революційною державою, яка хоче змінити Близький Схід і встановити новий порядок. Саудівська Аравія є реакційною державою, яка хоче зберегти речі такими, як вони є, побоюючись ядерних наративів. Кинувши виклик традиційним геополітичним прагненням, це також може призвести до більш багатопольярного балансу сил на Близькому Сході, що, у свою чергу, може спонукати світові держави, особливо Сполучені Штати, переглянути свій стратегічний підхід до регіону.

Список використаних джерел

1. Хоманець В.А. Сучасні національні моделі енергетичної дипломатії, 2024 (дата звернення: 14.02.2025) URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/download/5372/5424/12170>
2. Laura Adal, Sarah Fares. Petroleum and politics. Oil smuggling and the Iran–Saudi regional rivalry, 2016 (дата звернення: 17.02.2025) URL: <https://globalinitiative.net/analysis/oil-smuggling-iran-saudi-arabia/>
4. Pierre Shammass. Saudi Arabia’s petroleum industry review, 2001 (дата звернення: 14.02.2025) URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1260/0144598001491888>
5. Trading Economics. Iran Imports By Category, 2022 (дата звернення: 19.02.2025) URL: <https://tradingeconomics.com/iran/imports-by-category>
6. Trading Economics. Saudi Arabia Imports By Category (дата звернення: 19.02.2025) URL: <https://tradingeconomics.com/saudi-arabia/imports-by-category>

Лиска Катерина Дмитрівна
1 курс, здобувач ОП «Міжнародні відносини»
Седляр Юлія Олександрівна
доктор політичних наук, доцент, професор
кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ФРАНЦІЇ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Початок ХХІ ст. з динамічним розвитком технологій, прискороною глобалізацією, боротьбою за ресурси та ринки збуту, а також новими загрозами демократичному світу створив нові виклики для системи міжнародних відносин. В такій ситуації провідні світові країни все активніше вдаються до застосування методів культурної дипломатії як дієвого чинника «м'якої сили». Франція, як один із лідерів ЄС та демократичного світу, має досить довгу та активну державну політику у сфері культурної дипломатії, яка вперше 20-річчя ХХІ ст. зазнала якісних трансформаційних змін. У свою чергу, досвід Франції важливо запозичити Україні, особливо в часи боротьби за збереження своєї державності в умовах широкомасштабної агресії Росії.

Метою роботи є дослідження культурної дипломатії Франції у сучасній системі міжнародних відносин, визначення основних її векторів та динаміки у регіональних вимірах.

Ступінь дослідження теми у вітчизняному науковому середовищі представлений напрацюваннями вчених з різних галузей, зокрема, науковців-міжнародників, юристів, культурологів, зокрема Н. Сербіної, О. Кучмій [5], Г. Луцишин [2], Ю. Драч [1], М. Поплавської [4], Н. Малиновської [3].

Культурна дипломатія як явище зовнішньополітичного впливу країни, з метою створення про себе позитивного враження серед міжнародної спільноти, посилення економічного, суспільного, культурного, туристичного інтересу тощо та формування позитивного іміджу на світовій арені, з'явилося достатньо давно. Та з другої половини ХХ ст. почало застосовуватись значно активніше.

Франція є своєрідною країною – зразком того, як у сучасних умовах можна створити систему координації культурної політики за допомогою державних органів. За словами міністра закордонних справ Франції Б. Кушнера, «у сучасну епоху саме використання «м'якої сили», яка передбачає культурний вплив, обмін знаннями, ідеями, уявленнями, становить сферу взаємодії, що поступово нівелює вплив економічної та військової могутності» [9].

Здійснюючи історичну ретроспективу в зовнішню політику Франції, варто вказати, що перший значний вплив культурної дипломатії як чинника зовнішньої політики можна прослідкувати у діяльності французьких просвітників (Вольтер, Ж-Ж. Руссо, Д. Дідро), процесу поширення французької мови як мови придворного спілкування в різних державах Європи. Наступний підйом впливу французької культури спостерігається наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., коли Франція протиставляла себе мілітаризованій Німецькій імперії. Після Першої світової війни Франція стає культурною столицею Європи та новим островом свободи, який відкритий новим течіям і жанрам мистецтва, готовий прийняти «політичних і культурних біженців» з тих держав, де революції привели до влади диктаторів.

Однак справжнім піднесенням культурної дипломатії Франції стала друга половина ХХ ст., коли після закінчення Другої світової війни і розпаду колоніальної системи, Франція, не маючи можливості економічно втримати колишні колонії, вдається до культурної дипломатії як до основного інструменту зовнішньої політики.

Яскравим прикладом такої політики було офіційне створення Агентства культурного та технічного співробітництва в 1970 р. у Ніамеї (Нігер) за ініціативою президентів Л. Сенгора (Сенегал), Х. Діорі (Нігер) та Х. Бургібі (Туніс), за сприяння принца Н. Сіанука (Камбоджа) і президента Франції Ж. Помпіду. У 1998 р. Організація отримала назву Міжнародна організація франкофонії (МОФ) [8]. Головним завданням Організації є сприяння розвитку міжнародного співробітництва між повністю або частково франкомовними державами. З часом коло інтересів МОФ вийшли за межі мовно-культурної проблематики і сьогодні включає такі проблеми: зміцнення миру і безпеки, запобігання виникненню конфліктів; розвиток демократичних інститутів, захист прав людини; забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізації; розширення економічного і технічного співробітництва тощо. Станом на сьогодні Організація об'єднує 56 членів, що представляють різні держави або частини держав світу, а також 14 спостерігачів. Головним критерієм для вступу до організації вважають не ступінь володіння французькою мовою населення тієї чи іншої держави (хоча це вітається), а, швидше, культурні зв'язки з Францією, що склалися протягом десятиліть і навіть століть [8]. Так, наприклад, Україна у 2006 р. стала спостерігачем франкофонії, як і країни Балтії, а Вірменія є асоціативним членом. Організація підтримує контакти з ООН, Світовим Банком, ЄС, ЮНЕСКО, ФАО, ЮНІСЕФ, Африканським банком розвитку тощо, що дає можливість їй бути активним актором міжнародної політики.

У липні 2010 р. був прийнятий закон щодо організації культурної політики Франції, метою якого стало сприяння поширенню французької мови та культури шляхом її популяризації через освітні установи, масові заходи та мистецтво [10]. На початку 20-х років XXI ст. кількість франкомовного населення планети становить 3 % від загальної кількості, з яких 60 % складає молодь віком до 30 років, а французьку мову як другу іноземну в світі вивчає близько 85 млн осіб [8].

Політико-культурній присутності Франції на міжнародній арені та позиціонуванню її зовнішньополітичних інтересів сприяють численні приватні фонди, завданням яких є поширення французької мови та культури через «людей доброї волі будь-яких поглядів, політичних і релігійних течій». Такими недержавними структурами культурної дипломатії є Alliance Française (AF), L'Association Française d'Action Artistique (AFAA), La Maison des Cultures du Monde, L'Association pour la Diffusion de la Pensée Française (ADPF), UniFrance Films (Unia Films S.A.), TV France International (TVFI), France Edition [11].

Ще однією, але далеко не останньою у французькій культурній дипломатії, є неприбуткова громадська організація Альянс Франсез (Alliance Française), заснована у 1883 р. з ініціативи таких відомих діячів, як Ф. де Лессеп, Л. Пастер, Е. Ренан, Ж. Верн і П. Камбон. Сьогодні дана інституція має понад 1070 філій по всьому світу і фінансується за рахунок приватних коштів. Альянс офіційно визнаний Міністерством закордонних справ Франції як інструмент громадської дипломатії, що координує діяльність розгалуженої мережі фонду [5; 125-126]. На сучасному етапі ініціативи Альянс Франсез є складовою діяльності МЗС Франції, являючи собою єдину мережу культурних установ (інститутів, центрів) Франції за кордоном. Основними завданнями Альянсу є: співробітництво в галузі освіти, мови та культури; поширення французької мови на всіх територіях, де організація розвиває свою діяльність; згуртування всіх охочих поліпшити знання французької мови та культури Франції; розвиток культурних обмінів, що сприяють зближенню культур.

У рамках діяльності Альянс Франсез у 1994 р. був відкритий Французький Інститут в Україні, який підпорядкований Посольству Франції в Україні. Діяльність Інституту здійснюється на підставі Міжурядової угоди між Україною та Францією у рамках продовження співпраці відповідно до Угоди про культурну співпрацю 1992 р. Місією Французького Інституту в Україні (ФІУ) є поширення французької мови та культури, а також налагодження довгострокових

партнерських стосунків з українськими діячами у царині освіти, науки та культури. ФІУ взаємодіє з українськими державними та приватними закладами по всій території України з метою запровадження проектів співробітництва, призначених для широкого загалу та, особливо, для молоді у таких трьох царинах: культурній; науковій та університетській; освітній і лінгвістичній, зокрема просуванні Франкофонії та її цінностей. ФІУ був однією з перших культурних та дипломатичних організацій, яка відновила свою діяльність в Україні після початку повномасштабної війни росії проти України [6].

Отже, культурна дипломатія як чинник «м'якої сили» відіграє важливу роль у сучасних міжнародних відносинах, адже володіння мовою, орієнтація в культурних особливостях тієї чи іншої країни відкриває широкі перспективи від можливості подорожувати до здійснення наукової, освітньої чи бізнесової діяльності. Франція у другій половині ХХ ст. досягла значних успіхів у поширенні культурної дипломатії як інструменту зовнішньої політики у постколоніальних франкомовних країнах і у країнах, що розвиваються. Цьому сприяла активна діяльність Франкофонії, Альянсу Франсез та великої кількості недержавних організацій та меценатських проєктів, а також через збільшення їх фінансування урядом Франції. Тож, на початку 20-х років ХХІ ст. ситуація культурної дипломатії переживає новий етап розвитку, надаючи можливість Франції просувати національні інтереси у динамічних глобальних політичних процесах.

Список використаних джерел

1. Драч Ю. Культурна політика як один із зовнішньополітичних інструментів французької дипломатії. *Віче*. 2011. № 10. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2560/>
2. Луцишин. Г. Культурна дипломатія Франції в сучасній Україні. *Political science, philosophy, history and sociology: development areas and trends in ukraine and EU*. 2020, С. 132-134. URL: [https://www.academia.edu/104781236/...](https://www.academia.edu/104781236/)
3. Малиновська Н. Франкофонія як інтеграційний процес зовнішньої політики Франції (на прикладі африканських країн). *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 1 (2017): С. 22-34. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2017-01-22-34>
4. Поплавська М. В. Культурна дипломатія: трансформація дефініції поняття в контексті еволюції світової спільноти (1930-ті – початок 2020-х рр.). *Культура і сучасність* : альманах. 2022. № 2. С. 30–35.
5. Сербіна Н.Ф., Кучмій О.П. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 100 (Частина I), 2011. С. 122-131. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/-article/viewFile/1667/1578>
6. <https://institutfrançais-ukraine.com/presentation>
7. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D1%81%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B5%D0%B7>
8. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%8F>
9. Kouchner B. La diplomatie est un art qui doit ktre inventй URL: <http://fr.radio86.com>
10. Richard Bonfatto. Annual Conference on Cultural Diplomacy, ICD December 2012. A brief outlook of the French cultural diplomacy. URL: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2012-12-aaccd/A_brief_outlook_of_the_French_cultural_diplomacy_Richard_Bonfatto.pdf
11. Wyszomirski M. J. International Cultural Relations: A Multi – Country Comparison. URL: <http://www.culturalpolicy.org>

Лузан Євген Борисович
2 курс, здобувач ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації, регіональні студії»
Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка

ДИНАМІКА УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИН ПІСЛЯ BREXIT: ДВОСТОРОННІЙ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИМІРИ

Наслідком виходу Великої Британії з Європейського Союзу, за який проголосувало на референдумі 2016 року 52% громадян цієї держави, стало переформатування архітектури політичних та економічних відносин на континенті – вже на засадах двосторонніх відносин між державою та інтеграційним об'єднанням. Сполучене Королівство було вилучено з усіх інституцій ЄС, зокрема Європейського парламенту, де британська квота була розподілена між рештою держав-членів. Таке представництво відіграло роль, серед іншого, в лобюванні інтересів України на шляху до європейської інтеграції.

Невдовзі після офіційного виходу Великої Британії з ЄС, Європейська комісія, скориставшись пропозиціями президента Франції Е.Макрона, який тоді виступав у опозиції до ідеї розширення ЄС на схід (Британія була, на противагу, адвокатом, політики розширення), оприлюднила нові підходи до політики розширення, що підвищили вимоги до країн-кандидатів, пов'язані з важливістю реформ у країнах-претендентах на членство в ЄС як передумови для відкриття переговорів [3]. Подібний крок став поступкою з боку ЄС для Франції, що виторгувала для себе реформований процес вступу нових членів до спільноти – з можливістю відкладати чи повністю припиняти перемовини з країнами, що не досягли процесу в реформах. Така опція існувала й раніше, однак майже не використовувалась [12].

У розрізі безпекових загроз для України на тлі сповільнення її євроінтеграційного треку через підвищення вимог щодо проведення внутрішніх реформ (як-от антикорупційних) варто відзначити й партнерство ще одного провідного члена ЄС – Німеччини – в процесі будівництва нового газопроводу «Північний потік – 2». Разом Франція та Німеччина були також учасниками Нормандського формату щодо спроб мирного врегулювання російсько-української війни на Донбасі.

Тим часом, попри Brexit, зберігся стратегічний характер співпраці між Києвом та Лондоном. Примітною є заява державного секретаря у справах Європи та Америки МЗС Великої Британії А.Дункана, що членство в ЄС не є визначальним чинником у політиці щодо співпраці з Україною. [5] Ще за 2 тижні до виходу Британії з Євросоюзу де-юре розпочалися робочі консультації щодо нової базової угоди про співробітництво, яку було укладено вже в жовтні 2020 року між українським президентом В.Зеленським та британським прем'єром Б.Джонсоном, і яка замінила собою положення Угоди про асоціацію з ЄС, що поширювалися на Британію, поки вона була у складі ЄС. В тексті угоди встановлено рівень стратегічного партнерства між двома державами, підтримку Великою Британією реформ у секторі безпеки та оборони, а також політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ [1]. Найбільший розділ угоди стосується розвитку торгівлі та інвестицій, заохочення конкуренції (розділ V) – з окресленням питань доступу товарів на ринки, засобів захисту торгівлі, технічних бар'єрів, мит, підприємницької діяльності, електронної комерції, руху капіталу, державних закупівель, захисту прав інтелектуальної власності, сталого розвитку.

Серед переваг документа для України – розширення доступності власної продукції на британському ринку на 98%. Найбільше від цього виграв агропромисловий комплекс, у продукції

якого було зацікавлено Сполучене Королівство (яке переважно є імпортером), зважаючи на дешевизну та широкий асортимент від українських виробників [10]. Не зв'язуючи себе умовами ЄС (де діють заходи з підтримки власних фермерів), британці мали змогу задовольнити свої потреби в продовольчій безпеці – на тлі дедалі більшої значущості цього питання в геополітичному порядку денному.

У тексті угоди окремо зазначено, що «Сполучене Королівство визнає прагнення України до членства в ЄС та вітає її європейський вибір», визнає «значний прогрес, якого досягла Україна в проведенні реформ із цією метою». Однією з цілей, що вказується в статті 1 договору, є підтримка членства не лише в ЄС, а й у НАТО: про обидві організації мова йде в контексті підтримки політичних, економічних, безпекових та оборонних реформ. Але відсутні зобов'язання України в частині адаптації національного законодавства до європейського, що є частиною Угоди про асоціацію з ЄС.

Серед недоліків угоди варто відзначити рамковий характер положень щодо зовнішньої та безпекової політики (без механізмів координації підтримки України, затвердження санкцій проти РФ), на відміну від детально окреслених торговельно-економічних питань.

Вже під час повномасштабного вторгнення Лондон гнучкіше, порівняно з Брюсселем та країнами-членами ЄС, відреагував на ескалацію з боку Росії, прискоривши постачання зброї, знизивши мита (в Угоді про торгівлю та співробітництво з'явилися нові доповнення) та виступивши за відмову від російських енергоресурсів. Слідом за Британією ЄС також знизив мита, а країни-члени почали надавати свою військову допомогу Україні. Ще перед повномасштабним вторгненням Лондон інтенсифікував постачання зброї до України, надаючи спершу легке оборонне озброєння у вигляді тисяч малих переносних протитанкових комплексів NLAW. Згодом цей перелік доповнили протикорабельні ракетні комплекси Harpoon, важка бронетехніка (бойові броньовані машини, як-от Mastiff, Husky та Wolfhound), системи протиповітряної оборони, реактивні системи залпового вогню M270. У січні 2023 року Британія оголосила про надання Україні 14 танків Challenger 2, у травні того ж року – про передачу далекобійних ракет Storm Shadow. Рішення Британії надати танки передувало згоді Німеччини надати Україні (після тривалої відмови) власні танки Leopard, у питанні далекобійних ракет британці значно випередили США, які надали власні далекобійні ракети ATACMS до РСЗВ HIMARS лише в жовтні 2023 року.

З іншого боку, Лондон зазнав критики за неспроможність створити систему допомоги українським біженцям та повільний прогрес у накладенні санкцій на російських олігархів [6].

Разом з Польщею та США Британія відіграє провідну роль у координації міжнародної військової допомоги [9]. Також вона бере активну участь у роботі Багатосторонньої координаційної платформи донорів для України та Контактної групи з питань оборони України (більш відомої як формат «Рамштайн»), в межах якої створено чимало коаліцій, серед яких Сполучене Королівство очолює коаліцію з питань морської безпеки.

Проводяться довготермінові військові навчання для українських Сил оборони (Operation Interflex). У листопаді 2023 року було виконано ціль з підготовки 30 тисяч українських солдатів (зокрема, новобранців), поставлену до кінця того ж року. До середини 2024 року було заплановано тренування ще 10 тисяч військовослужбовців [14].

Велика Британія стала першою країною, що формалізувала свої довгострокові безпекові зобов'язання перед Україною, підписавши відповідну безпекову угоду 12 січня 2024 року. Містяться положення щодо врегулювання майбутнього статусу договору – в разі, якщо Україна стане членом НАТО до закінчення терміну угоди. Документ істотно доповнив уже наявну Угоду про торгівлю та співробітництво в частині безпекових гарантій – за рахунок положень про

співпрацю на випадок майбутнього збройного нападу, захист критичної інфраструктури, співпрацю у сфері кібербезпеки та інформаційної безпеки, співпрацю у сфері боротьби з небезпечною організованою злочинністю, відновлення та відбудову України, відшкодування завданих російською агресією збитків, розвиток оборонно-промислового комплексу. У пункті 2 частині 8 угоди міститься зобов'язання в разі збройного нападу Росії на Україну, провести на запит одного з учасників угоди консультації протягом 24 годин для визначення заходів, необхідних для протидії або стримування агресії. [2]

На базі спільних інтересів щодо України відбулося переосмислення британсько-європейських зв'язків, що отримали новий поштовх для розвитку. Зміна тональності щодо Європи помітна на прикладі двох зовнішньополітичних стратегій Великої Британії – 2021 та 2023 років. Перша, ухвалена за рік після офіційного виходу з ЄС, декларує прагнення розширювати кола міжнародних партнерств за межами Європи й містить наголоси на відкритті можливості завдяки Brexit самостійно визначати зовнішньополітичні пріоритети. [7] Вже в другій з'явилися меседжі про необхідність зміцнення зв'язків з європейськими державами, актуальні через необхідність підтримувати безпеку регіону на тлі російської агресії проти України, а також – припущення щодо поглиблення співпраці з ЄС у інших сферах спільного інтересу, як-от санкції проти РФ (у межах G7 – з Францією, Італією та Німеччиною), захист від безпекових загроз з боку РФ (Україна, Польща, країни Балтії). [8] Звіт комітету з європейських справ Палати лордів у січні 2024 року відзначив «ефект України» у зміцненні відносин Великої Британії із ЄС у сфері зовнішньої політики, безпеки та оборони. Серед сфер взаємного інтересу цих акторів, на додачу до санкційної політики, – оборонна співпраця та відбудова України [13] У листопаді 2022 року ЄС прийняв запит Сполученого Королівства на приєднання до проекту військової мобільності в межах Постійного структурованого співробітництва (PESCO): в ньому Британія вбачає передусім прагматичну цінність, пов'язану з необхідністю координувати зусилля з підтримки України у відбитті агресії РФ, зокрема в аспекті забезпечення швидких механізмів передачі необхідного озброєння та військового обладнання. Треба відзначити, що військова мобільність є спільним інтересом ЄС і НАТО і вписується в гнучкі підходи Великої Британії щодо оборонної співпраці з ЄС, коли підтримуються насамперед ті ініціативи, які доповнюють діяльність Північноатлантичного альянсу [4]. Проте станом на сьогодні Британія так і не стала повноцінним членом PESCO. Крім того, ще однією перепорою є обмеження з боку Європейського оборонного фонду з бюджетом у 8 млрд євро на закупівлю озброєння, які впливають негативно на співпрацю з фондом третіх країн, зокрема й Британії. Певне занепокоєння було зумовлене зростанням здатності Росії обходити санкції через треті держави й незастраховані тіньові танкерні флоти. Проте варто відзначити, що Британія загалом є піонером у впровадженні санкцій, пов'язаних із російським вторгненням: станом на 2024 рік, санкції охоплювали понад 2000 російських громадян та компаній, позбавивши Росію 400 мільярдів доларів активів і доходів, що еквівалентно 4 рокам фінансування війни в Україні. [11] Згодом за ними послідували санкції й проти суден російського «тіньового флоту».

У висновку можна зазначити, що Британія за короткий проміжок після Brexit пройшла шлях від намагання знизити пріоритетність відносин з ЄС до зближення з європейськими партнерами на тлі спільного інтересу захисту регіону від зовнішньої загрози. Не останню роль у цьому відіграла Україна – шляхом стримування російської агресії, до чого, зокрема, долалася допомога з боку Сполученого Королівства, що підтвердило свій статус стратегічного партнера України, закріплений у низці двосторонніх угод. Вихід Британії з ЄС не став завадою і в подальшій підтримці євроінтеграційних прагнень України, хоча вже без наявних механізмів впливу на європейську політику щодо розширення об'єднання.

Список використаних джерел

1. Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії : Угода Україна від 08.10.2020 р. : станом на 20 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_001-20#Text
2. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії: : Угода Україна від 12.01.2024 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-88277>
3. A more credible, dynamic, predictable and political EU accession process - Commission lays out its proposals. European Commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_181
4. Antinozzi I. UK–EU Defence Cooperation and PESCO’s Military Mobility Project. Royal United Services Institute. 2022. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/uk-eu-defence-cooperation-and-pescos-military-mobility-project>
5. Brexit не стане каменем спотикання у допомозі Україні — британський дипломат. Укрінформ. 2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2306560-brexit-ne-stane-kamenem-spotikanna-u-dopomozi-ukraini-britanskij-politik.html>
6. Casalicchio E., & Kijewski L. ‘Did Brexit help Britain help Ukraine?’ Politico. 2022. URL: <https://www.politico.eu/article/brexit-britain-help-ukraine/>
7. Global Britain in a Competitive Age: the Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy. Government of the UK. 2021. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy>
8. Integrated Review Refresh 2023: Responding to a more contested and volatile world. Government of the UK. 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/integrated-review-refresh-2023-responding-to-a-more-contested-and-volatile-world/integrated-review-refresh-2023-responding-to-a-more-contested-and-volatile-world>
9. Military assistance to Ukraine since the Russian invasion. UK Parliament. 2024. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9477/CBP-9477.pdf>
10. Myroshnychenko V. UK and Ukraine sign historic post-Brexit free trade deal. Atlantic Council. 2020. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/uk-and-ukraine-sign-historic-post-brexit-free-trade-deal/>
11. New UK sanctions to crack down on Putin's war machine. Government of the UK. 2024. URL: <https://www.gov.uk/government/news/new-uk-sanctions-to-crack-down-on-putins-war-machine>
12. Riegert B. EU accession: Old aims, new rules. Deutsche Welle. 2020. URL: <https://www.dw.com/en/eu-accession-of-balkan-countries-old-aims-new-rules/a-52272497>
13. The Ukraine Effect: The impact of Russia’s invasion of Ukraine on the UK–EU relationship. House of Lords. 2024. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/ld5804/ldselect/ldeuaff/48/48.pdf>
14. Ukraine: Armed Forces. Question for Ministry of Defence. UK Parliament. 2023. URL: <https://questions-statements.parliament.uk/written-questions/detail/2023-11-28/4038>

Мислік Андрій Андрійович
2 курс, здобувач ОП
«Міжнародні економічні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

МІЖНАРОДНА ЕКОЛОГІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В КОНТЕКСТІ ПАРТНЕРСТВА

Глобалізація формує просторову структуру світової економіки, оскільки взаємозалежність є фундаментальним принципом природи. Взаємодія природних систем визначається стратифікаційними процесами, що сприяють еволюції екосистем та конкуренції між ними, забезпечуючи стабільність біосфери. Формування соціально-економічних систем базується на циркуляції матеріальних, енергетичних та інформаційних потоків у навколишньому середовищі.

Ця різноманітність суспільних структур має інтегровані, диференційовані та емерджентні риси. Як зазначав дипломат і політик Г. Кіссінджер, у кожен історичну епоху з'являється держава, яка, маючи достатній вплив, інтелектуальний потенціал та моральні орієнтири, прагне трансформувати систему міжнародних відносин відповідно до власних цінностей.

Системні утворення — природні, екологічні, соціальні, економічні — мають дисипативний характер, що означає необхідність додаткових енергетичних ресурсів для їх підтримання. Нові, складніші структури приходять на зміну старим, а їхня стабільність забезпечується безперервним обміном енергії, матеріалів та інформації із зовнішнім середовищем. У цьому процесі важливу роль відіграють біфуркації та закономірності динамічних змін [1].

У міжнародній взаємодії кожен учасник впливає на іншого, формуючи систему взаємозалежних рішень і викликів. Конфлікти та протиріччя є невід'ємним чинником саморозвитку таких систем, що вимагає розуміння природних закономірностей та специфіки партнерських комунікацій. Це дозволяє виявляти можливості та ризики, пов'язані з екологічними й економічними аспектами господарської діяльності.

Єдність людства та природи спрямована на підтримання екологічного балансу, хоча інтереси суспільства та довкілля можуть бути суперечливими. Динамічна рівновага передбачає постійний пошук компромісів, що сприяє гармонізації суспільного розвитку та безпеки. У цьому контексті екологічна дипломатія стає ключовим інструментом формування стійких моделей взаємодії людини та природи.

Науковці як вітчизняного, так і міжнародного рівня досліджують важливі аспекти екологічної дипломатії у контексті міжнародної екологічної політики, глобальної безпеки, сталого розвитку та змін клімату. Зокрема, вагомий внесок у цю сферу зробили такі дослідники, як А. Алімов, О. Блізнецька, Г. Кондратенко, А. Мазаракі, S. Bernstein, K. Dorsey, J. E. Carroll та інші [1; 3-4].

Концепція сталого розвитку, яка стала основою міжнародної політики, свідчить про необхідність усвідомлення людством глобальних викликів. Науковці стверджують, що активне обговорення стійкого розвитку є ознакою нестабільності, що вимагає термінових заходів для запобігання екологічним катастрофам.

Екологічна дипломатія (Environmental Diplomacy) є порівняно новою, проте стратегічно важливою сферою міжнародної політики. Вона покликана об'єднати зусилля держав, бізнесу та наукової спільноти для зміцнення міжнародного співробітництва у сфері захисту навколишнього середовища.

Як зазначає Ш. Куріщак, головне завдання екологічної дипломатії – перехід від декларацій до конкретних дій. Проте на практиці міжнародні домовленості та екологічні

нормативи не завжди виконуються. Це спричиняє розрив між заявленими принципами екологічної політики та реальними господарськими процесами, що, у свою чергу, веде до екологічних криз та необхідності їхнього подальшого врегулювання [3].

Включення екологічного аспекту до світової економіки спричинило посилення взаємозалежності країн у сферах торгівлі, фінансів та міграції. Зростає роль інклюзивного підходу у формуванні міжнародної екологічної політики, що передбачає залучення держав, корпорацій і громадянського суспільства до спільного вирішення глобальних екологічних проблем.

Таким чином, екологічна дипломатія є невід'ємною складовою сучасних міжнародних відносин, спрямованою на гармонізацію економічного розвитку та збереження довкілля. Одним із ключових інструментів оцінки рівня екологічної стійкості економік та використання механізмів екологічної дипломатії є Глобальний індекс зеленої економіки (The Global Green Economy Index, GGEEI). Протягом п'яти років він дозволяє аналізувати динаміку екологічного розвитку держав, оцінюючи їхній прогрес у переході до більш сталого господарювання.

У найновішому звіті Global Green Economy Index (GGEEI) за 2024 рік оцінено екологічну ефективність 160 країн за 18 ключовими показниками. Цей індекс аналізує прогрес країн у досягненні глобальних цілей сталого розвитку, враховуючи зміни з 2005 року та відстань до встановлених міжнародних стандартів [8]. GGEEI охоплює чотири основні напрями: зміну клімату та соціальну рівність, декарбонізацію секторів економіки, ринки та ESG-інвестиції, а також здоров'я навколишнього середовища. Цей індекс є важливим інструментом для дослідників, політиків, міжнародних організацій та інвесторів, що прагнуть оцінити та покращити екологічну стійкість своїх країн. Крім того, міжнародні актори прагнуть забезпечити відкритість даних, спрощення доступу до ринків і підвищення якості екологічного управління.

Для аналізу ефективності екологічної політики країни використовуються чотири ключові індикатори [6]:

1. Управління та зміна клімату – оцінюється діяльність керівництва держав, рівень висвітлення екологічних проблем у медіа, міжнародна участь у форумах, а також результати боротьби зі зміною клімату.

2. Галузева ефективність – аналізується стан екологічності ключових секторів, зокрема будівництва, транспорту, енергетики, туризму та використання ресурсів.

3. Ринки та інвестиції – оцінюється розвиток відновлюваних джерел енергії, рівень екологічних інновацій, корпоративна відповідальність бізнесу та залучення фінансування у зелену економіку.

4. Стан довкілля – враховуються якість повітря, стан водних ресурсів, рівень збереження біорізноманіття та екосистем, розвиток екологічного сільського господарства та лісового господарства.

Аналізуючи профілі таких країн, як Великобританія, Індія, Китай, Німеччина, Нова Зеландія, США, Франція та Японія, можна простежити основні тренди розвитку зеленої економіки та екологічної політики. Дані GGEEI вказують на як обнадійливі зміни, так і на виклики, що постають перед державами та міжнародними організаціями. Попри активне обговорення екологічних проблем на міжнародних форумах, багато країн досі виконують свої екологічні зобов'язання лише декларативно. Це спричиняє зростання глобальних загроз, серед яких [1]:

- Кліматичні ризики – природні катаклізми, зростання частоти стихійних лих та техногенних аварій.

- Демографічні виклики – різке зростання населення та нерівномірність розподілу природних ресурсів.

- Ресурсні обмеження – нестача продовольства, води та енергоресурсів.

- Політичні ризики – посилення екологічних конфліктів, агресія через контроль над природними ресурсами, а також екологічний екстремізм.

За прогнозами Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), до 2060 року щорічні глобальні витрати, пов'язані з наслідками забруднення повітря, можуть досягти 1% світового ВВП (близько 2,6 трильйона доларів США). У відповідь на зростаючі загрози міжнародна спільнота активізує екологічну дипломатію, спрямовану на консолідацію зусиль у подоланні екологічних викликів. Стратегічними платформами для такого співробітництва стали Global Green Growth Institute, Green Growth Knowledge Platform, Global Green Growth Forum та інші. Вони об'єднують країни та організації, що працюють над трансформацією екологічних ризиків у можливості для сталого розвитку.

Одним із ключових підходів міжнародної екологічної політики є інтегративна дипломатія, яка поєднує екологічні, економічні та соціальні аспекти розвитку від локального до глобального рівня. Європейський Союз, як один із лідерів у цій сфері, здійснює дипломатичну діяльність, спрямовану на формування стратегії зовнішньої політики, міграційної політики, боротьбу з тероризмом, мирне врегулювання конфліктів та підтримку партнерських відносин із країнами Балкан, Африки, США та Близького Сходу [8].

Розвиток зеленої економіки стає стратегічним пріоритетом для міжнародної спільноти, однак реальні зміни потребують більш рішучих дій. У цьому контексті екологічна дипломатія відіграє ключову роль у формуванні ефективних партнерств, спрямованих на інноваційний розвиток, сталий бізнес та гармонізацію економічного зростання з екологічними стандартами.

Лише через спільні міжнародні зусилля та консолідовану політику можна подолати сучасні виклики та закласти основу для екологічно збалансованого майбутнього.

Війна в Україні, суттєво змінила підходи до міжнародної екологічної дипломатії, повернувши увагу до глобальних екологічних викликів та необхідності посилення міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля. Воєнні дії спричинили значне забруднення природного середовища, включаючи атмосферу, водні ресурси та ґрунти. Руйнування промислових об'єктів, транспортної інфраструктури та енергетичних потужностей призвело до масового викиду токсичних речовин, що негативно вплинуло на екосистеми та здоров'я людей.

Внаслідок військових операцій постраждали численні природоохоронні території, зокрема заповідники та національні парки. Це призвело до скорочення біорізноманіття та зміни природних ландшафтів. Загальна площа пошкоджених лісових масивів перевищує 3 мільйони гектарів, включно з територіями, що перебувають під міжнародним захистом.

Міжнародні організації та правозахисні інститути активізували обговорення щодо запровадження терміну екоцид у міжнародне право. Це дозволило б кваліфікувати навмисне знищення природного середовища під час військових конфліктів як воєнний злочин, що тягне за собою відповідальність на глобальному рівні [9].

Україна активно залучена до міжнародного діалогу щодо екологічних наслідків війни. На світових екологічних самітах, зокрема COP16 у Колумбії, українські представники наголошували на необхідності консолідованої міжнародної підтримки у сфері відновлення довкілля та екологічної безпеки [10].

Війна спричинила перегляд енергетичної стратегії багатьох країн, особливо в Європі. Швидке впровадження відновлюваних джерел енергії стало пріоритетним напрямом для зменшення залежності від викопного палива та країн, які використовують енергоресурси як інструмент тиску.

Міжнародні організації працюють над розробкою нових екологічних норм і рекомендацій для захисту природного середовища у зонах бойових дій. Це включає створення механізмів для мінімізації екологічних ризиків та швидкого відновлення постраждалих територій.

Збройний конфлікт в Україні став серйозним викликом для міжнародної екологічної дипломатії, стимулюючи перегляд підходів до збереження довкілля у кризових умовах. Це підкреслило необхідність інтеграції екологічних аспектів у міжнародну політику безпеки та

створення механізмів міждержавного співробітництва для захисту навколишнього середовища під час та після конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Бабін В. В. Екологічна дипломатія: основи теорії та практики / В. В. Бабін, О. М. Гончаренко. – Київ: Вид. дім «Кондор», 2020. – 278 с.
2. Дубовик О. В. Екологічна політика Європейського Союзу: сучасні тенденції та виклики для України / О. В. Дубовик. Економіка та управління. 2021. № 2 (94). С. 45–58.
3. Ковальчук О. М. Міжнародне екологічне право та дипломатія: сучасний стан і перспективи розвитку / О. М. Ковальчук. Юридичний вісник України. 2022. № 4. С. 25–32.
4. Міжнародна екологічна дипломатія: інструменти та механізми впровадження. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eco-diplomacy.org> (дата звернення: 10.02.2025).
5. Оцінка впливу війни на довкілля в Україні. Організація Об'єднаних Націй з питань довкілля (UNEP). 2024. Режим доступу: <https://www.unep.org> (дата звернення: 10.02.2025).
6. Федорова Т. С. Глобальні екологічні виклики та роль міжнародних організацій у їх вирішенні / Т. С. Федорова, П. О. Савченко // Екологічний журнал. 2023. № 3. С. 12–24.
7. OECD Environmental Performance Reviews: Ukraine 2023. Organisation for Economic Co-operation and Development. – Paris: OECD Publishing, 2023. 254 p.
8. Global Green Economy Index 2024 / Dual Citizen LLC. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dualcitizeninc.com> (дата звернення: 10.02.2025).
9. Київська екологічна декларація: нові підходи до міжнародної екологічної безпеки. Аналітичний центр сталого розвитку. [Електронний ресурс]. 2023. Режим доступу: <https://sustainable-ukraine.org> (дата звернення: 10.02.2025).
10. Стратегія екологічної дипломатії України у контексті глобальних змін клімату. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Київ, 2023. 40 с.

Яніцький Олексій Васильович

4 курс, здобувач ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

РОЛЬ ШВЕЙЦАРІЇ У МЕДІАЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

Постановка проблеми. Швейцарія є всесвітньо відомим і затребуваним партнером як посередник у мирних переговорах і в підтримці посередництва та мирних процесів. За останні роки вона супроводжувала понад 30 мирних процесів у понад 20 країнах. Швейцарія все частіше направляє експертів до міжнародних організацій, таких як ООН та Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), для посередництва в конфліктах від імені організації.

Ступінь дослідженості проблеми: Дана тема не була в центрі уваги вітчизняних чи зарубіжних дослідників. Поодинокі винятки становлять роботи зарубіжних вчених щодо медіації к способу вирішення міжнародних конфліктів. Дж. Беркович та К. Бердслі досліджували стратегії та стилі міжнародної медіації в історичній ретроспективі. А. Дмитрієв і К. Віганд вивчали історичний досвід медіації у територіальних спорах.

Мета дослідження – проаналізувати форми і інструменти медіації та посередництва Швейцарії у міжнародних конфліктах.

Виклад основного матеріалу. Женевський саміт був першою ознакою відлиги. Закінчення холодної війни започаткувало новий етап у міжнародних відносинах, який характеризується все більш важливою роллю багатосторонніх організацій у наданні добрих послуг.

Водночас у 1990-х роках ускладнилися відносини з Європейським Союзом і спалахнула міжнародна дискусія щодо ролі Швейцарії у Другій світовій війні. На фоні зняття напруги «холодної війни» роль Швейцарії як міжнародного посередника поступово знижувалася.

Потім швейцарська дипломатія досягла деяких важливих успіхів у новому тисячолітті, наприклад у 2002 році угода про припинення вогню під час конфлікту в Нубійських горах у Судані, підписана на пагорбі Бюргеншток над Люцерном. У 2009 році за посередництва Швейцарії Туреччина і Вірменія підписали Цюрихські протоколи, спрямовані на нормалізацію дипломатичних відносин між двома країнами. Однак на сьогодні ці угоди показали, що вони дали мало ефекту [2, с. 12].

Інші швейцарські мирні ініціативи у 2000-х – також із неоднозначними результатами – стосувалися конфліктів у Непалі, Бурунді, Колумбії та на Кіпрі. Зусилля Швейцарії в ізраїльсько-палестинському конфлікті також не дали тривалого ефекту – натомість вони спровокували Ізраїль [1, с. 328].

У 2019 році після багатьох років переговорів у Мозамбіку було досягнуто мирної угоди між урядом і повстанцями в Мозамбіку.

Проте широкі посередницькі зусилля швейцарських дипломатів не повинні призводити до переоцінки ролі Швейцарії у розбудові миру.

Сьогодні такі міжнародні органи, як Організація Об'єднаних Націй, є більш вирішальними для вирішення конфліктів. Швейцарія є одним із багатьох гравців із багатомовною та добре підготовленою дипломатичною службою та всебічним ноу-хау. Але вона часто страждає від міжнародної ізоляції: сьогодні навіть більше, ніж у минулому, добрі послуги не можуть компенсувати міцні альянси.

За згодою сторін конфлікту Швейцарія створює простір для переговорів – вона не стає на чийсь бік і не впливає на порядок денний. Це допомагає сторонам визначити першопричини, сформулювати свої занепокоєння та виробити рішення.

Існує п'ять різних видів діяльності, пов'язаних із посередництвом:

1. Підтримка діалогу. Швейцарія сприяє та структурує діалог між конфліктуючими сторонами для поглиблення взаєморозуміння. Приклад: у Демократичній Республіці Конго Швейцарія підтримує діалог між муніципалітетами, місцевою владою та силами безпеки, що допомагає їм співіснувати та запобігати політичному та збройному насильству.

2. Фасилітація. «Світло посередництва»: за запитом Швейцарія сприяє переговорам між сторонами, щоб допомогти з'ясувати проблеми та підготуватися до майбутніх мирних процесів. Приклад: Швейцарія сприяє мирному процесу під проводом ООН у рамках переговорів із Сирією. Одним із результатів цього процесу стало відкриття конституційного комітету Сирії у 2019 році.

У Лівії Швейцарія підтримує мирні зусилля ООН, будучи співголовою робочої групи з прав людини та міжнародного гуманітарного права в рамках Берлінського процесу.

3. Підтримка переговорів. Швейцарія підтримує конфліктуючі сторони, надаючи, наприклад, досвід ведення переговорів. Приклади: мирні переговори між урядом Колумбії та партизанами FARC у 2012-16 роках у Гавані, Куба; мирних переговорів у Мозамбіку, які Швейцарія координує та підтримує з 2017 року на прохання уряду та опозиції.

4. Медіаційна підтримка. Швейцарія допомагає конфліктуючим сторонам структурувати процес медіації або підтримує інших медіаторів, напр. у питаннях, що стосуються змісту та процесу, без фактичного керівництва посередництвом.

Приклад: у Сирії Швейцарія підтримує залучення громадянського суспільства до мирного процесу через платформу для діалогу (Кімната підтримки громадянського суспільства), створену в Женеві.

5. Посередництво. Швейцарія відповідає за керівництво процесом як з точки зору стратегії, так і змісту. Очолює групу медіаторів і надає тематичну експертизу.

Приклад: Посередництво між урядом Мозамбіку та RENAMO у 2017 та 2018 роках.

Щоб задовольнити попит на швейцарське посередництво, Швейцарія нарощує свої можливості та професіоналізує посередництво. В країні регулярно пропонуються базові курси та курси підвищення кваліфікації з такими партнерами, як Swisspeace. З листопада 2017 року Швейцарія також бере участь у магістерській програмі з медіації в мирних процесах в ETH Zurich. Програма є єдиною у своєму роді в усьому світі. Її також підтримують Німеччина, Фінляндія, Швеція, ООН і ОБСЄ.

В силу своїх політичних особливостей, зокрема статусу нейтральної держави, Швейцарія завжди пропонувала себе як платформу для медіації міжнародних конфліктів. З завершенням «холодної війни» медіаційні функції країни були поставлені під певний сумнів, що було викликано ослабленням міжнародної напруженості.

В сучасних умовах, коли світ знову опинився на грані світової війни, роль і значення Швейцарії як міжнародного медіатора постійно зростає. Ускладнилися і функції Швейцарії у вирішенні міжнародних конфліктів. Відповідним чином, роль і значення країни у посередництві чи арбітражі у міжнародних конфліктах буде постійно зростати.

Список використаних джерел

1. Досвід врегулювання конфліктів у світі: Уроки для України. К., 2016. – 36 с.
2. Крестовська Н. Медіація в конфліктах середньовіччя та модерної доби *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №10. – С. 324-330.

Секція 3. Історичні аспекти розвитку вітчизняної та зарубіжної дипломатії в умовах війни та подолання її наслідків

Варава Вікторія Ігорівна

4 курс, здобувач ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ЕВОЛЮЦІЯ ВПЛИВУ ФРАНЦІЇ В АФРИЦІ ПІСЛЯ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ: ВІД «FRANÇAFRIQUE» ДО НОВИХ ФОРМ СПІВПРАЦІ

Після здобуття країнами Африки своєї незалежності Франція продовжила зберігати свій вплив на континенті через економічні зв'язки, культурні ініціативи, військове співробітництво, а особливо на території тих держав, що у минулому становила її колонії. Однак, за останні десятиліття, відбулися значні зміни в політичному ландшафті, зокрема через появу нових гравців таких, як Китаю та Росії. Вони заміщують вплив європейських держав на африканському континенті, зокрема і французький. Вивчення еволюції французької політики в Африці стає важливим для розуміння сучасних викликів, які постають перед Францією, а також для визначення перспективи її політики на фоні нових глобальних реалій.

Французька колоніальна спадщина стала основою для подальшої дипломатії та зовнішньої політики в Африці. Історично Франція мала потужну імперію на африканському континенті та охоплювала великі території на південь від Сахари. Після деколонізації більшість африканських держав оголосили про незалежність, проте Франція залишалася активним гравцем на цих територіях та мала значний вплив там. Відносини між Францією та колишніми колоніями будувалися на основі концепції «Françafrique» [1]. Ця концепція допомагала Франції будувати тісні зв'язки з країнами африканського континенту, зокрема через допомогу їм у політичному, економічному та військовому аспектах. Це дозволило Франції зберігати вплив у Африці, зокрема через підтримку лояльних режимів, які не завжди мали демократичний характер.

Ця політика стала основою для неокolonіалізму, коли Франція використовувала свій економічний та політичний вплив на африканський регіон, задля збереження там свого контролю. Французька допомога включала кредити, інвестиції, військову підтримку, яка часто була умовою для збереження режимів, які були на боці Франції [1]. Це створювало ситуацію, ніби країни африканського регіону здобули свою незалежність, але все ж таки залишалися залежними від Франції, що призводило до складних відносин і викликів для постколоніальних африканських держав.

З часом постколоніальні відносини з африканськими країнами почали набувати нових форм, що були пов'язані із процесом глобалізації та зміною внутрішньої політики Франції та африканських країн. Після завершення «холодної війни» Франція намагалася реінтегруватися в Африку [1]. Вона підтримувала свої інтереси через ініціативи, спрямовані на стабільність в колишніх колоніях, а також через активну участь у миротворчих місіях та боротьбу з тероризмом. Однак ці зусилля зазвичай супроводжувалися критикою з боку влади африканських країн та їх населення, які прагнули автономності щодо своєї зовнішньої політики.

Особливо останні десятиліття стали переломними для відносин між Францією та Африкою. Найбільше суперечностей з боку африканських країн виникало через присутність французьких військ на їх території. Французька влада виправдовувала це необхідністю

боротьби з тероризмом та стабілізацією нестабільних урядів. Проте, ці операції сприймалися африканським суспільством як продовження неоколоніальної політики, а не як допомогою [1].

У цьому контексті варто згадати такі операції як «Сервал» та «Бархан». Операцію «Сервал» Франція розпочала в Малі у 2013 році, як відповідь на загрозу з боку ісламістських угруповань [4]. Цим французька влада домоглася тільки відновлення тимчасового контролю над територіями, захопленими бойовиками, але вона не вирішила основних питань, як корупція, соціальна нестабільність та слабкість державних інституцій. Щодо операції «Бархан», яка тривала 8 років (2014-2022 роки), то вона була більш масштабною та включала боротьбу з терористичними групами на території кількох країн таких, як Малі, Чад, Мавританія, Буркіна-Фасо та Нігер. Спочатку африканські уряди підтримували позицію Франції, проте згодом операція зіткнулася з певними викликами. Серед цих викликів було те, що внаслідок бойових дій, було багато жертв серед мирного населення, оскільки африканські держави сприймали Францію не як партнера, а як країну, яка намагається утримати контроль над стратегічними ресурсами регіону, виникла недовіра до французьких мотивів, а також посилення антифранцузьких протестів. Франція офіційно завершила цю операцію у 2022 році, визнавши, що ця стратегія не приносить очікуваних результатів [4]. Це було також зумовлено зростаючим впливом нових міжнародних акторів на континенті.

Нові гравці, такі як Росія та Китай, почали витісняти французький вплив із африканських регіонів. Китай, через свою ініціативу "Один пояс, один шлях", почав активно інвестувати в інфраструктурні проекти на континенті, надаючи африканським країнам великі кредити для розвитку, що згодом дозволило йому зміцнити свій вплив у регіоні. Росія ж скористалася більш агресивними методами, зокрема через підтримку приватних військових компаній, таких як Група Вагнера, що дало їй змогу розширити військове і політичне співробітництво з деякими африканськими країнами [2].

Це змусило Францію переглянути свою стратегію а Африці, особливо в контексті необхідності адаптації до нових реалій. Одним з основних аспектів цього процесу стала відмова від практики прямого контролю за політичними процесами в африканських країнах через «Françafrique» і пошук нових форматів співпраці, орієнтованих на рівноправне партнерство. Важливою частиною цих змін стала зміна зовнішньої політики Франції, спрямованої на розвиток співпраці з африканськими країнами на основі економічних, культурних та технологічних зв'язків. Відносини стали зосереджуватися на створенні умов для сталого розвитку, наданні технічної допомоги, розширенні можливостей для молоді, а також на співпраці в боротьбі з глобальними викликами, такими як зміни клімату та енергетична безпека [3].

Проте, багато країн все ще відчувають негативні наслідки історії своєї колонізації та прагнуть до більшої автономності, ці зміни не стали універсальним рішенням для Франції. Зокрема, багато країн почали шукати альтернативних партнерів для розвитку своїх економіки та стабільності. Це відкриває нові можливості для нових глобальних акторів, включаючи Росію та Китай, що, безумовно, є конкурентами для Франції.

Тепер Франція перебуває на важливому етапі трансформації. Вона має адаптуватися до нового світового порядку та політичних реалій. Якщо Франція прагне партнерства з країнами Африки, вона має повністю переглянути свою стратегію щодо цього континенту та продемонструвати свою повагу до їхнього суверенітету та бажання досягти спільної вигоди.

Список використаних джерел

1. France and its African policy - International Viewpoint - online socialist magazine. International Viewpoint - online socialist magazine. URL: <https://internationalviewpoint.org/spip.php?article8296> .

2. Вплив РФ та КНР на Африканському континенті. Civil Diplomacy Foundation URL: <https://civildiplomat.com/vpliv-rf-ta-kr-na-afrikanskomu-kontinenti>.

3. Грубов В., Санакуєв М. African Twilight of Francophonie = Африканські сутінки франкофонії // Scientific space: integration of traditional and innovative processes : Scientific monograph. Riga : Baltija Publishing, 2023. С. 600. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-310-1-16>.

4. Калежді І. Перевороти у Західній Африці. До чого тут Франція? – DW – 01.09.2023. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/perevoroti-u-zahidnij-africi-do-cogo-tut-francia/a-66695185>.

Грічаніченко Владислав Олександрович,
Здобувач ОП «Міжнародне право»
Харківський національний
університет ім. В.Н. Каразіна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ БЕЗПЕКОВИМ ЗАГРОЗАМ ТЕРОРИЗМУ У ЄВРОПІ: РОЛЬ РС ТА ОБСЕ

Виклики боротьби з тероризмом не є новими і мають довгу історію. Термін «тероризм» спочатку був запроваджений, для опису періоду «Режиму терору», у часи Французької революції з 5 вересня 1793 по 27 липня 1794 року, протягом якого Революційний уряд спрямовував насильство і жорсткі заходи проти громадян, підозрюваних у тому, що вони є ворогами Революції [8, с. 50]. Загалом використання тероризму як загрози безпеці діючої політичної системи можна простежити до давніх часів, і, як зазначає Фальк, «у різних формах тероризм настільки ж старий, як уряд і збройна боротьба, і настільки ж поширений» [7, 39-41]. Відповідно до визначення FBI тероризм з огляду на безпекову загрозу розрізняється на міжнародний та внутрішній тероризм: міжнародний тероризм – насильницькі злочинні дії, вчинені окремими особами та/або групами, які надихаються або пов'язані з визнаними іноземними терористичними організаціями чи державами (підтримуваними державою); внутрішній тероризм – насильницькі злочинні дії, вчинені окремими особами та/або групами з метою досягнення ідеологічних цілей, що впливають із внутрішнього впливу, наприклад політичного, релігійного, соціального, расового чи екологічного характеру [11]. Відповідно до визначення Великої Української енциклопедії міжнародний тероризм є найтяжчим кримінальним злочином міжнародного характеру, «об'єктом посягання якого є стабільність міжнародних відносин, територіальна цілісність, суспільна безпека, життя та здоров'я людей, їхнє майно, права й законні інтереси» [2]. Загальне юридичне визначення терористичних злочинів ЄС, викладене в Директиві про боротьбу з тероризмом, зазначає, що це дії, вчинені з метою: серйозного залякування населення, або неправомірного примушування уряду чи міжнародної організації вчиняти або утримуватися від виконання будь-яких дій, або серйозна дестабілізація або руйнування основних політичних, конституційних, економічних або соціальних структур країни, або міжнародної організації [6].

Підсумовуючи, тероризм за своєю сутністю – це сплановане застосування насильства для створення загальної атмосфери страху серед населення і для досягнення конкретної політичної мети. Отже, тероризм – це міжнародний кримінальний злочин, що становить серйозну безпекову загрозу для держави.

Тероризм у Європі за останні десятиліття зазнав суттєвих змін. Якщо у 1970-1980-ті роки основна мотивація терористичних угруповань була політичною, і вони діяли переважно в межах національних кордонів, то сучасний тероризм має переважно релігійно-екстремістське підґрунтя і набуває міжнародного характеру. Раніше терористи обирали конкретні цілі, як правило, серед політиків чи публічних осіб, а тепер атаки спрямовані на масові жертви серед випадкових людей, щоб викликати якомога більше страху та посіяти паніку. Прикладами сучасного тероризму є атаки в Європі, такі як: вибух у Болоньї в 1980 році на залізничному вокзалі, внаслідок якого загинули 85 людей; напади в Мадриді у 2004 році, коли серія вибухів у приміських потягах призвела до загибелі 191 людини та понад 2050 поранених; вибухи у Лондоні у 2005 році в метро, де загинули 56 осіб, а ще 700 отримали поранення; атаки в Парижі на редакцію сатиричного видання Charlie Hebdo у 2015 році, коли серія нападів у різних місцях міста забрала 147 життів; теракти в Брюсселі у 2016 році, де вибухи в аеропорту та метро призвели до 32 загиблих, ще понад 320 осіб дістали травми; напад у Ніцці у 2016 році, коли терорист на вантажівці в'їхав у натовп під час святкування Дня Бастилії, внаслідок чого загинуло 86 людей; напади у Лондоні в 2019 році, де нападник здійснив серію ножових атак на Лондонському мосту, забравши два життя [1; 3].

За даними Глобального звіту Тероризму протягом 2022 року сталося два напади ісламських екстремістів у Європі. Це найнижчий рівень з 2010 р. Загалом у 2022 році в Європі було 79 атак. Десять із них сталися в Туреччині. Європа зафіксувала вісім смертей від тероризму у 2021 році та 27 у 2022 році, причому 17 із цих смертей відбулися в Туреччині [9].

Незважаючи на скорочення кількості терористичних інцидентів у ЄС, виклики безпеці зростають через застосування місць масового скупчення людей та масовості жертв, що демонструє важливість міжнародного співробітництва та оперативного обміну інформацією між країнами для попередження таких загроз.

У відповідь на ці виклики у грудні 2020 року парламент ЄС схвалив стратегію безпеки ЄС на 2020-2025 роки та нову програму боротьби з тероризмом, спрямовану на запобігання радикалізації шляхом надання, наприклад, можливостей для молодих людей із груп ризику та підтримки реабілітації радикалізованих ув'язнених. Антитерористична стратегія ЄС базується на чотирьох напрямках: запобігання, захист, переслідування та реагування. Стратегія безпеки ЄС спрямована на сприяння співпраці між державами-членами в трьох пріоритетних сферах: боротьба з організованою злочинністю та кіберзлочинністю, протидія тероризму та боротьба з радикалізацією. ЄС також працює над покращенням своєї зовнішньої безпеки у співпраці з країнами, що не входять до ЄС [10].

Окремим напрямом боротьби з тероризмом в ЄС є співпраця ОБСЄ та Ради Європи у боротьбі з тероризмом, які активно й всебічно залучені до боротьби з тероризмом. ОБСЄ сприяє спільному та скоординованому підходу до протидії тероризму на всіх рівнях, включаючи координацію між національними органами влади, співпрацю між державами, співпрацю з відповідними міжнародними та регіональними організаціями. Ці зусилля керуються Глобальною контртерористичною стратегією ООН і відповідними резолюціями Ради Безпеки ООН, відповідно до Консолідованої рамкової програми ОБСЄ для боротьби з тероризмом [5].

Рада Європи, у свою чергу, фокусується на вдосконаленні правових стандартів для запобігання та припинення терористичних актів, розвиваючи загальноєвропейське співробітництво у цій сфері.

Основні цілі CDCT полягають у нагляді та забезпеченні успішного впровадження відповідних правових інструментів Ради Європи, а також надання засобів міжнародним експертам для аналізу та реагування на події у сфері боротьби з тероризмом, у тому числі через встановлення міжнародних стандартів. Ці стандарти є частиною загальної антитерористичної політики Ради Європи, розробленої в Стратегіях Ради Європи з боротьби з тероризмом. Першу Контртерористичну стратегію ухвалили у 2018 році на п'ять років. Нещодавно вона була замінена другою Стратегією боротьби з тероризмом, яка буде реалізована з 2023 по 2027 рік [4].

Отже, співпраця ОБСЄ та Ради Європи передбачає участь у розробці спільних заходів для протидії тероризму, зокрема шляхом надання правових рекомендацій і координації дій на міждержавному рівні. ОБСЄ спрямовує зусилля на обмін інформацією між правоохоронними органами, тоді як Рада Європи зосереджується на правозахисних аспектах, зокрема щодо захисту прав людини під час антитерористичних операцій.

Ефективність превентивних заходів ОБСЄ та Ради Європи, які охоплюють координацію моніторингових дій, обмін даними, освітні програми для запобігання радикалізації та рекомендації щодо імплементації міжнародних стандартів у національні законодавства, підтверджуються поточним скороченням рівня терористичних атак в ЄС.

Тероризм становить реальну загрозу демократії, верховенству права та здійсненню прав людини. Як такому, державам-членам Ради Європи необхідно протистояти йому шляхом запобігання та придушення. Хоча операції правоохоронних органів, спрямовані проти терористів, є необхідними та виправданими, заходи боротьби з тероризмом не повинні виходити за межі того, що необхідно для підтримки миру та безпеки, а також вони не повинні підривати верховенство права та демократію з метою їх збереження.

Список використаних джерел

1. Мартін Н., Савченко С., Грабська А. (2016). Як змінився тероризм у Європі за останні десятиліття. DW. 20.12.2016. URL: <http://surl.li/hntvce>
2. Міжнародний тероризм. ВУЕ. URL: https://vue.gov.ua/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC
3. Прокопчук Д. (2017). Брюссель згадує жертв терористичних атак. DW. 22.03.2017. URL: <http://surl.li/nsgzuh>
4. Combating terrorism. COE. URL: <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/?form=MG0AV3>
5. Countering terrorism. OSCE. URL: <https://www.osce.org/countering-terrorism?form=MG0AV3>
6. Directive (EU) 2017/541 on combating terrorism. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A4322328>
7. Falk, R. A. (1990). Revolutionaries and Functionaries: The Dual Face of Terrorism. E.P. Dutton.
8. Friedlander, R. A. (1976). The Origins of International Terrorism: A Micro LegalHistorical Perspective. Israel Yearbook of Human Rights, vol. 6, p. 49-61. URL: https://brill.com/display/book/edcoll/9789004422872/B9789004422872_s003.xml?form=MG0AV3
9. GTI: Глобальний індекс тероризму 2023. URL: <https://finap.com.ua/gti-globalnyj-indeks-teroryzmu-2023/?form=MG0AV3>
10. How to stop terrorism: EU measures explained. Europortal. 25-06-2024. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20180316STO99922/how-to-stop-terrorism-eu-measures-explained>
11. Terrorism. FBI. URL: <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>

Ображей Ксенія Сергіївна
1 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ГЕОПОЛІТИЧНІ ПАРАДОКСИ: ТРИСТОРОННЯ ДИПЛОМАТІЯ, РЕСУРСИ УКРАЇНИ ТА ІСТОРИЧНІ ПРОТИРІЧЧЯ

Тристороння дипломатія, яку практикували Річард Ніксон та Генрі Кіссінджер у 1970х роках є просто неможливою у світі, де відносини між Китаєм та Росією є тіснішими між собою, ніж окремо кожної сторони з США. Цитату «Дружба між двома державами не має обмежень» з абсолютною точністю підтвердив Китай у 2022 році перед Олімпійськими іграми одіозною «дипломатією воїна-вовка», що посилює Кремлівські фінансові збитки. Ідея про стримування цими країнами один одного є прекрасною в теорії, але недосяжною на практиці. Країни почергово грають роль палія у світових конфліктах. Це спонукає людство до розгляду путіна та Сі як одного диктатора. [2, с. 10]

Не менш важливим є наміри одного впливового лідера цієї трійки, а саме Трампа. Новообраний президент висловлює неабияке бажання отримати українські корисні копалини та нафту. А найцікавішим є бажання лідера РФ також володіти українськими копалинами. Не є таємницею, що для відкриття Донецького басейну приклав руку валлієць Джон Юз. Метою Юза було навчити російських робітників, які в подальшому будуть працювати на цьому вугільному басейні. Виходить, що українські копалини мають належати усім, крім самої України. Цікава теорія іноземних лідерів. [3, с. 236]

Заглиблюючись в історію, а саме на початок незалежності України, можна згадати про деякі тенденції та недоліки вітчизняного законопроектування. Наприклад, відмова України від правонаступництва УРСР, адже її визнаючи УРСР несамостійним суб'єктом зовнішньополітичної діяльності, ми ставимо під сумнів всі її дії як незалежної республіки, зокрема щодо набуття членства в НАТО. Також цікавим є визнання, що РФ є правонаступницею СРСР, отже несе всю вину за скоєння злочинів проти українського народу. Тоді постає таке питання: Чому сучасна РФ не несе відповідальність за свою агресію у нападі на Україну? [1]

Список використаних джерел

1. Іванова А. Про правонаступництво, окупацію, культурно-історичну спадщину та деякі тенденції та недоліки вітчизняного законопроектування. 2018.
2. Макмастер Г. Поля битв. Боротьба за захист вільного світу, 2023.
3. Плохій С. Брама Європи. 2015

Михненко Анна Сергіївна
4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

ТУРЕЦЬКА ТА АРАБСЬКА СТРАТЕГІЯ ОБ'ЄДНАННЯ МУСУЛЬМАН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Історично склалось, що мусульманський світ характеризується значною фрагментацією, зумовленою як зовнішніми втручаннями колоніальних держав, так і внутрішніми протиріччями

між різними течіями ісламу та геополітичними інтересами окремих країн. У цьому контексті особливої актуальності набувають стратегії об'єднання мусульманських держав та спільнот, які впроваджуються двома головними претендентами на лідерство в ісламському світі – Туреччиною та арабськими державами. Ці стратегії відображають не лише різні історичні траєкторії розвитку, але й суттєво відмінні культурні, інституційні та геополітичні підходи до формування єдності серед мусульман. [1]

Турецька стратегія об'єднання мусульман значною мірою ґрунтується на неоосманській концепції, яка розглядає Туреччину як історичного спадкоємця Османської імперії та природного лідера мусульманських народів, що раніше входили до її складу. Після приходу до влади Партії справедливості та розвитку на чолі з Реджепом Таїпом Ердоганом, ця концепція набула нового дихання та практичного втілення через цілу низку інструментів. Турецьке керівництво активно використовує символічний капітал османської спадщини, апелюючи до спільної історії та підкреслюючи роль османів як захисників ісламського світу проти експансії західних держав. [2] Важливою складовою турецької стратегії є просування моделі поміркованого ісламу, який поєднує релігійні цінності з демократичними інститутами, ринковою економікою та прагматичною зовнішньою політикою. Ця модель подається як альтернатива як світському авторитаризму, так і радикальному ісламізму, що дозволяє Туреччині позиціонувати себе як взірець для інших мусульманських держав, особливо після подій "Арабської весни".

Економічна складова турецької стратегії об'єднання полягає у розширенні торговельних зв'язків, збільшенні інвестицій та реалізації масштабних інфраструктурних проектів у країнах з переважно мусульманським населенням. Турецькі компанії активно інвестують у будівництво, енергетику, телекомунікації та інші сектори економіки від Балкан до Центральної Азії та Африки, формуючи мережу економічної взаємозалежності. Паралельно Туреччина розгорнула потужну програму гуманітарної допомоги через Турецьке агентство зі співробітництва та координації (ТІКА), яке фінансує освітні, медичні та соціальні проекти в десятках країн. Важливим інструментом впливу та об'єднання стала також культурна дипломатія, зокрема, через поширення турецьких серіалів, які набули неймовірної популярності в арабському світі, Балканах та Центральній Азії, формуючи позитивний образ Туреччини та популяризуючи турецьку модель суспільного устрою. [3]

У релігійній сфері Туреччина активно використовує Управління у справах релігії (Діянет), бюджет якого за останні роки суттєво зріс, що дозволило розширити мережу турецьких мечетей, ісламських культурних центрів та навчальних закладів за кордоном. Діянет також координує навчання імамів для багатьох мусульманських країн, впливаючи таким чином на формування релігійного дискурсу. Показово, що турецька модель ісламу часто протиставляється більш консервативним версіям, які просуваються Саудівською Аравією та іншими державами Перської затоки. Геополітично Туреччина намагається балансувати між своїм членством у НАТО та зв'язками із Заходом, з одного боку, та прагненням до більшої автономії та впливу в ісламському світі, з іншого. Ця дуальність дозволяє їй позиціонувати себе як міст між цивілізаціями та медіатора у вирішенні конфліктів у регіоні. [4]

На відміну від відносно уніфікованої турецької стратегії, арабський підхід до об'єднання мусульман характеризується значною різноманітністю та фрагментованістю, що відображає неоднорідність самого арабського світу. Історично, ідеологічною основою арабських інтеграційних проектів слугували панарабізм та панісламізм, які, незважаючи на свої відмінності, прагнули до консолідації арабів та/або мусульман проти західного домінування. Ці ідеології зазнали значної трансформації з часів розквіту в період деколонізації середини ХХ століття, проте продовжують впливати на риторику та практику арабських держав у питаннях об'єднання.

Важливою особливістю арабського підходу є акцент на інституційних механізмах інтеграції, зокрема, через Лігу арабських держав, Раду співробітництва арабських держав Перської затоки та Організацію ісламського співробітництва. Ці організації, незважаючи на обмежену ефективність, забезпечують платформу для координації позицій та розв'язання конфліктів, а також символічно підкреслюють єдність арабського та ісламського світу.

Ключову роль в арабській стратегії об'єднання відіграють нафтові монархії Перської затоки, особливо Саудівська Аравія та, до останнього часу, Катар, які використовують свої значні фінансові ресурси для посилення впливу та просування власного бачення ісламської єдності. Саудівська Аравія, як хранитель двох найсвятіших місць ісламу – Мекки та Медини, традиційно позиціонує себе як лідер ісламського світу та захисник ортодоксального сунітського ісламу. Через Всесвітню ісламську лігу, Організацію ісламського співробітництва та мережу ісламських благодійних фондів, Саудівська Аравія фінансує будівництво мечетей, ісламських центрів та медресе по всьому світу, поширюючи свою консервативну ваххабітську інтерпретацію ісламу. Паралельно, Катар обрав альтернативну стратегію, використовуючи медіамережу Al Jazeera та підтримку різноманітних ісламістських рухів, зокрема пов'язаних з "Братами-мусульманами", для просування власного впливу та більш реформістського бачення ісламської єдності. [5]

Важливою складовою арабського підходу є акцент на мовній та культурній єдності арабського світу як основі для ширшої ісламської консолідації. Арабські держави активно інвестують у збереження та поширення арабської мови та культури через мережу культурних центрів, освітніх програм та медіа-ініціатив. Водночас, вони підкреслюють особливу роль арабів в ісламі як носіїв мови Корану та нащадків перших мусульманських спільнот, що надає їм символічного авторитету в питаннях релігійної інтерпретації та лідерства. Однак, арабський підхід до об'єднання суттєво ускладнюється внутрішніми протиріччями та конфліктами між різними арабськими державами, зокрема, між консервативними монархіями Затоки та більш світськими республіками, між прозахідними та антизахідними режимами, між прихильниками різних геополітичних орієнтацій.

Порівняльний аналіз турецької та арабської стратегій об'єднання мусульман виявляє суттєві відмінності у їхніх підходах. Турецька стратегія базується на османській спадщині та поєднує ісламські цінності з модернізацією, натомість арабський підхід акцентує на мовній, культурній та релігійній єдності арабського світу як основі ісламської спільноти. Туреччина пропонує централізовану, державоцентричну модель з чітким лідерством, тоді як арабська стратегія характеризується мультицентричністю та конкуренцією різних центрів впливу.

У культурній сфері Туреччина ефективніше використовує сучасні засоби "м'якої сили", включаючи телесеріали та туризм, а арабські держави більше спираються на традиційні релігійні інститути. Геополітично Туреччина позиціонує себе як міст між Заходом та ісламським світом, використовуючи членство в НАТО як перевагу, тоді як арабські держави часто представляють себе центром ісламського світу з особливою відповідальністю за захист ісламських цінностей.

Попри відмінності, обидві стратегії мають спільні риси: використання економічних важелів для розширення впливу, адаптація релігійних наративів до політичних цілей, та прагматизм у реагуванні на геополітичні зміни. Сучасні виклики регіону – постреволюційна нестабільність, зростання впливу Ірану, палестинсько-ізраїльський конфлікт – створюють нові можливості для обох підходів, змушуючи їх еволюціонувати та адаптуватися.

Список використаних джерел:

1. Aydin, C. (2017). *The Idea of the Muslim World: A Global Intellectual History*. Harvard University Press. URL: <https://www.researchgate.net/publication/>
2. Стратегічна культура Туреччини: забуття і відродження : <https://adastra.org.ua/>

3. Öniş, Z., & Kutlay, M. (2019). "Global Shifts and the Limits of the EU's Transformative Power in the European Periphery: Comparative Perspectives from Hungary and Turkey." *Government and Opposition*, 54(2), 226-253]
4. Taspınar, O. (2023). "Turkey's Middle East Policies: Between Neo-Ottomanism and Kemalism." *Carnegie Endowment for International Peace*
5. Rasheed, M. (2022). *Saudi Arabia in Transition: Insights on Social, Political, Economic and Religious Change*. Cambridge University Press URL: <https://assets.cambridge.org/>

Водоп'ян Руслана Русланівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ДИПЛОМАТИЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ДОСВІД ХОРВАТІЇ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Хорватія відома тим що є останньою країною, яка вступила до Європейського Союзу 1 липня 2013 року, а також другою країною після розпаду Югославії, яка отримала повноправне членство в Європейському Союзі (першою була Словенія). Хорватія також стала першою державою після Греції, яка приєдналася до ЄС самостійно, без групового розширення. Під час війни 1991-1995 Хорватія зіштовхнулася з подібними до України викликами — неоголошеною війною, сепаратизмом, втратою частини своєї державної території, руйнуванням цивільної інфраструктури та геноцидом. Але незважаючи на усі перешкоди Республіка Хорватія змогла досягти своїх ключових зовнішньополітичних цілей, а саме вступити до НАТО та ЄС [1].

Відносини Хорватії з ЄС та європейськими державами мали складний та неоднозначний характер. Незважаючи на те, що у січні 1992 року країни ЄС одностайно визнали незалежність Хорватії, процес її євроінтеграції був фактично заморожений до зміни політичного керівництва у 2000 році. Тому процес євроінтеграції країни тривав найдовше серед усіх попередніх розширень ЄС та був найскладнішим через зміну методології її вступу.

Перші серйозні політичні наміри щодо членства в ЄС проявилися ще у 2000 році, під час другої хвилі демократичних змін у країні, що було офіційно підтверджено на Загребському саміті того ж року. Однак фактичний вступ затримувався через низку причин, серед яких недостатня співпраця з Міжнародним трибуналом щодо колишньої Югославії (МТКЮ) та політичні чинники, зокрема невирішений прикордонний конфлікт зі Словенією [2, с.18]. У 2001 році Хорватія підписала Угоду про стабілізацію та асоціацію, що стало важливим етапом на шляху до європейської інтеграції. Офіційну заявку на вступ країна подала у 2003 році, а вже у 2005 році розпочалися переговори, які тривали понад шість років. У 2011 році Європейська Рада дала остаточне схвалення щодо приєднання Хорватії до ЄС, і у 2013 році вона стала повноправним членом Союзу.

У дисертації “Відносини республіки Хорватія з країнами ЄС (1992-1999 рр.)”, зазначається, що завдяки поєднанню військових операцій та мирної реінтеграції за участі ООН і міжнародної спільноти Хорватії вдалося відновити свою територіальну цілісність. Але не дивлячись на це для України важливо не лише вивчати позитивні аспекти хорватського досвіду, а й уникати її помилок. Зокрема, не можна допускати поверхневої демократизації виключно

заради вступу до НАТО та ЄС. Ключовим принципом має бути проведення реформ в інтересах держави та суспільства, а не лише для задоволення зовнішніх партнерів [3].

Перш за все, після війни для Хорватії був важкий процес відновлення економіки. Попри початкову кризу та значні руйнування, країна змогла забезпечити стабільне зростання завдяки виваженій макроекономічній політиці та структурним реформам. Одним із ключових факторів стало динамічне економічне зростання навіть під час війни. У 1991 році, після окупації 26% території, був створений уряд національного порятунку, що об'єднав представників різних політичних сил. Це дозволило ефективно перевести економіку на військові рейки, стабілізувати виробництво та зупинити падіння промислових і сільськогосподарських показників. Серед основних кроків економічного відновлення можна виділити: широку приватизацію; антиінфляційну політику; лібералізацію економіки; реформу фінансового сектору; фіскальні реформи [1.с.5]. Проаналізувавши процес відновлення економіки у Хорватії, Україні важливо буде розвивати прозору приватизацію, залучати іноземні інвестиції у фінансовий сектор, впроваджувати ефективну антиінфляційну політику та підтримувати стратегічні галузі економіки. Особливо актуальним для України є питання відновлення постраждалих від війни регіонів, де варто запровадити окремі економічні стимули та програми розвитку малого і середнього бізнесу.

Цікавим для розгляду є процес Хорватії повернення біженців та переміщених осіб. Спочатку у 1991 році був ухвалений Указ «Про статус переміщених осіб і біженців», який у 1993 році замінив відповідний закон. У документі визначалися категорії осіб, які могли отримати статус біженця або переміщеної особи, а також їхні права, зокрема право на житло. Влада Хорватії визнавала безумовне право біженців та переміщених осіб на добровільне повернення та відновлення майна, що було закріплено в урядових програмах повернення та відбудови населених пунктів, які постраждали від війни. Однак цей процес супроводжувався значними викликами. Основними перешкодами стали нестабільна безпекова ситуація у районах повернення, наявність мінних полів, переслідування та дискримінація, зокрема в доступі до роботи та житла. Також сербська меншина, яка бажала повернутися, стикалася з труднощами у отриманні громадянства та необхідних документів. Лише після зміни влади у 2000 році новий уряд почав активно змінювати політику щодо повернення біженців, скасовуючи дискримінаційні закони та розширюючи права на відновлення втраченого майна.

Україні варто врахувати як позитивні, так і негативні аспекти хорватського досвіду у цьому питанні. Важливими завданнями для нашої країни є створення чіткої правової бази для повернення громадян, гарантування безпеки в регіонах повернення, а також усунення будь-яких проявів дискримінації. Окрему увагу необхідно приділити програмам соціальної та економічної адаптації, зокрема забезпеченню житлом, доступу до ринку праці та реінтеграції в громади. Це дозволить уникнути проблем, які виникали в Хорватії, та зробити процес повернення більш ефективним і справедливим.

Україні слід також звернути увагу на ресоціалізацію ветеранів. У Хорватії після війни 1991–1995 рр. діяли програми ресоціалізації ветеранів, що передбачали їхнє працевлаштування, перекваліфікацію та підтримку у створенні власного бізнесу. Міністерство у справах ветеранів запровадило систему соціально-трудових спілок, надаючи фінансову допомогу через відкриті конкурси, що дозволило залучити до підприємницької діяльності тисячі ветеранів. Україна може застосувати хорватську модель підтримки ветеранських ініціатив, запровадивши конкурсне фінансування проєктів через механізми соціального замовлення, розвиток соціального підприємництва та партиципаторний бюджет. На мою думку, важливим аспектом буде створення

прозорої системи відбору та надання фінансової допомоги, що сприятиме ефективній ресоціалізації ветеранів війни у соціально-економічне життя країни.

Отже, розглядаючи досвід Хорватії стає зрозумілим що подібні виклики можуть очікувати і Україну в контексті її євроінтеграційних прагнень після завершення війни. Важливим уроком хорватського досвіду є те, що стабілізація відносин із міжнародними партнерами, демократичні реформи та співпраця з європейськими структурами відіграють ключову роль у процесі вступу до ЄС. Хорватія, незважаючи на усі складнощі, успішно пододала ці перешкоди, що робить її досвід цінним для України. Крім цього, нинішній статус Хорватії як держави, що впровадила євро та приєдналася до Шенгенської зони й ОЕСР, свідчить про її повноцінну інтеграцію в європейську спільноту. Це є підтвердженням, що навіть після війни країна може успішно адаптуватися до європейських стандартів та завершити процес своєї інтеграції. Для України цей досвід є важливим у її післявоєнному відновленні та дипломатичних зусиллях на шляху до членства в ЄС.

Список використаних джерел

1. Дослідження практик відновлення країн після руйнації: Хорватія. URL: <https://iaa.org.ua/articles/doslidzhennya-praktyk-vidnovlennya-krayin-pislya-rujnacziyi-horvatiya/>
2. Євроінтеграційний досвід Західних Балкан. Уроки для правозахисників: / Д. Депутат, А. Лихолат; Ред.: Н. Кошель, О. Луньова, О. Синюк, Т. Печончик; Центр прав людини ZMINA. Київ, 2024. — 62 с. URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2025/02/balcan_web.pdf
3. Відносини республіки Хорватія з країнами ЄС (1992-1999 рр.) /А. Демещук. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/vidnosyny-respubliky-horvatiya-z-krayinamy-yes-1992-1999-rr/>

Секція 4. Дипломатія України та її союзників в умовах війни

Андрєєва Еліна Владиславівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Науковий керівник: Брайлян Єгор Сергійович

кандидат історичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин

та стратегічних студій

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

РОЛЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ПІДТРИМЦІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У сучасних геополітичних умовах російсько-української війни дипломатичні відносини Великої Британії з Україною відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та безпеки в Європі. Після виходу з Європейського Союзу 31 січня 2020 року Велика Британія активно зміцнює свої позиції як впливового міжнародного актора, використовуючи дипломатію для просування стратегічних інтересів. Велика Британія демонструє проактивну позицію у сферах безпеки, оборони, енергетики та гуманітарної підтримки, використовуючи дипломатичні механізми для координації зовнішньополітичних зусиль і формування стратегічних альянсів. Велика Британія виступає лідером у наданні військової допомоги Україні, підтримує санкційну політику проти Російської Федерації та бере участь у проєктах енергетичної диверсифікації. Зазначені заходи спрямовані на зміцнення енергетичної безпеки України шляхом диверсифікації енергетичних ресурсів та зниження критичної залежності від російських енергоносіїв, що, своєю чергою, посилює геополітичні позиції Лондона в глобальній системі міжнародних відносин, сприяючи формуванню стійких альянсів і підвищенню стратегічної автономії Великої Британії[4].

Протягом війни між Росією та Україною, найбільш ефективними методами дипломатії між Україною та Великою Британією стали регулярні візити, переговори, публічні виступи та спільні заходи, такі як конференції і наради. Приклади включають численні зустрічі високопосадовців обох держав, де обговорювались питання підтримки України в умовах агресії Росії. У лютому 2022 року прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон здійснив неанонсовану поїздку до Києва, щоб продемонструвати підтримку України. Борис Джонсон став першим світовим лідером, який відвідав Україну після початку російської агресії. Прем'єр-міністр Великої Британії Борис наголосив на необхідності дипломатичної, економічної та військової підтримки України, вважаючи дії Кремля загрозою для демократії і свободи у Європі та світі[5]. Важливою частиною дипломатичної діяльності стали переговори та укладання спільних угод і договорів. Одним із ключових моментів стало підписання угоди в травні 2022 року про посилення оборонного співробітництва, що включало передачу Великою Британією озброєння та техніки для української армії. З огляду на специфіку воєнного часу, багато дипломатичних заходів стали проводитись у новому форматі: онлайн-засідання, віртуальні переговори, неформальні зустрічі, що дозволяли оперативно реагувати на нові виклики війни. Прем'єр-міністр Великої Британії Ріші Сунак відвідав Київ, де оголосив про надання Україні 2,5 мільярда фунтів стерлінгів військової підтримки[6]. У межах візиту було підписано угоду про безпекову співпрацю, що включала обмін розвідувальними даними, гарантії кібербезпеки, медичну та військову підготовку, а також оборонно-промислову співпрацю [1].

16 січня 2025 року в Києві Президент України Володимир Зеленський та Прем'єр-міністр Великої Британії Кір Стармер підписали Угоду про сторічне партнерство між Україною та

Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії[3]. Документ покликаний зміцнити двосторонні відносини та забезпечити довгострокову співпрацю в ряді важливих сфер. Угода передбачає поглиблення оборонного співробітництва, включаючи розвиток Збройних Сил України та спільне виробництво оборонної продукції. Держави домовилися про розвиток співпраці щодо членства України в НАТО, забезпечення оперативної сумісності та внесок України як майбутнього союзника Альянсу. У рамках угоди акцентується увага на посиленні морської безпеки в Чорному, Балтійському та Азовському морях, спрямованої на забезпечення свободи судноплавства та усунення загроз. Угода передбачає зміцнення економічних зв'язків між країнами, покращення умов для інвестицій та торговельної діяльності в таких секторах, як: транспорт, енергетика та інфраструктура. Важливим аспектом є співпраця в сфері енергетики. Україна та Велика Британія домовилися про розширення співпраці в сфері правосуддя та забезпечення відповідальності за порушення міжнародного права. Окремо зазначено важливість соціокультурних обмінів і співробітництва в таких сферах, як права людини, охорона здоров'я, освіта та спорт. Співпраця також стосується міграційної політики, що включає управління кордонами, захисту біженців та сприяння безпечній і регульованій міграції.

У рамках дипломатії, українсько-британські відносини орієнтовані на кілька ключових аспектів, особливо на забезпечення військово-технічної підтримки нашої держави для протидії російській агресії. Спільні зусилля спрямовані на пошук умов для політико-дипломатичної деескалації конфлікту та стабілізації ситуації в Україні. Велика Британія активно працює над зменшенням масштабів гуманітарної катастрофи, документуванням воєнних злочинів скоєних російськими військами. Великобританія сприяє розвитку механізмів притягнення агресора до міжнародної відповідальності. Важливою складовою співпраці є надання фінансової та гуманітарної допомоги Україні, підтримка біженців та сприяння реалізації мирних ініціатив президента України Володимира Зеленського через залучення міжнародних інвестицій. Як один із перших партнерів, Великобританія не лише надала військову допомогу у вигляді озброєнь, але й сприяє навчальному процесу для українських військових, водночас запровадивши масштабні санкції проти Росії [1].

Британська дипломатія у галузі енергетики та навчання для України займає важливе місце в рамках підтримки країни під час війни. Акцент був зроблений на відправленні до України досвідчених військових медиків та інженерів для проведення навчань українських Збройних сил. Великобританія також визначила пріоритетні будівельні проекти у рамках ініціативи «UK Export Finance», які мають на меті відновлення критичної інфраструктури України. Проект дозволить не тільки відновити основні об'єкти, зруйновані війною, але й сприятиме відновленню економічної діяльності, особливо в енергетичному секторі. Враховуючи важливість цього сектору для стабільності країни, Великобританія готова надати подальшу допомогу в збереженні та модернізації енергетичної інфраструктури України. Відзначена ініціатива також відкриває можливості для майбутніх міжнародних конференцій, які можуть бути проведені в Британії, що сприятиме залученню додаткових ресурсів для відновлення країни. Сполучене Королівство відіграє провідну роль у процесах реконструкції України через участь у Міжвідомчій платформі координації донорів. Проведення у 2023 році Ukraine Recovery Conference у Лондоні додатково підтверджує прагнення Британії зробити внесок у довгострокову відбудову України[5].

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року істотно вплинуло на подальший розвиток військово-технічної співпраці між Україною та Великою Британією в Чорноморському регіоні. Попри обставини, важливим досягненням двостороннього співробітництва стало залучення британських військових інструкторів та проведення численних спільних навчань на території обох країн. Навчання, за участю держав-членів НАТО, здійснювалися відповідно до стандартів Альянсу, що сприяло підвищенню оперативної сумісності між збройними силами Великої Британії та України. Одним із таких проектів стало «Операція Інтерфлекс», яка фокусується на підготовці українських військових до

сучасних бойових умов, зокрема, з використанням високотехнологічного озброєння та новітніх тактичних підходів. Британські інструктори надають українським солдатам необхідні навички для ефективного ведення бойових дій в умовах гібридної війни [10]. Особливу вагу набув внесок Великої Британії у безпосередню військову підтримку України під час вторгнення. Британська військова допомога включала постачання легкого оборонного озброєння, такого як протитанкові комплекси «Javelin» і «NLAW», на загальну суму в сотні мільйонів фунтів стерлінгів [11; 8]. Було забезпечено поставки високоточних протикорабельних ракет «Harpoon» та важкої бронетехніки. Україна отримала з Великої Британії 120 бойових броньованих машин, машини Stormer, оснащені зенітно-ракетним комплексом Starstreak; значну кількість морських ракет Brimstone та реактивних систем залпового вогню. Особливе значення для захисту України від повітряних загроз мала поставка систем протиповітряної оборони таких як ракет Starstreak. Важливою складовою допомоги є постачання гусеничних машин Stormer, які забезпечили мобільну платформу для запуску зазначених ракет значно посиливши спроможність України протидіяти повітряним атакам супротивника [3].

Велика Британія протягом тривалого часу активно співпрацювала з Україною у сфері розвитку кібербезпеки. Британія надавала технічну підтримку та консалтингові послуги. Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну співпраця набула нового рівня і Велика Британія перейшла до безпосередньої допомоги. Основна увага була зосереджена на співпраці з галузевими партнерами для забезпечення спеціалізованих криміналістичних можливостей, необхідних для виявлення та розслідування кібератак. Великобританія сприяла поставкам апаратного забезпечення та інших технологічних систем, що дозволяли зміцнити захист української кіберінфраструктури [2].

Згідно даного дослідження, українсько-британські дипломатичні відносини в умовах війни набули стратегічного значення, охоплюючи військову, економічну, енергетичну та гуманітарну співпрацю. Велика Британія активно підтримує Україну, надаючи військову допомогу та сприяє санкційному тиску на Росію. Дипломатія двох країн зосереджена на зміцненні оборонних можливостей України, енергетичній безпеці, кіберзахисті та відбудові критичної інфраструктури. Така співпраця не лише посилює позиції України, але й зміцнює геополітичний вплив Великої Британії в міжнародній системі.

Список використаних джерел

1. Браїлян Є. Безпекова угода з Великою Британією: що вона змінює у підтримці України. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bezpekova-uhoda-z-velykoju-brytaniyeyu-zmist-vykylyk/32793455.html>
2. Браїлян Є. Переосмислення політики Лондона щодо України за прем'єрства Бориса Джонсона. *АрміяInform*. Інформаційне агентство *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/13/pereosmyslennya-polityky-londona-shhodo-ukrayiny-zapremyerstva-borysa-dzhonsona/>
3. Віннічук О. В., Чабанов А. Особливості військово-політичного співробітництва України з Великою Британією в умовах російсько-української війни. *Політик*. 2024. Т. 1, № 3. С. 165–166.
4. Стужук, Ю. «Співробітництво України та Великої Британії в умовах російсько-української війни.» *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського* (2022): 135-140.
5. Угода про сторічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-storichne-partnerstvo-mizh-ukrayinoyu-ta-spoluchen-95461>.
6. Яковенко. Н. «Українсько-британські дипломатичні відносини впродовж рашистської агресії.» *Україна дипломатична* 24 (2023): 165-176.

7. Detailed timeline of UK military assistance to Ukraine (February 2022-present). *UK Parliament*. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9914/>.

8. Operation Interflex: Ukrainian recruits prepare for war - *Army Technology*. *Army Technology*. URL: <https://www.army-technology.com/features/operation-interflex-ukrainian-recruits-prepare-for-war/?cf-view>

9. UK and EU responses to the war in Ukraine - UK in a changing Europe. *UK in a changing Europe*. URL: <https://ukandeu.ac.uk/explainers/uk-and-eu-responses-to-the-war-in-ukraine/> (date of access: 21.02.2025).

10. URC 2023 info | Ukraine Recovery Conference. *Ukraine recovery Conference 2025 | Rome | 10-11 July*. URL: <https://www.unc-international.com/past-conferences/urc23/urc-2023-info>

11. Yakovenko, Natalya, and Yevhen Luzan. «Ukrainian-British relations after Brexit: Bilateral cooperation and European integration of Ukraine» *Actual Problems of International Relations* 1.160 (2024): p.32-42.

Демченко Руслан Михайлович

2 курс, здобувач ОП «Зовнішня політика»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ТА США У ПРОТИДІ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ

Дипломатична взаємодія та співробітництво між США та Україною у галузі контролю за зброєю масового знищення залишається одним із ключових стовпів двосторонніх відносин обох держав як у період до, так і після 1994 року. Україна як одна з держав, що відмовилася від отриманого у спадок арсеналу ядерної зброї після розпаду СРСР, продовжує активно співпрацювати із Сполученими Штатами у численних питаннях, які стосуються безпеки нерозповсюдження ядерної та іншої зброї масового знищення, а також зміцнення міжнародних стандартів у цій сфері.

У 1996 році Україна остаточно відмовилася від залишків ядерної зброї на своїй території. Незважаючи на це подальша співпраця з США в цій сфері стала особливо важливою для нашої держави як з точки зору дотримання взятих на себе зобов'язань, так і виходячи з розрахунків гарантування національної безпеки.

Наразі неухильно дотримуючись вимог нерозповсюдження ядерної зброї Україна незмінно розвиває своє співробітництво та дипломатичну взаємодію із США в рамках відповідного міжнародно-правового режиму. Це передбачає наступні ключові напрями і тематичні блоки:

Забезпечення дипломатичної підтримки США в рамках багатосторонніх інститутів співробітництва. Цей напрям відображає партнерські відносини між сторонами на глобальних переговорних майданчиках та робочих органах міжнародних організацій, що займаються проблемами нерозповсюдження ЗМЗ.

На цьому напрямі США та Україна підтримують співпрацю в рамках міжнародних угод таких, як Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968 р.), Конвенція про біологічну та токсичну зброю (1972 р.), Конвенція про хімічну зброю (1993 р.). США активно підтримують Україну у забезпеченні дотримання цих міжнародних зобов'язань, надаючи свою консультативну та технічну допомогу. Зі свого боку, Україна активно підтримує зусилля США в рамках багатосторонніх дипломатичних майданчиків щодо запобігання розповсюдженню зброї масового знищення іншими державами. До прикладу, США і Україна спільно співпрацюють в рамках таких міжнародних організацій, як Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), а також в

Першому Комітеті ГА ООН з питань роззброєння та міжнародної безпеки, де сторони підтримують одна одну в ініціативах з контролю за ядерною безпекою та запобіганням ядерним катастрофам. Також Україна за підтримки США стала активним учасником глобальних дискусій з питання боротьби з розповсюдженням ЗМЗ, а саме Глобальної ініціативи щодо зменшення загрози та Ініціативи з безпеки у сфері нерозповсюдження ЗМЗ [3, с. 5].

Взаємодія та допомога у модернізації контролю за ядерними матеріалами. 28 грудня 1993 року Президент України Леонід Кравчук видав Указ «Про заходи щодо фізичного захисту ядерного матеріалу та ядерних установок в Україні», основна мета якого полягала у запобіганні протиправним діям щодо ядерного матеріалу та роботи ядерних установок, які працюють у мирних цілях, а також визначення правових засад їх фізичного захисту [2]. У зовнішньополітичному вимірі Україна відповідно долучилася до спільних міжнародних зусиль із гарантування безпеки ядерних матеріалів і забезпечення того, щоб жодні компоненти старої ядерної зброї не потрапили до нелегальних мереж чи терористичних угруповань. У цьому питанні Сполучені Штати стали головним партнером для нашої держави. Зокрема, США активно допомагали Україні в модернізації її ядерних об'єктів, у тому числі у сфері безпосереднього контролю та безпеки ядерних матеріалів. Це включало як фінансову допомогу, так і технічні інвестиції в обладнання та технології, що дозволяють забезпечити надійний контроль за використанням ядерних ресурсів.

Одночасно була розпочата та продовжує здійснюватися *реалізація спільних освітніх та навчальних програм, що спрямовані на підвищення кваліфікації українських фахівців у питаннях контролю за розповсюдженням ЗМЗ.* Серед них необхідно виділити Програму експортного контролю та безпеки кордонів (EXBS) Державного департаменту США, що забезпечує вивчення міжнародних стандартів та національних підходів з контролю над експортом відповідних матеріалів, а також аналіз даних для виявлення загроз у міжнародних мережах постачання, що допомагають українським фахівцям у виявленні та протидії ризикам. Окремо розглядаються методи захисту інтелектуальної власності та запобігання її незаконному використанню. Зокрема, у 2021 році було організовано віртуальний семінар з управління передачами чутливих технологій, в якому брали участь представники Держекспортконтролю України [4]. Паралельно США надають допомогу Україні і у модернізації системи моніторингу та виявлення загроз, що виникають через поширення чи використання ЗМЗ. Це включає в себе технічну допомогу та консультації на рівні експертних груп для забезпечення кращого контролю за потенційними ризиками.

Окремої уваги заслуговує питання боротьби з небезпекою так званого «ядерного тероризму», в основі якого необхідно виділити *спільну роботу сторін у рамках Глобальної ініціативи з протидії тероризму, що пов'язаний з використанням ЗМЗ.* Україна і США активно співпрацюють в рамках цієї ініціативи, що спрямована на запобігання терористичному використанню зброї масового знищення. Це включає обмін інформацією, спільні навчання та підвищення рівня захисту ядерних та хімічних об'єктів. Показовою у цьому плані є робота над Резолюцією 1540 Ради Безпеки ООН (2004 р.), зміст якої спрямований на створення ефективних запобіжників потрапляння ЗМЗ, включаючи ЯЗ, до рук недержавних акторів, головним чином терористичних угруповань. Ця резолюція, фактично поєднує у собі заходи з протидії розповсюдженню ЗМЗ і тероризму з використанням відповідної зброї, підкреслюючи їхню тотожність у більшості випадків [1].

Окремим, але дотичним до попереднього, блоком і полем спільної боротьби обох сторін є *протидія України та США ядерним погрозам або «ядерному шантажу» з боку Російської Федерації.* Так, після початку РФ наприкінці лютого 2022 року повномасштабної фази війни проти України зросли рівень шантажу та пряма загроза з боку Москви застосувати проти українських збройних сил тактичну ядерну зброю. На цьому тлі дипломатія США та України почали спільно працювати над мобілізацією міжнародної підтримки серед союзників та

партнерів, аби чинити глобальний тиск на Москву з вимогою до останньої відмовитись від власних ядерних погроз. З цією метою ведеться також спільна робота над посиленням економічних санкцій проти Росії, з метою послабити її здатність фінансувати військові дії, в тому числі з ймовірним використанням ядерної зброї. Це включає санкції проти ключових секторів економіки, таких як енергетика, фінанси, а також тих російських посадових та бізнесових осіб і організацій, що пов'язані з діяльністю військових структур. Також однозначною є дипломатична підтримка України з боку США у питанні посилення її взаємодії з НАТО, з метою ведення інтегрованого курсу в стримуванні РФ, що також спрямовано на запобігання використанню Москвою ядерної зброї.

Одночасно США зміцнюють свою військову присутність на східному фланзі Європи. Вашингтон посилює підтримку таких держав-союзниць як країни Балтії, Польща та Румунія для формування осередку додаткового стримування Росії у субрегіонах Центральної та Південно-Східної Європи. Це слугує додатковим сигналом для Москви про те, що будь-яка агресія, у тому числі і ядерна, може призвести до більш масштабного конфлікту з НАТО, чого Росія намагається уникнути.

Таким чином, дипломатична взаємодія та співробітництво між США та Україною у галузі контролю та нерозповсюдження зброї масового знищення включає сьогодні широке коло питань і проблем, від підтримки глобальних ініціатив щодо нерозповсюдження зброї, гарантування безпеки ядерних матеріалів, до запобігання тероризму, що пов'язаний із ЗМЗ у тому числі спільному виробленні тактики і стратегії протидії сучасним погрозам застосування ядерної зброї з боку Російської Федерації.

Список використаних джерел:

1. Гаазький саміт з фізичної ядерної безпеки та подальші перспективи механізму самітів. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 24 березня 2014 року. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/gaazkiy-samit-z-fizichnoi-yadernoi-bezpeki-ta-podalshi-perspektivi> (дата звернення: 20.02.2025).
2. 28 років фізичному захисту ядерних матеріалів та ядерних установок в Україні. *Uatom. Сайт з питань ядерної безпеки, радіаційного захисту та нерозповсюдження ядерної зброї*. 28 грудня 2021 року. URL : <https://www.uatom.org/2021/12/28/28-rokiv-fizichnomu-zahistu-yadernih-materialiv-ta-yadernih-ustanovok-v-ukrayini.html> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Промова глави офіційної делегації України, заступника Міністра закордонних справ України Ігоря Долгова на Конференції з розгляду дії Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. 5 травня 2005р., Нью-Йоркт. *Безпека та нерозповсюдження*. 2005. Випуск 3(9). С. 4–6.
4. У Держекспортконтролі відбувся онлайн семінар. *Державна служба експортного контролю України*. 06 грудня 2021 року. URL : <https://www.dsecu.gov.ua/ua/u-derzekспортkontroli-vidbuvsa-onlajn-seminar> (дата звернення: 20.02.2025).

Євдокименко Вероніка Ігорівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ДИПЛОМАТІЯ ФРАНЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день Франція є одним з ключових гравців не лише на європейській, а й на світовій дипломатичній арені. Її позиція щодо війни в Україні є надзвичайно важливою для формування міжнародного співробітництва, забезпечення фінансової та гуманітарної підтримки

у війні проти РФ. З самого початку повномасштабного вторгнення Франція активувала свої дипломатичні зусилля у питаннях допомоги Україні та протистояння Росії як агресору.

Яким би позитивним не був вступ, дипломатія Франції таки виявилася складною та не завжди однозначною. Париж хоч і надає політичну, економічну та військову допомогу Києву, але й водночас намагається зберегти дипломатичні зв'язки з Москвою. Саме таким є традиційний французький підхід до дипломатії - прагнення бути не лише опозиціонером російській агресії, а й посередником у переговорах та врегулюванні.

Сучасну Францію, в тому числі і її зовнішню політику, сформував відомий Шарль де Голль. У зовнішній політиці Де Голль прагнув зміцнити лідерство Франції в Європі та зменшити залежність від США. З цієї ж причини він двічі заблокував заявки Великої Британії на вступ до Європейського економічного співтовариства, вважаючи її «троянським конем» Вашингтона в Європі [6].

Автономність Парижу в міжнародних справах була підкріплена наявністю ядерної зброї. Отримавши її, Франція намагалася більш самостійно вести зовнішню політику. Приміром, у 1966 р. Франція вийшла з військових структур НАТО.

Французько-німецьке примирення після Другої світової війни стало символом об'єднаного європейського майбутнього, що втілювалося у створення нинішнього Європейського Союзу. Колишні вороги, об'єднавши зусилля для побудови Європи без воєн і внутрішніх конфліктів, протягом понад 60 років визначають напрямок розвитку Європи.

У 1960-х рр. Франція балансувала між СРСР і США, прагнучи зміцнити свої позиції в Європі, зберегти вплив у колишніх колоніях та підтримувати автономію французьких громад за кордоном, зокрема в Квебеку. Хоча й прагнення до європейського лідерства залишається актуальним завданням для французької дипломатії, сучасні відносини Франції зі США значно покращилися, вийшовши на рівень стратегічного партнерства.

На початковому етапі повномасштабного російського вторгнення у зовнішній політиці Франція в цілому робила акцент на дипломатичних зусиллях щодо можливих переговорів між РФ та Україною. Водночас саме французькі слідчі прибули одними з перших навесні 2022 р., щоб допомогти в розслідуванні російських воєнних злочинів на території України. Згадаймо й карети швидкої допомоги для України з боку Парижа [9].

Переломним моментом у зміні політики Франції щодо України став візит французького президента Еммануеля Макрона до Києва в червні 2022 р. Тоді ж до української столиці прибули також канцлер Німеччини Олаф Шольц та президент Румунії Клаус Йоганніс [6].

Побачивши на власні очі жахіття від наслідків російської окупації передмість Києва, Е.Макрон ухвалив рішення посилити надання Україні військової допомоги, і влітку 2022 р. Франція надала Збройним Силам України розширений пакет військової допомоги [1]. Значну роль у розвитку військового співробітництва між країнами також відіграв візит до Києва міністра Збройних сил Франції Себастьєна Лекорню в грудні 2022 р. Метою візиту було обговорення подальшого військового співробітництва між Францією та Україною. Він зустрівся з президентом Володимиром Зеленським і міністром оборони Олексієм Резніковим для узгодження потреб української армії, зокрема щодо постачання озброєнь, протиповітряної оборони, боєприпасів і технічного обслуговування [2]. Франція також підтвердила намір розширити підготовку українських військових та сприяти закупівлям озброєнь через інноваційний фонд на 200 млн євро [5].

Загалом, Франція була однією з перших країн ЄС, що почала постачати Україні важке озброєння, серед яких були артилерійські системи Caesar, бронетехніка та ракети [12]. Проте загальний обсяг військової допомоги значно поступається внеску інших держав як ЄС (Польщі), так і США та Великобританії. Париж обережно підходить до можливостей передачі далекобійного озброєння, так як намагається не допустити ескалації, досить часто викликаючи

цим критику з боку української сторони. Така стриманість - простір для дипломатичних маневрів Франції.

Регулярні розмови президента Франції Е.Макрона з російським лідером, хоч і не дали конкретних результатів, проте демонструють бажання Парижа залишитися важливим персонажем у можливих перемовинах. Такий підхід може сприйматись двозначно: з одного боку, це відповідає історичним традиціям французької дипломатії, з іншого – породжує сумніви щодо справжності підтримки України.

У довгостроковій перспективі французька дипломатія має шанс відіграти важливу роль і у післявоєнному врегулюванні. Париж вже зараз активно приймає участь у побудові планів з відбудови України та може стати ключовим партнером у цьому процесі. Проте для зміцнення своїх позицій Франції варто чіткіше визначити власну позицію: якщо Париж прагне зберегти свій вплив у Східній Європі та посилити європейське лідерство, йому необхідно збільшити рівень військової допомоги Україні та чіткіше наголошувати на підтримці її стратегічних цілей, зокрема вступу до НАТО та ЄС.

Наразі французька дипломатія балансує між реальним впливом і символічними жєстами. Е.Макрону вдалося закріпити за Францією роль важливого гравця в європейському реагуванні на війну, але його стратегія потребує уточнення. Якщо Франція прагне зберегти статус лідера ЄС та гаранта безпеки в Європі, їй варто діяти більш рішуче, зосереджуючись не лише на дипломатичних ініціативах, а й на реальній підтримці України. Це породжує три можливі сценарії розвитку її дипломатичної стратегії в умовах російсько-української війни: оптимістичний, песимістичний та реалістичний.

Оптимістичним сценарієм є гарантоване посилення Францією підтримки України та ініціювання більш жорсткої політики ЄС щодо агресора. Париж активніше постачає сучасне озброєння, включаючи далекобійну артилерію, танки та авіацію, що значно підсилює обороноздатність України. На дипломатичному рівні Франція консолідує європейську спільноту у підтримці України, виступає за повноправне членство України в ЄС та НАТО, а також ініціює нові санкційні пакети, що послаблюють РФ.

Песимістичним сценарієм буде зниження Францією рівня підтримки через зміну внутрішньополітичної ситуації та/або економічний тиск, зосереджуючись на власних національних інтересах та енергетичній безпеці. Париж виступає за дипломатичне врегулювання війни шляхом переговорів, що передбачають територіальні компроміси з боку України.

Реалістичним сценарієм можна вважати продовження підтримки України, але в той же час зберігання балансу між військовою допомогою та дипломатичними ініціативами щодо врегулювання конфлікту. Париж нарощує постачання озброєнь, проте обмежуючи кількість зброї, що передається за один раз, координуючи дії з ЄС і НАТО. Французька дипломатія зосереджується на довгостроковій системі безпеки в Європі, просуваючи концепцію, що передбачає зниження залежності від США у військових питаннях. На рівні переговорних форматів Франція виступає за активний тиск на агресора та працює над збереженням санкційного режиму. В той же час, Париж прагне мінімізувати ризики ескалації, не допускаючи прямого військового зіткнення НАТО з РФ [3].

Після 24 лютого 2022 р. стало очевидним, що для Росії дипломатичні угоди, такі як Мінський процес чи Нормандський формат, не мають жодної цінності. Світ побачив справжнє обличчя Росії – держави, що діє методами насильства, мародерства та вбивств, керуючись імперськими амбіціями. Лише жахливі наслідки війни змусили Францію по-новому подивитися на Україну.

Попри акцент на переговорах між Україною та Росією, президент Франції Еммануель Макрон визнає, що Володимир Зеленський має всі підстави самостійно визначати умови переговорів [6]. Іншими словами, саме Україна вирішуватиме, якими будуть її майбутнє та шлях до перемоги.

Під час саміту європейських лідерів, який ініціював президент Франції Еммануель Макрон у Парижі 17 лютого 2025 року, де головною темою була підтримка України та європейська безпека, Е.Макрон наголосив, що Франція та її союзники залишаються єдиними у прагненні до міцного і тривалого миру, а також беруть на себе відповідальність за безпеку Європи [4]. Він підкреслив, що Україна має брати активну участь у мирних процесах, а мирне врегулювання повинно супроводжуватися надійними гарантіями безпеки. Також обговорювалося посилення європейських оборонних можливостей, що є критично важливим у контексті російської агресії [8].

Водночас саміт викликав невдоволення серед країн, які не були запрошені, зокрема Румунії та Словенії. У відповідь Франція організувала другу зустріч 19 лютого, запросивши додаткових учасників, серед яких були країни Балтії, Чехія, Фінляндія, Швеція, Бельгія, а також Канада, яка є одним з ключових союзників України в НАТО [7]. Це може свідчити про прагнення Франції розширити коло партнерів у військовій підтримці України і розбудові нової архітектури безпеки в Європі.

Крім того, Франція, яка очолила ЄС на початковому етапі 2022 р., взяла на себе ключову роль у наданні Україні статусу кандидата на членство в ЄС, що стало важливим кроком на шляху європейської інтеграції України. Відтак, на порядку денному стоїть питання про початок всеосяжних переговорів про членство.

Щодо НАТО, то Франція займає автономну позицію, порівняно з іншими країнами-членами Альянсу. Це пояснюється концепцією голлізму у дипломатії Франції, що спирається на ядерний потенціал країни і реалізується в прагненні Парижа проводити самостійну політику ядерного стримування, яку Франція не прагне повністю узгоджувати ні з Великою Британією, ні з США.

В 2024 р. Франція продовжувала підтримувати Україну, хоча обсяги військової допомоги були відкориговані. Спочатку планувалося надати 3 мільярди євро, але фактично було виділено трохи більше 2 мільярди євро, через дефіцит бюджету, який у 2024 році досяг 6% ВВП Франції. Частина цих коштів, близько 300 мільйонів євро, надійшла від відсотків заморожених російських активів і була спрямована на закупівлю зброї та палива. Крім того, від 400 до 600 мільйонів євро було отримано завдяки нижчим темпам інфляції та використано для ремонту ракет SCALP і Aster для України [10].

У дипломатичній сфері Франція активно підтримувала Україну на міжнародній арені. У жовтні 2024 р. міністри закордонних справ Франції та Канади виступили із спільною заявою, закликаючи Росію повернути українських дітей їхнім сім'ям та законним опікунам. Цей крок підкреслює зобов'язання Франції підтримувати гуманітарні аспекти під час конфлікту [11].

Франція продовжує відігравати важливу роль у підтримці України, балансуючи між військовою допомогою, дипломатичними ініціативами та стратегічною автономією. Водночас Франція залишається активним прихильником європейської інтеграції України та її післявоєнної відбудови.

Дипломатія Франції демонструє прагнення до підтримки України, хоча її підхід залишається спрямованим на уникнення прямої конфронтації з Росією. Франція підтримує Україну дипломатично, військово та гуманітарно, водночас намагаючись зберегти стратегічну автономію. Париж підтримує міжнародні ініціативи щодо повернення незаконно вивезених українських дітей та сприяє зміцненню обороноздатності України шляхом постачання техніки та озброєння. Проте збереження контактів з Росією залишається спірним аспектом французької дипломатії.

Список використаних джерел

1. Міністерство оборони Франції. *Ukraine: la France dresse le bilan des équipements militaires livrés*. URL: <https://www.defense.gouv.fr>.

2. Укрінформ. Франція з початку повномасштабної війни передала Україні військову техніку на понад €2,5 мільярда. URL: <https://www.ukrinform.ua>.
3. Інститут всесвітньої історії НАН України. Політики Франції щодо війни Росії проти України: аналітична записка. URL: <https://ivinas.gov.ua>.
4. Суспільне. Макрон підбив підсумки другого саміту щодо безпеки Європи та України. URL: <https://suspijne.media>.
5. Посольство Франції в Україні. Під час візиту до Києва Себастьян Лекорню підтвердив підтримку України. URL: <https://ua.ambafrance.org>.
6. Армія Інформ. Особливості зовнішньої політики Франції та військова допомога Україні. URL: <https://armyinform.com.ua>.
7. Міністерство оборони України. Міжнародне співробітництво. URL: <https://mod.gov.ua>.
8. Міністерство закордонних справ України. Європейська інтеграція. URL: <https://mfa.gov.ua>.
9. Мілітарний. Франція передасть Україні пожежні машини, карети швидкої та інше обладнання – Макрон. URL: <https://mil.in.ua>.
10. Суспільне. Через дефіцит бюджету Франція не зможе надати Україні військової допомоги на 3 млрд євро у 2024 році. URL: <https://suspijne.media>.
11. Unity. Канада і Франція підтримують Україну у питанні повернення дітей, яких викрала РФ. URL: <https://unity.gov.ua>.
12. Посольство Франції в Україні. Діяльність Франції у 2024 році. URL: <https://ua.ambafrance.org>.

Завальнюк Валерій Дмитрович

4 курс, здобувач ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

З початком повномасштабної агресії Російської Федерації проти України у лютому 2022 р. міжнародна спільнота, зокрема Європейський Союз та його ключові держави-члени, зіткнулися з необхідністю перегляду своїх зовнішньополітичних стратегій. Німеччина, як одна з провідних країн ЄС, зазнала значної трансформації у своїй дипломатичній політиці щодо України та Росії.

Спираючись на слова президента Володимира Зеленського та канцлера Олафа Шольца зі Спільної декларації України та Німеччини, варто зазначити, що Німеччина непохитно підтримує незалежність і територіальну цілісність України, надаючи політичну, фінансову, гуманітарну та військову допомогу [2].

Німеччина зробила суттєвий внесок у зміцнення військової обороноздатності України, надавши їй сучасне озброєння, танки, артилерію, боєприпаси та фінансування. Зокрема, 16 лютого 2024 р. у м. Берлін було підписано угоду про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина [3]. У документі підкреслюється, що Німеччина рішуче засуджує агресивну війну Росії, яка порушує міжнародне право, та підтверджує підтримку незалежності й територіальної цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах. Обидві держави декларують своє прагнення до встановлення справедливого миру і стабільності в Європі, зміцнення безпекових механізмів у рамках НАТО.

ФРН разом із партнерами допомагає зміцнювати українські сили безпеки, надаючи гуманітарну та економічну підтримку ЗСУ, продовжується навчання українських військових у межах місії ЄС. Канцлер Олаф Шольц підтвердив, що до кінця року буде передано шосту систему ППО IRIS-T та пускові установки Patriot. У 2022–2023 рр. Німеччина витратила понад 6,6 мільярда євро на військову допомогу Україні, а ще 2,9 мільярда євро заплановано на поставки в майбутні роки [2]. Безпекове співробітництво передбачає довгострокову підтримку, військову допомогу та оснащення Збройних Сил України. Німеччина залишається одним із найбільших постачальників військової допомоги, забезпечуючи Україну озброєнням, та проводячи тренування військових ЗСУ за стандартами НАТО. У сфері оборонної промисловості планується спільне виробництво, локалізація ремонту та обслуговування техніки.

Окрім цього, Україна продовжує реформи у секторі безпеки, а Німеччина сприяє їх реалізації. Посилюється співпраця у сфері кібербезпеки та протидії гібридним загрозам. Загалом, стратегічне партнерство між Україною та Німеччиною розширюється, охоплюючи безпеку, економіку та співпрацю в оборонній сфері.

Крім військової допомоги, Німеччина підтримує Україну фінансово та гуманітарно, допомагає у відновленні інфраструктури, енергосистеми та підтримує українських біженців. Німеччина підтримує формулу миру України та працює над забезпеченням міжнародної відповідальності Росії за агресію. Країни спільно працюватимуть над санкціями, конфіскацією російських активів та механізмами компенсацій. Німеччина долучається до відбудови України, підтримує її економіку та енергетику.

Німеччина надала Україні допомогу на суму 37 мільярдів євро, що є найбільшим внеском серед європейських країн, як зазначив прем'єр-міністр Денис Шмигаль на VII Українсько-німецькому економічному форумі в Берліні. Німецький уряд підтримує бізнес в Україні через програми інвестиційних та експортних гарантій. На сьогодні надано 53 гарантії на загальну суму 382 мільйони євро [1].

23 жовтня 2024 р. Україна та Німеччина вперше підписали окремий міжурядовий договір про науково-технологічну співпрацю[4]. Міністри освіти двох країн уклали угоду про співробітництво у сферах науки, технологій, інновацій та вищої освіти. Співпраця охоплюватиме обмін експертами, міжнародні проекти, спільні наукові заходи, розвиток інноваційних структур та підтримку вищої освіти.

У межах візиту презентували чотири українсько-німецькі центри передових досліджень у Львові, Харкові та Києві. Вони отримають фінансування у 10 млн євро та працюватимуть над розробкою антибактеріальних сполук, аналізом історичних подій, плазмовими технологіями в електроніці та квантовими матеріалами [4].

У результаті дослідження встановлено, що німецька дипломатія зазнала суттєвих змін у відповідь на війну Росії проти України – обережність ФРН поступилася місцем активній підтримці України як у військовій, так і у фінансовій та дипломатичній сферах, що свідчить про еволюцію її зовнішньополітичної стратегії від обережного партнерства до стратегічного союзництва. Це проявилось у масштабних військових поставках, фінансовій допомозі, зменшенні залежності від російських енергоресурсів та підтримці санкційної політики ЄС. Підписані у 2023–2024 рр. міжурядові угоди між Німеччиною та Україною засвідчують довгострокову стратегічну співпрацю, що охоплює безпекові, оборонні, наукові та гуманітарні аспекти. Вони не лише зміцнюють українську обороноздатність, але й сприяють інтеграції України до європейських і євроатлантичних структур. Таким чином, трансформація німецької дипломатії в умовах війни в Україні стала фактором формування і нової архітектури європейської безпеки.

Список використаних джерел:

1. Німеччина надала Україні допомоги на 37 млрд євро. Це найбільше серед європейських країн Шмигаль. *Radio Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nimechchyna-naybilshe-dopomohy-ukrayina/33236243.html>.

2. Спільна декларація України та Німеччини. *Президент України Володимир Зеленський Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ukrayini-ta-nimechchini-82893>.

3. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина. *Президент України Володимир Зеленський Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-88985>.

4. Україна і Німеччина підписали угоду про співпрацю у сферах науки, технологій, інновацій та вищої освіти. *Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/news/ukraina-i-nimechchyna-pidpysaly-uhodu-pro-spivpratsiu-u-sferakh-nauky-tekhnologii-innovatsii-ta-vyshchoi-osvity>

Івлєва Вікторія Олексіївна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В КРАЇНАХ ЄС: ПРОБЛЕМИ І ДИПЛОМАТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Загальноєвропейська міграційна політика є результатом багаторічних зусиль держав-членів щодо оптимізації міграційних процесів та формування єдиних принципів їх регулювання. Вона спрямована на баланс між необхідністю контролю над потоками мігрантів та забезпеченням їхніх прав, особливо в контексті вимушених переселенців. Міграційна політика не є сталою, адже постійно модернізується відповідно до викликів, серед яких війни, економічні кризи, пандемії та соціальні трансформації. Утім, базові завдання міграційної політики є однаковими в усіх країнах – це є контроль над кордонами і пересуванням іноземних громадян, облік перебування та їх діяльності, а також легалізація іммігрантів [4].

Після початку військової агресії Росії проти України 24 лютого 2022 року Європейський Союз вперше активував Директиву про тимчасовий захист, що передбачає надання українським переселенцям права на проживання, а також спрощений доступ до ринку праці, освіти, медичних і соціальних послуг. Цей механізм є одним із ключових правових та дипломатичних інструментів реагування, спрямованих на підтримку осіб, які вимушено залишили свої домівки. Станом на 31 грудня 2024 року, понад 4,3 мільйона українців отримали тимчасовий захист у ЄС [1].

Важливою складовою координаційних зусиль у межах імплементації Директиви про тимчасовий захист стало створення Платформи солідарності під егідою Європейської комісії. Ця ініціатива об'єднує держави-члени ЄС, міжнародних партнерів та агенції ЄС, сприяючи ефективному розподілу переселенців між державами, забезпеченню необхідної підтримки та швидкому обміну інформацією між урядами й гуманітарними структурами. Завдяки Платформі солідарності вдалося значно покращити координацію зусиль щодо розміщення та соціальної адаптації українських переселенців у країнах Європейського Союзу.

Головним принципом міграційної політики ЄС є створення рівних умов для легальних мігрантів, зокрема й для українських переселенців, що дозволяє їм отримувати ті самі права й обов'язки, що й місцеве населення. Водночас, ключовим завданням дипломатичних інституцій України є забезпечення сталого механізму захисту прав своїх громадян у Європі, сприяння їхній інтеграції через участь у європейських програмах підтримки та напрацювання стратегій, які б відповідали як інтересам переселенців, так і загальноєвропейським тенденціям розвитку міграційної політики [3].

Незважаючи на значну підтримку, українські переселенці стикаються з низкою проблем власної інтеграції. Основними викликами є пошук стабільного житла, доступ до медичних послуг, працевлаштування, подолання мовних бар'єрів та соціальної адаптації. Багато програм безкоштовного житла мали тимчасовий характер і вже завершилися, що ускладнює пошук довгострокового житла. Крім того, мовні бар'єри та невизнання українських дипломів обмежують можливості працевлаштування, що призводить до того, що значна частина переселенців зайнята на менш кваліфікованих посадах або залишається безробітною.

Для подолання цих викликів важливу роль відіграють дипломатичні механізми, які охоплюють двосторонні угоди між Україною та країнами ЄС, ініціативи щодо взаємного визнання професійної кваліфікації та сприяння реінтеграції громадян у разі їхнього повернення. Уряди приймаючих країн надають підтримку у вигляді мовних курсів, професійної підготовки та консультацій з працевлаштування. Такі заходи спрямовані на полегшення інтеграції українців у місцеві громади та ринки праці [2].

Одним із інших ключових аспектів є трансформація сприйняття українців в західноєвропейських спільнотах. Якщо раніше Україна часто розглядалася через призму пострадянського простору, то після 2022 року європейці почали сприймати українців як відважних і рішучих людей, що борються за власну незалежність, свободу та європейські цінності. Масові акції солідарності, інформаційні кампанії та активна дипломатична робота української влади значною мірою сприяли формуванню нового образу України в очах європейців. Це не лише сприяло покращенню ставлення з боку місцевого населення, а й стало важливим фактором у процесі соціальної адаптації та інтеграції.

У 2025 році держави-члени ЄС продовжують адаптувати свої міграційні та соціальні політики у відповідь на зміни в кількості біженців. Деякі держави планують скорочення обсягів соціальної допомоги, що надається українським біженцям, що може вплинути на їхнє рішення щодо перебування в країні. Водночас ЄС продовжив дію Директиви про тимчасовий захист для українців до березня 2026 року, що дозволяє майже 4,2 мільйонам українців легально перебувати на території Європи [5].

У підсумку, слід зазначити, що інтеграція залишається складним і багатограним процесом, що вимагає постійної уваги та адаптації політик відповідно до змінних обставин. Запровадження Директиви про тимчасовий захист стало важливим кроком у забезпеченні прав українців, проте проблеми працевлаштування, мовних бар'єрів, скорочення соціальних програм залишаються актуальними. Тому необхідна активна співпраця між Україною та ЄС для забезпечення довгострокових рішень, що сприятимуть як інтеграції українців у європейське суспільство, так і їхній потенційній реінтеграції в Україну.

Список використаних джерел:

1. Європейська комісія. Регулювання міграції. URL: <https://surl.li/mrfpfd>
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Українські біженці війни в Європі. URL: <https://surl.li/ctneex>
3. Принципи Міграційної політики Європейського Союзу. URL: <https://surl.li/jadife>
4. Процес уніфікації спільної міграційної політики Європейського Союзу с. 14. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/23/4.pdf>
5. Скільки українців виїхали у Європу та які країни їх прийняли: статистика. Комерсант Український. URL: <https://surl.li/hpickp>

Кобзаренко Євгенія Ігорівна
4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

РОЛЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ПІДГОТОВЦІ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ: ОПЕРАЦІЯ INTERFLEX ЯК СКЛADOVA ДИПЛОМАТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ

Роль Великої Британії у підготовці українських військових в рамках операції «Інтерфлекс» є важливим складовим елементом сучасної допомоги у сфері безпеки та військової дипломатії. Ця ініціатива, започаткована в липні 2022 року, ґрунтується на досвіді попередніх навчань під керівництвом Великої Британії, таких як операція «Орбітал», і має на меті підвищити військову ефективність України у відповідь на повномасштабне вторгнення Росії. [8]. Окрім своїх оперативних завдань, операція «Інтерфлекс» функціонує як важливий інструмент військової дипломатії, підсилюючи позицію Великої Британії в європейській і трансатлантичній системі безпеки.

Такі програми допомоги у сфері безпеки, як операція «Інтерфлекс», відповідають загальноприйнятим теоріям міжнародних відносин, зокрема, реалістичній та ліберально-інституціоналістичній парадигмам. Прихильники реалістичного підходу наголошують на значенні нарощування ролі розбудови військового потенціалу як способу проекції сили, коли держави посилюють свій вплив через стратегічне партнерство та співробітництво у сфері безпеки [2]. На відміну від цього, прихильники ліберального інституціоналізму підкреслюють важливість багатосторонніх оборонних ініціатив у зміцненні міжнародної стабільності та безпекового співробітництва на основі норм [1]. Операція «Інтерфлекс» є втіленням обох підходів, одночасно слугуючи засобом посилення обороноздатності України та зміцнення лідерства Великої Британії в рамках НАТО і європейських оборонних структур. В програмі також відображені елементи конструктивістської концепції, яка підкреслює роль спільних норм безпеки та формування ідентичності у формуванні поведінки держави. Впроваджуючи стандарти НАТО у військову доктрину України, Велика Британія робить свій внесок у довгострокову інституціоналізацію західних безпекових стандартів у Збройних силах України, зміцнюючи сприйняття України як європейського безпекового актора.

Операція «Інтерфлекс» була офіційно запущена 9 липня 2022 року у відповідь на надзвичайну потребу України в боездатному кадровому забезпеченні. Програма, що спочатку була розрахована на підготовку 10 000 військовослужбовців протягом перших 120 днів, значно розширилася, досягнувши до кінця 2024 року понад 50 000 підготовлених кадрів [4]. Навчальна програма охоплює базові військові навички, включаючи тактику ведення бою, володіння зброєю, медичну підготовку та методи боротьби з бойовиками, забезпечуючи досягнення українськими військами боездатного статусу відповідно до оперативних стандартів НАТО [6]. Нагляд за програмою здійснює 11-та бригада сприяння силам безпеки британської армії, що підкреслює прихильність Сполученого Королівства до інтеграції українських збройних сил у західні структури безпеки [6]. Важливо, що програма враховує досвід сучасної війни, зокрема, щодо боротьби з безпілотниками, радіоелектронної протидії та тактики ведення бойових дій у містах, адаптуючи методологію навчання до реалій сучасного збройного протистояння [8].

Компаративний аналіз операції «Інтерфлекс» та її попередниці – операції «Орбітал» (2015-2022 роки) – свідчить про суттєві зміни як у масштабах, так і в оперативній сфері. В той час як

операція «Орбітал» забезпечила підготовку приблизно 22 000 українських військовослужбовців впродовж семи років, прискорений темп операції «Інтерфлекс» відображає вимоги широкомасштабного конфлікту і необхідність швидкого розгортання сил [4]. Крім того, багатонаціональний підхід програми, в якій беруть участь інструктори з Канади, Швеції, Данії, Фінляндії, Норвегії, Нідерландів, Нової Зеландії та Австралії, демонструє становлення коаліційного підходу до надання військової допомоги [1]. Цей розвиток відповідає принципам колективної безпеки, згідно з якими розподіл відповідальності і спільні оперативні ініціативи підвищують стійкість держав-партнерів до зовнішньої агресії. Залучення численних партнерів з НАТО також виконує вторинну дипломатичну функцію, посилюючи прихильність союзників до оборони України та сигналізуючи про довгострокову стратегічну підтримку Києва за межами безпосереднього контексту бойових дій [5].

Дипломатичні результати операції «Інтерфлекс» не обмежуються її безпосередніми безпековими цілями. Ініціатива консолідує стратегічну роль Сполученого Королівства в альянсі НАТО і зміцнює його лідерство в європейській оборонній політиці після Brexit. Ініціюючи військову підготовку, Велика Британія не лише зміцнює свої двосторонні оборонні зв'язки з Україною, але й демонструє ширшу прихильність до європейської безпеки, протидіючи наративам про те, що Brexit зменшив її вплив у континентальних оборонних структурах [6]. До того ж, розширення програми на країни-союзники підкреслює посилення інституціоналізації західних механізмів військової підтримки України, що сприяє створенню довгострокових рамок для співпраці у сфері безпеки [5]. Таким чином, ініціатива також зміцнює дипломатичну згуртованість між державами-членами Альянсу, пом'якшуючи потенційні розбіжності у стратегічному баченні та сприяючи виробленню єдиного підходу до викликів європейській безпеці.

Попри операційний успіх, програма «Інтерфлекс» стикається з логістичними та стратегічними проблемами. Програма потребує постійних фінансових і людських ресурсів, що вимагає від країн-учасниць постійної політичної та інституційної прихильності. Крім того, зміна характеру ведення війни вимагає постійної адаптації методологій підготовки до нових загроз, в тому числі до війни з використанням безпілотників, протидії радіоелектронній боротьбі і сценаріїв гібридних конфліктів [7]. Також тривають дебати щодо потенційного переміщення навчальних операцій ближче до кордонів України, що, хоча і є логістично вигідним, але створює ризики для безпеки як для інструкторів, так і для слухачів [5]. Крім того, масштаб програми викликає питання щодо її сталості в контексті зміни геополітичних пріоритетів та потенційної втоми серед країн-донорів [8].

Результати операції «Інтерфлекс» мають значні довгострокові наслідки. Інституціоналізуючи підготовку за стандартами НАТО в рамках військової системи України, програма посилює обороноздатність України і водночас сприяє її поступовій інтеграції в євроатлантичні структури безпеки. Це відповідає ширшим стратегічним цілям оперативної сумісності НАТО, посилюючи аргументацію України щодо майбутнього членства в Альянсі та зміцнюючи регіональне стримування від подальшої зовнішньої загрози [3]. Крім того, дипломатичний і безпековий прецедент, створений операцією «Інтерфлекс», може слугувати моделлю для майбутніх ініціатив з надання військової допомоги, сприяючи розробці структурованих багатонаціональних програм підготовки у відповідь на конфлікти, що виникають у всьому світі [5].

Насамкінець, лідерство Великої Британії в операції «Інтерфлекс» є прикладом перетину безпекової допомоги та військової дипломатії. Ця ініціатива не лише зміцнює боєздатність України, але й зміцнює позицію Великої Британії як ключового гравця в європейській і

трансатлантичній оборонній політиці. Оскільки військовий стан в Україні триває, продовження та адаптація програми матиме важливе значення для формування військової стійкості України та її ширшої геополітичної орієнтації. Поза своїм безпосереднім впливом операція «Інтерфлекс» робить внесок в еволюцію доктрини НАТО з надання допомоги в галузі безпеки, відображаючи стратегічний зсув у бік проактивного військового втручання і довгострокового планування стримування.

Список використаних джерел:

1. Великобританія відзначає тисячний день повномасштабного вторгнення в Україну, а програма навчання досягла 50 000 учасників. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-marks-1000th-day-of-full-scale-invasion-of-ukraine-as-training-programme-hits-50000> (дата звернення 18.02.2025).
2. Великобританія продовжить програму навчання особового складу Збройних сил України протягом 2025 року. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-extend-training-programme-for-ukrainian-armed-forces-personnel-throughout-2025> (дата звернення 18.02.2025).
3. Збройні сили Великобританії навчають українських новобранців в межах операції «Інтерфлекс». NATO Multimedia. URL: <https://www.natomultimedia.tv/app/asset/718351> (дата звернення 19.02.2025).
4. Операція «Інтерфлекс». Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Операція_Інтерфлекс (дата звернення 18.02.2025).
5. Підтримка Великобританії Україні: інформаційний лист. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-support-to-ukraine-factsheet/uk-support-to-ukraine-factsheet> (дата звернення 18.02.2025).
6. Українські війська краще підготовлені до війни після навчань у Великобританії. Національне аудиторське управління. URL: <https://www.nao.org.uk/press-releases/investigation-into-military-support-for-ukraine/> (дата звернення 19.02.2025).
7. Українці тренуються для війни в окопах — на полі бою в Східній Англії. The Times. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/general-valerii-zaluzhnyi-ukrainian-troops-british-training-base-h79xz0lln> (дата звернення 18.02.2025)
8. UK support to Ukraine: factsheet. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-support-to-ukraine-factsheet/uk-support-to-ukraine-factsheet> (дата звернення 19.02.2025).

Литвиненко Дарина Володимирівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

РОЛЬ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У КОНСОЛІДАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Після 24 лютого 2022 тема повномасштабної війни в Україні повністю захопила європейський інфопростір. Згідно результатів опитування, опублікованих 5 травня 2022 року, 89% громадян ЄС слідкували за новинами, пов'язаними з війною в Україні, мінімум кілька разів на тиждень. З них 41% робили це кілька разів на день, а ще 29% – один раз на день, тож загалом 70% європейців щодня слідкували за новинами з

України. Скоріше за все, зараз ці показники були б нижчими, адже з плином часу інтерес і увага до війни, які ніби не стосується тебе напряду, буде знижуватись, і наставатиме втома від новин про неї, адже саме та працюють психологічні механізми суспільної уваги до віддалених трагічних подій [55].

Проте набагато цікавішими та важливішими для нас показниками від 5 травня є такі [55]:

- 93% європейців підтримують надання гуманітарної допомоги людям, зачепленим війною;
- 88% європейців підтримують ідею прийому в ЄС людей, які тікають від війни;
- 89% європейців відчують симпатію до українців;
- 80% європейців підтримують надання Україні фінансової підтримки;
- 75% європейців підтримують збільшення військової кооперації між ЄС та Україною;
- 71% європейців вважають Україну частиною європейської родини;
- 67% європейців вважають, що ЄС має фінансувати закупівлю та постачання військового обладнання в Україну;
- 66% європейців виступають за членство України в Євросоюзі.

У сучасних умовах повномасштабної агресії Російської Федерації проти України англо-американська дипломатія відіграє ключову роль у мобілізації міжнародної підтримки. Як зазначає експерт О. Грищенко, «саме рішучі кроки США та Великої Британії стали каталізатором формування глобальної коаліції на підтримку України» [3, с. 47]. Сполучені Штати Америки та Велика Британія виступають стратегічними партнерами України, забезпечуючи її оборону, економічну стабільність та міжнародну інтеграцію [1, с. 34]. Крім того, ці дві країни демонструють послідовність у підтримці України на всіх рівнях дипломатичного спілкування, що суттєво зміцнює міжнародну позицію української держави.

Одним із найважливіших напрямів англо-американської підтримки є військова допомога. США надали Україні понад 75 мільярдів доларів військової допомоги, що включає сучасні системи ППО, такі як Patriot та NASAMS [12]. Велика Британія, зі свого боку, стала першою країною, що передала Україні сучасні танки Challenger 2 та далекобійну зброю [3, с. 49]. Як зазначає експерт П. Власенко: «Ці постачання не лише посилили бойовий потенціал України, а й надіслали чіткий сигнал про непохитність підтримки Заходу» [2, с. 79]. Слід наголосити, що систематичність та обсяги цієї допомоги створюють умови для довгострокового зміцнення обороноздатності України, що підтверджується експертними оцінками провідних військових аналітиків [12].

У дипломатичній площині США та Велика Британія активно діють на міжнародних майданчиках, таких як ООН, НАТО та G7. Під час саміту «Великої сімки» у травні 2022 року президент США Джо Байден заявив: «Ми будемо підтримувати Україну стільки, скільки це буде потрібно» [12]. Цей меседж було підкріплено конкретними діями – всі сім країн G7 зобов'язалися боротися з російською дезінформацією, допомагати у відбудові України та поступово відмовлятися від російських енергоносіїв [12]. Крім того, Велика Британія активно просуває ідеї притягнення до відповідальності винних у воєнних злочинах у спеціально створених міжнародних трибуналах [3, с. 51].

Економічна підтримка від англо-американських партнерів також має стратегічне значення. США надали Україні прямі бюджетні гранти на суму понад 23 мільярди доларів, що дозволило фінансувати соціальні програми, зокрема виплати пенсій та зарплат [12]. Велика Британія ініціювала створення Фонду відновлення України, який передбачає інвестиції у відновлення інфраструктури та розвиток енергетичного сектору [3, с. 51]. Як підкреслює І. Петрова, «економічна стабільність у воєнний час є такою ж важливою, як і військова міць» [7, с. 58]. Ці кроки демонструють прагнення США та Великої Британії створити основу для стійкого економічного розвитку України в післявоєнний період.

Крім того, англо-американська дипломатія сприяє посиленню санкційного тиску на Росію. Сполучені Штати та Велика Британія ініціювали понад десять пакетів санкцій, спрямованих на ключові сектори російської економіки, включаючи фінансовий та енергетичний [12]. За даними Kyiv Post, ефективність цих заходів проявилася у скороченні експорту російських енергоносіїв на 40% у 2024 році [8]. Такий санкційний тиск не лише обмежує фінансові можливості РФ, але й демонструє стратегічну рішучість Заходу протидіяти агресії.

Таким чином, англо-американська дипломатія є визначальним чинником у консолідації міжнародної підтримки України. Її стратегічна роль полягає у забезпеченні стабільності, безпеки та інтеграції України у світову спільноту. Координація військової, економічної та дипломатичної допомоги створює надійну основу для подальшого розвитку України та відновлення її територіальної цілісності.

Список використаних джерел

1. Бондаренко І. В. Сучасна дипломатія: виклики та перспективи. Київ: Наукова думка, 2022. 220 с.
2. Власенко П. М. Міжнародна політика США у XXI столітті. Львів: Світ, 2023. 314 с.
3. Грищенко О. Підтримка Великої Британії Україні під час війни. Український дипломатичний журнал. 2023. № 2. С. 45–52.
4. Джонсон Б. Західна стратегія у протистоянні російській агресії. Лондон: Oxford Press, 2023. 192 с.
5. Зеленська О. Глобальна підтримка України: економічний та дипломатичний виміри. Харків: Ранок, 2023. 250 с.
6. Кемерон Д. Сила дипломатії: досвід Великої Британії. Лондон: Cambridge University Press, 2022. 180 с.
7. Петрова І. Роль фінансової допомоги у подоланні воєнних криз. Економіка України. 2023. №4. С. 55–60.
8. АНАЛІЗ: 1000 днів війни – як світ допомагає Україні. Kyiv Post. 2024. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/analysis/42462> .
9. Хант Е. Британська дипломатія у глобальному контексті. Оксфорд: Blackwell, 2023. 206 с.
10. Шевченко Л. В. Міжнародне право та війна в Україні. Київ: Юридична думка, 2023. 312 с.
11. Байден Дж. Майбутнє України: позиція США. Вашингтон: Brookings Institution, 2024. 198 с.
12. U.S. Department of State. Support for Ukraine: Diplomatic and Military Assistance. Washington, 2024. URL: <https://www.state.gov/ukraine-support/> .
13. EU's response to the war in Ukraine. [S. l.] : European Union, 2022. 19 p.

Мініцький Валерій Вікторович

2 курс, здобувач ОП «Зовнішня політика і дипломатія»

Державний Університет

«Київський Авіаційний інститут»

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ І ЄС У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННЮ ДЕРЖАВИ

Збройне вторгнення Росії на територію України, що розпочалося у 2014 році з анексії Криму та захоплення окремих районів на сході країни, у 2022 році переросло у масштабний військовий конфлікт, який поставив під загрозу глобальну систему безпеки. Воєнні дії на території України активізували співпрацю Києва з Європейським союзом, що проявилася у

посиленні політичної, економічної та військової підтримки [2, с.45-51]. ЄС не лише запровадив жорсткі санкції проти Російської Федерації, але й розширив програми фінансової допомоги, сприяв зміцненню обороноздатності України та надав їй статус кандидата на вступ до Євросоюзу, що стало важливим кроком у геополітичній переорієнтації країни.

У війні між Росією та Україною Європейський Союз відіграє вагомую роль у протидії агресії з боку РФ, консолідації світової підтримки та наданні допомоги Україні. Європейський Союз став одним із головних партнерів, забезпечуючи суттєву фінансову, оборонну та гуманітарну підтримку. Зокрема, у лютому-березні 2022 року Євросоюз ухвалив терміновий пакет економічної допомоги на 1,2 мільярда євро, запровадив жорсткі санкційні обмеження проти російської економіки та прийняв мільйони українських переселенців, надавши їм статус тимчасового захисту та соціальні гарантії [3;10]. Важливим внеском у посилення обороноздатності України стало постачання озброєння, включаючи боєприпаси та броньовану техніку.

Європейський Союз у процесі відбудови України має особливо важливий характер, надаючи масштабну фінансову підтримку, а також залучаючи експертні та технічні ресурси. Брюссель ініціював низку програм, спрямованих на відновлення енергетичної інфраструктури, житлового фонду та транспортної мережі, що дозволяє Україні поступово відбудовувати критично важливі об'єкти, незважаючи на продовження бойових дій.

У листопаді 2023 року Європейська Комісія повідомила про надання 50 мільйонів євро для відновлення та оновлення портової інфраструктури України, яка постраждала від атак [4]. Ці фінансові ресурси використані для відновлення експорту українських товарів, зокрема, зернових, що має значення для забезпечення глобальної продовольчої безпеки. Відновлення портів допомогло Україні відновити здатність експортувати свою продукцію, зокрема зерно, що є ключовим для стабільності глобальних постачань продовольства. Така підтримка допомагає Україні відновлювати свою економіку та в той же час має важливе значення для світової продовольчої безпеки.

У червні 2024 року Європейська комісія надала Україні 4,5 мільярда євро як тимчасову фінансову підтримку в рамках програми «Ukraine Facility» [9]. Даний інструмент передбачає надання Україні до 50 мільярдів євро в період з 2024 по 2027 роки для сприяння відновленню, здійсненню реформ і модернізації. Для Європейського Союзу така підтримка сприяє стабільності в регіоні, забезпеченню продовольчої безпеки, створенню нових економічних можливостей, підтримці європейських цінностей та зміцненню геополітичного впливу на Східній Європі.

У серпні 2024 року уряди країн ЄС погодили надання Україні 4,2 мільярда євро як частину більшого фінансового пакету на суму 50 мільярдів євро, який передбачений на період 2024-2027 років [8]. Ці кошти будуть включати як гранти, так і кредити, що надаються за умови виконання Україною необхідних реформ у сферах управління державними фінансами, корпоративного управління, розвитку бізнес-середовища, розмінування та енергетики.

Особливу увагу, Європейський Союз приділяє відновленню у галузі енергетики. У грудні 2023 року Німеччина, через державний банк KfW, виділила понад 24 мільйони євро для відбудови та зміцнення енергетичної інфраструктури України [8]. Ці фінансові ресурси були спрямовані на відновлення та оновлення енергетичних об'єктів, що зазнали руйнувань через воєнні дії.

У липні 2024 року ЄС направив 100 мільйонів євро на відновлення та захист енергетичних об'єктів України [5]. Дані кошти були використані на оновлення високовольтних підстанцій на заході країни та відновлення пошкодженого обладнання через обстріли, для того щоб запобігти енергетичній кризі.

Основні фінансові внески Європейського Союзу та його держав-членів у повоєнну відбудову України спрямовувалися зокрема:

Дата	Джерело фінансування	Сума (євро)	Призначення	Додаткові умови
Червень 2023	Європейська комісія	50 млрд	Інструмент «Ukraine Facility» для підтримки відновлення, реформ та модернізації України у 2024-2027 рр.	Виконання реформ у сферах публічного фінансового, корпоративного управління, бізнес-середовища, енергетики та розмінування.
Грудень 2023	Німеччина (через банк KfW)	24 млн	Відновлення та підвищення стійкості енергетичної інфраструктури України	Цільове використання для ремонту та модернізації пошкоджених енергетичних об'єктів.
Липень 2024	Європейський Союз	100 млн	Відбудова та зміцнення енергетичного сектору України	Модернізація високовольтних підстанцій у західних регіонах та відновлення пошкодженого обладнання внаслідок обстрілів
Серпень 2024	Країни ЄС	4.2 млрд	Гранти та кредити для розвитку економіки України	Виконання реформ у фінансах, держуправлінні, бізнесі, енергетиці та розмінуванні.
Жовтень 2024	Європейський Союз	35 млрд	Нова фінансова допомога для підтримки економічного та енергетичного секторів України	Підтримка надається у формі кредитів, забезпечених прибутками від заморожених російських активів.
Січень 2025	Європейський Союз	1,5 млрд (щомісяця)	Щомісячна бюджетна підтримка України	Фінансування надається з прибутків від заморожених російських активів.
Лютий 2025	Європейський Союз	6 млрд	Термінова військова допомога Україні	Кожна держава-член вносить пропорційний внесок для надання 1,5 млн боєприпасів та додаткових оборонних систем.

Співпраця ЄС з Україною у сфері відновлення повинна гарантуватися на комплексному підході, який включає залучення громадянського суспільства як головного партнера та контролера; забезпечення прозорості фінансового звіту у вигляді витрат міжнародних коштів. Залучення громадськості може стати ефективним інструментом у здійсненні європейсько-українських ініціатив з відбудови. Збільшення допомоги у вигляді фінансування сприятиме не лише успішному втіленню ініціатив у різних галузях функціонування держави, реінтеграції українців, що стали біженцями, підвищенню економічного рівня, але й формуванню могутньої, відкритої країни, здатної бути тривалішим та ключовим союзником ЄС на світовому просторі.

Список використаних джерел:

1. Арні А. Шепелева А. Politico: ЄС готує 6 млрд євро військової допомоги Україні // DW. 19 лютого 2025 URL: <https://www.dw.com/uk/politico-es-gotue-6-mlrd-evro-vijskovo-dopomogi-ukraini/a-71669067?form=MG0AV3>

2. Горюнова Є. Зовнішня політика ЄС щодо російсько-української війни (2014-2022 рр.). *Науковий журнал «ПОЛІТИКУС»*. 2022. Вип.4-2. С.45-51.
3. ЄС виділить Україні 1,2 мільярда євро допомоги. Єврокомісія ухвалила рішення // МІНФІН. 2 лютого 2022 URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/02/02/80295553/>
4. Єврокомісія надасть Україні 50 мільйонів євро на ремонт портів після атак РФ // УКРАЇНСЬКА ПРАВДА. 25 листопада 2025 URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/25/7430360/>
5. ЄС виділив 100 мільйонів євро на відновлення та захист української енергетики – «Укренерго» // Радіо Свобода. 19 липня 2024 URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-eyvrokomisiya-enerhetyka-vidnovlennya/33042822.html>
6. Корж А. Скільки фінансової допомоги Євросоюз надасть Україні у 2025 році: названо цифру // TELEGRAF. 23 січня 2025 URL: <https://news.telegraf.com.ua/ukr/politika/2025-01-23/5895158-skilki-finansovoi-dopomogi-evrosoyuz-nadast-ukraini-u-2025-rotsi-nazvano-tsifru>
7. Марченко В. Євросоюз погодив щомісячну виплату допомоги для України на 2025 рік // One UA. 17 грудня 2024 URL: <https://one.ua/17195-evrosoyuz-nametil-ezhemesyachnuyu-vyplatu-pomoshi-dlya-ukrainy-na-2025-god>
8. Німеччина виділить ще понад 24 млн євро на відновлення енергетичної інфраструктури України // ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА. 30 грудня 2023 URL: <https://pravda.com.ua/news/2023/12/30/708262/>
9. Супінський С. Інструмент «Ukraine Facility» Підтримка відновлення та відбудови на шляху до членства в ЄС // Європейська комісія. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_uk
10. Шейко Ю. Головне з 4-го пакета санкцій ЄС за війну РФ проти України // DW. 16.03.2022 URL: <https://www.dw.com/uk/holovne-z-4-ho-paketa-sanktsii-yes-za-viinu-rf-proty-ukrainy/a-61139115>

Савченко Марина Сергіївна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ГЛОБАЛЬНІ БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНА ДИПЛОМАТІЯ: АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ ДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російсько-українська війна глибоко трансформувала ландшафт глобальної безпеки та дипломатії, кинувши виклик усталеним принципам міжнародного порядку та змусивши міжнародну спільноту адаптуватися до затяжного конфлікту з глобальними наслідками та переосмислити свої підходи до сучасної дипломатії. З моменту свого початку в лютому 2022 року ця війна не лише кинула виклик суверенітету України, але й виявила обмеженість міжнародних інституцій у підтримці миру та безпеки, а також змінила конфігурацію стратегічних альянсів та динаміку сили. Цей конфлікт висвітлив складність сучасних загроз – від стратегічної конкуренції між великими державами до необхідності колективних дій для забезпечення регіональної та глобальної стабільності.

Російське вторгнення ознаменувало розрив з фундаментальними нормами міжнародного права, такими як суверенітет і територіальна цілісність, і стало сигналом до відродження масштабних міждержавних конфліктів у Європі. Незважаючи на економічні санкції та дипломатичну ізоляцію з боку Заходу, російська федерація прагнула зміцнити свої зв'язки з

країнами Глобального Півдня, що свідчить про зміну балансу сил у бік більш багатопольярного світового порядку. Цей контекст підкреслив як обмежену здатність санкцій змінювати поведінку держав, так і зростаючий вплив незахідних гравців у міжнародній системі[2].

З дипломатичної точки зору, війна посилила глобальну поляризацію. У той час як західні країни діяли як згуртований блок на чолі зі США, надаючи військову та економічну підтримку Україні, інші держави зайняли більш нейтральну або прагматичну позицію. Китай та Індія, наприклад, виступають за діалог і уникають відкритого засудження дій російської федерації, віддаючи пріоритет власним стратегічним інтересам[3].

У цьому контексті сучасна дипломатія стикається зі значними викликами, такими як безпека, конфіденційність і прозорість у все більш впливовому цифровому середовищі. Поява інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) розмежувала традиційні процеси, відкривши нові шляхи для комунікації та взаємодії, але водночас створила ризики кібершпигунства та маніпулювання інформацією. Цифрова дипломатія стала важливою віссю для досягнення зовнішніх цілей, сприяючи розширенню зв'язків і просуванню публічної дипломатії, але вона також вимагає ретельного управління, щоб уникнути ризиків, які можуть вплинути на імідж і безпеку держав.

Наприклад, ЄС відреагував на український конфлікт з безпрецедентною згуртованістю, запровадивши санкції проти російської федерації та запропонувавши значну підтримку Україні через такі ініціативи, як Європейський фонд миру (ЄФМ) та військова місія EUMAM. Такий підхід відображає зміну в оборонній політиці ЄС у бік посилення своїх військових можливостей і виконання ролі постачальника безпеки в кризових ситуаціях.

Крім того, війна висвітлила взаємозв'язок між безпекою України та трансатлантичною безпекою, підкресливши необхідність чіткої та об'єднаної позиції міжнародної спільноти для досягнення справедливого і тривалого миру. У цьому сенсі сучасна дипломатія повинна бути здатною збалансувати національні інтереси з глобальними вимогами, відповідаючи на такі виклики, як тероризм, пандемії та зміна клімату, які вимагають ефективної міжнародної співпраці.

Конфлікт також змінив військові стратегії. Спочатку російська федерація застосовувала гібридну тактику – наприклад, кібератаки і таємні операції, але український опір і підтримка Заходу змусили Москву перейти до затяжної конвенційної війни. Це протистояння підкреслило як постійну актуальність традиційних конфліктів, так і руйнівний вплив на цивільну інфраструктуру та права людини, з мільйонами переміщених осіб та звинуваченнями на адресу Росії у воєнних злочинах[4].

Більше того, війна прискорила структурні зміни у світовому порядку. Об'єднання західного блоку контрастує зі зміцненням таких угруповань, як БРІКС та співпрацею між російською федерацією і країнами Глобального Півдня, що свідчить про можливу ослаблення лідерства США. Однак ця фрагментація також створює значні ризики для глобального управління, оскільки перешкоджає реагуванню на виклики, такі як зміна клімату або гуманітарні кризи[2].

У цьому контексті виклики для міжнародної безпеки є величезними. Постійна загроза ядерної ескалації з боку російської федерації додає конфлікту ще серйознішого виміру, а продовження війни посилює глобальну економічну напруженість, особливо на енергетичних та продовольчих ринках. Перед дипломатією стоїть завдання збалансувати зусилля зі стримування російської федерації з ініціативами, спрямованими на уникнення повного колапсу міжнародного діалогу.

Зрештою, російсько-українська війна підкреслила нагальність адаптації сучасної дипломатії до глобальних безпекових викликів, інтеграції цифрових технологій та зміцнення міжнародного співробітництва для протидії складним загрозам 21-го століття. Ця війна не лише дає можливість переосмислити правила сучасної геополітичної гри, але й випробовує на міцність міжнародний порядок у перехідний період. Міжнародній спільноті доведеться шукати інноваційні шляхи вирішення цього безпрецедентного конфлікту, готуючись до майбутнього, позначеного посиленням конкуренції між великими державами та дедалі більшою фрагментацією глобальної системи.

Список використаних джерел

1. Diplomacy in the Context of the Russian Invasion of Ukraine. *Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP)*. URL: <https://www.swp-berlin.org/publikation/diplomacy-in-the-context-of-the-russian-invasion-of-ukraine> (date of access: 03.02.2025).
2. The Russian War's Impact on Global Order | Near East South Asia Center. *Near East South Asia Center*. URL: <https://nesa-center.org/the-russian-wars-impact-on-global-order/> (date of access: 04.02.2025).
3. The World Reacts to Russia's Invasion of Ukraine. *Default*. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/world-reacts-russias-invasion-ukraine> (date of access: 03.02.2025).
4. Ukraine war has brought new challenges for international security | News from the Institute of Geoeconomics(IOG). *Institute of Geoeconomics(IOG) by Asia Pacific Initiative, International House of Japan*. URL: <https://instituteofgeoeconomics.org/en/research/2024040757082/> (date of access: 04.02.2025).

Самуляк Ольга Миколаївна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

АМЕРИКАНСЬКА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Ще до початку повномасштабної війни в Україні, США розуміли рівень загрози та намагалися попередити уряд України про можливе військове вторгнення Росії. Президент Дж. Байден неодноразово заявляв, що агресія Росії є небезпечною не тільки для України, а й для цілого європейського континенту. З 2021 р. США почали проводити інформаційну кампанію, постійно інформуючи та публікуючи дані про дислокацію, скупчення, переміщення російських військ на кордоні з Україною. Це було однією з стратегій Байдена, яка змусила привернути увагу міжнародної спільноти до ймовірної ескалації в рамках гібридної російсько-української війни, в результаті чого після прямого збройного вторгнення Росії, країни-партнери одразу наклали на неї жорсткі санкції. Ще одним кроком був дипломатичний підхід, зокрема Байден декілька разів особисто розмовляв з Путіним, зокрема і віч-на-віч у Женеві. Все це було безрезультатним і не зупинило Росію перед широкомасштабним збройним вторгненням в Україну.

Важливим також був процес постачання Сполученими Штатами зброї Україні та виділення додаткових коштів на військову допомогу. Вашингтон був зацікавлений у наданні Києву деякої кількості оборонної зброї для забезпечення можливості дати відсіч агресору ще до повномасштабного російського вторгнення. Постачання таких засобів розпочалося в середині

жовтня 2021 р. в рамках пакету безпекової допомоги США на 60 млн дол. Тоді до України прибула партія протитанкових ракетних комплексів FGM-148 Javelin, які призначені для ураження броньованої техніки противника на відстані до 2500 м та працюють за принципом «вистрелив-забув». Вже після вторгнення Росії ця зброя показала високу ефективність у боротьбі з бронетехнікою російської армії, але є придатною переважно для оборонних дій та ближнього бою через малий радіус дії. Також Державний департамент США 20 січня 2022 р. дозволив країнам Балтії передати Україні озброєння, зокрема переносні зенітні ракетні комплекси FIM-92 Stinger. У рамках додаткової фінансової допомоги Україні активне постачання озброєння почалося вже в січні 2022 р. Тоді був фактично створений «повітряний міст» між Києвом і Вашингтоном. Зокрема, 31 січня в Україну прибуло 84 т боєприпасів різного калібру, а 10 лютого було доставлено 130 т військової допомоги, яка містила комплекси Javelin, ракети до них й інше озброєння [1]. Але все ж, як тільки США не намагалися стримати вторгнення, та запобігти великій війні на території Європи їм не вдалося.

З початку вже повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р., США стали ключовим партнером у наданні допомоги, зокрема і у військовій. На сьогоднішній день, з-поміж всіх міжнародних партнерів, вони надали найбільшу пряму військову допомогу, яка перевищує 83 млрд дол. За даними Державного департаменту США, ще приблизно 69,2 млрд дол. військової допомоги було надано з моменту першого вторгнення Росії в Україну в 2014 р. і до початку 2022 р. Також Україна бере участь у численних військових навчаннях з США, ЄС і союзниками по НАТО, зокрема Rapid Trident, Sea Breeze і Cossack Mace [5].

Основними напрямками військової допомоги є надання техніки, озброєння та фінансова підтримка. В Україну за весь час війни було доставлену велику кількість зброї, зокрема, 31 танк M1 Abrams, 45 танків T-72 Б, 20 гелікоптерів Mi-17, безпілотні літальні апарати (БПЛА) Cyber Lux K8 і Phoenix Ghost, зенітно-ракетні комплекси MIM-104 Patriot та боєприпаси до них, артилерійські снаряди, тактичні ракетні комплекси MGM-140 (або ATACMS) меншої та більшої дальності, системи протиповітряної оборони Avenger і HAWK, ракети класу «земля-повітря» середнього радіусу дії, HIMARS та гаубиці, тисячі ракет, у тому числі 60 000 122-мм ракет для пускових установок «Град», БМП Bradley, Javelin, морські системи озброєння, амуніція та засоби захисту, супутниковий зв'язок і засоби радіоелектронної боротьби (РЕБ) [3]. Загалом Україна отримала величезну військову допомогу, але відбувалося це поетапно, з затримками і обмежувальними «червоними» лініями, бо адміністрація Байдена боялася прямого зіткнення з Росією й ескалації конфлікту та його переростання у Третю світову війну.

У травні 2022 р., Джо Байден підписав історичний закон про «Ленд-ліз», це відбулося вперше від Другої світової війни, але він на практиці так і не був задіяний. Натомість США вирішили надавати допомогу через Держдепартамент і Пентагон за такими програмами як Ukraine Security Assistance Initiative (USAI) та механізми президентських повноважень (PDA). Тобто можна сказати, що «Ленд-ліз» був як запасний інструмент. Старший радник зі зв'язків з державними органами США у громадській організації Razom for Ukraine Скотт Куллінан зазначив: «Білomu Дому насправді не потрібен законопроект про ленд-ліз для виділення оборонної допомоги для України. Так нам пояснили рішення не продовжувати дію ленд-лізу у Сенаті. Байден може скористатися президентськими повноваженнями для виділення додаткової оборонної підтримки Києву. Але нині Пентагону бракує коштів для поповнення власних запасів, у разі якщо адміністрація вирішить піти на такий крок. Відтак Пентагон радить спочатку отримати додаткове фінансування для допомоги Україні, щоб Америка не вичерпувала власні оборонні запаси» [2].

Оскільки, постачання зброї відбувалося не напряму, наприклад через програму Ukraine Security Assistance Initiative (USAI), це сповільнювало процес передачі, зокрема передача F-16 затягнулася на 1,5 року. США довгий час не давали дозволу союзникам на реекспорт через все те ж побоювання Байдена щодо ескалації війни. Іншою причиною затримки було те, що в Україні

немає відповідної інфраструктури та пілотів, які б могли ними користуватися. Згодом ухвалили рішення про дозвіл навчання українських пілотів і перші постачання F-16 надали Норвегія та Данія. Довгий час велися дебати про дозвіл на використання ракет АТАСМС з дальністю дії 300 км по території Росії. Як зазначає The Economist, США не давали дозволу на ці удари з трьох причин. Перша – аргумент про обмежені запаси АТАСМС. Друга полягала в тому, що їхня військова корисність, імовірно, буде обмеженою, оскільки, за заявами Пентагону, 90 % російських літаків, що запускають бомби-планувальники по українських позиціях, уже передислокувалися за межі досяжності АТАСМС. Третя причина полягала в ризику ескалації [4]. Водночас, Росія погрожувала використанням ядерної зброї та зазначала, якщо США дадуть дозвіл на використання АТАСМС, то це буде пряме втручання НАТО. У Конгресі велися довгі суперечки між демократами та республіканцями, особливо прихильниками Трампа, про узгодження нових пакетів допомоги Україні. Республіканці вимагали жорсткішого контролю над бюджетом.

Підсумовуючи, треба відзначити, що США були і залишаються основним військово-стратегічним партнером України в ході протидії російській агресії. Загалом Україна отримала величезну за обсягом і номенклатурою озброєнь військову допомогу в сумі на понад 83 млрд дол. Проте її надання відбувалося не завжди оперативно, з затримками і обмежувальними «червоними» лініями, бо президент Байден і його оточення боялися прямого зіткнення з Росією і переростання російсько-українського збройного конфлікту в Третю світову війну. Водночас американська військова допомога дала можливість Україні ефективно протидіяти російській повномасштабній агресії, а також створити передумови для стримування російської експансії і недопущення ескалації конфлікту в межах Європи та світу.

Список використаних джерел

1. Аналітичний центр ADASTRA. Роль США в російсько-українській війні: як і чому Вашингтон підтримує Україну? URL: <https://adastra.org.ua/blog/rol-ssha-v-rosijsko-ukrayinskij-vijni-yak-i-chomu-vashington-pidtrimuye-ukrayinu>
 2. Голос Америки. Конгрес США не продовжив дію закону про ленд-ліз. Як це вплине на допомогу Києву. URL: <https://www.holosameryky.com/a/ndaa-ukraine-democracy-defense-lend-lease-act-of-2022-congress-aid-to-ukraine-senate-house-law/7409306.html>
 3. Інформаційне агентство «УНІАН». Від ракет до вертольотів і Patriot: яке озброєння США передали Україні за час війни, - ВІ. URL: <https://www.unian.ua/weapons/dopomoga-ukrajini-vid-ssha-yaku-zbroyu-peredavav-vashington-vid-pochatku-viyni-12667614.html>
 4. Інформаційне агентство «УНІАН». Дозвіл США на удари АТАСМС по РФ залишає три суттєві питання, - The Economist. URL: <https://www.unian.ua/war/atacms-dozvil-ssha-na-udari-po-rf-zalishaye-tri-suttyevi-pitannya-the-economist-12824142.html>
- U. S. Department of State. U.S. Security Cooperation with Ukraine. URL: <https://www.state.gov/bureau-of-political-military-affairs/releases/2025/01/u-s-security-cooperation-with-ukraine>

Соловей Валерія Андріївна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН

Українсько-угорські відносини мають багатий історичний контекст, проте на сучасному етапі вони перебувають під впливом нових викликів та можливостей. З огляду на останні зміни в

політичній та економічній ситуації дослідження теми «Сучасний стан та перспективи українсько-угорських відносин» набуває особливої важливості, оскільки ці відносини безпосередньо впливають на стабільність та безпеку Центрально-Східної Європи [1, с. 10]. Підвищення рівня співпраці між Україною та Угорщиною є одним із ключових факторів у контексті європейської інтеграції України, особливо в умовах зростаючої геополітичної напруженості в регіоні. Після подій 2014 року Україна змушена шукати нові напрями співпраці з сусідніми державами, зокрема з Угорщиною, що зумовлено потребою у зміцненні безпеки та стабільності. Важливим аспектом також є прагнення України до інтеграції в Європейський Союз, членом якого є Угорщина, що відкриває нові можливості для двосторонніх відносин [2, с. 45].

Українсько-угорські відносини на сучасному етапі характеризуються як складні, проте надзвичайно важливі для стабільності та розвитку обох країн. З одного боку, взаємодія між Україною та Угорщиною відіграє ключову роль у контексті європейської інтеграції та зміцнення стратегічного партнерства, зокрема у сферах енергетичної безпеки, економіки та культури. З іншого боку, існують проблеми, пов'язані з питаннями національних меншин, транскордонного співробітництва та політичними розбіжностями. Україна та Угорщина мають спільний кордон, що сприяє розвитку економічних зв'язків у таких сферах, як сільське господарство, енергетика та туризм [3, с. 100].

Однак нині відносини між країнами стикаються з певними викликами, зокрема через питання прав національних меншин, зокрема угорців в Україні, а також мовну та культурну політику. Ці проблеми призводять до періодичних напружень у дипломатичних відносинах. Суперечки навколо мовної політики України та використання угорської мови в освіті залишаються одним із головних джерел напруги між державами. Угорщина активно висловлює свою стурбованість щодо прав угорської громади в Україні, що часом негативно впливає на двосторонні відносини. Водночас співпраця між Україною та Угорщиною залишається важливим елементом у процесі євроінтеграції України [4, с. 155]. Як член Європейського Союзу та НАТО, Угорщина відіграє значну роль у підтримці реформ в Україні, зокрема в контексті дотримання європейських стандартів у сферах верховенства права, демократії та боротьби з корупцією.

Підтримка Угорщиною України в її прагненні до євроінтеграції виявляється у дипломатичній підтримці на міжнародних майданчиках, таких як ЄС та НАТО. Однак на шляху до тіснішого співробітництва існують певні перешкоди, зокрема політичні розбіжності та непорозуміння щодо деяких зовнішньополітичних ініціатив. Важливим напрямом співпраці залишається енергетична сфера. Угорщина є важливим транзитним партнером для України, що є особливо актуальним в умовах нестабільності на енергетичному ринку Європи. Проте розбіжності в енергетичних стратегіях двох країн іноді стають причиною непорозумінь. Україна шукає нові джерела енергії та шляхи до енергетичної безпеки, тоді як Угорщина прагне економічно вигідного співробітництва з Росією у сфері енергетики, що викликає занепокоєння в Україні.

Попри суперечності, українсько-угорські відносини мають перспективи для розвитку. Одним із позитивних аспектів є транскордонне співробітництво, що охоплює екологічні, культурні та освітні ініціативи. Спільні проекти в межах Європейського Союзу сприяють розвитку інфраструктури та підтримці малого і середнього бізнесу. У перспективі важливим завданням є вирішення суперечок щодо прав національних меншин та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, зокрема угорців, які мешкають в Україні. Важливу роль у цьому процесі може відігравати активізація діалогу між державами та пошук компромісних рішень.

Загалом, попри наявність певних розбіжностей, українсько-угорські відносини мають значний потенціал для подальшого розвитку. Спільні інтереси у сфері європейської інтеграції,

економічного зростання та безпеки можуть стати основою для поглиблення співпраці між країнами. Перспективи розвитку двосторонніх відносин залежать від здатності обох держав знаходити спільні рішення щодо існуючих проблем. Політичний діалог, активізація міжурядових контактів та розширення економічних проєктів можуть стати важливими інструментами для поглиблення співпраці. У цьому контексті також варто відзначити значення культурних зв'язків, зокрема між університетами, науковими установами та громадськими організаціями, що сприятиме зміцненню добросусідських відносин.

Список використаних джерел:

1. Міністерство закордонних справ України. Стратегія зовнішньої політики України. Міністерство закордонних справ України.: офіційний сайт. URL: <http://mfa.gov.ua/strategiya-ukrajinskoho-zovnishnoho-politychnoho-viboriv>. – С. 10-15.
2. Пилипчук Н. С. Українсько-угорські відносини: сучасний стан та перспективи. Київ: Наукова думка, 2022. 300 с. С. 45-78.
3. Харченко С. А. Національні меншини та їх права в Україні: політичний та правовий аспект. Одеса: Астропринт, 2017. С. 98-120.
4. Závecz P. The Hungarian-Ukrainian Relations in the European Context. Budapest: Central European Press, 2021. 290 p. P. 150-180.

Старова Діана Іванівна

4-й курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Науковий керівник: Горюнова Євгенія Олександрівна,

кандидат історичних наук, доцент

доцент кафедри міжнародних відносин

та стратегічних студій

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ГУМАНІТАРНІ ІНІЦІАТИВИ ТУРЕЧЧИНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року спричинило не лише руйнівні наслідки для української державності, але й створило серйозні виклики для глобальної безпеки та міжнародної дипломатії. Воєнні дії, що супроводжуються масовими жертвами серед цивільного населення, руйнуванням інфраструктури та порушенням основоположних принципів міжнародного права, спричинили безпрецедентну гуманітарну кризу. Реакція міжнародної спільноти на ці події вийшла далеко за межі традиційної дипломатії та військової підтримки, поставивши на перший план гуманітарний вимір міжнародних відносин.

У таких умовах гуманітарна дипломатія набула особливого значення, оскільки вона охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на захист цивільного населення, забезпечення доступу до гуманітарної допомоги та пошук мирних рішень, які пом'якшують наслідки війни. Ефективність гуманітарної дипломатії багато в чому залежить від залучення посередників, здатних забезпечити комунікацію між сторонами конфлікту та міжнародними організаціями [2, с. 43]. У цьому контексті особливу увагу привертає роль Туреччини, яка використовує власні дипломатичні ресурси для вирішення гуманітарних викликів, що виникли внаслідок війни в Україні.

Акцентуючи увагу на повномасштабній війні РФ проти України, маємо зазначити, що першим етапом російської агресії стає окупація Криму в лютому-березні 2014 р. та наступна нелегальна анексія півострова. З перших днів окупації Росія розпочинає переслідування кримців, які виступали проти російської окупації та мали проукраїнські погляди. Найбільша кількість російських репресій припадає на кримських татар, переважна більшість яких залишаються послідовними прихильниками України та чекають деокупації півострова.

Турецька дипломатія долучається до звільнення ув'язнених Росією на території Криму кримських татар [4]. Отже, у 2017 р. вдалося повернути на підконтрольну Україні територію двох заступників голови Меджлісу кримськотатарського народу: А. Чийгоза та І. Умерова, засуджених до різних термінів за підтримку України. Влітку 2024 р. до України повернувся заступник Меджлісу Н. Джелал, якого російська влада заарештувала в 2021 р. після відвідування Першого саміту Кримської платформи, звинувативши в «тероризмі». Восени того ж року вдалося повернути кримськотатарську активістку Л. Умерову, яку російська влада звинувачувала в «шпигунстві». З 2024 р. визволенням усіх кримських бранців Кремля безпосередньо займається Омбудсмен Туреччини Ш. Малкочу, якому Уповноважений Верховної Ради з прав людини Д. Лубінець передав список з 216 громадян України, незаконно затриманих російською владою в Криму з 2014 р. [3].

Туреччина, маючи стратегічне географічне розташування та розвинені дипломатичні зв'язки як із Заходом, так і з Росією, виступила посередником у переговорах щодо розблокування експорту українського зерна. Її роль була критично важливою, оскільки збереження стабільного доступу до продовольства для країн, що залежать від українських поставок, вимагало складних переговорів з Москвою, яка використовувала морську блокаду як елемент тиску. Саме завдяки дипломатичним зусиллям Анкари та залученню Організації Об'єднаних Націй вдалося досягти компромісу, що дозволило відновити експорт аграрної продукції з українських портів [1, с.208].

У результаті цих переговорів 22 липня 2022 року було укладено так звану «Чорноморську зернову ініціативу», яка стала одним із найбільш вагомих проявів гуманітарної дипломатії в умовах війни. Ця угода не лише запобігла поглибленню глобальної продовольчої кризи, а й продемонструвала ефективність Туреччини як посередника в складних міжнародних процесах. Анкара взяла на себе контроль за виконанням угоди, забезпечуючи перевірку суден та координацію логістики, що дозволило сотням кораблів безпечно виходити з українських портів. Водночас ця ініціатива допомогла зберегти економічну стабільність для країн, залежних від українського зерна, зокрема держав Африки, де загроза голоду через блокування поставок стала критичною. Для багатьох африканських країн, таких як Сомалі, Ефіопія та Судан, українське зерно є життєво необхідним, і саме ця угода стала вирішальним фактором у запобіганні гуманітарній катастрофі.

Окрім продовольчих питань, вагомим напрямком гуманітарної дипломатії Туреччини стало посередництво у звільненні українських військовополонених. Особливо знаковою була домовленість щодо командирів полку «Азов» та інших захисників «Азовсталі», які після героїчної оборони Маріуполя потрапили в полон. Переговори з цього питання були надзвичайно складними, оскільки Росія розглядала полонених не лише як військових, а й як політичних заручників, використовуючи їх як інструмент тиску. Туреччина взяла на себе роль ключового посередника, що дозволило досягти компромісу між сторонами та забезпечити їхнє звільнення.

21 вересня 2022 року в межах масштабного обміну полоненими п'ятеро командирів оборони Маріуполя були передані Туреччині під особисті гарантії безпеки президента Ердогана, що стало значним дипломатичним успіхом. Водночас угода передбачала, що вони залишатимуться в Туреччині до завершення війни, що давало можливість Анкарі зберігати баланс у відносинах із Києвом і Москвою [5, с.59].

Однак у липні 2023 року, під час візиту президента Зеленського до Туреччини, командири повернулися до України, що стало важливим символічним кроком і підкреслило результативність

гуманітарної дипломатії Києва. Це рішення викликало різку реакцію Росії, однак засвідчило, що навіть у складних умовах війни Туреччина продовжує відігравати роль активного посередника, здатного знаходити механізми для досягнення гуманітарних цілей.

Таким чином, гуманітарна дипломатія Туреччини у контексті повномасштабної війни Росії проти України стала важливим фактором міжнародних зусиль із послаблення наслідків конфлікту. Посередництво Анкари у питанні продовольчої безпеки через "зернову угоду" та її роль у звільненні українських військовополонених і кримських бранців засвідчили здатність Туреччини ефективно діяти в умовах багатовекторної дипломатії. Хоча ці ініціативи були обмеженими за масштабом, вони мали значний гуманітарний і політичний вплив, демонструючи, що навіть у період жорсткого протистояння можливі механізми досягнення компромісів.

Водночас турецька гуманітарна дипломатія у випадку України мала не лише прагматичний, а й стратегічний характер. Підтримуючи ініціативи, що сприяють стабільності та пом'якшенню наслідків війни, Анкара закріпила свій статус ключового регіонального посередника. Це дозволило їй не лише впливати на хід подій, а й посилювати свої міжнародні позиції. Попри виклики, що постають перед гуманітарною дипломатією, її роль у збройних конфліктах залишається незамінною, оскільки вона є одним із небагатьох інструментів, здатних приносити реальні результати навіть у найскладніших геополітичних умовах.

Список використаних джерел

1. Жебко О. О. Вплив зернової угоди на забезпечення глобальної продовольчої безпеки. *Продовольча безпека України в умовах війни і післявоєнного відновлення: глобальні та національні виміри*. 2023. С. 207–210.
2. Окладна М. Г., Перевалова Л. В., Генкул Ю. В. Гуманітарна дипломатія: історія становлення та сучасність. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2. С. 43–47.
3. Турецька влада веде перемовини щодо звільнення кримських політв'язнів. *QIRIM.News*. 03.04. 2025. URL: <https://www.qha.com.tr/ozel-haber-roportaj/kamu-basdenetcisi-malkoc-qha-ya-acikladi-ukrayna-daki-savas-esirlerinin-durumu-ne-rusya-ziyareti-ne-zaman-487102>
4. Туреччина намагається вживати різних заходів для звільнення ув'язнених Росією кримських татар. *Інтерфакс-Україна*. 09.10.2017. URL: <https://interfax.com.ua/news/political/453669.html>
5. Хівренко Д. Ю. Особливості ролі Туреччини щодо російсько-української війни з 2022 року. *Україна в координатах Східного партнерства: пошук геополітичних пріоритетів крізь призму національної безпеки*. 2023. С. 58–59.

Сторожинецький Тарас Олексійович

1 курс, здобувач ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації, регіональні студії»

Навчально-науковий ін-т
міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка

ДИПЛОМАТІЯ ФІНЛЯНДІЇ ТА ШВЕЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало переломним моментом, який кардинально змінив безпекову архітектуру Європи, а отже, і зовнішньо-політичні стратегії Фінляндії та Швеції. Російська політика експансіонізму, яка спрямована на порушення основоположних принципів міжнародного права, є загрозою не тільки для країн пострадянського

табору, а й для країн Північної Європи. Війна в Україні не тільки створює нові виклики для дипломатії нордичних держав у вигляді посилення гібридних операцій РФ, однак й відкриває нові перспективи, як вступ у НАТО з метою підвищення власної безпеки та стабільності у Балтійському та Арктичному регіонах.

Для з'ясування міжнародно-політичних реалій, з якими зіткнулися обидві держави, у дослідженні було застосовано комплекс методів. Метод аналізу дозволив ознайомитися із офіційними документами держав та відслідкувати реакцію офіційної влади на зміни у безпековій кон'юктурі. За допомогою статистичного методу було визначено кількісні економічні, військові та index показники обох держав. Порівняльний метод надав можливість зрозуміти динаміку змін вищезазначених показників із початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Застосування цих методів уможливило дослідження ситуації в регіоні та ідентифікацію ключових факторів, що впливають на дипломатичні рішення Гельсінкі та Стокгольма.

Важливими для розуміння змін зовнішньо-політичних реалій нордичних держав є праця «Нові Союзники: Швеція та Фінляндія в НАТО» Т. Лоуренс та Т. Єрмалавічюс [5], та робота А. Вісландер «Як членство Швеції та Фінляндії в НАТО впливає на Крайню Північ» [7]. В українському науковому дискурсі можна відзначити роботу І. Горобця та А. Мартинова «Вступ Швеції і Фінляндії в НАТО як наслідок кризи регіональної та глобальної систем безпеки» [1], однак характерним є брак досліджень на тему наслідків вступу Швеції та Фінляндії в НАТО. Важливе місце посідають офіційні документи, такі як «Декларація про співробітництво між Фінляндією та Швецією» [2] та джерела статистичних даних, а саме Global Soft Power Index підготовленою агенцією Brand Finance [4], а також звіти Фінського та Шведського банків [6; 3].

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, реакцією Гельсінкі та Стокгольму на зміну геополітичного статусу-кво стало рішення про приєднання до НАТО. Цей крок ознаменував радикальну трансформацію їхньої безпекової політики, а саме відмови від багаторічного досвіду неучасті у військових блоках. Інтеграція до Альянсу вивела дипломатію Фінляндії та Швеції на новий рівень, перетворивши їх з пасивних спостерігачів на міжнародній арені на активних учасників розробки та реалізації спільних безпекових стратегій із країнами-членами Північноатлантичного альянсу.

Вступ до НАТО стимулював перехід від політики балансування до політики тісної інтеграції з союзниками. Фінляндія та Швеція нині відіграють роль локомотивів у зміцненні північно-східного флангу Альянсу, зокрема в Балтійському та Арктичному регіонах. Прикладом проактивної позиції цих держав є те, що Фінляндія оголосила про бажання розгортання сухопутних військ НАТО за програмою Forward Land Forces (FLF) на власній території, де Швеція висловлює бажання посісти роль головуючого програми фінської FLF [6].

Окрім поглиблення стосунків із НАТО, держави посилюють дипломатичну активність в напрямку тіснішої співпраці в рамках NORDEFSCO. Це характеризується створенням більшої взаємодії серед ВПС нордичних держав з метою уніфікації організаційних підходів шляхом проведення навчань та спільного використання військової інфраструктури [5, с. 22]. Географічне розташування Фінляндії та Швеції роблять їх також незамінними партнерами у забезпеченні колективної оборони морських шляхів у водах Балтійського моря.

Однак в умовах посилення процесів військової інтеграції Фінляндії та Швеції із країнами НАТО спостерігається тенденція до наростання російського гібридного впливу на нордичні країни [8, с. 6]. Цей вплив набуває різноманітних форм, серед яких можна виділити пошкодження критичної інфраструктури, зокрема підводних кабелів зв'язку між державами Північної Європи; спроби створення Росією міграційної кризи на кордоні з Фінляндією; збільшення кількості кібератак на критичну інфраструктуру обох держав.

Не менш важливим є посилення активності російського військово-морського флоту та військово-повітряних сил поблизу Фінляндії і Швеції, що є риторикою залякування та військового тиску на ці країни [4, с.12]. Відповідно, новим викликом для дипломатії нордичних країн є перехід до доктрини контрольованої ескалації, де у відповідь на гібридний шантаж Росії, північні держави повинні реагувати на загрози вдаючись до асиметричної відповіді, з метою контролю загострення ситуації.

Розгортання бойових дій на території України також спричинили негативні економічні наслідки для обох держав. Однак, на відміну від Швеції яка зіштовхнулася лише із незначними результатами санкційної політики стосовно Росії, Фінляндія, яка економічно була більше пов'язана із РФ відчула серйозніші наслідки[3, 8]. Водночас, з економічної перспективи, вступ до НАТО створив умови для безпечної переорієнтації фінської економіки, яка раніше залежала від російської сировини та енергоносіїв, у напрямку Європейського Союзу та інших акторів міжнародної економічної системи. Крім того, активна розбудова нових підприємств та розвиток стартапів у військово-промисловій сфері сприяють посиленню конкурентоспроможності Фінляндії та Швеції у стратегічно важливих секторах, зокрема штучного інтелекту, 5G/6G-зв'язку та у сфері космічних технологій [2].

Отже, сучасна дипломатія Фінляндії та Швеції перебуває в стані динамічної еволюції, що характеризується відмовою від багаторічної політики нейтралітету. Гібридний шантаж з боку Російської Федерації зумовлює необхідність адаптації зовнішньополітичних стратегій нордичних держав до нових геополітичних реалій. Вступ до НАТО відкрив для Фінляндії та Швеції нові можливості у сфері військово-економічного співробітництва з країнами Північноатлантичного альянсу, що сприяє економічному відновленню та посиленню їхньої політичної ваги у процесі ухвалення безпекових рішень у Балтійському та Арктичному регіонах.

Список використаних джерел

1. Горобець І., Мартинов А. Вступ Швеції і Фінляндії в НАТО як наслідок кризи регіональної та глобальної систем безпеки. Консенсус, 2022. 72–82 с.
2. Declaration on Swedish-Finnish Cooperation: September 16, 2024. Government Offices of Sweden, 2024.
3. Economic consequences of the war in Ukraine. Sveriges Riksbank. URL: <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/ppr/fordjupningar/engelska/2022/220428/economic-consequences-of-the-war-in-ukraine-article-in-monetary-policy-report-april-2022.pdf>.
4. Finnish Military Intelligence Review 2025. The Finnish Defence Forces, 2025. 48 с. ISBN 978-951-25-3486-9.
5. Global Soft Power Index. Brand Finance, 2024. 79 с.
6. Lawrence T., Jermalavičius T., Hyllander J. The Newest Allies: Finland and Sweden in NATO. Estonia : International Centre for Defence and Security, 2024. 54 с. ISBN 978-9916-709-23-8.
7. Sweden announces ambition to take on role as Framework Nation in NATO enhanced forward presence to be established in Finland. Finnish Government. 16.09.2024. URL: <https://valtioneuvosto.fi/en/-/sweden-announces-ambition-to-take-on-role-as-framework-nation-in-nato-enhanced-forward-presence-to-be-established-in-finland>.
8. War in Ukraine will slow Finland's GDP growth and increase inflation. Bank of Finland. 2022.
9. Wieslander A. How Sweden and Finland's membership in NATO affects the High North. Atlantic Council, 2024. 9 с.

Товпига Катерина Юрївна
3 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»
Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

РОЛЬ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У ФОРМУВАННІ СПІЛЬНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

З моменту повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року Французька Республіка відіграє ключову роль у формуванні спільної європейської політики, спрямованої на реагування на виклики війни. Як одна з провідних держав Європейського Союзу та постійний член Ради Безпеки ООН, вона впливає на розробку санкційної політики проти Російської Федерації, підтримку України та зміцнення європейської безпеки. Політика Президента Еммануеля Макрона у цьому контексті відображає баланс між намаганням підтримати Україну та прагненням зберегти канали дипломатичного діалогу з Кремлем, що зумовлює неоднозначну реакцію європейських партнерів.

На початковому етапі війни Президент Французької Республіки неодноразово висловлював необхідність збереження можливостей для діалогу з російським керівництвом. Його телефонні розмови з Володимиром Путіним, які продовжувалися навіть після того, як світ побачив наслідки окупації Бучі, викликали суперечливі оцінки серед європейських лідерів. Попри це, Французька Республіка залишалася активним учасником формування санкційної політики Європейського Союзу. Особливу роль вона відіграла під час головування в Раді ЄС у першій половині 2022 року, сприяючи ухваленню шостого пакету санкцій, який передбачав часткове нафтове ембарго [4]. Крім того, Французька Республіка підтримала надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, що було закріплено після спільного візиту Еммануеля Макрона, Олафа Шольца та Маріо Драгі до Києва у червні 2022 року [1].

У військовій площині Французька Республіка поступається за масштабами допомоги таким союзникам, як Сполучені Штати Америки чи Велика Британія, проте її підтримка залишається вагомим внеском. Важливим внеском стали поставки самохідних артилерійських установок CAESAR, які зарекомендували себе як високоточна зброя на полі бою. У 2023 році було ухвалено рішення про передачу Україні колісних танків AMX-10RC, що свідчить про готовність Парижа до розширення військової підтримки [2]. Крім того, Французька Республіка бере активну участь у макрофінансовій допомозі, спрямованій на стабілізацію української економіки та відбудову зруйнованої інфраструктури.

У контексті безпеки Французька Республіка наголошує на необхідності стратегічної автономії Європи. Еммануель Макрон ще до початку повномасштабної війни в Україні активно просував ідею створення європейської армії, яка б забезпечувала незалежність Європейського Союзу від Сполучених Штатів Америки у сфері оборони [3]. Він неодноразово заявляв, що європейська безпека не повинна повністю залежати від НАТО, і закликав до поглиблення військової співпраці між державами-членами Європейського Союзу. Після початку війни ці ідеї набули нової актуальності, що відображено в ініціативах щодо посилення Європейського оборонного фонду та розвитку спільних військових програм із Німеччиною.

Водночас, ідея європейської армії викликала неоднозначну реакцію серед країн-членів ЄС. У той час як такі країни, як Німеччина та Італія, висловили обережну підтримку, наголошуючи на важливості доповнення НАТО, а не його заміни, східноєвропейські країни, в тому числі Польща та країни Балтії, залишаються скептично налаштованими. Їхнє головне занепокоєння

полягає в тому, що така ініціатива може послабити трансатлантичні зв'язки і підірвати гарантії безпеки, надані Сполученими Штатами. Тим не менш, Французька Республіка продовжує наполягати на посиленні оборонної співпраці

Таким чином, Французька Республіка відіграє важливу роль у формуванні спільної європейської політики у відповідь на російсько-українську війну, поєднуючи дипломатичні ініціативи, санкційний тиск та військову підтримку. Попри первинні спроби зберегти простір для діалогу з Російською Федерацією, політика Парижа поступово еволюціонувала в бік активнішої підтримки України, зокрема через військову та економічну допомогу. Водночас стратегічне бачення Французької Республіки, що передбачає зменшення залежності Європейського Союзу від зовнішніх гравців у сфері безпеки, продовжує бути важливим фактором у дискусіях про майбутнє європейської оборони. Надалі Французька Республіка, ймовірно, зосереджуватиме зусилля на посиленні європейської єдності у сфері оборони та на довгостроковій підтримці України, що сприятиме зміцненню її геополітичного впливу у межах Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Статус кандидата в ЄС та зброя: що Макрон, Шольц, Драгі і Йоганніс пообіцяли Україні. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61829621>
2. Франція передає Україні легкі танки AMX-10RC і бронетранспортери Bastion. Що про них відомо? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64168825>
3. “Європейська армія” Макрона. Про ідею створення оборонного союзу ЄС. URL: <https://tyzhden.ua/ievropejska-armiia-makrona-pro-ideiu-stvorennia-oboronnoho-soiuzu-ies/>
4. Війна Росії з Україною: ЄС ухвалив шостий пакет санкцій проти Росії. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_2802

Туранська Валерія Олександрівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ США ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ: СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ, КІБЕРБЕЗПЕКА ТА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ

Сучасна зовнішня політика США перетворюється під впливом цифрових технологій, особливо у контексті протистояння російській агресії. Цифрова дипломатія стає інструментом глобального впливу, поєднуючи комунікаційні стратегії, кібербезпеку та підтримку України. Її актуальність зумовлена необхідністю аналізувати новітні механізми протидії гібридним загрозам у умовах повномасштабної війни.

Держдепартамент США систематично використовує Twitter, Facebook та Instagram для формування міжнародної підтримки України. Наприклад, у перші тижні повномасштабного вторгнення акаунт @StateDeputy опублікував понад 500 постів із хештегом #StandWithUkraine, що залучило увагу 30+ країн [4]. Це не лише інструмент інформування, але й спосіб створення емоційного зв'язку з аудиторією через історії цивільних осіб, які постраждали від війни.

США та Україна співпрацюють у сфері кібербезпеки з 2015 року, але після 2022 року ця співпраця стала системною. Програма *Clean Network*, ініційована США, допомагає блокувати кібератаки РФ на енергетичні об'єкти України. Згідно зі звітом Держспецзв'язку України (2023),

78% виявлених атак на українські держструктури мали ознаки російського походження [3]. Крім того, США навчають українських фахівців через програми типу *Cyber Resilience Initiative*.

США створили низку міжнародних альянсів, де держави, ІТ-корпорації (Microsoft, Palantir) та NGOs об'єднуються для допомоги Україні. Наприклад, ІТ Coalition у рамках НАТО забезпечила постачання супутникового інтернету Starlink для прифронтових зон, що критично важливо для координації оборони [2].

За даними Міністерства культури та інформаційної політики України (2023), 65% контенту соцмереж Держдепартаменту США спрямовані на розвінчання фейків, наприклад, про «нацистський уряд» в Україні [1]. Це включає співпрацю з Meta та Twitter для видалення пропагандистських акаунтів.

Отже, цифрова дипломатія США є комплексним інструментом, який інтегрує стратегічні комунікації, кібербезпеку та міжнародні коаліції для протидії російській агресії. Соціальні медіа використовуються не лише для поширення правдивої інформації, але й для мобілізації глобальної солідарності, як це показано у кампанії #StandWithUkraine. Кібердипломатія, зокрема через програми на кшталт *Clean Network*, стала ключовим елементом захисту критичної інфраструктури України від російських кібератак. Важливу роль відіграють цифрові коаліції, такі як ІТ Coalition НАТО, які демонструють ефективність партнерства між державами, приватним сектором та громадянським суспільством. Проте головним викликом залишається боротьба з дезінформацією, де США активно використовують технологічні ресурси та міжнародну співпрацю. Українсько-американська взаємодія в цій сфері може стати моделлю для протистояння гібридним загрозам у майбутньому, поєднуючи інновації з політичною волею.

Список використаних джерел

1. Міністерство культури та інформаційної політики України. *Дослідження інформаційних загроз під час війни*. Київ: Держвидав, 2023. 120 с.
2. Петренко О.В., Шевченко І.М. Кібербезпека в умовах гібридної війни: український контекст. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2022. № 4. С. 56-78.
3. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. *Звіт про кібератаки на Україну у 2023 році*. Київ: ДССЗІ, 2023. 89 с.
4. Семенюк І.П. Цифрова дипломатія: теорія та практика. Львів: Видавництво ЛНУ, 2021. 210 с.

U.S. Department of State. *The Clean Network Strategy*. URL: <https://www.state.gov/clean-network> (дата звернення: 15.09.2023).

Федіна Дарина Костянтинівна

5 курс, здобувачка ОП «Міжнародна інформація»

Науковий керівник: **Христокін Геннадій Володимирович**

доктор філософських наук, професор

кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

МОЖЛИВІ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН НОРВЕГІЇ ТА УКРАЇНИ ЗА УМОВИ ОБМЕЖЕННЯ ПІДТРИМКИ США ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ

Міжнародна підтримка є ключовим фактором, що впливає на здатність України протистояти російській агресії. З 2022 року США залишаються одним із головних партнерів

України у військовій, економічній та політичній сферах. Однак потенційне обмеження підтримки з боку Вашингтона після переобрання Дональда Трампа може суттєво змінити баланс міжнародної допомоги Україні. У цьому контексті важливу роль відіграють європейські партнери, зокрема Норвегія, яка активно підтримує Київ [8].

Метою цього дослідження є аналіз можливих сценаріїв розвитку відносин між Норвегією та Україною за умов зниження підтримки з боку США. Розглянемо основні фактори, які можуть вплинути на політику Норвегії щодо України, та три можливі варіанти подальшої співпраці.

Фактори впливу на політику Норвегії щодо України:

Рішення Норвегії стосовно підтримки України залежать від кількох важливих факторів:

Вплив США. Як член НАТО, Норвегія координує свою безпекову політику зі Сполученими Штатами.[6] Якщо Вашингтон скоротить військову допомогу Україні, це може вплинути на позицію Норвегії.

Внутрішньополітична ситуація. Норвезький уряд і суспільство в цілому підтримують Україну, проте питання фінансових і військових ресурсів може стати предметом внутрішньої дискусії.[8]

Економічні аспекти. Україна та Норвегія мають значний потенціал для економічного співробітництва, зокрема в сфері енергетики, що може стати важливим стимулом для подальшої підтримки Києва.[2]

Загальноєвропейський контекст. Співпраця з ЄС та іншими скандинавськими країнами впливає на рішення Норвегії, адже більшість європейських держав схиляються до посилення підтримки України.

Сценарій 1: Збереження поточного рівня підтримки. У разі, якщо Норвегія вирішить зберегти поточний рівень підтримки, вона продовжить надавати Україні військову, гуманітарну та фінансову допомогу. Це може включати:

- Постачання озброєння, зокрема артилерії та систем ППО;
- Продовження тренувальних місій для українських військових;
- Посилення санкційного тиску на Росію;
- Фінансування гуманітарних програм і відновлення критичної інфраструктури.

Цей сценарій є ймовірним за умови, що Норвегія прагнучиме дотримуватися незалежної зовнішньої політики в рамках НАТО, навіть якщо підтримка США скоротиться.

Сценарій 2: Посилення підтримки як компенсація ослаблення ролі США. За цього сценарію Норвегія може взяти на себе частину обов'язків, які раніше виконували США, особливо в межах європейських ініціатив. Це може включати:

- Збільшення військових поставок, особливо у сфері ППО та протитанкових систем;
- Розширення фінансової допомоги Україні;
- Активнішу дипломатичну участь у переговорах щодо майбутнього України;
- Підсилення співпраці в енергетичній сфері, зокрема постачання норвезького газу.

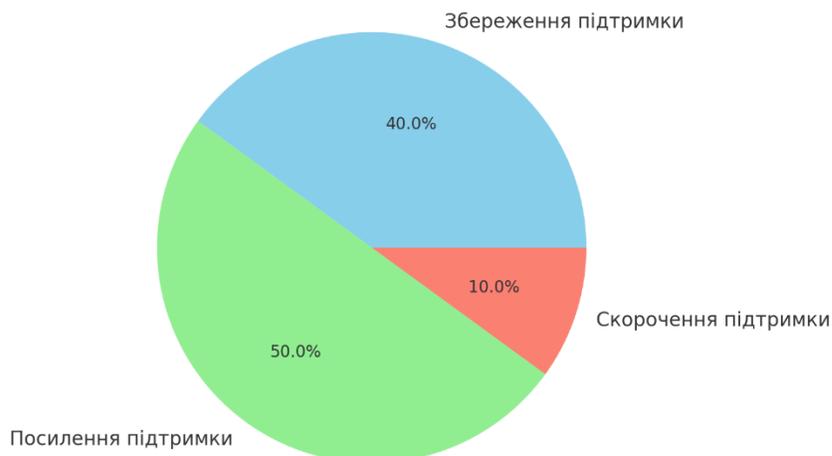
Цей варіант можливий у разі, якщо ЄС та його окремі держави-члени вирішать компенсувати скорочення американської допомоги власними зусиллями.

Сценарій 3: Скорочення підтримки через геополітичний тиск. Якщо адміністрація Трампа змінить стратегічний курс США щодо України, частина європейських країн, зокрема Норвегія, можуть зіткнутися з дипломатичним та економічним тиском. У такому випадку можливі:

- Зниження обсягу військової допомоги;
- Фокус на дипломатичних ініціативах без активної військової підтримки;
- Переорієнтація ресурсів на власні оборонні потреби.

Такий розвиток подій малоімовірний, проте можливий у разі зміни політичних настроїв усередині Європи або посилення загрози безпеці на північних кордонах НАТО.

Діаграму для візуального розуміння ймовірності сценаріїв:
Ймовірність сценаріїв розвитку відносин Норвегії та України

Майбутнє відносин Норвегії та України значною мірою залежатиме від розвитку ситуації у США та загального тренду європейської політики. Найбільш ймовірним є сценарій збереження або навіть посилення підтримки з боку Норвегії, оскільки вона вже довела свою відданість європейській безпеці та міжнародному праву. Якщо Норвегія вирішить зберегти поточний рівень підтримки, це означатиме продовження військової та гуманітарної допомоги Україні. Такий сценарій дозволить Києву розраховувати на стабільні поставки озброєння, санкційну підтримку проти Росії та фінансування критично важливих секторів економіки. У разі посилення підтримки, Норвегія може активніше включитися в питання постачання сучасного озброєння, розширення програм економічного співробітництва та збільшення дипломатичного тиску на Росію. Це може відкрити нові можливості для України, зокрема в сферах енергетики, логістики та оборонного співробітництва. Якщо ж підтримка буде скорочена, Україна втратить важливий ресурс у боротьбі з агресором. У такому разі Київ змушений буде шукати альтернативні джерела допомоги та активізувати власні дипломатичні зусилля для збереження рівня підтримки з боку інших європейських партнерів.

Таким чином, попри можливі зміни у міжнародному контексті, Норвегія залишається стратегічно важливим партнером України. Взаємодія з цією скандинавською країною буде відігравати суттєву роль у зміцненні обороноздатності України та її інтеграції до європейських структур. Україні варто продовжувати розширювати співпрацю з Норвегією, роблячи акцент на економічному партнерстві, військовій взаємодії та спільних проєктах у сфері енергетики.

Список використаної літератури

1. Аналітичний звіт про міжнародну підтримку України. Київ: НІСД, 2023. 120 с.
2. Верховної Ради України (ВВР). 2010. № 40. ст. 527.
3. Гаврилюк О. Енергетична співпраця України та Норвегії. Економічний журнал. 2022. №5. С. 32-48.
4. Даниленко В. Військова допомога Україні: роль європейських партнерів. Політичні дослідження. 2023. №3. С. 15-27.
5. Збірник матеріалів міжнародної конференції «Безпека в регіоні Балтії та Арктики». Осло, 2023. 215 с.
6. Кабінет Міністрів України. Офіційний портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>
7. Міністерство закордонних справ України. Офіційний сайт. URL: <https://mfa.gov.ua>
8. Brown, D. "The Impact of U.S. Foreign Policy on Europe." Harvard University Press, 2023.

9. European Union External Action. "Norway and EU Cooperation on Security." URL: <https://eeas.europa.eu>
10. Johnson, L. "The Future of European Defense Policy." Cambridge University Press, 2022.
11. NATO. Official website. URL: <https://www.nato.int>
12. Norwegian Ministry of Foreign Affairs. Official website. URL: <https://www.regjeringen.no/en/dep/ud>
13. Peterson, M. "Norway's Role in NATO and European Security." Routledge, 2021.
14. Smith, J. "Transatlantic Relations and Security Challenges." Oxford University Press, 2023.

Царенко Ольга Олександрівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ДИПЛОМАТИЧНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА АВСТРАЛІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Австралія, є однією з держав, які активно підтримують Україну в умовах повномасштабної війни, розпочатої Російською Федерацією у 2022 році. Попри значну географічну віддаленість, Австралія демонструє послідовну дипломатичну, військову, фінансову та гуманітарну допомогу Україні. Співпраця між двома державами у період війни стала безпрецедентною та охоплює різні сфери, що свідчить про високий рівень солідарності міжнародної спільноти у протидії агресії.

Серед основних аспектів дипломатичної співпраці варто виділити наступні:

1. Політична підтримка та дипломатичні ініціативи. Австралія послідовно засуджує агресію Росії та підтримує територіальну цілісність і суверенітет України. Вона приєдналася до міжнародних санкцій проти Російської Федерації, а також виступила з ініціативами на міжнародних майданчиках, зокрема в ООН, G20 і ОБСЄ, щодо посилення тиску на агресора [2; 5].

2. Військова допомога Австралія забезпечує Україні військову підтримку, включаючи бронетехніку, артилерію, безпілотні літальні апарати та боєприпаси. Також австралійські військові інструктори беруть участь у навчанні українських військовослужбовців у межах міжнародних програм підтримки. До прикладу, у жовтні 2024 року Австралія оголосила про передання Україні 49 танків Abrams та 14 катерів. Загальний обсяг допомоги Австралії Україні сягнув уже понад 1 мільярда доларів, з яких 880 мільйонів – військова підтримка [1;4].

3. Фінансова та гуманітарна допомога. Австралія виділила значні фінансові ресурси для підтримки України, включаючи бюджетну допомогу, гуманітарні ініціативи та програми з відбудови критичної інфраструктури. Крім того, уряд Австралії сприяв розміщенню українських біженців, забезпечуючи їм соціальну підтримку [3].

4. Санкції проти Росії. Австралія запровадила широкий спектр санкцій проти Російської Федерації, включаючи обмеження щодо фінансових установ, експорту та окремих осіб, причетних до військових злочинів і агресивних дій проти України. Ці заходи є частиною глобальної стратегії ізолювання Росії на міжнародній арені [6].

5. Співпраця у сфері енергетики та післявоєнного відновлення. Австралія бере участь у проєктах щодо відновлення енергетичної інфраструктури України, надаючи допомогу у відбудові зруйнованих об'єктів та впровадженні нових технологій. Особливий акцент робиться на розвитку відновлюваних джерел енергії та зменшенні залежності України від викопного палива. Крім того,

австралійська сторона прийняла рішення перерахувати 50 мільйонів євро Європейському банку реконструкції та розвитку, який надає Україні кредит, а також зробити внесок до Фонду енергетичної підтримки України на суму 6,39 мільйона американських доларів [7].

Окрім безпосередньої допомоги у воєнний період, Австралія відіграватиме значну роль у післявоєнному відновленні України. Інвестиції у відбудову інфраструктури, допомога у сфері енергетики та підтримка реформ дозволять Україні швидше повернутися до економічної стабільності. Співпраця між двома країнами також відкриває можливості для подальшого розвитку торговельно-економічних зв'язків та спільних наукових і технологічних проєктів. Таким чином, австралійсько-українська взаємодія у період війни є не лише проявом підтримки, а й фундаментом для майбутнього партнерства.

Підсумовуючи, Австралія безперечно, є важливим партнером України у протистоянні російській агресії, надаючи політичну, військову, фінансову та гуманітарну підтримку. Така співпраця не лише зміцнює міжнародну коаліцію на захист демократії та суверенітету, але й сприяє довгостроковому розвитку українсько-австралійських відносин. Вона демонструє важливість глобальної солідарності у боротьбі з агресією та зміцнює принципи міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Австралія вперше з 2022 року відновить своє посольство в Україні. hromadske. URL: <https://hromadske.ua/polityka/236474-avstraliia-vpershe-z-2022-roku-vidnovyt-svoye-posolstvo-v-ukrayini>
2. Дипломатичні відносини України та Австралії. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua>
3. Immigration and citizenship. Homepage Australian Government. URL: <https://immi.homeaffairs.gov.au>
4. Military assistance to Ukraine. Australian Defence Force. URL: <https://www.defence.gov.au/news-events/news/2023-12-14/more-troops-train-ukraine-recruits>
5. Resolutions for Ukraine. United Nations. URL: <https://www.un.org>
6. Russia sanctions regime. Homepage Australian Government. URL: <https://www.dfat.gov.au/international-relations/security/sanctions/sanctions-regimes/russia-sanctions-regime>
7. Ukraine country brief. Homepage Australian Government. URL: <https://www.dfat.gov.au/geo/ukraine/ukraine-country-brief>

Шишова Юлія Костянтинівна

4 курс, здобувачка ОП «Міжнародні відносини»

Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вагомим чинником зміцнення обороноздатності України та посилення загальноєвропейської безпеки є розвиток співпраці між Україною та Європейським Союзом в військово-політичній сфері. На сучасному етапі до основних напрямів поглиблення цього партнерства належать:

- зміцнення оборонно-промислової кооперації шляхом залучення українських підприємств до європейських оборонних проєктів;
- запровадження спільних військових навчань між збройними силами України та державами-членами ЄС;
- обмін досвідом ведення сучасної війни та адаптація військових стратегій до нових викликів;
- зміцнення координації у сфері військової розвідки та обміну інформацією щодо безпекових загроз.

За умов подальшого розвитку, реалізація зазначених шляхів дозволить Україні не лише посилити власні оборонні спроможності, а й стати невід'ємною частиною європейської безпекової архітектури.

Міжнародне співробітництво України щодо військової сфери сприяє підвищенню міжнародного авторитету країни, підсилює міжнародну довіру з боку інших держав, покращує імідж у справі формування архітектоники європейської і світової систем безпеки [2, с. 53]. Поглиблення співпраці України та Європейського Союзу у військовій сфері дає змогу підвищити оперативно-бойові спроможності підрозділів Збройних Сил України для забезпечення територіальної цілісності України [2, с. 58].

Знаковими щодо розвитку співробітництва між Україною і ЄС стали:

- Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергетики та їх державами-членами, з іншого боку (2014 р.) [2, с. 53];
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості» від 23 грудня 2014 р. [3];
- програмні документи Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України» (2015 р.) [5] і Указ президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [4].

Основною формою міжнародного співробітництва стала участь Збройних Сил у міжнародних військових навчаннях. З цією метою щорічно приймалися нормативно-правові акти, що затверджували плани та участь у них. Активно розвивалася співпраця з оборонними відомствами Республіки Польщі, країн Балтії, Великої Британії, Канади, Туреччини та ряду інших країн річного Робочого Плану співробітництва Збройних Сил України та Секретаріату Ради ЄС [6, с. 432].

Європейська інтеграція України в умовах війни стала не лише стратегічним вибором, а й ключовим чинником зміцнення військово-політичного співробітництва з ЄС, що виявляється у безпрецедентній фінансовій, гуманітарній та військовій підтримці [1, с. 10]. Повномасштабне вторгнення Росії не лише консолідувало Європу навколо спільних безпекових викликів, але й активізувало ЄС у наданні допомоги Україні, підтверджуючи, що європейська інтеграція є гарантією її стійкості та перемоги [1, с. 10].

Отже, військово-політичне співробітництво між Україною та Європейським Союзом стало розширенням програм фінансування оборонних потреб України. Європейський фонд миру (EPF) став одним із ключових механізмів надання військової допомоги, що включає постачання озброєння, боєприпасів та військової техніки для зміцнення обороноздатності України. Подальше збільшення фінансової підтримки в межах цього фонду дозволить покращити матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України та прискорити інтеграцію в європейські безпекові структури.

Окрім матеріальної допомоги, важливим напрямом є поглиблення співпраці у сфері військової освіти та підготовки кадрів. Європейські країни активно сприяють підготовці українських військових фахівців шляхом організації спеціалізованих навчальних курсів, стажувань та тренувань за стандартами НАТО.

Розвиток технологічного партнерства та спільних оборонних досліджень також відіграє важливу роль у зміцненні військово-політичного співробітництва. Включення українських оборонних підприємств до європейських військово-промислових ініціатив дозволяє не лише вдосконалювати існуючі оборонні технології, але й створювати новітні зразки озброєння та військової техніки, що відповідають сучасним викликам на полі бою. Спільні проєкти у сфері безпілотних технологій, кібербезпеки та розвідки сприяють підвищенню стійкості України до гібридних загроз.

Одним із ключових аспектів співпраці залишається активізація політико-дипломатичного діалогу між Україною та ЄС щодо питань безпеки. Регулярні засідання у форматі Рада Україна – ЄС, консультації з представниками Європейської служби зовнішніх справ (EEAS) та активна участь України у миротворчих та безпекових ініціативах ЄС сприяють подальшій інтеграції української держави у спільну європейську систему безпеки.

В умовах триваючої війни пріоритетом залишається розширення санкційного тиску на агресора та залучення ЄС до відбудови українського оборонного потенціалу. Запровадження нових механізмів контролю за експортом критично важливих матеріалів, обмеження доступу агресора до європейських фінансових ресурсів та технологій є важливими кроками у зміцненні безпеки України та всього європейського континенту.

Таким чином, реалізація цих заходів сприятиме не лише посиленню обороноздатності України, але й зміцненню спільної європейської безпеки. Інтеграція України у європейський безпековий простір є стратегічним завданням, яке визначає майбутнє регіональної та глобальної стабільності.

Список використаних джерел

1. Віднянський С. Україна – Європейський Союз: новий етап взаємовідносин в умовах російсько-української війни 2014 – 2022 рр. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2022. Вип. 31. С. 10 – 37.
2. Зиник І.В. Співробітництво України та ЄС у військовій сфері на сучасному етапі. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2017. № 3. С. 53 – 58.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості. Закон України від 23.12. 2014 р. № 35-VIII. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL://<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19>. (дата звернення: 19.02.2025)
4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>. (дата звернення: 19.02.2025).
5. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ президента України №392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 19.02.2025).
6. Турчак О.В., Бураков Ю.В., Посохова А.В. Правове підґрунтя міжнародного військового співробітництва Збройних Сил України під час російсько-української війни (2014 – 2023). *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4 (2023). С. 432 – 438.

Ющук Серафима Олексіївна
 здобувачка ОП «Зовнішня політика і дипломатія»
Христокін Геннадій Володимирович
 доктор філософських наук, професор,
 професор кафедри міжнародних відносин
 та стратегічних студій
 Державний університет
 «Київський авіаційний інститут»

«МЕГАФОННА ДИПЛОМАТІЯ» ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

Мінливе ХХ століття та швидкозмінне ХХІ століття дає підґрунтя для переосмислення процесів, які відбуваються в політичному полі. На зміну традиційним методам роботи дипломатичних акторів, виходять нові принципи, які інколи повністю суперечать класичним. Зазвичай політики, в меншій мірі дипломати, використовують соціальні мережі та інші цифрові засоби для формування іміджу та кола однодумців здебільшого серед молоді. Політики завжди використовували традиційні медіа для активної політичної та навіть дипломатичної активності урядів та політиків. Але останні роки мас-медіа із засобу впливу та інформування населення, повідомлення про політичні рішення, перетворилися на засіб активної зовнішньополітичної активності, інструменту просування інтересів держав та ведення інформаційних війн. Ми дуже часто спостерігаємо своєрідні баталії, навіть образливі заяви політиків та дипломатів, які розраховані на емоційний вплив на аудиторію та підняття власного рейтингу. Така практика в наш час стала достатньо проблемною для дипломатії тому, що породжує ефект «мегафонної дипломатії» - зовнішньополітичної активності, що робить акцент на публічних заявах, як адекватний засіб зовнішньої політики.

Дана робота є спробою проаналізувати новий вид дипломатичних відносин та їх вплив на політичні події сучасні. Нашим завданням є зрозуміти наскільки важливим є створення гучних промов для привертання уваги суспільства, а також наскільки небезпечним може бути явище цифрової «мегафонної дипломатії».

Розглядаючи відмінності різних видів дипломатії важливо розглянути їх основні характеристики. Класична дипломатія – це система ведення міжнародних відносин, яка формувалася в Європі починаючи з епохи Вестфальського миру 1648 року і залишалася домінуючою до Першої світової війни. Основними принципами класичної дипломатії є державний суверенітет, пріоритет національних інтересів, секретність переговорів, баланс сил та робота дипломатичних представництв. Важливо звернути увагу на *секретність переговорів*[1]. Цей принцип базується на тому, що велася прихована підготовка до кожного етапу переговорів та заздалегідь ніхто не володів інформацією про умови, ідеї та бажані результати. Про залученість широкого загалу взагалі не йшлося.

На сучасному етапі, міжнародні дипломатичні відносини базуються на основі Віденської конвенції, прийнятої в 1961 році. Вона заклала практику поділу дипломатичних представництв, основних принципів організації та проведення переговорів; встановила основні права та питання дипломатичних відносин. Конвенція визначила новий етап розвитку дипломатичних відносин, зокрема відокремила привілеї та імунітети представництв, а також систематизувала норми міжнародного дипломатичного права, врегулювала питання, які виникають в результаті дипломатичних відносин, укладення договорів, угод та інших дипломатичних документів.

В залежності від цілей та завдань, які переслідує певна дипломатична місія виділяють такі види дипломатії як дипломатія умиротворення, дипломатія канонерок, човникова дипломатія, громадянська дипломатія, дипломатія долара, публічна та народна дипломатії, економічна дипломатія, цифрова дипломатія тощо. Кожна з цих видів має свої способи досягнення цілей, які вибудовують згідно до різних дипломатичних стратегій.

На стику розвитку публічної та медіа дипломатії виникає новий її різновид, який прийнято називати *мегафонна* дипломатія. Вона виникає в умовах виникнення мас-медіа в ХХ ст. Але особливо інтенсивно мегафонна дипломатія розвивається в епоху нових цифрових мас-медіа. В ХХІ ст. вона стає частиною електронної (цифрової) дипломатії, спираючись на соціальні мережі, блоги, інші медіа майданчики. Вона слугує створенню публічних заяв, формуванню швидких новин, просуванню ідей та впливів. Соціальні мережі стали дешевим, зручним і масовим інструментом для швидкого поширення інформації. Класичні новини з вантажем фактів, аналітики, аргументів, не цікавлять публіку. Натомість сенсаційні та гучні назви чи заяви захоплюють увагу своєю провокативністю та гучністю. Саме так виникла цифрова *мегафонна дипломатія*.

Мегафонна дипломатія – це спосіб досягнення цілей зовнішньої політики шляхом гучних публічних заяв та використання засобів масової інформації та пропаганди. Термін був вперше вживаний в 1917 році британським дипломатом Ернстом Сатоу, який називав його негативним явищем, що перешкоджає ефективності класичної дипломатії. Проте ХХ та ХХІ століття продемонструвало швидкий розвиток такого виду політики. Мегафонна дипломатія стала зручним інструментом досягнення політичних цілей.

Одним із значних історичних прикладів *мегафонної політики* стала промова Рональда Рейгана від 8 березня 1983 про СРСР як Імперію Зла[3]. Ця промова була направлена на критику тоталітаризму в Радянському Союзі. Вважається, що саме ця промова та подальші дискусії навколо неї, стали причиною зрушень, які почали відбуватися в подальшому у світі. Чисельні приклади мегафонної політики відбувалися в умовах Холодної війни Заходу та СРСР. Чого тільки варті публічні заяви Хрущова та Д. Кенеді під час Карибської кризи. Нам важливо розуміти, що використання мегафонної політики може мати негативні наслідки, навіть призвести до війни.

Прикладом позитивного впливу мегафонної дипломатії на перебіг подій можна вважати епоху підйому африканських колоній, зокрема події в Нігерії 1966-1976 років. Мохамед Муртала (президент Нігерії 1975-1976 рр.) та Олусегун Обасанджо (президент Нігерії 1976-1979 рр., 1999-2007 рр.) змогли підняти народ проти колонізаторів, допомогли створити Нігерійську Республіку засобами військової диктатури. Це дало можливість, незважаючи на протистояння Сходу та Заходу в умовах Холодної Війни, вийти досягти домовленості з обома сторонами конфлікту.

Аналізуючи різні історичні ситуації, важливо розуміти, що використання мегафонної дипломатії як основної стратегії дипломатичної взаємодії ніколи не давало позитивного результату. До прикладу, події в Судані 2006 року призвели до того, що гучні заяви США та Великої Британії призвели до численних жертв в ході другої громадянської війни. Джордж Буш припускав, що війська ООН можуть вторгнутися в Судан та лише очікують «зелене світло». В той час як Тоні Блер намагався досягти миру шляхом надання певних пільг та пакету списання боргів. Тоді ж інтерв'юєр порталу Sudan Tribune: Plural news and views on Sudan заявляв, що «Мегафонна дипломатія, яка звучить від Вашингтону та Лондону «що, до біса, ви дозволяєте ООН, і як ви не остерегаєтеся наслідків» - звучить неправдоподібно. Тоні Блер та Джордж Буш повинні вийти за межі цього позерства та пишноти» [2].

В ситуації з війною в Україні, перед і після повномасштабного вторгнення було зроблено дуже багато гучних заяв з боку України, США, Росії та решти міжнародних акторів, які беруть участь у розвитку подій. Ще до початку повномасштабного вторгнення уряд Джо Байдена обрав мегафонну дипломатію як засіб проведення інформаційних операцій, мета яких полягала в оприлюдненні даних розвідки про знаходження та переміщення російських військових сил. Очікуваним результатом таких заяв було запобігання нападу на Україну. Як зазначав експерт Ради з міжнародних відносин: «Замість того, щоб дозволити уряду президента В. Путіна вільно поширювати абсурдні конспірологічні теорії про антиросійські змови за участю Заходу та України, Білий дім вирішив дати відсіч, публікуючи звіти розвідки про спроби Росії створити привід для вторгнення в Україну». На той час, Джон Гербст вважав, що мінуси такої стратегії дуже непомітні та не важливі, адже стратегія дозволяє стримувати агресора.

Проте мегафонна дипломатія має і очевидні мінуси, вона не може замінити реальний діалог сторін. Вона створює інформаційний шум, не дозволяє, а часом і просто шкодить, прямому діалогу. На практиці, вже третій рік поспіль ми спостерігаємо негативні результати мегафонної політики, як між прямими учасниками війни, так і їх союзників. Основним недоліком мегафонної політики в умовах війни є розпалювання конфліктності та спотворення образу противника. Зовнішні спостерігачі, починають сприймати заяви держав як реальність. Тим самим формується викривлене уявлення про ситуацію.

Після 20 січня 2025 року, ми можемо спостерігати нову мегафонну стратегію президента Дональда Трампа. Його ексцентричність та непослідовність, постійні публічні заяви щодо будь яких міжнародних ситуацій, розраховані на швидкий результат, спрямовані на отримання медіаефекту, є проявом популізму в політиці. Подібна практика не лише бентежить серйозних аналітиків, але й робить дипломатію заручницею медіапопулізму, не дозволяючи проводити продуману і прогнозовану політику.

Проте, не варто і переоцінювати роль мегафонної дипломатії. Вона скоріше за все є інструментом психологічної обробки політичного конкурента, розрахована на розпалювання ажіотажу навколо теми, має окреслити позиції сторін, перевірити реакції учасників на певні вислови і події. Напевно, що використання цього інструменту є контрольованим, бо при нагоді уряди і політичні сили проводять кулуарні зустрічі, закриті для розголошення широкій публіці. Парадокс нинішньої міжнародної політики полягає саме в тому, що в ній дотримується певний баланс між закритістю, кулуарністю та публічністю. Мегафонна дипломатія має створити передумови для серйозних перемовин. Наприклад, Д. Трамп постійно використовує цей метод – спочатку накручує ситуацію в медіа, створює відчуття медійного шквалу, а потім пропонує вигідні для себе сценарії виходу з ситуації. В цьому контексті варто розглядати його публічні заяви щодо України. Зокрема, він каже, що український уряд мав би закінчити «все це за три роки, й укласти угоду...». Що Трамп би «ніколи не допустив цю війну». І що треба терміново, швидко заключати угоду, щоб «припинити загибель солдат і мирного населення». При цьому він свідомо перевищує кількість українських втрат і руйнувань, переносить провину на бік України, пропонує різні варіанти угоди, створює ефект надмірного очікування від його рішень та сили, щоб примусити Україну до не вигідних для неї рішень. Спроби домовитися з РФ не дали Трампу позитивних результатів, тому він зосередився на атаках на президента В. Зеленського. Взаємини між ними певний час теж розгоралися засобами мегафонної дипломатії. Ми спостерігали в прямому ефірі серію взаємних звинувачень та випадів з боку Трампа та В. Зеленського[5]. Такого роду емоційні випадки, коментарі в соцмережах та заяви журналістам, вочевидь не сприяють діалогу між країнами та взаєморозумінню сторін.

Підсумовуючи, важливо сказати, що потенціал мегафонної дипломатії амбівалентний, він не має однозначних наслідків. Поряд з певним позитивним ефектом від швидких реакцій в соцмережах, які маркують політичну ситуацію та виявляють позицію міжнародних гравців, ми також можемо спостерігати небезпечні прояви мегафонної політики. Занадто емоційні та навіть агресивні заяви політиків, прямі звинувачення та критика один одного, створюють абсолютно негативну і мало прогнозовану ситуацію, формують потужний медійний ажіотаж, який може бути використаний як інструмент дестабілізації міжнародних відносин. Тому, ми не вбачаємо вірним використовувати мегафонну дипломатію як єдину стратегію міжнародних відносин, оскільки її неконтрольоване використання створює несприятливі умови для досягнення якісного результату. Проте з часом, ймовірно застосування мегафонної дипломатії може бути уповільненим у зв'язку з розвитком технологій та посиленням цифрової дипломатії. Зокрема, розвиток штучного інтелекту може як загальмувати, так і надати нові можливості для використання цифрової дипломатії, створюючи вже її нову форму – дипломатію штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. У 45 Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Доступ: <https://archive.org/details/dypl0ents/T-1/page/n180/mode/1up?view=theater&ui=embed&wrapper=false>
2. Nigeria's 'Megaphone Diplomacy' and South Africa's 'Quiet Diplomacy': A Tale of Two Eras. *Covenant University Journal of Politics and International Affairs (CUJPIA)* Vol. 1, No. 2, December, 2013. Доступ: <https://web.archive.org/web/20140806234544/http://journals.covenantuniversity.edu.ng/cjpia/published/Chidozie.pdf>
3. THE EVIL EMPIRE SPEECH: The full story of Reagan's historic address. *A Liber for Liberation*. December 04, 2003. Доступ: https://web.archive.org/web/20220215010317/https://frankwarner.typepad.com/free_frank_warner/2003/12/story_of_reagan.html
4. EU chief tries a gentler approach to get the UN into Darfur. Jonathan Steele in El Fasher. *The Guardian*. Mon 2 Oct 2006 01. 08 CEST. Доступ: https://www.theguardian.com/world/2006/oct/02/sudan.jonathansteele1?CMP=gu_com
5. «Нова ера інформаційних операцій»: чим може допомогти Києву лавина тривожних сигналів із США — аналіз «мегафонної дипломатії» Байдена. *NEW VOICE*. 11 лютого 2022. Доступ: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/chomu-ssha-napolyagayut-na-nebezpeci-vtorgnennyarosiji-do-ukrajini-analitika-50215921.html>
6. US and UK must end "megaphone" diplomacy on Darfur. *Sudan Tribune: Plural news and views on Sudan*. Friday 29 September 2006. Доступ: https://web.archive.org/web/20110217232903/http://www.sudantribune.com/spip.php?page=spipdf&spipdf=spipdf_article&id_article=17861&nom_fichier=article_17861

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

Редактори
Н.Ф. Ржевська
А.П. Сапсай
Г.В. Христокін

Упорядник
Г.В. Христокін

Наукове видання

**ДИПЛОМАТІЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник матеріалів наукових тез доповідей поданих на Всеукраїнську науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Дипломатія в міжнародних відносинах: сучасні виклики та перспективи».
28 лютого 2025 року

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Комп'ютерна верстка:
К.С.Танасієнко